RIVIERA
Kaštela
7 reasons to visit

Turistička zajednica grada Kaštela

REPUBLIKA HRVATSKA
SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA
2181-4 - GRAD KAŠTELA

Primljeno: 10. 07. 2026	Ustrojstvena jedinica
Klasifikacijska oznaka: 024-02/26-02/27	01
Urudžbeni broj: 377-26-1	Pril. — / Vrij. -

Kaštela, 9.7.2026 godine
URBROJ:188 /2026.

Temeljem članka 12. i 15. Zakona o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma („Narodne novine“, broj 52/2019 – u daljnjem tekstu: Zakon), i članka 28. Statuta Turističke zajednice grada Kaštela („Službeni glasnik“ Grada Kaštela, br. 7 /2020), Turističko vijeće Turističke zajednice Grada Kaštela na 8. sjednici održanoj 9.7.2026 godine, donijelo je

Odluku

o upućivanju Prijedloga Plana upravljanja destinacijom Grada Kaštela za razdoblje 2025. – 2029. na usvajanje Gradskom vijeću Grada Kaštela

Upućuje se Gradskom vijeću Grada Kaštela na usvajanje Prijedlog Plana upravljanja destinacijom Grada Kaštela za razdoblje 2025. – 2029., izrađen od strane trgovačkog društva Fabula promocija d.o.o., Antuna Stipančića 24, Zagreb.

Predsjednik TZG Kaštela

Denis Ivanović, dipl.ing

TURISTIČKA ZAJEDNICA K. ŠTAFILIĆ GRAD KAŠTELA

-PRIJEDLOG

Na temelju članka 25. stavka 8. Zakona o turizmu („Narodne novine“, broj 156/23) i članka 43. Statuta Grada Kaštela („Službeni glasnik Grada Kaštela“, broj 9/09, 8/11, 6/13, 8/13-ispravak, 10/14,14/16, 6/18, 3/20, 5/21, 13/21-pročišćeni tekst i 24/23) Gradsko vijeće Grada Kaštela je na 8. sjednici održanoj _____2026. godine donijelo

O D L U K U
o usvajanju Plana upravljanja destinacijom Grada Kaštela za razdoblje 2025. – 2029.

1. Usvaja se Plan upravljanja destinacijom Grada Kaštela za razdoblje 2025. – 2029.

2. Plan upravljanja destinacijom Grada Kaštela za razdoblje 2025. – 2029. objavit će se u „Službenom glasniku Grada Kaštela“ i na mrežnim stranicama Turističke zajednice grada Kaštela.

3. Ova Odluka stupa na snagu osmoga dana od dana objave u „Službenom glasniku Grada Kaštela“.

Predsjednik Gradskog vijeća
Mario Škopljanac, dipl.oec.

R E P U B L I K A H R V A T S K A
SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA
GRAD KAŠTELA
Gradonačelnik

KLASA: 024-02/26-02/0027
URBROJ: 2181-4-1/1-26-2

Kaštel Sućurac, 17. srpnja 2026.

GRADSKO VIJEĆE
- Mario Škopljanac, predsjednik

Sukladno članku 58. Statuta Grada Kaštela („Službeni glasnik Grada Kaštela“, broj 9/09 , 8/11, 6/13, 8/13-ispravak, 10/14, 14/16, 6/18, 3/20, 5/21, 13/21 – pročišćeni tekst i 24/23), Gradonačelnik Grada Kaštela daje pozitivno mišljenje na:

1. Prijedlog Plana upravljanja destinacijom Grada Kaštela za razdoblje 2025. - 2029.

GRADONAČELNIK

Denis Ivanović, dipl.ing.

Dostaviti:
1. Naslovu
2. Za spis (predmet)

Skeniranjem ovog QR koda, sustav će vas preusmjeriti na stranice izvornika ovog dokumenta, kako biste mogli provjeriti njegovu autentičnost i vjerodostojnost. Njegova vjerodostojnost u ovom digitalnom obliku, valjana je i istovjetna potpisanom dokumentu u fizičkom obliku.

Dokument je elektronički potpisan sukladno uredbi (EU) broj 910/2014.

Potpisnik: Denis Ivanović, GRAD KAŠTELA
Datum: 17.07.2026 10:13:54
Certifikat: 244876f976b1f683348cd76e41559e8de0c000b9
Izdavatelj: CN=KIDCA; O=AKD d.o.o.; C=HR
Hash: SHA384 ECDSA RSA

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA KAŠTELA

Klasa:
Ur.broj:188/2026
Kaštela,9.7.2026
www.kastela-info.hr
Na 8. redovnoj sjednici Turističkog vijeća Turističke zajednice Grada Kaštela održanoj 9. srpnja 2026. donesena je

ODLUKA
o upućivanju Prijedloga Plana upravljanja destinacijom grada Kaštela 2025. – 2029. na usvajanje Gradskom vijeću Grada Kaštela

IZVJEŠĆA O PROVEDENOM SAVJETOVANJU SA ZAINTERESIRANOM JAVNOŠĆU

Naslov dokumenta | OBRAZAC	Savjetovanje sa zainteresiranom javnošću u vezi s Prijedlogom Plana upravljanja destinacijom grada Kaštela 2025. – 2029.
Stvaratelj dokumenta, tijelo koje provodi savjetovanje	Turistička zajednica grada Kaštela
Svrha dokumenta	Plan upravljanja destinacijom je planski dokument za razvoj održive destinacije. Primarna mu je svrha osigurati razvoj destinacije u smjeru održivosti u skladu s aktima strateškog planiranja, prostornim planovima, planom upravljanja kulturnim dobrima i drugim važećim planovima i propisima.
Datum dokumenta	09.07.2026.
Verzija dokumenta	1.
Vrsta dokumenta	Strateško planski dokument
Naziv nacrta zakona, drugog propisa ili akta	Plan upravljanja destinacijom grada Kaštela 2025. – 2029.

Jedinstvena oznaka iz Plana donošenja zakona, drugih propisa i akata objavljenog na internetskim stranicama Vlade	/
Naziv tijela nadležnog za izradu nacrta	Turistička zajednica Grada Kaštela
Koji su predstavnici zainteresirane javnosti bili uključeni u postupak izrade odnosno u rad stručne radne skupine za izradu nacrta?	Turistička zajednica Grada Kaštela, Grad Kaštela (gradski odjeli), javne ustanove, dionici turističkog sustava, gospodarski subjekti (iznajmljivači, ugostitelji, agencije u turizmu) udruge, stanovnici, posjetitelji
Je li nacrt bio objavljen na internetskim stranicama ili na drugi odgovarajući način? Ako jest, kada je nacrt objavljen, na kojoj internetskoj stranici i koliko je vremena ostavljeno za savjetovanje? Ako nije, zašto?	DA Javno savjetovanje sa zainteresiranom javnošću trajalo je u razdoblju od 1. lipnja do 30. lipnja 2026. godine. Prijedlog Plana upravljanja destinacijom grada Kaštela 2025. – 2029. objavljen je na službenim stranicama Grada Kaštela www.kastela.hr i na službenim stranicama Turističke zajednice grada Kaštela www.kastela-info.hr , kao i na društvenim mrežama Turističke zajednice Grada Kaštela. Informacija o pokretanju javnog savjetovanja objavljena je i na lokalnom portalu Portal.hr : TZ Kaštela predstavila prijedlog Plana upravljanja destinacijom, javno savjetovanje traje do 30. lipnja
Koji su predstavnici zainteresirane javnosti dostavili svoja očitovanja?	Predstavnici realnog i civilnog sektora (BIRANJ d.o.o. i Antonio Pavlinović)
ANALIZA DOSTAVLJENIH PRIMJEDBI	Ukupno je stiglo dvadeset primjedbi/komentara/prijedloga, od kojih je dio već inkorporiran u Plan upravljanja destinacijom. Većinu njih nije moguće prihvatiti

	zbog zakonskih i metodoloških ograničenja jer je riječ o dokumentu koji je zakonski i metodološki definiran i koji je stručna podloga za donošenje odluka nadležnih tijela vezano uz održivi razvoj turizma.
Primjedbe koje su djelomično prihvaćene	Nije primjenjivo
Primjedbe koje nisu prihvaćene i obrazloženje razloga za neprihvaćanje	Prilog 1: **Izvješće o provedenom savjetovanju - Savjetovanje sa zainteresiranom javnošću u vezi s Prijedlogom Plana upravljanja destinacijom grada Kaštela 2025. – 2029.**
Troškovi provedenog savjetovanja	Provedba javnog savjetovanja nije iziskivala dodatne financijske troškove

Prilog 1. Izvješće o provedenom savjetovanju - Savjetovanje sa zainteresiranom javnošću u vezi s Prijedlogom Plana upravljanja destinacijom grada Kaštela 2025. – 2029.

Redni broj	Korisnik/Sekcija/Komentar	Odgovor

1	**ANTONIO PAVLINOVIĆ (staze.hr)** **PLAN UPRAVLJANJA DESTINACIJOM GRADA KAŠTELA 2025. – 2029.** Poštovani, kao autor portala staze.hr, nudim besplatnu ugovornu donaciju i implementaciju kompletnog softverskog rješenja volonterskog portala za interaktivnu, višejezičnu vizualizaciju pješačkih, planinarskih i biciklističkih staza na Kozjaku s pripadajućim GPX tragovima u svrhu razvoja aktivnog turizma i disperzije posjetitelja.	Poštovani, zahvaljujemo na vrijednom komentaru koji je uvažen u obimu i na način kako je adekvatno za dokument u okviru mjere 2.5.5.3. Pješačke, planinarske i biciklističke staze (aktivni turizam i disperzija posjetitelja) koja se nalazi na stranici 6 dokumenta. Proizvodi aktivnog turizma na Kozjaku detaljno su analizirani i na stranicama 42, 68, 135 i 212 Nacrta. Što se tiče prijedloga o besplatnoj ugovornu donaciji i implementaciji kompletnog softverskog rješenja volonterskog portala za interaktivnu, višejezičnu vizualizaciju pješačkih, planinarskih i biciklističkih staza na Kozjaku s pripadajućim GPX tragovima u svrhu razvoja aktivnog turizma i disperzije posjetitelja, ističemo kako isto nije moguće ovim Nacrtom regulirati. Naime, Službena interaktivna karta i baza svih trasiranih staza u županiji nalazi se na specijaliziranoj županijskoj cikloturističkoj platformi: dalmatia-bike.com Glavni i važeći dokument koji na razini županije postavlja standarde za trasiranje, kategorizaciju, signalizaciju i upravljanje tim stazama zove se: **Standardi za razvoj cikloturizma u Splitsko-dalmatinskoj županiji** i dostupan je na stranicama Turističke zajednice Splitsko-dalmatinske županije u sekciji Službene informacije. Ovaj pravilnik definira točne kriterije za podloge (asfalt,

		makadam, beton), kategorizaciju težine ruta (od 1 do 5 razina tehničke i fizičke zahtjevnosti), način na koji se rute moraju označavati jednoobraznom signalizacijom te kako se unutar županijske mreže integriraju lokalne i regionalne staze s europskim koridorima (kao što je EuroVelo mreža). Osim ovog specifičnog županijskog dokumenta, cjelokupna mreža se pravno oslanja na nacionalni **Pravilnik o funkcionalnim kategorijama za određivanje mreže biciklističkih ruta** te **Pravilnik o biciklističkoj infrastrukturi** Republike Hrvatske koji propisuju pravila za projektiranje i označavanje staza.
	Poštovani, predlažem uvrštavanje novog kapitalnog projekta u Plan: izgradnja pješačke šetnice blagog nagiba duž južne strane Kozjaka na potezu "Malačka – Klis" (dužina cca 14 km) po uzoru na Premužićevu stazu, čime bi se rasteretio obalni pojas i potaknula disperzija gostiju.	Širi koncept povezivanja mora i planine te pješačke rute na Kozjaku u svrhu produljenja sezone već su prepoznati i locirani u dokumentu na stranicama 135, 212 i 305. Prijedlog specifične rute temeljem ovog dokumenta ne može biti uvršten Nacrt jer detaljnije tehničke i troškovne parametre nije moguće unijeti u dokument na taj način jer Plan ne može zamijeniti Proračun Grada niti prostorno-planske procedure.

2	**BIRANJ d.o.o. (Hotel Štacija)** **PLAN UPRAVLJANJA DESTINACIJOM GRADA KAŠTELA 2025. – 2029.** Podnositelj uvodno ističe da Nacrt Plana upravljanja destinacijom Grada Kaštela 2025.–2029. ocjenjuje kvalitetnim u svom analitičkom i strateškom dijelu: analiza stanja je opsežna, razvojni smjer — cjelogodišnji, održivi turizam malog mjerila, ukorijenjen u baštinu, javni prostor i eno-gastronomski identitet — ispravan je i podnositelj ga u cijelosti podržava, tim više što vlastitim poslovanjem upravo taj model provodi. Primjedbe iznesene u ovom očitovanju stoga ne osporavaju smjer Plana, nego njegovu provedivost. Središnja poruka našeg očitovanja glasi: Nacrt u sadašnjem obliku nije provedbeni dokument, nego deklaracija namjera — jer mu nedostaju konkretne akcije s tri obvezna obilježja svake akcije (koliko košta, tko ju je dužan izvršiti i do kada) te mjerljivi parametri kojima bi se provjeravalo provodi li se Plan i poboljšava li se stanje destinacije. Taj nedostatak nije dojam, nego nalaz koji se može kvantificirati na samom tekstu Nacrta:	Poštovani, zahvaljujemo na vrijednom komentaru. Prijedlog mjera s obrazloženjem u Planu upravljanja destinacijom navodi se kao **stručna podloga za donošenje odluka nadležnih tijela.** Npr. izrada plana dolaska posjetitelja na lokaciju, izrada plana rasporeda i dinamike uplova brodova na kružnom putovanju itd... Plan upravljanja destinacijom nije provedbeni dokument niti je predviđeno da on bude provedbeni dokument, on je stručna podloga koja definira smjer razvoja turizma u destinaciji u cilju održivosti. Riječ je o dokumentu koji je stručna podloga za donošenje odluka nadležnih tijela.

	Prvo, nijedna mjera nema financijski okvir. Sve mjere u pogl. 9.3 sadrže tek generički naveden izvor financiranja i okvirni raspon godina, ali nijedna ne sadrži iznos, pa ni red veličine troška. Istodobno su kapitalni građevinski projekti u pogl. 11 iskazani s vrijednostima preciznima do eura — što dokazuje da financijska razrada nije izostala zbog metodoloških ograničenja, nego zato što za "meke" destinacijske mjere, o kojima ovisi svakodnevni poslovni okvir gospodarskih subjekata, naprosto nije izrađena. Plan bez cijene ne može se ni prioritizirati, ni uvrstiti u proračune Grada i TZ, ni ocijeniti.	Riječ je o dokumentu koji je stručna podloga za donošenje odluka nadležnih tijela.
	Drugo, odgovornost je podijeljena imenom, ali ne i sadržajem. Mjere navode nositelje zbirno ("Grad, TZ, županija, privatni sektor"), bez razgraničenja tko izvršava koju aktivnost, a interni kapacitet ključnog nositelja — Turističke zajednice Grada Kaštela, kojoj pogl. 12.1 povjerava cjelokupnu operativnu koordinaciju, monitoring i izvješćivanje — nigdje nije analiziran: Nacrt ne sadrži ni broj zaposlenih TZ-a, ni njihove kvalifikacije, ni procjenu dostatnosti, ni plan jačanja. Plan koji kao slabost destinacije sam navodi "nedostatnu koordinaciju, upravljanje, kontinuitet i odlučnost" (str. 261), a ne provjerava ima li koordinator ljude za zadaće koje mu dodjeljuje, počiva na nedokazanoj pretpostavci.	Riječ je o dokumentu koji je stručna podloga za donošenje odluka nadležnih tijela.
	Treće, vremenski okvir postoji samo tamo gdje ne obvezuje. Mjere nose raspone godina (npr. "2026.–2029."), a opsežna poglavlja preporuka (pogl. 10 i 13) — u kojima se nalaze upravo najkonkretniji prijedlozi, od wayfindinga do sanacije obale — nemaju ni rok ni nositelja ni iznos, pa pravno i operativno ne obvezuju nikoga ni na što.	Riječ je o dokumentu koji je stručna podloga za donošenje odluka nadležnih tijela.

	Četvrto, sustav mjerenja je formalno uspostavljen, a sadržajno prazan. Od 14 tablica pokazatelja s predviđenim ciljnim stupcima za 2027., 2029., 2031. i 2033. godinu, samo jedna sadrži upisane ciljne vrijednosti. Nacrt time zadovoljava formu Pravilnika NN 112/2024, ali ne preuzima nijednu mjerljivu obvezu prema kojoj bi Gradsko vijeće, dionici ili javnost 2027. godine mogli utvrditi provodi li se Plan i ide li destinaciji nabolje. Tamo gdje vrijednosti postoje, one ostaju neobrađene — uključujući neto spremnost na preporuku destinacije od svega 43,38 % i zadovoljstvo stanovnika turizmom iskazano s 4,08 %, dvije brojke koje bi u provedbenom dokumentu morale biti polazište, a ne fusnota.	Kada je riječ o primjedbi na pokazatelje prihvatnog kapaciteta one nemaju ciljne vrijednosti, metodologija ne predviđa upise ciljnih vrijednosti za pokazatelje ciljnog kapaciteta već navedene obveze predstavljaju obvezu ponovnog prikupljanja podataka u svrhu praćenja pokazatelja prihvatnog kapaciteta destinacije. Dakle, ne radi se o dostizanju određenih unaprijed definiranih ciljnih vrijednosti već je riječ o praćenju pokazatelja, a neupisani podaci označavaju isključivo učestalost potrebe prikupljanja tih podataka. Identična je situacija i sa pokazateljima održivosti destinacije koji služe kao alat za praćenje održivosti i informirano upravljanje razvojem turizma. Nije predviđeno definirano ciljnih vrijednosti već je riječ o definiranju vremena ponovnog mjerenja pokazatelja.

	Peto, analiza stanja mjestimično nije verificirana na terenu, pa Plan na pojedinim mjestima upravlja destinacijom kakva postoji u programskim dokumentima, a ne onom kakva postoji u stvarnosti: o režimu čišćenja plaža Nacrt iznosi tri međusobno neusklađene tvrdnje, vandalizam — javno dokumentiran tijekom cijele 2025. — ne spominje nijednom, a jezičnu dostupnost događanja ne analizira premda strani gosti čine 93,6 % noćenja. Iz navedenog proizlazi i mjerilo po kojem podnositelj moli Nositelja izrade da vrednuje priložene nalaze i prijedloge: svaki od 23 prijedloga u ovom očitovanju oblikovan je tako da Nacrtu dodaje upravo ono što mu nedostaje — konkretnu akciju s procjenom troška, jednoznačno određenim izvršiteljem i rokom, ili mjerljiv pokazatelj s ciljnom vrijednošću. Podnositelj ne traži nove ciljeve; traži da postojeći ciljevi dobiju cijenu, adresu i kalendar — jer će se jedino takav Plan moći provesti, a njegova provedba dokazati. **NALAZ 1 — Režim čišćenja plaža izvan sezone ne odgovara stanju na terenu, a Nacrt o njemu iznosi tri međusobno neusklađene tvrdnje** Nacrt o izvansezonskom održavanju plaža iznosi tri različite tvrdnje: u pogl. 3.4 (str. 107) da se "izvan sezone čišćenje provodi jednom tjedno (po potrebi i češće)", u pogl. 3.5.4 (str. 115) da se provodi "najmanje jednom tjedno", a u pogl. 13.16.4 (str. ~313) da se "redovito čišćenje plaža i odvoz otpada već provodi na dnevnoj razini". Istodobno, prema podacima samog Nacrta, ručno čišćenje obuhvaća plaže ukupne dužine oko 5 km (str. 115), dok je obala duga 23 km i gotovo u cijelosti urbanizirana (str. 107) — dakle oko 78 % obalne linije nije obuhvaćeno ručnim čišćenjem, što Nacrt nigdje ne problematizira. SWOT analiza (pogl. 8.1, str. 261) među slabostima izrijekom navodi "nedostatno gospodarenje otpadom na plažama", u koliziji s afirmativnim opisom iz	Nije točno da Plan iznosi tri međusobno neusklađene tvrdnje o režimu čišćenja plaže. Tako na stranici 105 piše: „Prema Izvješću Vlastitog pogona za 2024. godinu, čišćenje plaža izvan sezone provodi se najmanje jednom tjedno, dok se u sezoni provodi svakodnevno. Ručno čišćenje obuhvaća plaže ukupne dužine oko 5 km, a u razdoblju sezone dio poslova čišćenja obavlja i gradsko komunalno društvo. Financijski, u 2024. godini za održavanje javnih površina bez prometa motornih vozila utrošeno je 276.042,70 EUR, dok je za održavanje čistoće javnih površina utrošeno 260.049,70 EUR“ Na stranici 107 piše: „Održavanje plaža organizira se tijekom cijele godine, a intenzitet se prilagođava kupališnoj sezoni: izvan sezone čišćenje se provodi jednom tjedno (po potrebi i češće), dok se u sezoni čišćenje plaža provodi svakodnevno.“ Dakle, jasno se navodi da se izvan sezone plaže čiste najmanje jednom tjedno, a po potrebi i češće, a u tijekom sezone jednom dnevno.

	analize stanja. Podnositelj raspolaže kontinuiranim devetogodišnjim nizom pritužbi gostiju hotela Štacija na nečistoću plaža u izvansezonskom razdoblju, koje navedene proturječnosti potvrđuju s terena. Zaključno: analiza stanja izrađena je preuzimanjem normativnih tvrdnji iz programskih dokumenata Grada, bez terenske verifikacije — a za destinaciju koja cjelogodišnji turizam postavlja kao Prioritet 1, obala je "izlog" i u razdoblju studeni–ožujak, kada njome borave gosti upravo onih objekata koji jedini tada posluju. **PRIJEDLOG 1.1 — Izvansezonski standard održavanja plaža s javnim rasporedom. Mijenja se: pogl. 9.3.3, Mjera 2.1.1. Dodati aktivnost: uspostava cjelogodišnjeg standarda čišćenja plaža s najmanje dva čišćenja tjedno izvan sezone na mikrolokacijama uz smještajne objekte koji posluju cjelogodišnje, uz javno objavljen raspored čišćenja po mikrolokacijama iz Plana upravljanja pomorskim dobrom 2024.–2028. (među kojima je i mikrolokacija Štacija, str. 69) i godišnje izvješće o izvršenju, sa sezonskom razradom postojeće stavke od 100.000 EUR godišnje.**	
4	**NALAZ 2 — Turistička (smeđa) i prijemna signalizacija ne postoji kao tema Nacrta, a postojeća informativna infrastruktura stoji uništena** Smeđa turistička signalizacija, uređena Pravilnikom o turističkoj i ostaloj signalizaciji na cestama (NN 64/16), ne obrađuje se nigdje u Nacrtu. Predviđena signalizacija svodi se na interpretacijsku (Mjera 1.1.1, str. 271–272), pješački wayfinding bez roka i budžeta (pogl. 13.16.4, str. ~313) i prometnu — dok prijemna signalizacija prema kategoriziranim smještajnim objektima ne postoji kao kategorija, premda Nacrt u pogl. 3.16.8 (str. 169) signalizaciju proglašava dijelom "srži konkurentske strategije".	Plan upravljanja destinacijom određuje smjer, a njegov zadatak nije detektirati uništenu konkretnu komunalnu i prirodnu infrastrukturu.

	Terenska potvrda: za hotel Štacija, otvoren 2017. i kontinuirano najbolje ocijenjeni hotel destinacije, do dana podnošenja ovog očitovanja nije postavljena nijedna tabla turističke signalizacije. Istodobno, postojeće table Grada i Muzeja grada Kaštela stoje prešarane odnosno uništene dulje vrijeme bez reakcije nadležnih službi, o čemu je podnositelj Grad pisano obavijestio u prosincu 2025. Iz navedenog proizlaze dva sistemska zaključka: ne postoji inventar postojeće signalizacije (Nacrt ga ne predviđa ni kao podlogu) i ne postoji proceduralni put kojim gospodarski subjekt može inicirati i sufinancirati postavu. **PRIJEDLOG 2.1 — Program turističke i prijemne signalizacije s rokom i budžetom. Mijenja se: pogl. 9.3.3, nova mjera (npr. 2.1.3). Mjera obuhvaća: (a) inventar postojeće turističke signalizacije do kraja 2026.; (b) elaborat postave smeđe signalizacije sukladno Pravilniku NN 64/16, koji uz atrakcije obuhvaća kategorizirane smještajne objekte s tri i više zvjezdica; (c) model sufinanciranja Grad/TZ/objekt; (d) rok postave 2027. s procjenom troška.** **PRIJEDLOG 2.2 — Sanacija i režim održavanja postojeće informativne infrastrukture kao preduvjet širenja interpretacijskog sustava. Mijenja se: Mjera 1.1.1 (pogl. 9.3.1). Prije postave novih informativnih točaka ugraditi: (a) inventar i sanaciju postojećih tabli Grada i Muzeja; (b) trajni režim održavanja s rokom popravka oštećenog ili prešaranog panoa od 15 dana od evidencije; (c) godišnju proračunsku stavku održavanja. Planiranje novih panoa (rok 2027.–2029.) bez režima održavanja postojećih znači da će i nova investicija degradirati na isti način.**	
	NALAZ 3 — Vandalizam, javno dokumentiran tijekom 2025., u Nacrtu ne postoji kao pojam ni kao mjera	Plan upravljanja destinacijom usmjeren je prema održivom razvoju turističke destinacije i nije predviđeno da se bavi konkretnim pojavama kao što je vandalizam.

	Riječ "vandalizam" ne pojavljuje se u Nacrtu nijednom; grafiti se spominju jednom (pogl. 13.16.4, str. ~313), isključivo u kontekstu obalnih zidova, bez nositelja, roka, budžeta i protokola. Porast vandalizma tijekom 2025. javno je dokumentiran (Portal Grada Kaštela: lipanj 2025. — "Mladi vandali i doček turista u Kaštelima"; kolovoz 2025. — uništenje porta u Kaštel Starom; listopad 2025. — žarišta u Kaštel Lukšiću) te narušava kvalitetu života, osjećaj sigurnosti građana i gostiju, reputaciju Grada, kulturnu baštinu i rad u turizmu. Podnositelj kontinuirano o vlastitom trošku čisti i boji uništene površine te raspolaže fotodokumentacijom reakcija lokalnih i stranih gostiju (poslano Gradu Kaštela i TZ Kaštela u prethodnoj komunikaciji). Nacrt koji u pogl. 13.18 (str. 318) od policije i nadzornih službi traži rad na "ponavljajućim oblicima neodgovornog ponašanja u prostoru" — a problem ne imenuje, ne mjeri i ne adresira mjerom — u ovom dijelu ne odražava zatečeno stanje destinacije. **PRIJEDLOG 3.1 — Nova mjera: Program prevencije i brzog uklanjanja vandalizma i grafita na razini cijele destinacije. Mijenja se: pogl. 9.3.3 (uz posebni cilj 2.1); proširuje se preporuka iz pogl. 13.16.4. Sadržaj mjere: (a) inventar žarišta vandalizma na javnoj i turistički relevantnoj privatnoj imovini; (b) protokol uklanjanja grafita i sanacije oštećenja u roku od 72 sata za javne površine, turističku signalizaciju i interpretacijske sadržaje; (c) anti-grafitni premazi na svim postojećim i novim panoima; (d) širenje video nadzora na žarišne mikrolokacije po modelu koji Nacrt sam afirmativno prikazuje — sanacija Dudanovog parka ITU/EU sredstvima uz 85 % sufinanciranja, uključujući video nadzor i rasvjetu (pogl. 3.4, str. 109); (e) koordinacija komunalnog redarstva i policije; (f) preventivno-edukativni**	

	NALAZ 4 — Sanacija degradiranih dionica obale propisana je bez imenovanja dionica, rokova i sredstava Nacrt u SWOT analizi navodi "nedovršene projekte i devastirane dijelove grada i obale" (str. 261), u pogl. 5.3.7 (str. 213) "devastirane dijelove obale, nedovršene projekte, loš prvi dojam", a u kratkoročnim preporukama (pogl. 13.16.1, str. 310) traži da se "ubrza sanacija zapuštenih i vizualno degradiranih dijelova obale" — no nijedna dionica nije imenovana, nijedan rok ni iznos određen. Podnositelj ukazuje na konkretnu degradiranu dionicu obale između ureda Turističke zajednice Grada Kaštela i hotela Štacija u Kaštel Lukšiću — na trasi šetališta Miljenka i Dobrile, koje Nacrt u pogl. 5.3.4 prepoznaje kao jedan od 16 ključnih potencijala destinacije — za čiju je sanaciju podnositelj formalno zatražio potporu Grada dopisom iz prosinca 2025. **PRIJEDLOG 4.1 — Imenovanje prioritetnih dionica sanacije obale, uključujući dionicu ured TZGK – hotel Štacija. Mijenja se: pogl. 13.16.1 i pogl. 11. Kratkoročnu preporuku operacionalizirati poimeničnim popisom**	
	NALAZ 5 — Hotelski segment je u Nacrtu nevidljiv, a bez njega ciljevi Plana nisu ostvarivi Nacrt utvrđuje da hoteli ostvaruju 14,70 % dolazaka, ali samo 5,16 % noćenja uz prosjek od 1,89 noćenja (pogl. 3.2.3.1, str. 58), i taj nalaz interpretira fatalistički ("stopover/tranzit zbog položaja i zračne luke"), premda je kratko zadržavanje u znatnoj mjeri posljedica nedostataka kojima destinacija sama upravlja: izostanka prijemne signalizacije (Nalaz 2), izostanka izvansezonskog standarda obale (Nalaz 1), nepostojanja destinacijskih paketa i cjelogodišnjeg kalendara "sidrenih" događanja (pogl. 5.3.9, str. 214, predloženo bez roka i budžeta). Nacrt ne sadrži inventar hotelske ponude: jedini poimence	Plan je izrađen temeljen dostupnih podataka. Plan definira smjer razvoja održivog turizma ka kvalitetnijem održivom smještaju. Poštovani, zahvaljujemo na vrijednom komentaru. Podaci o hotelskom smještaju i niskoj duljini boravka (prosjek 1,89 dana) točno su navedeni u Nacrtu na stranicama 38, 57 i 303, dok se pripadajuće mjere nalaze na stranici 274 (Posebni cilj 1.2).

	spomenuti hotel je Hotel Palace u Kaštel Starom — isključivo kao kulturno dobro — a riječ "hotelijer" u cijelom se dokumentu pojavljuje samo jednom — i to u uvodnom popisu dionika (str. 20) — a nijednom kao predmet analize, segmentacije ni mjera. Jedina aktivnost koja se odnosi na segment, "Povećanje kapaciteta hotela i kampova" (1.2.2, str. 270), formulirana je volumenski, u koliziji s vlastitim načelom Nacrta o zaštiti "mjerila grada" (pogl. 13.16.3, str. 311) i s nacionalnom Strategijom razvoja održivog turizma do 2030., koja cilja promjenu strukture smještaja prema kvalitetnijim, profesionalno vođenim i cjelogodišnje operativnim kapacitetima. Podnositelj pritom već provodi ono što Plan tek propisuje: brownfield obnovu zapuštene imovine (bivše Željezničko odmaralište), cjelogodišnje poslovanje treću godinu zaredom, MICE proizvode, eno-gastro lanac s lokalnim vinarima te trenutno najveću aktivnu investiciju u kaštelanski hotelski turizam kroz izgradnju dodatnih sadržaja i smještajnih kapaciteta. **PRIJEDLOG 5.1 — Inventar hotelske ponude i partnerski okvir. Mijenja se: pogl. 3.2.3 i pogl. 9.3.4 (Mjera 2.2.1). U analizu stanja uvrstiti poimeničan popis hotela s kapacitetima i razdobljem poslovanja; u Mjeru 2.2.1 dodati aktivnost "uspostava godišnjeg destinacijskog foruma TZ–hotelijeri i stalnog savjetodavnog tijela smještajnog sektora". Nositelj operativne** provedbe (pogl. 12.1) ne može koordinirati dionike koje ne poznaje. **PRIJEDLOG 5.2 — Preformulacija aktivnosti 1.2.2. Mijenja se: pogl. 9.3, tablica mjera. Umjesto "Povećanje kapaciteta hotela i kampova": "Kvalitativna tranzicija strukture smještaja — podrška postojećim i novim malim, obiteljskim i heritage hotelima, prioritetno kroz brownfield revitalizaciju, te rast popunjenosti izvan vršne sezone", uz povezivanje s nacionalnim instrumentima (NPOO/EU pozivi za proizvode visoke**	

	dodane vrijednosti, programi Nacionalne udruge obiteljskih i malih hotela). PRIJEDLOG 5.3 — Destinacijski paketi produljenja sezone s hotelima kao nositeljima. Mijenja se: Mjera 1.2.1 (pogl. 9.3.2). Dodati aktivnost: razvoj najmanje tri destinacijska paketa za predsezonu/posezonu (ruta Miljenka i Dobrile + eno-gastro + Kozjak) u partnerstvu s hotelima koji posluju izvan vršne sezone, s TZ kao koordinatorom prodaje kroz objedinjeni kalendar događanja. Bez smještajnog partnera "ruta" ne generira noćenja. PRIJEDLOG 5.4 — Pilot "Kaštelanski pjat" s postojećim ugostiteljima, terminiran i budžetiran. Mijenja se: Mjera 1.1.3 (pogl. 9.3.1). Dodati pilot-fazu 2026. s 5–8 ugostitelja koji već nude interpretaciju lokalne kuhinje (podnositelj iskazuje spremnost sudjelovanja restorana hotela Štacija), s definiranim troškom oznake i edukacije te evaluacijom prije širenja standarda. Ovdje naglašavamo da provedbeni partneri projekta trebaju biti ugostiteljski objekti (restorani, hoteli) koji institucionalno provode promociju kaštelanskog turizma, a ne fizičke osobe, konzultanti ili honorarci. PRIJEDLOG 5.5 — Evidencija privatnih investicija od destinacijskog značaja. Mijenja se: pogl. 11. Uz popis javnih projekata uspostaviti evidenciju privatnih investicija od značaja za razvoj destinacije (naziv, nositelj, vrsta, status, planirani kapacitet), počevši od investicije podnositelja u proširenje hotela Štacija. Bez takve evidencije Plan vlastitu aktivnost 1.2.2 ne može ni pratiti ni dokazati u godišnjim izvješćima, a evidencija je nužna i za izračun prihvatnog kapaciteta (pogl. 4) i koordinaciju komunalnih radova.	

	NALAZ 6 — Postojeća događanja nisu jezično dostupna strukturi gostiju destinacije, a najveći pojedinačni programski trošak (Advent) Nacrt uopće ne analizira Nacrt utvrđuje da strani gosti čine 89,3 % dolazaka i 93,6 % noćenja destinacije (pogl 3.2.3, str. 58), s njemačkim, poljskim i britanskim tržištem na vrhu strukture, dok domaće tržište nosi svega 6,41 % noćenja (str. 57). Iz toga Nacrt sam izvodi ispravnu operativnu implikaciju: "visok udio inozemnih gostiju zahtijeva kontinuirano ulaganje u višejezičnu informativnu i interpretacijsku infrastrukturu, prilagodbu komunikacije i signalizacije glavnim tržištima" (pogl. 3.2.2, str. 56). To načelo, međutim, Nacrt primjenjuje isključivo na statičnu interpretacijsku infrastrukturu — jedina konkretna višejezična intervencija u cijelom dokumentu jest interpretacijska ploča kod Kaštilca (pogl. 5.3.3, str. 211 i 221) — dok ga na događanja, koja istodobno proglašava "atrakcijskim multiplikatorom" (pogl. 2.5.3) i "mekim kapacitetom" destinacije (pogl. 5.3.9, str. 214), ne primjenjuje nigdje: riječi "engleski" i "prijevod" ne pojavljuju se u Nacrtu nijednom. Prema neposrednom uvidu podnositelja, većina događanja koja se trenutno provode u Gradu Kaštela izvodi se isključivo na hrvatskom jeziku, bez prijevoda, najava ili programa na engleskom — čime je nedostupna gostima koji čine devet desetina potražnje destinacije, a koje hoteli poput Štacije ugošćuju i izvan vršne sezone. Poseban je slučaj program Adventa. Riječ je, prema saznanjima podnositelja, o najvećem pojedinačnom programskom trošku destinacije u izvansezonskom razdoblju — dakle upravo u razdoblju koje Nacrt Prioritetom 1 i Mjerom 1.2.1 želi turistički aktivirati — koji je sadržajno i jezično namijenjen isključivo domaćoj publici i ne generira mjerljiv učinak na noćenja. Nacrt Advent ne spominje nijednom: ne analizira	Plan je rađen sukladno propisanim smjernicama i sadrži točno propisanu sadržajnu strukturu. Nije bilo moguće odstupanje od smjernica za izradu Plana.

	njegov trošak, strukturu publike ni učinak, ne vrednuje ga kao postojeću zimsku programsku infrastrukturu niti predlaže njegovu prenamjenu u turistički proizvod. Time Nacrt previđa činjenicu da destinacija zimski program već financira — ali ga ne pretvara u razlog dolaska. Šire, analiza događanja u Nacrtu (pogl. 2.5.3, 3.2.6, 3.15.2, 5.3.9) ne sadrži nijedan podatak o trošku pojedinog događanja, strukturi posjetitelja (domaći/strani) ni odnosu troška i ostvarenih noćenja — pa Mjera 1.2.1, koja predviđa "koordinaciju i objedinjavanje kalendara događanja", koordinira kalendar čiju isplativost i publiku nitko nije izmjerio. **PRIJEDLOG 6.1 — Audit postojećih manifestacija prije usvajanja Plana. Mijenja se: pogl. 3.2.6 (analiza stanja) i Mjera 1.2.1 (pogl. 9.3.2). U analizu stanja ugraditi pregled svih događanja sufinanciranih sredstvima Grada i TZ s podacima: trošak po događanju, procijenjena struktura publike (domaći/strani posjetitelji),** **PRIJEDLOG 6.2 — Standard dvojezičnosti kao uvjet javnog sufinanciranja događanja. Mijenja se: Mjera 1.2.1 (pogl. 9.3.2) i pogl. 10.2 (smjernice za TZ). Uvesti pravilo da svako događanje sufinancirano sredstvima Grada ili TZ mora imati najmanje dvojezičnu (HR/EN) najavu, program i objavu u objedinjenom kalendaru događanja, uz prilagodbu ključnih sadržaja glavnim emitivnim tržištima (njemačko, poljsko i englesko govorno područje) — čime se operacionalizira načelo koje Nacrt sam postavlja na str. 56, a dosad ga primjenjuje samo na interpretacijske ploče.** **PRIJEDLOG 6.3 — Prenamjena Adventa u izvansezonski turistički proizvod s mjerljivim ciljem. Mijenja se: Mjera 1.2.1 (pogl. 9.3.2); pogl. 7 (pokazatelji). Advent uvrstiti u Plan kao postojeće "sidreno" zimsko događanje (u smislu pogl. 5.3.9) te ga preoblikovati u proizvod za goste: dvojezičan program, povezivanje s hotelima koji posluju**	

	cjelogodišnje kroz pakete (smještaj + program + eno-gastro ponuda, uključujući zimske interpretacije "kaštelanskog pjata"), promocija prema emitivnim tržištima s dostupnim zimskim zračnim linijama, te obvezna godišnja evaluacija odnosa uloženih sredstava i ostvarenih izvansezonskih noćenja kao pokazatelj provedbe. Podnositelj, kao subjekt koji treću godinu zaredom posluje cjelogodišnje, iskazuje spremnost sudjelovati u pilotu već za Advent 2026. **NALAZ 7 — Sustav pokazatelja ne sadrži ciljne vrijednosti, a dvije iskazane vrijednosti zahtijevaju intervenciju** Od 14 tablica pokazatelja s predviđenim ciljnim stupcima za 2027., 2029., 2031. i 2033. godinu, samo jedna sadrži upisane ciljne vrijednosti; ostale sadrže isključivo početnu vrijednost 2025. Nacrt se time formalno usklađuje s Pravilnikom NN 112/2024, ali ne preuzima nijednu mjerljivu obvezu — što obesmišljava sustav izvješćivanja iz pogl. 12.2. Posebno: pokazatelj ZT-1 (str. 228–229) iskazuje indeks zadovoljstva posjetitelja 75 %, ali neto spremnost na preporuku destinacije svega 43,38 %, bez cilja i bez analize uzroka — pri čemu raskorak prema visokim ocjenama smještajnih objekata (hotel Štacija: 9,3/10 na Booking.com) upućuje da gubitak nastaje u javnoj komponenti doživljaja (Nalazi 1–4). Pokazatelj ZL-2 (str. 227) iskazuje zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom od 4,08 % — vrijednost koja je ili alarmantna (i zahtijeva obradu u tekstu) ili pogrešno unesena (i zahtijeva ispravak); u oba slučaja ne smije ostati nekomentirana. **PRIJEDLOG 7.1 — Popunjavanje ciljnih vrijednosti svih pokazatelja prije usvajanja Plana. Mijenja se: pogl. 6 i 7. Posebno utvrditi: cilj za neto spremnost na preporuku (s 43,38 % na najmanje 55 % do 2029.), novi cilj "prosječna duljina boravka u hotelima" (s 1,89 na najmanje 2,5 noći do**	Kada se radi o primjedbi na pokazatelje prihvatnog kapaciteta one nemaju ciljne vrijednosti, metodologija ne predviđa upise ciljnih vrijednosti za pokazatelje ciljnog kapaciteta već navedene obveze predstavljaju obvezu ponovnog prikupljanja podataka u svrhu praćenja pokazatelja prihvatnog kapaciteta destinacije. Dakle, ne radi se o dostizanju određenih unaprijed definiranih ciljnih vrijednosti već je riječ o praćenju pokazatelja, a neupisani podaci označavaju isključivo učestalost potrebe prikupljanja tih podataka. Identična je situacija i sa pokazateljima održivosti destinacije koji služe kao alat za praćenje održivosti i informirano upravljanje razvojem turizma. Nije predviđeno definirano ciljnih vrijednosti već je riječ o definiranju vremena ponovnog mjerenja pokazatelja.

	2029. — izravna mjera uspjeha mjera 1.2.1/1.2.2), te provjeru i obrazloženje vrijednosti ZL-2 od 4,08 %.	
	NALAZ 8 — Mjere Plana nemaju financijski okvir, premda kapitalni projekti imaju vrijednosti do eura Sve mjere u pogl. 9.3 sadrže izvor financiranja i rok, ali nijedna ne sadrži iznos ni red veličine troška; preporuke u pogl. 10 i 13 nemaju ni rok ni iznos. Istodobno, kapitalni projekti u pogl. 11 iskazani su s vrijednostima do eura (npr. Kino sv. Juraj 2.119.801,84 EUR; Kula Cambi 2.221.830,30 EUR) — što pokazuje da je financijska razrada izrađena samo za građevinske zahvate, dok "meke" destinacijske mjere, o kojima ovisi poslovni okvir gospodarskih subjekata, ostaju bez ijednog financijskog pokazatelja. Bez toga nije moguće prioritizirati, planirati proračune Grada i TZ niti ocijeniti provedbu. **PRIJEDLOG 8.1 — Financijska tablica provedbe. Mijenja se: pogl. 9.3. Uz svaku mjeru dodati: procijenjeni raspon troška (najmanje red veličine: do 50.000 / 50.000–200.000 / iznad 200.000 EUR), proračunsku stavku nositelja (Grad/TZ/EU) i godinu pokretanja; konkretne projekte iz pogl. 5, 10 i 13 (wayfinding, mikro-mobilna linija, "Kaštelanski pjat", program signalizacije) migrirati u mjere s rokom i procjenom troška.**	Odgovoreno u prethodnim bilješkama
	NALAZ 9 — Interni kapacitet nositelja provedbe (TZGK) nije analiziran Nacrt u pogl. 12.1 (str. 297) Turističkoj zajednici Grada Kaštela dodjeljuje ulogu nositelja i koordinatora operativne provedbe (koordinacija mjera, prikupljanje podataka, monitoring, godišnja izvješća), no nigdje ne sadrži: broj zaposlenih TZ-a, njihove kvalifikacije, procjenu dostatnosti za	Plan je rađen sukladno propisanim smjernicama i sadrži točno propisanu sadržajnu strukturu. Nije bilo moguće odstupanje od smjernica za izradu Plana.

	dodijeljene zadaće niti predviđanje novih zapošljavanja. Pogl. 3.14 analizira radnu snagu destinacije u cjelini, ne kadrovsku ekipu provoditelja, a sam Nacrt utvrđuje da gradske službe "u razdobljima turističkog vrhunca rade na granici operativnih kapaciteta" (str. 154) i da je slabost destinacije "nedostatna koordinacija, upravljanje, kontinuitet i odlučnost" (str. 261). Plan koji koordinaciju prepoznaje kao glavni problem, a ne provjerava ima li koordinator ljude i kompetencije za nju, počiva na nedokazanoj pretpostavci. **PRIJEDLOG 9.1 — Organizacijska snimka i gap-analiza nositelja provedbe. Mijenja se: pogl. 12.1; dopuna pogl. 3.14. Ugraditi: (a) organizacijsku snimku TZGK (broj zaposlenih, profili, proračun); (b) gap-analizu zadaća iz Plana naspram raspoloživih kapaciteta; (c) odluku o jačanju kapaciteta — novo zapošljavanje (npr. destinacijski menadžer / analitičar pokazatelja) ili eksternalizacija — s rokom i izvorom financiranja**	
	NALAZ 10 — Komunikacijski mehanizmi prema dionicima, na kojima Plan počiva, dokazano ne funkcioniraju Podnositelj je Gradu Kaštela i Turističkoj zajednici uputio formalni prigovor na održavanje Grada (vandalizam, uništene table, stanje obale) u prosincu 2025. te požurnicu 29. svibnja 2026., u kojoj je dodatno ponudio vlastiti angažman u čišćenju gradskih tabli. Do dana podnošenja ovog očitovanja — više od šest mjeseci od inicijalnog dopisa — odgovor nije zaprimljen niti je po predmetnoj problematici zabilježen pomak (Prilog 1). Šestomjesečna šutnja administracije prema subjektu kojeg Nacrt u pogl. 12.1 naziva "važnim provedbenim partnerom" empirijski dokazuje da koordinacija dionika, na kojoj počiva cijela provedbena arhitektura Plana (pogl. 12,	Plan je rađen sukladno propisanim smjernicama i sadrži točno propisanu sadržajnu strukturu. Plan je usmjeren na održivi razvoj turizma te nije analizirana komunikacija prema dionicima.

	pogl. 13.17), trenutno ne funkcionira te da bez obvezujućih rokova ostaje deklaratorna. **PRIJEDLOG 10.1 — Kanal za podneske dionika s obvezujućim rokovima i javnim registrom. Mijenja se: pogl. 12.2. TZ i Grad uspostavljaju digitalni kanal za prijave gospodarskih subjekata o komunalnim nedostacima relevantnim za turizam (čistoća, signalizacija, vandalizam, rasvjeta, degradirane točke), uz: javni registar zaprimljenih podnesaka, rok odgovora 15 dana, rok očitovanja o planiranom rješenju 30 dana, te polugodišnji pregled zaprimljenih i riješenih podnesaka kao sastavni dio godišnjeg izvješća o provedbi Plana koje se podnosi Gradskom vijeću.**	
	NALAZ 11 — Problem parkiranja Nacrt prepoznaje, ali ga ne rješava nijednim konkretnim, lociranim i terminiranim zahvatom Nacrt parkiranje opetovano identificira kao ključni problem destinacije: u analizi prometa utvrđuje da u obalnom koridoru dolazi do izravnog sukoba pješačkih tokova i motornog prometa te konkurencije za prostor ("promet, parkiranje, pješačenje, boravak, ugostiteljstvo") uz linearnu os D8 (pogl. 3.10.4 i 3.10.6, str. 135–136); u analizi konkurentnosti navodi da "kvaliteta dolaska i parkiranja" čini sastavnicu konkurentskog proizvoda (pogl. 3.16.8, str. 169); a u poglavlju potencijala (pogl. 5.3.7, str. 213) zaključuje da "u sezoni promet i parkiranje postaju najslabija karika". Unatoč tomu, Nacrt na razini provedbe nudi isključivo načelne formulacije bez lokacije, nositelja, roka i budžeta: Mjera 2.1.1 (pogl. 9.3.3, str. ~275) navodi "uvođenje sezonskih režima upravljanja prometom i parkiranjem" i "razvoj mreže parkirališta izvan najopterećenijeg obalnog pojasa" kao opće aktivnosti, dok preporuke (pogl. 5.3.7, str. 213 i pogl. 13.16.2) spominju "park&walk" i	Problem deficitarnih parkirališnih kapaciteta u obalnom pojasu i sezonskog pritiska vozila točno je lociran i opsežno analiziran u Nacrtu dokumenta na stranicama 42, 116, 144, 150 i 306. Međutim, detaljnije rješavanje pojedinačnih građevinskih zahvata na razini specifičnih katastarskih čestica nije moguće unijeti u dokument na taj način jer je Plan upravljanja destinacijom krovni strateški dokument i ne može operativno zamijeniti odluke Vijeća Grada Kaštela.

	"digitalnu mapu parkiranja" bez ijednog konkretnog parkirališta i bez termina. Drugim riječima, Nacrt zna da je parkiranje "najslabija karika", ali ne određuje nijednu lokaciju na kojoj će se ta karika ojačati. Za područje Kaštel Lukšića manjak organiziranog parkirališta uz plažu izravno opterećuje obalni pojas i šetalište Miljenka i Dobrile, što potvrđuju i javno dostupne ocjene posjetitelja plaže Šumica (parkiranje dostupno tek ranim dolaskom). Manjak parkinga izravno utječe i na "stopover" karakter hotelskih gostiju iz Nalaza 5: dostupnost dolaska dio je proizvoda. **PRIJEDLOG 11.1 — Prioritetno formiranje javnog parkirališta uz plažu Šumica (Kaštel Lukšić), s realizacijom 2026., najkasnije 2027. Mijenja se: Mjera 2.1.1 (pogl. 9.3.3) i pogl. 11 (Popis projekata). Opću aktivnost "razvoj mreže parkirališta izvan najopterećenijeg obalnog pojasa" operacionalizirati prvim konkretnim, lociranim projektom: formiranjem uređenog javnog parkirališta u neposrednoj blizini plaže Šumica i ureda Turističke zajednice Grada Kaštela (Villa Nika, Kamberovo šetalište 30), na zaleđnoj strani šetališta, na parcelama u vlasništvu Grada Kaštela ili onima koje Grad može brzo pribaviti. Parkiralište rješava potrebe šireg područja Kaštel Lukšića (plaže Šumica i Štacija, povijesna jezgra, šetalište), rasterećuje obalni pojas u skladu s vlastitim ciljem Nacrta i može se kombinirati s "park&walk" režimom koji Nacrt načelno predlaže. Podnositelj je inicijativu za formiranje parkirališta na toj lokaciji već uputio** Mjesnom odboru Kaštel Lukšić. Predlaže se uvrštavanje projekta u Popis projekata (pogl. 11) kao prioriteta, s nositeljem (Grad Kaštela / nadležno komunalno društvo), procjenom troška i rokom realizacije u 2026., a najkasnije 2027. godini, financirano iz proračuna Grada Kaštela.	

	NALAZ 12 — Opremanje plaža kemijskim ("ekološkim") WC kabinama nije održivo rješenje, a Nacrt ga prenosi kao zadano stanje bez plana zamjene Nacrt u analizi upravljanja pomorskim dobrom navodi među godišnjim stavkama "najam ekoloških WC kabina: 15.000 EUR/godišnje" (pogl. 3.2.8.1, str. 69), čime sezonsko opremanje plaža kemijskim WC kabinama prenosi kao zadani model, bez ikakve kritičke ocjene i bez plana njihove zamjene trajnom sanitarnom infrastrukturom. Podnositelj smatra takav model neprihvatljivim s estetskog i higijenskog aspekta: kemijske kabine narušavaju vizuru obalnog pojasa — koju Nacrt sam proglašava "izlogom" i "pozornicom kvalitete" destinacije (pogl. 5.3.7) — i često više štete dojmu destinacije nego što koriste. Da problem sanitarnog standarda na plažama postoji potvrđuju i javno dostupne ocjene posjetitelja ključnih kupališta u Kaštel Lukšiću (izostanak javnih toaleta). Nacrt sanitarni standard spominje tek načelno kao dio "potporne infrastrukture" (pogl. 3.4, str. 112), ali ne donosi nijednu mjeru za prelazak s privremenih kemijskih kabina na trajna, hortikulturno i arhitektonski uklopljena rješenja, niti prepoznaje postojeću privatnu sanitarnu infrastrukturu (kafići, restorani, hoteli) kao dio rješenja. **PRIJEDLOG 12.1 — Plan zamjene kemijskih WC kabina trajnom sanitarnom infrastrukturom. Mijenja se: Mjera 2.1.1 (pogl. 9.3.3) i pogl. 11 (Popis projekata). Donijeti plan postupnog ukidanja sezonskih kemijskih WC kabina i njihove zamjene trajnim, arhitektonski i hortikulturno uklopljenim sanitarnim čvorovima na prioritetnim kupalištima, s nositeljem, procjenom troška i rokom, te preusmjeriti postojeću godišnju stavku najma (15.000 EUR) u kapitalno rješenje. Do uspostave trajne infrastrukture, sve preostale kabine**	Propisano je da se Plan upravljanja destinacijom usklađuje s nadređenim strateškim dokumentima te strateškim dokumentima i planovima upravljanja jedinice lokalne samouprave, kao i prostornim planovima. Navedeno se odnosi na Plan upravljanja pomorskim dobrom 2024-2028. koji se spominje u Planu upravljanja destinacijom u poglavlju koje analizira postojeće stanje.

	moraju imati definiran standard održavanja i vizualnog uklapanja. **PRIJEDLOG 12.2 — Poticanje privatne sanitarne infrastrukture kao dijela javne ponude. Mijenja se: pogl. 9.3.4 (Mjera 2.2.1) i pogl. 10.3. Uspostaviti model javno-privatne suradnje kojim ugostiteljski i smještajni objekti uz obalu (kafići, restorani, hoteli) svoje sanitarne čvorove stavljaju na raspolaganje i široj javnosti,** uz jasnu oznaku dostupnosti i razmjernu naknadu ili komunalni poticaj. Time se dio potrebe za javnim toaletima rješava kroz postojeću, kvalitetnu privatnu infrastrukturu — u skladu s načelom Nacrta (pogl. 13.18) da poduzetnici budu provedbeni partneri — bez narušavanja vizure obale kemijskim kabinama. Podnositelj, čiji hotel raspolaže sanitarnom infrastrukturom uz samo šetalište, iskazuje spremnost sudjelovati u takvom modelu.	
	NALAZ 13 — Nacrt ne predviđa ulogu Turističke zajednice u zaštiti turističkog interesa unutar prostornog planiranja Županije i Grada, premda se najteži zahvati u temeljni resurs destinacije — krajobraz zaljeva i zaleđa Kozjaka — odlučuju upravo u tim planovima višeg reda Nacrt na više mjesta krajobraz i vizuru destinacije proglašava njezinim temeljnim resursom: obalu opisuje kao "izlog" i "pozornicu kvalitete" (pogl. 5.3.7), a u SWOT analizi (str. 261) među slabostima izrijekom navodi "devastirane dijelove grada i obale". Strategija razvoja Grada Kaštela pritom turizam pozicionira kao prioritetnu razvojnu gospodarsku granu, posebice u kontekstu održivog iskorištavanja prirodne, kulturne i povijesne baštine. Unatoč tomu, Nacrt prostor destinacije tretira kao zadanost kojom upravljaju prostorni planovi viših razina, a Turističkoj zajednici Grada Kaštela — kojoj pogl. 12.1 povjerava cjelokupnu operativnu provedbu, monitoring i izvješćivanje — ne dodjeljuje nijednu zadaću	Sadržaj i doseg Plana definiran je zakonskim propisima i metodološkim smjernicama.

	praćenja postupaka prostornog planiranja Županije i Grada niti zaštite turističkog interesa u njima. Cijenu te pasivnosti pokazuju dva istodobno aktualna zahvata koji izravno pogađaju dvije najvrjednije vizure destinacije — otvoreni zaljev i zaleđe Kozjaka: **(a)More — marikultura u sredini Kaštelanskog zaljeva. Prema grafičkom dijelu Prostornog plana Splitsko-dalmatinske županije, na značajnom — središnjem — dijelu Kaštelanskog zaljeva predviđen je velik obuhvat marikulture, i to upravo nasuprot Kaštel Lukšića, na najatraktivnijoj dionici kaštelanske obale na kojoj počivaju priobalni turizam destinacije i poslovanje podnositelja. Marikultura u sredini zaljeva predstavlja trajnu vizualnu devastaciju glavne vizure destinacije — otvorenog mora zaljeva — i u izravnoj je koliziji s vlastitim načelom Nacrta o zaštiti obale kao "izloga" i "pozornice kvalitete" (pogl. 5.3.7). Riječ je o zahvatu koji se odlučuje na županijskoj razini, izvan dohvata** mjera ovog Plana, ali s izravnim i nepovratnim učinkom na njegove ciljeve. **(b) Kopno — sunčana elektrana na padinama Kozjaka. Na padinama Kozjaka — prirodnom zaleđu i panorami destinacije — planira se izgradnja sunčane elektrane (Kozjak Energy d.o.o., 9,99 MW), o čemu je u tijeku javna rasprava o Studiji o utjecaju na okoliš (javno izlaganje u gradskoj vijećnici Grada Kaštela, 10. studenoga 2025.), na koju je podnositelj uložio formalne primjedbe. Kozjak je nositelj aktivnog i baštinskog turizma destinacije — vrh Biranj, crkvica sv. Ivana, suhozidne gradine te planinarske i izletničke rute koje Nacrt i sam prepoznaje, a na kojima podnositelj gradi dio vlastite ponude. Postavljanje opsežne tehničke infrastrukture na padine trajno bi narušilo povijesno-kulturni kontekst i izgled**	

	prostora koji je stoljećima ostao gotovo netaknut. Iz oba slučaja proizlazi isto načelo: činjenica da je neki zahvat predviđen ili dopušten prostornim planom nije sama po sebi dokaz da je neškodljiv za turizam — autori prostornih planova mogu pogriješiti, a jedna od zadaća upravljanja destinacijom upravo je neovisna ocjena utjecaja takvih zahvata na turizam i pravodobna korektivna reakcija. Plan upravljanja destinacijom koji svojeg operativnog nositelja (TZ) ne osposobi za praćenje i reagiranje u postupcima prostornog planiranja Županije i Grada prepušta kontrolu nad najvrjednijim i nezamjenjivim resursom destinacije — krajobrazom — tijelima kojima turizam nije primarna nadležnost. Stoga od Turističke zajednice Grada Kaštela očekujemo aktivnu, a ne pasivnu ulogu u tim postupcima. **PRIJEDLOG 13.1 — Stalni mehanizam praćenja prostornih planova Županije i Grada i očitovanja TZ-a o utjecaju na turizam. Mijenja se: pogl. 12.1 (zadaće nositelja provedbe) i pogl. 12.2; dopuna pogl. 10.2 (smjernice za TZ). Uvesti zadaću TZGK da sustavno prati sve prostorne planove Županije i Grada u izradi i na javnoj raspravi (koristeći, među ostalim, javno dostupan alat Zavoda za prostorno uređenje SDŽ "Praćenje prostornih planova u izradi i na javnoj raspravi") te da za svaki zahvat s utjecajem na turizam izradi i u roku javne rasprave podnese formalno očitovanje o utjecaju na turizam, koordinirajući pritom zajednički stav dionika destinacije (hotelijeri, ugostitelji, udruge). Mehanizam obuhvaća javni registar podnesenih očitovanja kao sastavni dio godišnjeg izvješća o provedbi Plana, s nositeljem (TZGK), rokom uspostave 2026. i sredstvima u okviru operativnog proračuna TZ-a (povezano s kadrovskom gap-analizom iz Nalaza 9).**	

	PRIJEDLOG 13.2 — Trenutna reakcija na dva aktualna zahvata i ugradnja vizualnog integriteta destinacije kao zaštićenog resursa. Mijenja se: pogl. 13.17 (koordinacija dionika); dopuna pogl. 8.1 (SWOT) i pogl. 6 (ciljevi). Kao prvu primjenu mehanizma iz Prijedloga 13.1, TZGK u okviru provedbe Plana: podnosi Splitsko-dalmatinskoj županiji formalno očitovanje o utjecaju na turizam kojim traži izmještanje, odnosno uklanjanje obuhvata marikulture iz središnjeg dijela Kaštelanskog zaljeva nasuprot Kaštel Lukšića. Istodobno se u Plan ugrađuje načelo da su vizualni integritet otvorenog zaljeva i panorama Kozjaka zaštićeni resursi destinacije koje TZ aktivno brani u planovima višeg reda. **PRIJEDLOG 13.3 — Novi pokazatelj zaštite krajobraza i vizura destinacije. Mijenja se: pogl. 7. Uvesti pokazatelj s ciljnim vrijednostima za 2027.–2033.: broj zahvata iz planova višeg reda sa značajnim negativnim utjecajem na turizam i krajobraz za koje je TZ podnio očitovanje, te udio očitovanja koja su u postupku uvažena. Bez pokazatelja zadaća iz Prijedloga 13.1 ostaje neprovjerljiva — u skladu sa središnjom porukom ovog očitovanja da svaka zadaća mora imati nositelja, rok i mjerljiv ishod.**	

TURISTIČKA ZAJEDNICA K. STARI GRAD KAŠTELA

PLAN UPRAVLJANJA TURISTIČKOM DESTINACIJOM GRADA KAŠTELA

2025.-2029.

Naručitelj: Turistička zajednica Grada Kaštela

Izrađivač: Fabula promocija d.o.o.

PRIJEDLOG

Sadržaj:

1. UVOD 17

2. PROFIL DESTINACIJE 22

2.1. Prometna povezanost 25

2.1.1. Cestovni promet 25

2.1.2. Javni cestovni prijevoz 26

2.1.3. Željeznički promet 26

2.1.4. Zračni promet 27

2.1.5. Pomorski promet 27

2.1.6. Zaključno 27

2.2. Udaljenost od emitivnih turističkih tržišta 28

2.2.1. Udaljenost od glavnog grada i od domaćih emitivnih tržišta (cestovna udaljenost) 28

2.2.2. Regionalna emitivna tržišta (cestovna i zračna udaljenost) 28

2.2.3. Glavna europska emitivna tržišta (zračna udaljenost) 28

2.3. Geografska obilježja 29

2.3.1. Reljef i geomorfološka obilježja 29

2.3.2. Obalna linija i morski prostor 29

2.3.3. Klimatska obilježja 30

2.3.4. Prirodna ograničenja i prostorni kontekst 31

2.3.5. Klimatski i okolišni rizici....32

2.3.6. Zaključak....33

2.4. Demografska obilježja grada Kaštela....34

2.4.1. Ukupan broj stanovnika....34

2.4.2. Prostorni raspored stanovništva....35

2.4.3. Dobna struktura stanovništva....35

2.4.4. Kućanstva i stambeni fond....35

2.4.5. Demografski trendovi i značaj za turizam....36

2.4.6. Urbanistička i prostorno-planska obilježja grada Kaštela....36

2.5. Turistički promet Grada Kaštela....37

2.5.1. Turistički kapaciteti grada Kaštela....38

2.5.2. Najpopularnije turističke atrakcije Grada Kaštela....39

2.5.3. Manifestacije i događanja kao atrakcijski "multiplikator"....40

2.5.4. Glavni turistički proizvodi Grada Kaštela....40

2.5.5. Glavna turistička infrastruktura Grada Kaštela....42

2.6. Prostor – turističke zone i površine Grada Kaštela....44

2.6.1. Prostorna struktura turističkih zona....44

2.6.2. Turističke zone prema PPU-u Grada Kaštela....45

2.6.3. Odnos turističkih zona i zaštićenih / ograničenih područja....47

2.6.4. Značenje prostorno-planskih odredbi za nosivi kapacitet 47

2.6.5. Rekreacijske i obalne turističke površine 48

2.6.6. Kulturno-povijesne cjeline kao turističke zone 48

2.6.7. Prostorna ograničenja i implikacije za turizam 48

2.7. Zaključno 49

2.8. Reference / ključni izvori 49

3. ANALIZA STANJA 52

3.1. Teritorijalni i prostorni obuhvat destinacije 52

3.2. Turistički proizvodi i usluge 54

3.2.1. Turistički promet Grada Kaštela 54

3.2.3. Turistički kapaciteti grada Kaštela 57

3.2.4. Ugostiteljski kapaciteti 60

3.2.5. Operativne implikacije za plan upravljanja destinacijom 62

3.2.6. Najpopularnije turističke atrakcije Grada Kaštela 62

3.2.7. Glavni turistički proizvodi Grada Kaštela 65

3.2.8. Glavna turistička infrastruktura Grada Kaštela 68

3.2.9. Komunalna infrastruktura kao preduvjet nosivosti (otpad, energija i logistika destinacije) 72

3.2.10. Prometna dostupnost i pristupna infrastruktura (regionalni položaj kao infrastrukturna prednost) 72

3.2.11. Zaključno: infrastrukturni profil i upravljački prioriteti 72

3.3. Analiza resursne osnove 73

3.3.1. Kulturna baština Grada Kaštela kao strateška resursna osnova 73

3.3.2. Povijesni razvoj područja Kaštela 75

3.3.3. Arhitektura Grada Kaštela 87

3.3.4. Tradicijski obrti Grada Kaštela 90

3.3.5. Legende Grada Kaštela kao nematerijalni interpretacijski resurs 93

3.3.6. Vjerska događanja i običaji Grada Kaštela 95

3.3.7. Lokalna kuhinja i vinarstvo Grada Kaštela 98

3.3.8. Priroda i okoliš na području grada Kaštela – stručni pregled 101

3.3.9. Kupališta i plaže 106

3.3.10. Zaključak 106

3.4. Analiza javne turističke infrastrukture 106

3.5. Analiza komunalne infrastrukture 113

3.5.1. Organizacijski model i provedbeni kapaciteti 113

3.5.2. Planiranje i financijski okvir održavanja 114

3.5.3. Nerazvrstane ceste i prometna sigurnost 114

3.5.4. Javne površine bez prometa motornih vozila, obala i plaže 115

3.5.5. Javna rasvjeta: sigurnost i energetska učinkovitost 115

3.5.6. Javna parkirališta i sezonski pritisak 116

3.5.7. Javne zelene površine 116

3.5.8. Groblja kao komunalni i prostorni resurs 116

3.5.9. Sustav oborinske odvodnje i urbana otpornost 116

3.5.10. Operativni i kadrovski resursi 117

3.5.11. Građenje i rekonstrukcija komunalne infrastrukture 117

3.5.12. Zaključna ocjena za nosivi kapacitet destinacije 117

3.6. Analiza energetske infrastrukture 118

3.6.1. Elektroenergetska mreža i sigurnost opskrbe (planirani zahvati do 2027.) 118

3.6.2. Potrošnja električne energije u javnim zgradama (ISGE analiza) 119

3.6.3. Potrošnja energije u prometu (javni vozni park) 119

3.6.4. Javna rasvjeta – potrošnja, emisije i aktualizacija izvedbe u 2022. 119

3.6.5. Planirane mjere energetske učinkovitosti i očekivani učinci 120

3.6.6. Obnovljivi izvori energije – postojeći kapaciteti i lokalna samodostatnost 121

3.6.7. Energetska infrastruktura i nosivi kapacitet destinacije (sinteza) 121

3.7. Analiza telekomunikacijske infrastrukture i dostupnosti interneta 122

3.7.1. Infrastruktura digitalne tehnologije: fiksne i mobilne mreže, javni Wi-Fi te planirani razvoj 122

3.7.2. Digitalizacija javnih usluga: e-uprava, operativni sustavi i projekti 123

3.7.3. Sigurnost i privatnost: pouzdanost digitalnih sustava kao komponenta kapaciteta 124

3.7.4. Izazovi i preporuke u funkciji nosivog kapaciteta destinacije 124

3.8. Analiza sustava vodoopskrbe i odvodnje 125

3.8.1. Vodoopskrba: regionalni sustav Split – Solin – Kaštela – Trogir i izvorište Jadro 126

3.8.2. Odvodnja i pročišćavanje: aglomeracija Kaštela – Trogir kao ključni okvir usklađenja s EU standardima 126

3.8.3. Operativno održavanje i oborinska odvodnja: funkcionalnost javnih površina i urbana otpornost 127

3.8.4. Aktualni projekti i faze provedbe: Faza 2 (2024.–2028.) i konkretni obuhvati na području Kaštela 128

3.8.5. Značenje sustava za turističku nosivost: okolišni standardi, kvaliteta mora i javno zdravlje 129

3.9. Gospodarenje komunalnim otpadom u Gradu Kaštela (organizacija sustava, infrastrukturni kapaciteti i pokazatelji opterećenja destinacije) 129

3.9.1. Organizacija sustava i infrastrukturna osnova prikupljanja (kućni prag, zeleni otoci, reciklažna dvorišta) 129

3.9.2. Operativna slika sustava i kapaciteti provedbe (korisnici, radna snaga, vozila, spremnici, reciklažna dvorišta) 130

3.9.3. Učinak sustava i trendovi (količine, stopa odvajanja, sezonski pritisak) 131

3.9.4. Biootpad i kućno kompostiranje kao mjera smanjenja sezonskog rizika 132

3.9.5. Operativne usluge i sezonska organizacija (glomazni i problematični tokovi, dostupnost usluge) 132

3.9.6. Investicijski kapaciteti sustava (oprema, vozila, modernizacija) 133

3.9.7. Regionalni i županijski kontekst (Planovi i CGO Lećevica) kao “donji” dio lanca ... 133

3.9.8. Zaključna interpretacija u okviru nosivog kapaciteta destinacije 133

3.10. Analiza prometne infrastrukture Grada Kaštela (funkcionalna uloga, sezonska opterećenja i implikacije na nosivi kapacitet destinacije) 134

3.10.1. Cestovna prometna mreža: okosnica sustava i uska grla u sezoni 134

3.10.2. Javni prijevoz i dnevne migracije: strukturalno opterećenje izvan turizma 135

3.10.3. Željeznički promet: alternativni kapacitet i potencijal rasterećenja cestovne mreže 135

3.10.4. Pješački i biciklistički promet: obalni koridor i ograničenja mreže 135

3.10.5. Zračni promet i regionalna dostupnost: komparativna prednost i sezonski pritisak. 136

3.10.6. Sezonalnost i prometna ograničenja: tipični učinci vršnih opterećenja 136

3.10.7. Prometna infrastruktura u funkciji nosivog kapaciteta destinacije: ključni zaključci 137

3.11. Analiza stanja digitalizacije (s naglaskom na projekt DIGITsmart) 137

3.11.1. Projekt DIGITsmart kao ključna prekretnica digitalne transformacije 138

3.11.2. Digitalizacija upravne dokumentacije i ubrzanje postupaka: odgovor na „stare i složene predmete” 138

3.11.3. Interaktivna web platforma i komunikacija s korisnicima: prijelaz s informativne na funkcionalnu digitalizaciju 139

3.11.4. Kulturna i društvena dimenzija digitalizacije: zaštita i valorizacija arhivske građe. 139

3.11.5. Ocjena postignuća i razvojni smjer: digitalna zrelost i daljnji koraci 140

3.11.6. Zaključak 140

3.12. Analiza stanja pristupačnosti destinacije osobama s posebnim potrebama 141

3.12.1. Normativni i planski okvir 141

3.12.2. Stanje pristupačnosti javnih površina i komunalne infrastrukture 142

3.12.3. Pristupačnost prometne infrastrukture i mobilnosti 143

3.12.4. Pristupačnost turističkih sadržaja i javnih ustanova 143

3.12.5. Pristupačnost parkiranja i dolaska na lokacije 144

3.12.6. Institucionalna i izvaninstitucionalna podrška ranjivim skupinama 144

3.12.7. Sigurnost, informiranje i upravljanje pristupačnošću 145

3.12.8. Procjena u kontekstu nosivog kapaciteta destinacije 145

3.12.9. Izazovi i preporuke (operativno za projekt nosivog kapaciteta) 145

3.12.10. Zaključna ocjena 146

3.13. Analiza organiziranosti i dostupnosti usluga u destinaciji (javne usluge i servisi) 146

3.13.1. Organiziranost javnih i komunalnih usluga 147

3.13.2. Javne i društvene usluge: obrazovanje i socijalna skrb kao „rezidentna" baza nosivosti 148

3.13.3. Dostupnost zdravstvenih usluga i osjetljivost u vršnim opterećenjima 148

3.13.4. Sigurnost, javni red i otpornost sustava 149

3.13.5. Turističke i informacijske usluge: upravljanje doživljajem i disperzijom potražnje 149

3.13.6. Trgovina, ugostiteljstvo i osnovne usluge 150

3.13.7. Prostorna i funkcionalna dostupnost usluga: linearnost grada i promet kao uvjet dostupnosti 150

3.13.8. Institucionalna organiziranost usluga: administrativna dostupnost i mreža pružatelja 150

3.13.9. Operativna komunikacija i upravljački kapacitet 151

3.13.10. Zaključna ocjena u kontekstu nosivog kapaciteta 151

3.14. Analiza stanja i potreba ljudskih potencijala u destinaciji – Grad Kaštela 152

3.14.1. Demografska struktura kao temelj ljudskih potencijala 152

3.14.2. Tržište rada: trendovi zaposlenosti i nezaposlenosti kao indikator operativne nosivosti 153

3.14.3. Povezanost s turizmom: rast potražnje i rast potreba za radnicima 153

3.14.4. Struktura zaposlenosti i sektorska raspodjela radne snage 154

3.14.5. Ljudski potencijali u javnim i komunalnim sustavima kao „infrastruktura usluge” 154

3.14.6. Obrazovna struktura i dostupnost stručnih kadrova 154

3.14.7. Institucionalni kapaciteti i civilni sektor kao dio ljudskog kapitala destinacije 155

3.14.8. Ključni izazovi u upravljanju ljudskim potencijalima 155

3.14.9. Zaključna ocjena u kontekstu nosivog kapaciteta destinacije 156

3.15. Analiza komunikacijske aktivnosti 156

3.15.1. Institucionalna komunikacija Grada: transparentnost, e-uprava i upravljačka komunikacija 157

3.15.2. Komunikacija događanja kao alat upravljanja posjetiteljskim tokovima 158

3.15.3. Turistička komunikacija: brend „Visit Kaštela” i digitalna prisutnost 158

3.15.4. Komunikacija inkluzije i pristupačnosti te socijalnih programa 159

3.15.5. Komunikacija u prometnim i razvojnim projektima: uloga javnosti i koordinacije .159

3.15.6. Procjena zrelosti komunikacije, rizici i preporuke u funkciji nosivog kapaciteta 160

3.16. Analiza konkurencije 161

3.16.1. Tržišni kontekst i polazne činjenice 161

3.16.2. Kriteriji benchmarkinga i izbor usporedivih destinacija 162

3.16.3. Profil glavnih konkurenata i implikacije za Kaštela 163

3.16.4. Tržišno pozicioniranje Kaštela unutar konkurentskog prostora 165

3.16.5. Porterova analiza konkurentskih sila 166

3.16.6. SWOT analiza konkurentskog položaja Kaštela.....167

3.16.7. Model diferencijacije destinacije (USP) i ciljnih segmenata 168

3.16.8. Konkurentske slabosti koje Kaštela moraju aktivno ispraviti.....169

3.16.9. Strateške implikacije za razvoj destinacije 169

3.16.10. Zaključna ocjena 170

3.17. Izrada izvješća o analizi stanja 171

3.17.1. Metodološki okvir izrade izvješća 171

4. PRIHVATNI KAPACITET DESTINACIJE.....175

5. POTENCIJAL ZA RAZVOJ I PODIZANJE KVALITETE TURISTIČKIH PROIZVODA 208

5.1. Uvod 208

5.2. Šira lista potencijala.....208

5.3. Odabrani ključni potencijali (16) – tematski strukturirani i stručno obrazloženi 209

5.3.1. Kultura i baština: „sedam Kaštela" kao jedinstven sustav, a ne sedam odvojenih mjesta 209

5.3.2. Utvrde, dvorci i „scenski" lokaliteti: Kaštilac, Cambi i Vitturi kao jezgre doživljaja 210

5.3.3. Popularna kultura: Game of Thrones kao „brzi dobitak" na vidljivosti i izvansezonskog interesa 211

5.3.4. Tematske rute, interpretacija i storytelling: Miljenko i Dobrila + lokalne legende kao "emocionalni proizvod" 211

5.3.5. Eno-gastro i lokalni proizvodi: Crljenak/Zinfandel kao destinacijski potpis + standardizacija „kaštelanskog tanjura" 212

5.3.6. Aktivni turizam, biciklizam i priroda: Kozjak i zaleđe kao ključ smanjenja sezonalnosti 212

5.3.7. Obalni doživljaji i upravljanje javnim prostorom: obala kao „pozornica" kvalitete ..213

5.3.8. Nautika i marina: poluga kvalitete i šire sezone 213

5.3.9. Manifestacije, kulturna produkcija i uloge udruga: „meki kapacitet" koji već postoji 214

5.3.10. Prometna i digitalna „upotrebljivost" destinacije: mali zahvati, velik učinak na kvalitetu.....214

5.4. Kako odabrani potencijali podižu kvalitetu proizvoda.....215

5.4.1. Interpretacija i dizajn iskustva (od „resursa" do "proizvoda") 215

5.4.2. Standardi usluge i javnog prostora (kvaliteta se „vidi na rivi").....215

5.4.3. Povezivanje dionika i „paketiranje ponude".....215

5.5. Zaključak: top 5 potencijala 216

5.6. Sažetak odabranih potencijala 217

5.7. Prioriteti 220

6. POKAZATELJI ODRŽIVOSTI NA RAZINI DESTINACIJE 222

6.1. IZVORI PODATAKA 225

6.2. IZRAČUN OBVEZNIH POKAZATELJA ODRŽIVOSTI ZA DESTINACIJU GRAD KAŠTELA 225

6.2.1. Obavezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na društvene aspekte održivosti 225

6.2.2. Obavezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na okolišne aspekte održivosti 232

6.2.3. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na ekonomske aspekte održivosti 241

6.2.4. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na prostorne aspekte održivosti destinacije i organizaciju turizma 247

7. Specifični pokazatelji 254

7.1. IZRAČUN SPECIFIČNIH POKAZATELJA ODRŽIVOSTI ZA DESTINACIJU GRAD KAŠTELA 254

7.2. PRAĆENJE ODRŽIVOSTI 259

8. RAZVOJNI SMJER S MJERAMA I AKTIVNOSTIMA POTREBNIM ZA NJEGOVO OSTVARENJE 260

8.1. SWOT analiza 260

8.2. Identificiranje općih načela i ciljeva turizma 261

9.1. Oblikovanje strateškog pravca i prioriteta 264

9.2. Identificiranje ciljeva....265

9.3. Mjere i aktivnosti....268

9.3.1. Mjere i aktivnosti za realizaciju posebnog cilja 1.1. Jačanje identiteta i diferencijacija destinacije....270

9.3.2. Mjere i aktivnosti za realizaciju posebnog cilja 1.2. Razvoj cjelogodišnjeg i selektivnog turizma....273

9.3.3. Mjere i aktivnosti za realizaciju posebnog cilja 2.1. Održivi razvoj i upravljanje destinacijom....274

9.3.4. Mjere i aktivnosti za realizaciju posebnog cilja 2.2. Jačanje suradnje, lokalnog gospodarstva i dodane vrijednosti....275

9.3.5. Mjere i aktivnosti za realizaciju posebnog cilja 2.3. Unaprjeđenje kvalitete i ljudskih kapaciteta 276

10. SMJERNICE I PREPORUKE ZA RAZVOJ ILI UNAPRJEĐENJE DESTINACIJE....277

10.1. Smjernice i preporuke za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave....277

10.2. Smjernice i preporuke za turističke zajednice....278

10.3. Smjernice i preporuke za druge dionike u turizmu i upravljanju turizmom u destinaciji280

11. POPIS PROJEKATA....281

12. MJERENJE NAPRETKA I IZVJEŠĆE O PROVEDBI....296

12.1. Implementacija Plana upravljanja destinacijom....296

12.2. Izvješćivanje o provedbi Plana....297

12.3. Izmjene i dopune Plana....297

13. ZAKLJUČAK....299

13.1. Polazišne razvojne prednosti i ključni izazovi 299

13.2. Prometna dostupnost i identitetska prepoznatljivost destinacije 299

13.3. Linearna prostorna struktura i upravljanje opterećenjem 300

13.4. Prirodni resursi, okolišni rizici i ograničenja razvoja 301

13.5. Grad za život i granice turističkog razvoja 302

13.6. Struktura turističkog prometa i smještaja 302

13.7. Kulturno-povijesna baština kao temelj identiteta 303

13.8. Kulturne institucije, udruge i program događanja 303

13.9. Lokalna gastronomija i tradicijski proizvodi 304

13.10. Aktivni turizam i prostorno rasterećenje obale 304

13.11. Promet, parkiranje i stanje javnog prostora 305

13.12. Digitalna infrastruktura i informiranje posjetitelja 306

13.13. Radna snaga i razina usluge 306

13.14. Upravljanje destinacijom i nosivi kapacitet 307

13.15. Strateški zaključak 308

13.16. Preporuke za provedbu 308

13.16.1. Kratkoročne preporuke 309

13.16.2. Srednjoročne preporuke 309

13.16.3. Dugoročne preporuke 310

13.16.4. Tematske preporuke za provedbu 310

13.17. Koordinacija dionika i ljudski kapaciteti 316

13.18. Nositelji provedbe 317

13.19. Završno provedbeno usmjerenje 317

Prilozi 319

Tablica 1. Vremenski okvir provedbe mjera 319

Tablica 2. Kritične točke destinacije i odgovori upravljanja 319

Tablica 3. Razvojni model upravljanja destinacijom Kaštela 320

1. UVOD

Pravna osnova za izradu i donošenje Plana upravljanja destinacijom (u daljnjem tekstu: Plan) proizlazi iz Zakona o turizmu („Narodne novine”, br. 156/23), osobito iz članaka 25. i 28. toga Zakona.

Osim Zakona o turizmu, pravni okvir donošenja Plana upravljanja destinacijom čine i akti strateškog planiranja na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, prostorni planovi jedinica lokalne samouprave te, ukoliko postoje, drugi planovi upravljanja (primjerice planovi upravljanja kulturnim dobrima), kao i ostali važeći planovi i propisi.

U skladu s navedenim, svrha je Plana odrediti smjer razvoja destinacije usklađen s aktima strateškog planiranja, prostornim planovima, planovima upravljanja kulturnim dobrima i drugim važećim planovima i propisima, s ciljem postizanja konkurentnosti, otpornosti i održivosti destinacije. Plan opisuje upravljanje svim elementima destinacije kroz procese vođenja, utjecaja i koordinacije koji pridonose razvoju turizma u smjeru održivosti, pri čemu se uzimaju u obzir ekonomski, društveni, prostorni i ekološki utjecaji, priroda i okoliš te potrebe turista, lokalnog stanovništva i poduzetnika.

Osim već spomenutog Zakona o turizmu, pravni okvir za izradu ovog Plana čine Smjernice i upute za izradu plana upravljanja destinacijom, koje je izdalo Ministarstvo turizma i sporta u rujnu 2024. godine, a koje proizlaze iz Zakona o turizmu (NN 156/23), te Pravilnik o metodologiji izrade plana upravljanja destinacijom (NN 112/2024), donesen u rujnu 2024. godine.

Metodološki pristup osmišljen je tako da se osigura zastupljenost svih relevantnih dionika u procesu izrade Plana, kako bi se osigurala kontinuirana informiranost i podrška za njegovu provedbu.

Uključenost dionika osigurana je provođenjem upitnika i fokus-grupa s predstavnicima dionika ključnih za razvoj turizma na području destinacije, kao i kroz javno savjetovanje sa zainteresiranom javnošću.

Plan upravljanja destinacijom na lokalnoj razini izrađuje turistička zajednica, dok jedinica lokalne samouprave – Grad Kaštela – sudjeluje u svojstvu dionika procesa tako što osigurava potrebne podatke, sudjeluje u konzultacijama, fokus-grupama i javnim raspravama te usvaja Plan upravljanja na predstavničkom tijelu Grada i podržava provedbu predviđenih aktivnosti.

Plan upravljanja destinacijom izrađuje se i donosi za razdoblje od četiri godine, za razdoblje 2025. – 2029.

Sadržaj Plana u potpunosti je usklađen s navedenom zakonskom regulativom i metodologijom te obuhvaća analizu stanja, popis resursne osnove, obvezne pokazatelje održivosti na razini destinacije, razvojni smjer s pripadajućim mjerama i aktivnostima, prijedlog smjernica i preporuka za razvoj i/ili unaprjeđenje destinacije, popis projekata koji pridonose provedbi mjera potrebnih za ostvarenje pokazatelja održivosti na razini destinacije, kao i popis projekata od posebnog značaja za razvoj destinacije te postupke izvješćivanja.

Izrada Plana uključivala je prikupljanje i analizu brojnih podataka iz sekundarnih izvora, kao što su podaci o stanovništvu, gospodarstvu, prometnoj i komunalnoj infrastrukturi, digitalizaciji, potrebama za zapošljavanjem, komercijalnim turističkim kapacitetima i turističkom prometu Državnog zavoda za statistiku, kao i podaci Hrvatske turističke zajednice (sustav eVisitor), prostorno-planska dokumentacija, podaci javnih tvrtki, ustanova i udruga, provedbeni programi, dokumentacija Turističke zajednice Splitsko-dalmatinske županije te nacionalna strategija razvoja turizma.

Također je pripremljeno i provedeno primarno istraživanje stavova o razvoju turizma u destinaciji, koje je obuhvatilo lokalno stanovništvo te predstavnike lokalne samouprave, javnih ustanova i gospodarskih subjekata koji djeluju u turizmu, a provedeno je putem anketnog upitnika i fokus-grupa.

Prema Smjernicama za izradu Plana upravljanja destinacijom definirani su sljedeći koraci u izradi Plana upravljanja, koji su primijenjeni tijekom izrade Plana destinacije Grada Kaštela:

Pokretanje izrade plana upravljanja destinacijom

Prvi korak u izradi plana upravljanja destinacijom predstavlja okupljanje ključnih dionika, koje organizira turistička zajednica.

Izrada prijedloga plana upravljanja destinacijom

Sukladno propisanoj metodologiji izrade plana upravljanja destinacijom, turistička zajednica izrađuje prijedlog plana upravljanja destinacijom zajedno sa svim dionicima u sustavu turizma i dionicima u sustavu upravljanja turizmom.

Javno savjetovanje o prijedlogu plana upravljanja destinacijom
Definirano je da se Plan upravljanja destinacijom uputi na javno savjetovanje sukladno posebnom propisu kojim se uređuje pravo na pristup informacijama.

Prema članku 11. Zakona o pravu na pristup informacijama (NN 25/13, 85/15 i 69/22), nacrt plana upravljanja destinacijom objavljuje se na internetskoj stranici jedinice lokalne samouprave ili na portalu eSavjetovanja.

Javno savjetovanje u pravilu traje 30 dana, a nakon njegovog završetka objavljuje se izvješće o provedenom savjetovanju koje se dostavlja predstavničkom tijelu jedinice lokalne samouprave zajedno s prijedlogom plana upravljanja destinacijom koji se upućuje na usvajanje.

Donošenje odluke turističke zajednice o upućivanju prijedloga plana upravljanja destinacijom na usvajanje predstavničkom tijelu

Nakon provedenog javnog savjetovanja izrađuje se konačni prijedlog Plana upravljanja destinacijom. Turističko vijeće turističke zajednice donosi odluku o upućivanju prijedloga plana upravljanja destinacijom na usvajanje predstavničkom tijelu jedinice lokalne samouprave za čije se područje Plan donosi.

Usvajanje plana upravljanja destinacijom na predstavničkom tijelu jedinice lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave

Objava plana upravljanja destinacijom u službenom glasniku jedinice lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave i na mrežnim stranicama turističke zajednice

Dostava popisa projekata tijelu državne uprave nadležnom za turizam

U skladu s odredbama Zakona o turizmu, jedinica lokalne samouprave dostavlja popis projekata tijelu državne uprave nadležnom za turizam radi upisa u bazu projekata.

Plan upravljanja destinacijom sadrži i popis projekata koji pridonose provedbi mjera potrebnih za ostvarenje razvojnog smjera i pokazatelja održivosti na razini destinacije, pri čemu su pojedini projekti označeni kao projekti od posebnog značaja za razvoj destinacije.

KLJUČNI DIONICI

Izrada plana upravljanja destinacijom neizostavno uključuje dionike na koje se Plan izravno ili neizravno odnosi. Dionici su svi pojedinci, skupine ili organizacije koji imaju izravan ili neizravan interes, utjecaj ili su pod utjecajem aktivnosti, odluka i rezultata određenog projekta.

Glavni dionici koji su sudjelovali u izradi plana upravljanja destinacijom:

GLAVNI DIONICI	Tko	Kako su uključeni
LOKALNE VLASTI	Predstavnici gradskih odjela grada Kaštela i Klaster za održivi razvoj ZORA	**Oni postavljaju osnovne strateške ciljeve za razvoj turizma u skladu s politikama destinacije i osiguravaju pravni okvir za provedbu mjera i aktivnosti.**
TURISTIČKE ZAJEDNICE	Lokalna turistička zajednica	**Zadužena je za izradu plana i koordinaciju dionika.**
PRIVATNI SEKTOR	Hotelijeri, ugostitelji, turističke agencije, prijevoznici, pružatelji usluga u turizmu i ostali gospodarski subjekti koji djeluju u području turizma,	**Privatni sektor pruža ključne usluge posjetiteljima i sudjeluje u kreiranju turističkih proizvoda, stoga je važno prikupiti podatke o turizmu iz njihove perspektive i pronaći konsenzus oko toga da njihova ulaganja u turizam budu u skladu s održivim razvojem.**
LOKALNO STANOVNIŠTVO	Stanovnici destinacije.	**Lokalne zajednice doprinose očuvanju kulturne i prirodne baštine te imaju veliku ulogu u stvaranju autentičnih doživljaja. Njihovo sudjelovanje je ključno za osiguranje društvenog prihvaćanja turističkog razvoja.**
NEVLADINE ORGANIZACIJE (NVO)	Organizacije koje se bave zaštitom okoliša, kulturne baštine, socijalnom uključenošću.	**Udruge djeluju u interesu zaštite lokalnih zajednica i stanovništva te pružaju stručnu podršku u planiranju održivog razvoja.**
POSJETITELJI	**Jednodnevni i višednevni posjetitelji iz zemlje i inozemstva.**	**Iako su konačni korisnici, njihova se očekivanja, ponašanje i povratne informacije uzimaju u obzir prilikom planiranja.**

RIVIERA
Kaštela
7 reasons to visit.

2. PROFIL DESTINACIJE

Kategorija	Podaci
Lokacija	Grad Kaštela nalazi se u Splitsko-dalmatinskoj županiji, u središnjem dijelu srednje Dalmacije, na obali Kaštelanskog zaljeva, između gradova Splita i Trogira. Grad obuhvaća sedam povijesno formiranih naselja (Kaštel Sućurac, Gomilica, Kambelovac, Lukšić, Stari, Novi i Štafilić) koja čine kontinuiranu, linearno urbaniziranu cjelinu uz obalu.
Površina	Oko 57,6 km² administrativnog područja.
Prometna povezanost	Vrlo dobra prometna povezanost na regionalnoj i međunarodnoj razini: državna cesta D8 (Jadranska magistrala) prolazi kroz cijelo gradsko područje; blizina čvorova na autocesti A1; željeznička pruga Split–Kaštela–Trogir kao dio prigradskog sustava; Zračna luka Split nalazi se u Kaštel Štafiliću, a ona je ključna ulazna točke za međunarodna tržišta.
Udaljenost od glavnih emitivnih tržišta	Udaljenost od glavnog grada Zagreba oko 380 km. Izravna povezanost sa zračnim linijama prema glavnim europskim emitivnim tržištima putem Zračne luke Split; cestovna dostupnost prema srednjoj Europi (Slovenija, Austrija, Njemačka, Mađarska).
Geografska obilježja	Obalni prostor Kaštelanskog zaljeva s izrazito linearnom prostornom strukturom, omeđen morem s južne strane i padinama Kozjaka sa sjevera. Ograničen prostor između obale i prometnih koridora snažno utječe na organizaciju turizma i sezonska opterećenja.

Klimatska obilježja	Mediteranska klima s toplim i suhim ljetima te blagim, vlažnijim zimama. 2600 sunčanih sati godišnje.
Broj stalnih stanovnika	37.794 stanovnika (Popis stanovništva 2021.).
Broj turista	138.181 dolazaka i 745.098 noćenja (2025., eVisitor – razdoblje 1.1.2025.–1.1.2026.).
Prosječna duljina boravka	5,4 dana (izračun na temelju eVisitor podataka za 2025.).
Turistički kapaciteti	Smještajni kapaciteti pretežito su u privatnom smještaju (apartmani i kuće za odmor), uz manji udio hotela, pansiona i ostalih oblika. Ukupni registrirani kapaciteti odgovaraju volumenu od oko 140 tisuća dolazaka godišnje, uz izraženu sezonsku koncentraciju.
Ugostiteljski sadržaji	Razvijena mreža ugostiteljskih objekata duž obalnog pojasa i u povijesnim jezgrama naselja (restorani, konobe, kafići i sezonski objekti), s najvećim intenzitetom rada u ljetnim mjesecima.
Najpopularnije turističke atrakcije	Povijesne jezgre sedam Kaštela, obalne šetnice i plaže Kaštelanskog zaljeva, kulturno-povijesna baština (kašteli, crkve, lokalne manifestacije), blizina Splita i Trogira kao izletničkih atraktora, Marina Kaštela.
Glavni turistički proizvodi	Boravišni obalni turizam (sunce i more) temeljen na privatnom smještaju; obiteljski turizam; izletnički turizam; nautički turizam (Marina Kaštela);

	kulturno-baštinski i manifestacijski turizam; u manjoj mjeri aktivni turizam (šetnje, biciklizam, rekreacija).
Prostor – turističke zone i površine	Turističke aktivnosti prostorno su koncentrirane u obalnom pojasu (plaže, šetnice, marina, ugostiteljstvo), dok su povijesne jezgre naselja ključne točke kulturnog i događajnog turizma. Zaleđe ima sekundarnu turističku ulogu.
Turistička infrastruktura	Razvijena osnovna i komunalna infrastruktura (cestovna mreža, vodovod, odvodnja, javna rasvjeta), obalne šetnice i uređene plaže, marina, javne prometne i parkirališne površine, digitalni informacijski kanali Grada i TZ-a. Infrastruktura je funkcionalna, ali sezonski opterećena, osobito u obalnom pojasu i uz D8.

Tablica 1: Opći profil destinacije

Grad Kaštela nalazi se na obali Jadranskog mora, na obali Kaštelanskog zaljeva, na padinama planine Kozjak, u prostoru između gradova Solina i Trogira u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Grad je prepoznatljiv po linearnom obalnom razvoju i povijesnoj strukturi nastaloj oko sedam kaštela/utvrda te čini kontinuirani niz naselja uz obalu zaljeva. Njegove geografske koordinate su 43.5403° N, 16.3197° E. Udaljenost od Splita iznosi približno 15 kilometara, dok se od Trogira nalazi na udaljenosti od oko 8 kilometara.

Administrativno-teritorijalno, Kaštela su jedinica lokalne samouprave (grad), a u plansko-upravnom kontekstu pripadaju području Splitsko-dalmatinske županije.

Grad se sastoji od sedam povijesnih naselja: Kaštel Sućurac, Kaštel Gomilica, Kaštel Kambelovac, Kaštel Lukšić, Kaštel Stari, Kaštel Novi i Kaštel Štafilić. Ukupna površina administrativnog područja iznosi 57,6 km².

Prema Popisu stanovništva 2021. (konačni rezultati), Grad Kaštela ima 37.794 stanovnika. Na temelju službeno navedene površine (57,6 km²) to odgovara približnoj gustoći naseljenosti od oko 656 stanovnika/km² (izračun: 37.794 / 57,6).

Prometna dostupnost destinacije je izrazito povoljna u regionalnom smislu. Zračna luka Split nalazi se na području Kaštel Štafilića, a prema službenim informacijama udaljena je oko 20 km od Splita i oko 6 km od Trogira, te je pozicionirana na izlazu iz Grada Kaštela u smjeru Trogira.

Ovi lokacijski i demografski pokazatelji (položaj između dva jaka urbana/turistička središta, obalni karakter naselja, umjerena administrativna površina i relativno visoka gustoća naseljenosti, uz neposrednu blizinu zračne luke) čine osnovu za daljnju analizu kapaciteta destinacije: prostorne nosivosti, prometne opterećenosti, dostupnosti infrastrukture i sezonskih pritisaka na obalni pojas i središnje zone naselja.

2.1. Prometna povezanost

Prometna povezanost Kaštela predstavlja jednu od ključnih funkcionalnih prednosti destinacije te ima izravan utjecaj na dostupnost, dnevnu mobilnost stanovništva i sezonska turistička opterećenja. Grad je integriran u regionalnu cestovnu, željezničku, zračnu i pomorsku prometnu mrežu srednje Dalmacije.

2.1.1. Cestovni promet

Kroz cijelo urbano područje Kaštela prolazi državna cesta D8 (Jadranska magistrala), koja je osnovna longitudinalna prometnica grada. D8 povezuje Kaštela izravno sa Splitom na istoku i Trogirom na zapadu te predstavlja glavnu cestovnu os za dnevne migracije stanovništva, turizam i opskrbu.

Osim državne ceste D8, prometni sustav grada čini mreža županijskih i lokalnih cesta koje povezuju obalni pojas sa zaleđem (padine Kozjaka) te omogućuju pristup stambenim zonama, poslovnim područjima i javnim sadržajima. Te prometnice imaju važnu ulogu u rasterećenju obalne magistrale, ali i u pristupu ruralnim i rekreacijskim zonama.

Kaštela su neposredno povezana s autocestom A1 (Zagreb – Split – Dubrovnik) putem postojećih čvorova:

- čvor Dugopolje (istočno od Kaštela),

- čvor Prgomet (zapadno od Kaštela).

Ovi čvorovi omogućuju brzu vezu s unutrašnjošću Hrvatske i međunarodnim cestovnim pravcima. Autocesta A1 ključna je za dolazak turističkih tokova u ljetnoj sezoni te za distribuciju prometa prema Splitu, Trogiru i otocima. U tijeku su izgradnja tunela kroz planinu Kozjak i pristupnih cesta koje će Grad Kaštela direktno povezati s autocestom A1.

Slika 1 Interaktivna karta cestovne mreže. Izvor HAC

2.1.2. Javni cestovni prijevoz

Grad Kaštela uključen je u regionalni autobusni sustav Splitsko-dalmatinske županije. Redovne autobusne linije povezuju svih sedam kaštelanskih naselja sa Splitom, Trogirom, Solinom i drugim okolnim gradovima i općinama. Autobusni prijevoz predstavlja temeljni oblik javnog prijevoza za lokalno stanovništvo i značajan dio turista, osobito u sezoni.

2.1.3. Željeznički promet

Kroz Kaštela prolazi željeznička pruga Split – Perković – Šibenik, koja je dio šireg dalmatinskog željezničkog pravca. Na području grada nalaze dvije željezničke postaje i stajališta: Kaštel Sućurac i Kaštel Stari.

Željeznički promet omogućuje izravnu i relativno brzu vezu sa Splitom, ali i povezivanje s ostatkom dalmatinske željezničke mreže. Iako željeznica trenutačno ima manji udio u turističkim kretanjima, ona predstavlja važan potencijal za održivu mobilnost i rasterećenje cestovnog prometa.

2.1.4. Zračni promet

Na području Kaštel Štafilića nalazi se Zračna luka Split, najvažnija zračna luka srednje Dalmacije i druga najprometnija zračna luka u Republici Hrvatskoj. Zračna luka ostvaruje velik broj domaćih i međunarodnih linija, s izrazito sezonskim vrhuncima u ljetnim mjesecima.

Blizina zračne luke (unutar administrativnih granica grada) iznimno povećava dostupnost Kaštela kao turističke destinacije. Povezanost zračne luke s gradom osigurana je cestovnim prometom, autobusnim linijama i taksi prijevozom, a vrijeme putovanja do središnjih dijelova Kaštela mjeri se u minutama.

2.1.5. Pomorski promet

Kaštela nemaju vlastitu trajektnu ili putničku luku za linijski pomorski promet, ali se oslanjaju na blizinu luka Split i Trogir. Iz tih luka, posebno Splitske, uspostavljene su brojne trajektne i katamaranske linije prema otocima Braču, Hvaru, Visu, Šolti, Drveniku itd., što Kaštelima omogućuje funkcionalnu uključenost u otočni prometni sustav.

Pomorska dostupnost značajno doprinosi turističkoj atraktivnosti destinacije, osobito u kontekstu izletničkog turizma i nautičkih aktivnosti, iako se promet formalno odvija iz susjednih gradova.

2.1.6. Zaključno

Prometna povezanost Kaštela obilježena je višestrukom dostupnošću: državna cesta D8, blizina autoceste A1, razvijena željeznička mreža, neposredna prisutnost međunarodne zračne luke te blizina glavnih pomorskih luka. Ovakav prometni položaj ima snažan utjecaj na nosivi kapacitet destinacije, posebno u ljetnoj sezoni, te predstavlja ključni element za daljnje analize prometnih opterećenja, dostupnosti i održivog razvoja turizma.

2.2. Udaljenost od emitivnih turističkih tržišta

2.2.1. Udaljenost od glavnog grada i od domaćih emitivnih tržišta (cestovna udaljenost)

- Zagreb – približno 380 km
  (autocesta A1; prosječno vrijeme putovanja 3,5 – 4 sata)
- Karlovac – približno 330 km
  (A1; oko 3 – 3,5 sata vožnje)
- Varaždin – približno 470 km
  (autocesta A4 + A1; oko 4,5 – 5 sati)
- Osijek – približno 520 km
  (A5 + A3 + A1; oko 5 – 6 sati)

2.2.2. Regionalna emitivna tržišta (cestovna i zračna udaljenost)

- Ljubljana – oko 460 km
  (cestovno; 4,5 – 5 sati)
- Graz – oko 520 km
  (cestovno; 5 – 5,5 sati)
- Mostar – oko 170 km
  (cestovno; 3 – 3,5 sata)
- Bratislava – oko 650 km
  (cestovno; 6 – 7 sati)
- Prag – oko 760 km
  (cestovno; 7 – 8 sati)

2.2.3. Glavna europska emitivna tržišta (zračna udaljenost)

- Berlin – oko 1.050 km
- Frankfurt – oko 900 km
- Varšava – oko 1.100 km
- Amsterdam – oko 1.250 km
- London – oko 1.600 km

2.3. Geografska obilježja

Grad Kaštela smješten je u središnjem dijelu istočne obale Jadranskog mora, u prostoru Kaštelanskog zaljeva, između gradova Solin na istoku i Trogir na zapadu. Ovakav položaj Kaštelima daje izrazito povoljan geografski i prometno-prostorni kontekst te snažno određuje njihov urbanistički, demografski i turistički razvoj.

Administrativno područje grada prostire se na 57,6 km², a karakterizira ga izrazito linearna prostorna struktura. Naselja su razvijena uz obalni pojas Kaštelanskog zaljeva, dok se gradsko područje u smjeru sjevera uzdiže prema padinama planine Kozjak. Takav prostorni raspored rezultirao je jasnom podjelom grada na obalni, urbano-stambeni pojas i zaleđe, koje ima više prirodnih i djelomično ruralnih obilježja.

2.3.1. Reljef i geomorfološka obilježja

Reljef Grada Kaštela izrazito je kontrastan. Južni dio grada čini uski obalni pojas s blagim nagibom i malim nadmorskim visinama, dok se sjeverno od urbanog područja teren strmo uzdiže prema planinskom masivu Kozjaka. Najviši dijelovi Kozjaka na području Kaštela prelaze 700 m nadmorske visine, što stvara snažan vizualni i klimatski okvir grada.

Obalni dio grada uglavnom je nizinski, s umjetno i prirodno oblikovanim obalama, lukama, plažama i nasipima. Upravo ta reljefna ograničenost između mora i planine predstavlja jedan od ključnih faktora u analizi prostorne nosivosti destinacije, jer znatno ograničava mogućnosti širenja urbane strukture.

2.3.2. Obalna linija i morski prostor

Kaštela imaju dugu i kontinuiranu obalnu liniju koja se proteže gotovo cijelom dužinom grada. Obala je sastavni dio Kaštelanskog zaljeva, koji predstavlja zatvoreni morski akvatorij s povoljnim prirodnim uvjetima za naseljavanje, pomorstvo i turizam. Morski prostor zaljeva ima važnu ulogu u rekreacijskim, nautičkim i turističkim aktivnostima, ali i u oblikovanju mikroklime grada.

Prirodne karakteristike zaljeva (zaštićenost od otvorenog mora, relativno mirno more) povijesno su pogodovale razvoju naselja, ali u suvremenom kontekstu zahtijevaju pažljivo upravljanje zbog opterećenja pomorskim prometom, urbanizacijom i turizmom.

2.3.3. Klimatska obilježja

Područje Kaštela prema službenoj klimatskoj klasifikaciji Državnog hidrometeorološkog zavoda (DHMZ) i Köppen-Geigerovoj klasifikaciji pripada sredozemnoj klimi tipa Csa – mediteranskoj klimi s vrućim i suhim ljetima te blagim i vlažnijim zimama. Klimatski podaci za Kaštela u stručnoj praksi se vežu uz najbližu službenu meteorološku postaju Split – Marjan, koja je referentna za šire područje Kaštelanskog zaljeva.

Sredozemnu (mediteransku) klimatsku zonu karakteriziraju:

- blage i vlažne zime,
- topla i suha ljeta,
- velik broj sunčanih sati tijekom godine.

Takvi klimatski uvjeti iznimno su povoljni za razvoj turizma, osobito kupališnog i boravišnog turizma u ljetnim mjesecima. Istodobno, izražena sezonalnost klimatskih uvjeta dodatno pojačava sezonske pritiske na prostor, infrastrukturu i okoliš.

Prosječna godišnja temperatura zraka na ovom području iznosi oko 16 °C, pri čemu su najtopliji mjeseci srpanj i kolovoz, a najhladniji siječanj. Ljetne temperature često prelaze 30 °C, dok su zimske temperature rijetko ispod 0 °C, što potvrđuje blagu termičku amplitudu karakterističnu za obalni pojas srednje Dalmacije.

Godišnja količina oborina iznosi približno 800–900 mm, s izraženim maksimumom u jesenskim i zimskim mjesecima te minimumom tijekom ljeta. Sušna ljetna razdoblja predstavljaju jedno od osnovnih obilježja klime, s izravnim utjecajem na:

- potrošnju vode,
- opterećenje komunalne infrastrukture,
- upravljanje turističkim kapacitetima.

Područje Kaštela ima više od 2.600 sunčanih sati godišnje, što ga svrstava među najsunčanije dijelove Republike Hrvatske. Ovaj podatak ima izravan značaj za razvoj turizma, osobito kupališnog, rekreacijskog i boravišnog turizma.

Vjetrovni režim obilježen je djelovanjem dominantnih vjetrova:

- bura (hladan i suh vjetar iz smjera sjeveroistoka),
- jugo (topao i vlažan vjetar iz južnih smjerova),
- maestral, koji ljeti povoljno utječe na mikroklimu obalnog područja.

Dominantni vjetrovi imaju značajan utjecaj na:

- osjećaj topline i ugode,
- pomorske i nautičke aktivnosti,
- disperziju onečišćenja u urbanom prostoru.

Klimatski pokazatelj	Vrijednost
Klimatski tip	Csa – mediteranska klima
Prosječna godišnja temperatura	oko 16 °C
Najtopliji mjesec	srpanj / kolovoz
Najhladniji mjesec	siječanj
Prosječna godišnja količina oborina	800–900 mm
Broj sunčanih sati godišnje	> 2.600

Tablica 2: Osnovni klimatski pokazatelji (referentna postaja Split – Marjan) Izvor: DHMZ – dugogodišnji klimatski prosjeci za područje srednje Dalmacije)

2.3.4. Prirodna ograničenja i prostorni kontekst

Geografski položaj Kaštela između mora i planine stvara jasna prirodna ograničenja razvoja. Sjeverni dio grada omeđen je strmim padinama Kozjaka, dok je južni dio definiran morskom obalom. Takva konfiguracija prostora zahtijeva racionalno planiranje korištenja prostora i ima izravne implikacije na:

- mogućnosti širenja naselja,
- prometnu infrastrukturu,
- zaštitu prirodnih resursa,
- određivanje nosivog kapaciteta turističke destinacije.

Geografska i klimatska obilježja Kaštela, iako povoljna za turizam, istodobno stvaraju jasna prirodna ograničenja koja je nužno uzeti u obzir pri određivanju nosivog kapaciteta destinacije.

Izrazito linearni položaj između mora i planine Kozjak ograničava prostorno širenje grada. Padine Kozjaka predstavljaju prirodnu barijeru urbanizaciji, dok je obalni pojas izložen pritiscima izgradnje, prometnog opterećenja i turističke eksploatacije. Ovakva konfiguracija prostora povećava osjetljivost grada na prekomjernu izgrađenost i degradaciju obalnog prostora.

Klimatske značajke, osobito duga sušna razdoblja tijekom ljeta, povećavaju pritisak na vodne resurse i komunalnu infrastrukturu, osobito u razdobljima vršne turističke potražnje. Istodobno, intenzivne oborine u jesenskim i zimskim mjesecima mogu uzrokovati bujične tokove s padina Kozjaka i lokalne probleme s odvodnjom u nižim, urbaniziranim dijelovima grada.

Zatvoreni karakter Kaštelanskog zaljeva dodatno povećava osjetljivost morskog ekosustava na onečišćenje, pomorski promet i povećani broj korisnika u sezoni. To zahtijeva strogo upravljanje pomorskim i obalnim aktivnostima u cilju očuvanja okolišne kvalitete.

2.3.5. Klimatski i okolišni rizici

Službeni prostorno-planski i klimatski dokumenti prepoznaju sljedeće okolišne izazove relevantne za područje Kaštela:

- povećani pritisak na obalni pojas, osobito u ljetnoj sezoni,
- opasnost od pregrijavanja urbanog prostora u uvjetima toplinskih valova,
- erozija i antropogeni utjecaji na obalu,
- povećano opterećenje komunalne infrastrukture tijekom sušnih razdoblja.

Ovi rizici ne proizlaze iz iznimnih pojava, već iz kombinacije prirodnih obilježja i intenzivne sezonske uporabe prostora .

2.3.5.1. Rizik od požara

Prema službenim procjenama zaštite i spašavanja, područje padina Kozjaka i zaleđa Kaštela spada u zone povećanog rizika od šumskih požara, osobito tijekom ljetnih sušnih razdoblja. Ovaj rizik ima izravan utjecaj na:

- sigurnost stanovništva i turista,
- turističku percepciju destinacije,
- upravljanje prirodnim resursima.

2.3.5.2. Obalni pritisci i erozija

Intenzivna urbanizacija obalnog pojasa, zajedno s klimatskim promjenama i porastom razine mora, povećava:

- rizik od lokalne obalne erozije,
- opterećenje komunalne infrastrukture,
- degradaciju prirodnih i krajobraznih vrijednosti obale.

2.3.5.3. Hidrološki i bujični rizici

U razdobljima intenzivnih oborina moguće su:

- kratkotrajne bujične pojave,
- lokalna plavljenja nižih dijelova urbanog područja, osobito na područjima s nedovoljno propusnim tlom i opterećenom oborinskom odvodnjom (stare jezgre mjesta)

2.3.6. Zaključak

Geografska obilježja Grada Kaštela definirana su povoljnim, ali ograničenim prostorom između Kaštelanskog zaljeva i planine Kozjak. Linearni obalni razvoj, izraženi reljefni kontrasti, mediteranska klima i duga obalna linija čine temelj prirodnog identiteta grada, ali istodobno postavljaju jasne granice prostornog i turističkog razvoja. Ta obilježja predstavljaju ključnu polaznu osnovu za daljnju analizu prostorne, ekološke i turističke nosivosti destinacije.

Službena klimatska i geografska obilježja potvrđuju da Kaštela imaju izrazito povoljne prirodne uvjete za razvoj turizma, ali unutar jasno definiranih prostornih i okolišnih ograničenja. Mediteranska klima, velika insolacija i obalni položaj čine temelj turističke atraktivnosti, dok istodobno reljefna ograničenja, sezonalnost i osjetljivost obalnog prostora predstavljaju ključne faktore u određivanju održivog nosivog kapaciteta destinacije.

Prirodna ograničenja i okolišni rizici Grada Kaštela jasno ukazuju da je nosivi kapacitet prostora ograničen, te da daljnji turistički razvoj mora biti temeljen na:

- racionalnom korištenju prostora,
- prilagodbi klimatskim uvjetima,
- smanjenju sezonskih pritisaka,
- jačanju otpornosti infrastrukture i okoliša.

Okolišna infrastruktura jedan je od temeljnih sustava za funkcioniranje i održivi razvoj Kaštela, osobito u kontekstu povećanih sezonskih opterećenja uzrokovanih turizmom. Sustavi vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda, gospodarenja otpadom te opskrbe energijom organizirani su u okviru županijskih i državnih javnih sustava, a njihov kapacitet i pouzdanost izravno utječu na nosivi kapacitet destinacije.

2.4. Demografska obilježja grada Kaštela

Demografski podaci predstavljaju temeljnu analitičku osnovu za procjenu nosivog kapaciteta turističke destinacije, budući da broj i struktura stalnog stanovništva izravno utječu na opterećenje infrastrukture, javnih usluga i prostora.

2.4.1. Ukupan broj stanovnika

Prema Popisu stanovništva, kućanstava i stanova 2021. godine, koji provodi Državni zavod za statistiku, Grad Kaštela ima:

- 37.794 stalna stanovnika

Time Kaštela predstavljaju jedan od demografski najvećih gradova u Splitsko-dalmatinskoj županiji, odmah iza Splita. U odnosu na površinu grada od 57,6 km², gustoća naseljenosti iznosi

približno 656 stanovnika/km², što upućuje na relativno visoku prostornu koncentraciju stanovništva.

2.4.2. Prostorni raspored stanovništva

Stanovništvo je raspoređeno u sedam povijesnih naselja:

Kaštel Sućurac, Kaštel Gomilica, Kaštel Kambelovac, Kaštel Lukšić, Kaštel Stari, Kaštel Novi i Kaštel Štafilić.

Demografska struktura obilježena je kontinuiranim urbanim nizom uz obalni pojas, gdje je koncentrirana većina stanovništva, dok je zaleđe grada (padine Kozjaka) znatno rjeđe naseljeno. Takav raspored ima važne implikacije na promet, komunalnu infrastrukturu i dostupnost javnih usluga.

2.4.3. Dobna struktura stanovništva

Prema službenim podacima Popisa 2021., dobna struktura stanovništva Kaštela pokazuje obilježja umjerenog demografskog starenja, karakterističnog za većinu urbanih područja u Republici Hrvatskoj:

- djeca i mladi (0–14 godina): oko 14 %
- radno sposobno stanovništvo (15–64 godine): oko 65 %
- starije stanovništvo (65 i više godina): oko 21 %

Ovakva struktura ukazuje na relativno stabilnu bazu radno sposobnog stanovništva, ali i na rastuće potrebe za zdravstvenim, socijalnim i komunalnim uslugama, osobito u kontekstu sezonskog povećanja broja korisnika tijekom turističke sezone.

2.4.4. Kućanstva i stambeni fond

Popis stanovništva 2021. evidentira velik broj privatnih kućanstava, pri čemu dominiraju obiteljska kućanstva. Značajan udio stambenog fonda čine obiteljske kuće i višestambene zgrade smještene u obalnom pojasu.

Važan demografsko-prostorni pokazatelj jest činjenica da dio stambenog fonda ima dvojaku funkciju – stalno stanovanje i turistički smještaj – što dovodi do znatnih sezonskih oscilacija u stvarnom broju korisnika prostora i infrastrukture.

2.4.5. Demografski trendovi i značaj za turizam

Iako Kaštela bilježe relativno stabilan broj stanovnika u odnosu na širi regionalni kontekst, grad se suočava s:

- postupnim starenjem stanovništva,
- povećanjem broja privremenih korisnika prostora (turisti, sezonski radnici),
- pritiskom na komunalnu i prometnu infrastrukturu tijekom ljetnih mjeseci.

U kontekstu izračuna nosivog kapaciteta turističke destinacije, stalno stanovništvo predstavlja bazni opterećujući faktor, na koji se nadovezuje sezonski turistički pritisak. Stoga demografski podaci imaju ključnu ulogu u planiranju održivog razvoja, osobito u segmentima vode, otpada, energije, prometa i javnih usluga.

2.4.6. Urbanistička i prostorno-planska obilježja grada Kaštela

Urbanistička i prostorno-planska obilježja Kaštela snažno su uvjetovana geografskim položajem grada između mora i planinskog masiva Kozjak, kao i povijesnim razvojem naselja uz obalni pojas Kaštelanskog zaljeva. Takav prostorni kontekst rezultirao je **izrazito linearnom urbanom strukturom**, koja predstavlja jedno od temeljnih obilježja grada.

Grad Kaštela sastoji se od sedam povijesno i funkcionalno povezanih naselja, koja su se razvijala uz obalu, paralelno s glavnim prometnim pravcima. Urbanizacija se najvećim dijelom odvija u uskom obalnom pojasu, dok se prema sjeveru grad postupno uzdiže prema padinama Kozjaka, gdje se nalaze rjeđe naseljene zone, dijelom ruralnog ili poluprirodnog karaktera. Ovakva prostorna konfiguracija jasno definira **granice urbanog širenja**.

Prostorno-plansko uređenje grada temelji se na sustavu dokumenata prostornog uređenja, čiji je temelj **Prostorni plan uređenja Grada Kaštela (PPUG)** te niži planski akti (urbanistički planovi uređenja i detaljni planovi). Ti dokumenti definiraju namjenu površina, uvjete gradnje, zaštitu prostora te razvoj infrastrukturnih sustava, u skladu s planskim smjernicama Splitsko-dalmatinske županije i nacionalnim zakonodavnim okvirom.

Jedno od ključnih urbanističkih obilježja Kaštela jest **visok stupanj izgrađenosti obalnog prostora**, uz istovremeno ograničene mogućnosti daljnje ekspanzije zbog prirodnih barijera. Obalni pojas karakterizira mješovita namjena prostora (stanovanje, turizam, javni sadržaji, promet), što u sezoni dovodi do povećanih pritisaka na prostor i infrastrukturu. Zaleđe grada ima važnu ulogu kao **rezervni i zaštitni prostor**, ali je podložno strožim prostorno-planskim ograničenjima zbog reljefa i krajobraznih vrijednosti.

U kontekstu izračuna kapaciteta turističke destinacije, urbanistička i prostorno-planska obilježja Kaštela ukazuju na **ograničenu prostornu nosivost**, osobito u obalnoj zoni. Linearna struktura grada, visoka gustoća izgrađenosti uz more i jasno definirane prirodne granice čine prostorno planiranje jednim od ključnih alata za održivo upravljanje razvojem grada i turizma.

2.5. Turistički promet Grada Kaštela

Turistički promet Grada Kaštela u 2025. godini, promatran kroz podatke sustava eVisitor, potvrđuje Kaštela kao destinaciju izrazito snažne ljetne potražnje, dominantno oslonjenu na inozemna emitivna tržišta, s obrascem boravka tipičnim za obalni odmor. U razdoblju 1. 1. 2025. – 1. 1. 2026. (eVisitor izvoz; izvještaj izrađen 2. 1. 2026.) evidentirano je ukupno 138.181 dolazaka i 745.098 noćenja, uz prosječnu duljinu boravka od 5,39 noćenja po dolasku (745.098 / 138.181). U usporedbi s nacionalnim prosjecima za 2024. godinu (oko 3,0 noćenja po dolasku za domaće turiste i oko 4,9 noćenja za strane turiste), Kaštela u 2025. ostvaruju iznadprosječne vrijednosti, osobito kod stranih gostiju, što upućuje na izraženiji "odmorišni" karakter destinacije, a ne isključivo tranzitnu ili kratkoročnu funkciju.

Struktura potražnje u 2025. dodatno naglašava međunarodni karakter destinacije. Strani turisti ostvarili su 123.494 dolaska (89,37% ukupnih dolazaka) i 697.309 noćenja (93,59% ukupnih noćenja), uz prosječno zadržavanje od 5,65 noćenja po dolasku. Domaći turisti ostvarili su 14.687 dolazaka (10,63%) i 47.789 noćenja (6,41%), uz prosječno 3,25 noćenja po dolasku. Ovakav omjer potvrđuje da se glavnina turističkog opterećenja prostora – osobito obalnog pojasa, prometne mreže i komunalnih sustava – generira prvenstveno kroz međunarodnu potražnju, dok domaći segment ima kraći boravak i manji udio u ukupnom volumenu. Istodobno, visoka ovisnost o međunarodnim tržištima, osobito tržištima Europske unije i Ujedinjene Kraljevine, povećava osjetljivost destinacije na vanjske čimbenike kao što su dostupnost zračnog prometa, promjene u cijenama prijevoza i smještaja, geopolitičke okolnosti te promjene u navikama putovanja, što je relevantno za dugoročno upravljanje rizicima.

Sezonalnost turističkog prometa u 2025. godini izrazito je naglašena i operativno presudna. Najopterećeniji mjeseci su srpanj i kolovoz, koji zajedno ostvaruju 461.342 noćenja, odnosno 63,12% svih noćenja u godini, te 78.489 dolazaka, odnosno 56,80% svih dolazaka. Dnevni eVisitor podaci dodatno ilustriraju vršna opterećenja: najviši dnevni broj dolazaka zabilježen je 2. 8. 2025., kada je u jednom danu evidentirano 2.358 dolazaka, dok je najviši dnevni broj noćenja ostvaren 6. 8. 2025., s ukupno 9.054 noćenja. Navedeni vršni dnevni i mjesečni pokazatelji predstavljaju izravne "testne točke" nosivog kapaciteta destinacije te su ključni za operativno upravljanje u razdobljima maksimalnog opterećenja (pojačani režimi čišćenja i održavanja, osiguravanje sanitarne opreme, privremene prometne i parkirališne regulacije, dodatni spremnici i odvoz otpada, sigurnosno-komunalni nadzor i nadzor javnog prostora/pomorskog dobra).

2.5.1. Turistički kapaciteti grada Kaštela

Podaci sustava eVisitor za 2025. godinu jasno potvrđuju da se Kaštela profiliraju kao destinacija dominantno difuznog privatnog smještaja, uz relativno mali, ali funkcionalno specifičan hotelski segment. Ovakva struktura ima izravan utjecaj na način korištenja prostora: privatni smještaj generira dugotrajnije boravke i široku prostornu raspodjelu gostiju, dok hotelski segment ostvaruje kraća zadržavanja i veći udio dolazaka u odnosu na noćenja.

2.5.1.1. Smještajni kapaciteti

Procjenjuje se da Kaštela raspolažu s gotovo 13.000 smještajnih kreveta, dok je u ponudi oko 311 turističkih kuća i objekata za odmor. Ovi kapaciteti obuhvaćaju sve kategorizirane oblike komercijalnog smještaja (privatni iznajmljivači, hoteli i ostali ugostiteljski objekti za smještaj) koji su aktivni na tržištu. U odnosu na prethodne godine, zabilježen je kontinuirani rast broja kreveta i broja objekata, osobito u segmentu privatnih kuća za odmor i apartmana, što je u skladu s nacionalnim trendovima duž jadranske obale koje prati i Hrvatski zavod za statistiku kroz turistički registar eVisitor.

Najveće volumene noćenja u 2025. godini ostvaruju: objekti u domaćinstvu (637.713 noćenja; 104.836 dolazaka; 6,08 noći po dolasku), sobe za iznajmljivanje (44.030 noćenja; 9.427 dolazaka; 4,67 noći), hoteli (38.464 noćenja; 20.314 dolazaka; 1,89 noći), kuće stanovnika općine/grada – nekomercijalno (6.864 noćenja; 15,39 noći), vikendice –nekomercijalno (4.765 noćenja; 12,12 noći), kuće za odmor – komercijalno (4.146 noćenja; 5,63 noći), apartmani izvan domaćinstva (3.650 noćenja; 5,79 noći), hosteli, kampovi u domaćinstvu, studio apartmani i planinarski dom (manji volumeni, ali važni za specifične segmente poput outdoor turizma).

2.5.1.2. Ugostiteljski kapaciteti

Ugostiteljski kapaciteti Kaštela predstavljaju ključnu potpornu infrastrukturu turizma i svakodnevice grada jer istodobno opslužuju (1) turiste – osobito u vrhuncu sezone, (2) lokalno stanovništvo – tijekom cijele godine, te (3) tranzitne i jednodnevne posjetitelje – zbog položaja između Splita i Trogira i blizine glavnih prometnih tokova. U destinacijskom upravljanju ugostiteljstvo nije samo „ponuda hrane i pića", nego i operativni faktor nosivosti prostora: izravno utječe na pješačke tokove u obalnom pojasu, razinu buke, stvaranje otpada, vizualni red, zauzimanje javnih površina, prometno opterećenje i parkiranje, te opću kvalitetu boravka u javnom prostoru.

2.5.2. Najpopularnije turističke atrakcije Grada Kaštela

Atrakcijska osnova Kaštela temelji se na jedinstvenoj kombinaciji kulturno-povijesne baštine, interpretiranih lokalnih priča i prirodno-krajobraznih resursa, pri čemu je ključna prednost destinacije činjenica da su atrakcije prostorno raspoređene kroz svih sedam naselja. Takva linearna urbano-povijesna struktura uz obalu Kaštelanskog zaljeva stvara prepoznatljiv kulturni pejzaž bez izravne usporedbe u hrvatskom obalnom prostoru te omogućuje razvoj kulturnih ruta, interpretacijskih šetnji i tematskih obilazaka koji rasterećuju jednu točku i potiču disperziju posjetitelja. Temeljni identitetski i atrakcijski okvir Kaštela čini koncept „sedam kaštela" – povijesno oblikovan sustav naselja nastalih oko utvrda i plemićkih sklopova. Upravo taj kontinuirani niz povijesnih jezgri predstavlja najvažniju diferencijacijsku vrijednost destinacije i polazište za strukturiranje ponude kulturnog turizma.

Središnja institucija interpretacije lokalne baštine je Dvorac Vitturi i Muzej grada Kaštela (Kaštel Lukšić), koji se u službenim interpretacijskim materijalima destinacije kontinuirano ističe kao ključna atrakcija te mjesto muzejskog predstavljanja identiteta Kaštela i njihove povijesne strukture. Uz Vitturi, među stožernim kulturnim lokalitetima koje gradski provedbeni dokumenti prepoznaju kao prioritetne za obnovu, opremanje i turističku interpretaciju (u okviru projektnih okvira poput „Perpetuum baštine i kulturnog centra") osobito se izdvajaju: Kaštilac (Kaštel Gomilica) – specifičan utvrđeni sklop smješten na otočiću, izrazito visoke ambijentalne i vizualne vrijednosti te snažnog interpretacijskog potencijala, Kula i povijesna uljara Cambi (Kaštel Kambelovac) – lokalitet s jasnim potencijalom interpretacijskog razvoja, posebno u kontekstu baštine rada, tradicijskih tehnologija i lokalnog identiteta.

Važan dio kulturnog turizma čine i arheološki lokaliteti i zone evidentirane kroz službene evidencije kulturnih dobara. Kaštela u službenoj turističkoj komunikaciji posebno naglašavaju

atrakcije koje se temelje na storytellingu i interpretacijskim šetnjama, jer upravo takvi sadržaji produljuju boravak, povećavaju potrošnju izvan osnovnog motiva „sunce i more“ te doprinose cjelogodišnjoj ponudi.

Prirodni atrakcijski okvir Kaštela čini trodijelnu strukturu: obalni pojas, planina Kozjak i ruralno zaleđe. Obalni pojas s plažama, šetnicama i javnim rekreacijskim površinama predstavlja najintenzivnije korišteni dio destinacije u vrhuncu sezone (što se u analitičkom smislu podudara s vršnim opterećenjima turističkog prometa u ljetnim mjesecima). Zbog javnog karaktera obale, ovaj atrakcijski resurs istovremeno je i najosjetljiviji segment prostora, pa kvaliteta upravljanja obalom izravno određuje doživljaj destinacije.

Za aktivni i izletnički turizam, osobito važnu ulogu ima Kozjak kao rekreacijska i krajobrazna pozadina grada. Službeni destinacijski kanali naglašavaju vidikovce i izletničke točke (primjerice Malačka), te aktivnosti poput pješačenja i bicikliranja, koje su od posebne važnosti za rasterećenje obalnog pojasa i produljenje sezone.

U segmentu krajobrazno-tematskih atrakcija ističu se i uređene zelene cjeline i vrtovi koji nadopunjuju klasičnu obalnu ponudu, među kojima se u službenim izvorima navode: Biblijski vrt i svetište Gospe od Stomorije kao tematski uređena zelena cjelina i motiv posjeta (duhovni, izletnički i kulturno-krajobrazni turizam), Botanički vrt Osnovne škole Ostrog, opisan kao uređeni prostor s kolekcijama i značajnim kolekcijskim maslinikom, uz potencijal korištenja za boravak u zelenilu i događanja.

2.5.3. Manifestacije i događanja kao atrakcijski “multiplikator”

Kaštela imaju izražen manifestacijski potencijal koji je funkcionalno važan za disperziju posjetitelja kroz svih sedam naselja. Provedbeni dokumenti Grada postavljaju mjerljive ciljeve povećanja kulturne ponude (rast broja manifestacija i izložbi), što je izravno primjenjivo u destinacijskom upravljanju: događanja služe kao alat za produljenje sezone, jačanje potražnje izvan obalnog pojasa i aktiviranje povijesnih jezgri kroz programe koji su kompatibilni s konzervatorskim i prostornim ograničenjima.

2.5.4. Glavni turistički proizvodi Grada Kaštela

Turistički proizvodi Grada Kaštela oblikovani su kao funkcionalna kombinacija javnih obalnih sadržaja, kulturno-povijesne baštine, aktivnog odmora i pratećih usluga, pri čemu se temeljna

konkurentska prednost destinacije ne temelji na jednom izdvojenom atrakcijskom „magnetu“, nego na zbroju međusobno povezanih i prostorno dostupnih sadržaja.

2.5.4.1. Kupališni i rekreacijski sadržaji uz more – temeljni turistički proizvod

Temelj turističke ponude Kaštela čine kupališni i rekreacijski sadržaji uz more, raspoređeni gotovo duž cijele obalne linije grada. Ovaj proizvod obuhvaća uređene i djelomično uređene plaže (šljunčane i betonirane), kupališta uz šetnice, manje uvale unutar naselja te kontinuirane obalne promenade. Prostori su opremljeni osnovnom infrastrukturom (pristupi moru, šetnice, komunalna oprema) i predstavljaju najintenzivnije korišten turističke površine tijekom ljetne sezone.

2.5.4.2. Nautički i pomorski turistički sadržaji

Nautički turizam predstavlja važan, ali prostorno koncentriran turistički proizvod Kaštela. Središnje mjesto zauzima marina u Kaštel Gomilici, koja ima regionalni značaj u sustavu nautičkog turizma srednje Dalmacije. Marina omogućuje prihvat plovila, charter aktivnosti i servisne usluge te privlači specifičan segment turista veće platežne moći, s potencijalno većom dnevnom potrošnjom.

2.5.4.3. Kulturni i manifestacijski turizam

Kulturni i manifestacijski sadržaji čine strateški proizvod Kaštela za produljenje sezone i disperziju turističkih tokova. Ponuda obuhvaća kulturne i zabavne manifestacije, koncerte, festivale na otvorenom te tradicijska i tematska događanja vezana uz lokalnu baštinu i identitet sedam kaštela. Većina ovih sadržaja prostorno je smještena u povijesnim jezgrama i javnim prostorima naselja.

2.5.4.4. Aktivni i sportsko-rekreacijski turizam

Aktivni i sportsko-rekreacijski turizam predstavlja komplementarni proizvod ljetnom kupališnom turizmu i ključni alat za smanjenje sezonalnosti. Ovaj segment obuhvaća pješačke i rekreacijske rute u zaleđu grada, biciklističke pravce koji povezuju obalu i padine Kozjaka, sportska igrališta te otvorene rekreacijske površine.

Blizina planine Kozjak omogućuje razvoj izletničkih i outdoor aktivnosti izvan glavne sezone, čime se dio turističke potražnje usmjerava iz obalnog pojasa prema zaleđu. Operativni turistički proizvodi već su prisutni na tržištu kroz tematske rute i staze koje promoviraju Turistička zajednica

i partneri (npr. koncept „od mora do planine“), a njihova važnost dodatno raste u kontekstu eVisitor sezonalnosti, jer nude konkretan instrument za smanjenje ovisnosti o srpnju i kolovozu.

2.5.4.5. Eno-gastro i doživljajni turizam

Eno-gastro i doživljajni turizam nadovezuje se na lokalni identitet Kaštela i predstavlja proizvod s relativno malim prostornim opterećenjem, ali visokim potencijalom dodane vrijednosti. Temelji se na lokalnim brendovima i pričama (vino, maslina, tradicija, lokalne legende), koji se u destinacijskom upravljanju koriste za razvoj doživljajnih programa, tematskih ruta i manifestacija.

2.5.4.6. Ugostiteljski i prateći turistički sadržaji

Ugostiteljski objekti (restorani, konobe, kafići i barovi) čine ključan prateći turistički proizvod i prostorno prate glavne turističke tokove – obalni pojas, središta naselja i marinu.

2.5.5. Glavna turistička infrastruktura Grada Kaštela

Glavna turistička infrastruktura Kaštela čini skup javnih i polujavnih sustava koji omogućuju boravak posjetitelja, sigurno i kvalitetno korištenje prostora te upravljanje opterećenjem u vršnim razdobljima. Budući da je destinacija linearno-obalna i „visoko javna” (velik dio doživljaja odvija se na pomorskom dobru, šetnicama, rivama i plažama), nosivost turizma u Kaštelima u najvećoj se mjeri oslanja na: (1) obalnu i plažnu infrastrukturu, (2) mrežu šetnica i javnih površina, (3) sustav komunalnih i sigurnosnih standarda (rasvjeta, otpad, sanitarije), (4) infrastrukturu aktivnog turizma koja disperzira posjetitelje prema zaleđu/Kozjaku te (5) kulturnu i multifunkcionalnu infrastrukturu koja podupire programe izvan vrhunca ljeta.

2.5.5.1. Obalna i plažna infrastruktura (pomorsko dobro, komunalna oprema, sanitarni standard)

Temeljni infrastrukturni sustav turizma u Kaštelima jest pomorsko dobro u općoj uporabi, kojim Grad upravlja planski kroz Plan upravljanja pomorskim dobrom 2024.–2028.

2.5.5.2. Šetnice, javne površine i rasvjeta (funkcionalna infrastruktura doživljaja i sigurnosti)

Obalne šetnice (lungomare), rive, trgovi i parkovi u Kaštelima čine mrežu kretanja i boravka koja raspoređuje posjetitelje u prostoru i rasterećuje pojedine plažne točke. Njihov kapacitet nije samo

prostoran nego i vremenski: mogućnost korištenja u večernjim satima ovisi o sigurnosti, rasvjeti i održavanju.

2.5.5.3. Pješačke, planinarske i biciklističke staze (aktivni turizam i disperzija posjetitelja)

Infrastruktura aktivnog turizma u Kaštelima razvija se na dvije razine:

1. obalna razina – šetnice i urbane pješačke veze te biciklističke rute koje prate linearni karakter destinacije;
2. zaleđe/Kozjak – planinarske i rekreativne rute, vidikovci i tematske točke (npr. Malačka), koje šire destinacijski prostor izvan obale i stvaraju preduvjet za pred/posezonu.

Za korisničku funkcionalnost ove infrastrukture presudni su kartografski i interpretacijski alati (karta, GPX tragovi, opisne stranice). Kaštela imaju javno dostupne izvore za tematske staze i trailove (službeni i partnerski kanali), koji služe i kao „soft infrastruktura" jer omogućuju sigurnije kretanje, usmjeravanje tokova i bolje upravljanje osjetljivim zonama.

2.5.5.4. Nautička infrastruktura (Marina Kaštela i korištenje morskog prostora)

Nautička infrastruktura je posebna komponenta turističke infrastrukture Kaštela jer generira drugačiji profil potražnje (veća platežna moć, širi sezonski raspon). Središnja točka je Marina Kaštela u Kaštel Gomilici, koja djeluje kao infrastrukturni „hub" za vezove, charter i prateće servisne usluge. Osnovne informacije o kapacitetu marine (vezovi/operativne mogućnosti) javno su komunicirane, što je relevantno za procjenu intenziteta korištenja obalnog i morskog prostora.

2.5.5.5. Kulturna i multifunkcionalna infrastruktura (produženje sezone i programi izvan ljeta)

Uz obalu, najvažniji sustav za produljenje sezone je kulturna infrastruktura. U Strategiji kulturnog razvitka Grada Kaštela 2024.–2030. navodi se da je Kulturni centar u Kaštel Lukšiću (bivši Pastoralni centar) otvoren 2024. godine nakon obnove, opremljen suvremenom akustičnom i multimedijalnom opremom te modernom dvoranom za različite programe (predstave, koncerti, izložbe, filmske projekcije, edukativne radionice). Tijekom sezone za održavanje kulturnih manifestacija koriste se javni prostori (trgovi, parkovi i slično).

2.5.5.6. Komunalna infrastruktura kao preduvjet nosivosti (otpad, energija i logistika destinacije)

Nosivost destinacije u vršnim opterećenjima ovisi i o „nevidljivoj" infrastrukturi: otpadu, logistici i pouzdanosti sustava, dostupnosti interneta, parkiralištima, energetskoj mreži, vodoopskrbi i odvodnji itd.

2.5.5.7. Prometna dostupnost i pristupna infrastruktura (regionalni položaj kao infrastrukturna prednost)

Kaštela imaju infrastrukturnu prednost zbog položaja između Splita i Trogira te blizine Zračne luke Split, što podupire i tranzitne i boravišne oblike turizma.

2.5.5.8. Zaključno: infrastrukturni profil i upravljački prioriteti

Glavna turistička infrastruktura Kaštela oslanja se na pomorsko dobro i obalni javni prostor kao „glavni proizvod", uz mrežu šetnica, rasvjete i komunalnih standarda kao ključne determinante kvalitete doživljaja. Paralelno, razvoj aktivne infrastrukture (staze/karte) i kulturne infrastrukture (Kulturni centar) strateški su važni jer smanjuju ovisnost o vrhuncu ljeta i šire destinacijski prostor prema zaleđu i povijesnim jezgrama.

2.6. Prostor – turističke zone i površine Grada Kaštela

Prostorna organizacija turizma u gradu Kaštela temelji se na važećim prostorno-planskim dokumentima (Prostorni plan uređenja Grada Kaštela i Generalni urbanistički plan) te na fizičko-geografskim obilježjima prostora. Turističke zone i površine definirane su u skladu s nacionalnim zakonodavstvom o prostornom uređenju i gradnji te predstavljaju ključni okvir za razvoj, upravljanje i ograničavanje turističkih aktivnosti.

Turističke aktivnosti su koncentrirane u:

- primarnom obalnom pojasu (plaže, šetnice, kupališta, sportsko-rekreacijske zone uz more),

2.6.1. Prostorna struktura turističkih zona

Turističke zone u Kaštelima raspoređene su pretežito u obalnom pojasu, dok se manji dio turističkih aktivnosti razvija u zaleđu, u skladu s ograničenjima reljefa i zaštite prostora. Prostorni razvoj

turizma u Kaštelima karakterizira linearni model, uvjetovan položajem grada između mora i planine Kozjak.

Prema namjeni prostora, turističke zone mogu se podijeliti na:

- zone ugostiteljsko-turističke namjene,
- mješovite stambeno-turističke zone,
- rekreacijske i javne obalne površine,
- kulturno-povijesne cjeline s turističkom funkcijom.

Prema PPU-u Grada Kaštela, turistički razvoj usmjerava se kroz:

- namjenu prostora (turistička, mješovita, ugostiteljsko-turistička),
- razgraničenje turističkih zona (T-oznake),
- uvjete i ograničenja gradnje (gabariti, gustoća, udaljenosti, zaštitni pojasevi).

PPU polazi od činjenice da Kaštela imaju izraženo linearnu urbanizaciju uz obalu i ograničen prostor između mora i padina Kozjaka, zbog čega se turističke zone planiraju selektivno i kontrolirano, uz naglasak na integraciju s postojećom urbanom strukturom.

2.6.2. Turističke zone prema PPU-u Grada Kaštela

2.6.2.1. Zone ugostiteljsko-turističke namjene – T

PPU Grada Kaštela prepoznaje zone ugostiteljsko-turističke namjene (T) kao osnovni planski alat za koncentrirani turistički razvoj. Te zone su jasno označene u kartografskim prikazima PPU-a i podijeljene prema funkciji i intenzitetu korištenja. One su predviđene za razvoj hotela, apart-hotela i pratećih turističkih sadržaja. Ove zone nalaze se uglavnom u:

- obalnom dijelu grada,
- područjima s postojećom ili planiranom infrastrukturom,
- lokacijama koje mogu prihvatiti veće koncentracije posjetitelja bez značajnog konflikta sa stambenom funkcijom.

Namjena ovih zona strogo je regulirana prostornim planovima, čime se nastoji spriječiti nekontrolirana izgradnja i preopterećenje prostora.

2.6.2.2. T1 – zona hotela

- namijenjena izgradnji hotela viših kategorija,
- obuhvaća smještajne kapacitete, prateće sadržaje (ugostiteljstvo, rekreacija, wellness),
- planirana je na prostorno i infrastrukturno pogodnim lokacijama, uglavnom u blizini obale, ali uz stroga ograničenja izgrađenosti i visine.

U kontekstu Grada Kaštela, T1 zone imaju ograničen prostorni obuhvat, što odražava činjenicu da grad nije planski razvijan kao klasična hotelska destinacija, već kao mješovito urbano-turistički **prostor.**

2.6.2.3. T2 – turističko naselje

- namijenjena turističkim naseljima, vilama i apartmanskim kompleksima,
- niži do srednji intenzitet gradnje u odnosu na T1,
- obvezno plansko rješenje s unutarnjom infrastrukturom, zelenim površinama i prometnim rješenjima.

U Kaštelima su T2 zone rjeđe i prostorno ograničene, a njihov razvoj podliježe strogoj kontroli kako bi se spriječila prekomjerna urbanizacija obalnog pojasa.

2.6.2.4. T3 – kampovi

- namijenjena kampovima i srodnim oblicima boravka,
- obično se planiraju na rubnim ili manje urbaniziranim dijelovima prostora,
- naglasak na očuvanju krajobraza i prirodnih obilježja.

Na području Kaštela T3 zone nisu dominantne, što je u skladu s postojećom urbanom strukturom i ograničenim slobodnim prostorom uz obalu.

2.6.2.5. Turizam unutar mješovitih i urbanih zona

Važno je naglasiti da se značajan dio turističkih kapaciteta u Kaštelima ne nalazi unutar klasičnih T zona, već:

- unutar mješovite namjene (M),
- u postojećim stambenim zonama, kroz privatni smještaj,

- u povijesnim jezgrama sedam Kaštela.

PPU Grada Kaštela to prepoznaje i omogućuje:

- pružanje ugostiteljskih i turističkih usluga u sklopu stambenih objekata,
- adaptaciju postojećih građevina bez narušavanja prostorne strukture,
- očuvanje identiteta povijesnih jezgri uz kontrolu turističkog opterećenja.

Ovaj model rezultirao je disperziranim turizmom, što smanjuje prostornu koncentraciju, ali povećava pritisak na komunalnu i prometnu infrastrukturu. Model razvoja ima sljedeća obilježja:

- snažnu integraciju turizma u svakodnevni život grada,
- relativno ravnomjernu prostornu distribuciju turista,
- povećani pritisak na lokalnu infrastrukturu (promet, voda, otpad) u ljetnim mjesecima.

Ove zone imaju ključnu ulogu u analizi nosivog kapaciteta destinacije, jer nisu primarno projektirane kao isključivo turističke.

2.6.3. Odnos turističkih zona i zaštićenih / ograničenih područja

PPU jasno definira i prostorna ograničenja relevantna za turizam:

- obalni pojas i pomorsko dobro,
- zone krajobrazne i prirodne vrijednosti,
- padine Kozjaka s ograničenom gradnjom,
- infrastrukturni i zaštitni pojasevi.

Unutar tih područja nije dopuštena nova turistička izgradnja ili je ona znatno ograničena, što ima izravan utjecaj na maksimalni turistički kapacitet destinacije.

2.6.4. Značenje prostorno-planskih odredbi za nosivi kapacitet

Povezivanjem turističkih zona (T1, T2, T3), mješovitih zona i zaštitnih područja, PPU Grada Kaštela:

- ograničava nekontrolirani rast turističkih kapaciteta,
- usmjerava razvoj prema kvaliteti, a ne kvantiteti,
- postavlja čvrst temelj za izračun prostorne, infrastrukturne i okolišne nosivosti.

U kontekstu studije nosivog kapaciteta, prostorno-planske odredbe predstavljaju gornju granicu dopuštenog razvoja, dok stvarni kapacitet ovisi o prometnoj, komunalnoj i okolišnoj infrastrukturi.

2.6.5. Rekreacijske i obalne turističke površine

Značajan dio turističkih aktivnosti odvija se na javnim obalnim i rekreacijskim površinama, koje uključuju:

- uređene i poluuređene plaže,
- šetnice i obalne promenade,
- sportsko-rekreacijske zone uz more.

Ove površine imaju javnu namjenu i koriste ih istodobno turisti i lokalno stanovništvo. Njihova prostorna ograničenost i sezonska opterećenost čine ih jednim od najosjetljivijih elemenata turističkog prostora Kaštela.

2.6.6. Kulturno-povijesne cjeline kao turističke zone

Povijesne jezgre sedam kaštela predstavljaju specifične turističke zone kulturnog karaktera. Iako prostorno relativno male, ove cjeline imaju visoku koncentraciju posjetitelja, osobito tijekom ljetne sezone i manifestacija.

Turističko korištenje ovih zona podliježe:

- konzervatorskim uvjetima,
- ograničenjima u prometu i gradnji,
- potrebi očuvanja identiteta i autentičnosti prostora.

2.6.7. Prostorna ograničenja i implikacije za turizam

Prostor Kaštela obilježen je jasnim prirodnim i planskim ograničenjima:

- more na južnoj strani,
- strme padine Kozjaka na sjeveru,
- kontinuirana urbanizacija obalnog pojasa.

Zbog toga su mogućnosti prostornog širenja turističkih zona ograničene, a naglasak se stavlja na:

- racionalno korištenje postojećih površina,
- poboljšanje kvalitete, a ne kvantitete turističke ponude,
- zaštitu javnog i obalnog prostora.

2.7. Zaključno

Turističke zone i površine Grada Kaštela prostorno su jasno definirane i ograničene, s dominantnim razvojem u obalnom pojasu i mješovitim stambeno-turističkim zonama. Ovakva prostorna struktura pogoduje razvoju turizma, ali istodobno zahtijeva pažljivo planiranje i upravljanje kako bi se spriječilo preopterećenje prostora i očuvala kvaliteta života lokalnog stanovništva. U kontekstu izračuna kapaciteta turističke destinacije, prostorna raspodjela turističkih zona predstavlja jednu od ključnih ulaznih varijabli.

2.8. Reference / ključni izvori

1. **Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske**
   Sustav eVisitor – službeni informacijski sustav za prijavu i odjavu turista.
   Izvještaji i izvozi za razinu Grada Kaštela za razdoblja:
   – 1. 1. 2024. – 31. 12. 2024.
   – 1. 1. 2025. – 1. 1. 2026.
   (turistički promet, dolasci, noćenja, struktura emitivnih tržišta, struktura smještaja, sezonalnost, organizacija dolaska).
2. **Turistička zajednica Grada Kaštela**
   Godišnje objave turističkog prometa i prikaz „vodeće strukture emitivnih tržišta" za 2024. godinu.
   Interni i javno objavljeni agregirani podaci temeljeni na sustavu eVisitor.
   Dostupno na: https://www.kastela-info.hr
3. **Grad Kaštela** (2022.)
   Provedbeni program Grada Kaštela 2022. – 2025. godine.
4. **Grad Kaštela** (2023.)
   Izvješće o provedbi Provedbenog programa Grada Kaštela za 2022. godinu.
5. **Grad Kaštela** (2024.)
   Strategija kulturnog razvitka Grada Kaštela 2024. – 2030. (prijedlog dokumenta).
6. **Grad Kaštela** (2024.)
   Plan upravljanja pomorskim dobrom na području Grada Kaštela za razdoblje 2024. – 2028. (prijedlog dokumenta).

7. **Grad Kaštela**
   Analitički dokument – „2. dio analize" (radni materijal za prostorno-komunalnu i turističku infrastrukturu).
8. **Hrvatski zavod za statistiku (DZS)**
   Nacionalni metodološki okvir praćenja turističkog prometa i smještajnih kapaciteta u Republici Hrvatskoj.
   Statističke publikacije i metodološki standardi vezani uz turizam i smještaj.

- **Turistička zajednica Grada Kaštela**
  Službeni informativni i interpretacijski sadržaji destinacije, uključujući:
  – kulturno-povijesne atrakcije,
  – manifestacije i događanja,
  – eno-gastro ponudu,
  – tematske i interpretacijske rute,
  – ugostiteljske objekte i gastro ponudu.
  Dostupno na: https://www.kastela-info.hr

9. **Grad Kaštela / Turistička zajednica Grada Kaštela**
   Kartografski i interpretacijski materijali za tematske staze i rute.
   Dostupno na: https://www.kastela-info.hr/karte/tematske-staze
11. **Dalmatia Trails**
    Kaštela Trails – biciklističke i trail rute s tehničkim karakteristikama (duljina, visinska razlika, stupanj zahtjevnosti).
    Dostupno na: https://dalmatia-trails.bike/kastela-trails/
12. **ArcGIS StoryMaps**
    Interpretacijski projekt – vizualni i prostorni prikaz tematskih sadržaja i krajobraza Grada Kaštela.
    Dostupno na: https://storymaps.arcgis.com/stories/328bf5f0951b4856b7781b3208eb3b70
13. Sveučilište u Splitu – Repozitorij OSS (repozitorij.oss.unist.hr)
    Detaljna analiza ugostiteljske ponude Kaštela
14. **Kaštela Info**
    Stručni i analitički radovi o strukturi turističke ponude i potražnje u Kaštelima.
    Dostupno na: https://www.kastela-info.hr
15. **Splitsko-dalmatinska županija**
    Dokumenti vezani uz kategorizaciju i regulaciju ugostiteljskih objekata.
    Dostupno na: https://www.dalmacija.hr
16. **Službeni informativni i medijski izvori**
    – Službene objave Turističke zajednice Grada Kaštela (uključujući informativne objave

na društvenim mrežama),
– Regionalni mediji (npr. Dalmatinski portal) – kontekstualne informacije o turizmu, razvojnim projektima i infrastrukturnim zahvatima.

3. ANALIZA STANJA

3.1. Teritorijalni i prostorni obuhvat destinacije

Teritorijalni i prostorni obuhvat destinacije Grada Kaštela određen je specifičnim geografskim položajem, administrativnim granicama, povijesnim razvojem naselja te suvremenim funkcionalnim i razvojnim procesima koji oblikuju svakodnevno korištenje prostora. Grad Kaštela smješten je u središnjem dijelu Kaštelanskog zaljeva, između gradova Solina i Trogira, te zauzima kontinuirani obalni pojas koji se proteže u smjeru istok–zapad, uz sjeverne obronke planine Kozjak. Takav položaj čini Kaštela izrazito linearnom urbanom strukturom, što predstavlja jedno od ključnih obilježja prostornog identiteta destinacije, ali i važan čimbenik u analizi prostorne, funkcionalne i infrastrukturne nosivosti.

Administrativno, Grad Kaštela obuhvaća sedam povijesno formiranih naselja uz obalu Kaštelanskog zaljeva: Kaštel Štafilić, Kaštel Novi, Kaštel Stari, Kaštel Lukšić, Kaštel Kambelovac, Kaštel Gomilica i Kaštel Sućurac. Osim navedenih središta, u posljednjim desetljećima razvila su se i dodatna urbana žarišta u zaleđu, osobito u područjima Raduna i Rudina, čime se prostorni obuhvat grada postupno širi prema sjevernim padinama Kozjaka. Granice grada definirane su susjedstvom s Gradom Trogirom na zapadu i Gradom Solinom na istoku, dok se prema sjeveru Kaštela naslanjaju na općine Labin, Prgomet i Lećevica, što ih pozicionira kao važnu poveznicu između obalnog urbanog sustava i zaleđa Splitsko-dalmatinske županije

Reljefna struktura prostora Grada Kaštela izrazito je raznolika. Priobalni dio karakteriziraju ravni i blago nagnuti tereni, povijesno i funkcionalno najintenzivnije urbanizirani, dok se prema sjeveru teren postupno uzdiže u strmije i izrazito strme padine Kozjaka. Cijelo područje obilježeno je povoljnom južnom ekspozicijom, što je kroz povijest pogodovalo razvoju naselja, poljoprivrede i pomorskih djelatnosti. Klimatski, područje pripada mediteranskoj klimi jadranskog tipa, s vrućim i suhim ljetima, blagim i vlažnim zimama, velikim brojem sunčanih sati i izraženom vjetrovitošću, što ima izravan utjecaj na sezonalnost korištenja prostora i intenzitet turističkih aktivnosti.

Prostorni razvoj Kaštela obilježen je longitudinalnim širenjem duž obale, dok je prirodno širenje prema sjeveru znatno ograničeno infrastrukturnim i reljefnim barijerama. Posebno značajnu prostornu prepreku predstavlja državna cesta D8 (Jadranska magistrala), koja cijelom dužinom presijeca gradsko područje i jasno razdvaja obalni dio grada od područja „iznad magistrale“. Ova prometna os ima ključnu ulogu u regionalnoj povezanosti, ali istodobno stvara fizičku i funkcionalnu barijeru u svakodnevnom kretanju stanovništva i posjetitelja, što ima izravan utjecaj na prostornu koheziju destinacije i njezinu nosivost.

Demografski pokazatelji dodatno definiraju prostorni obuhvat i funkcionalnu težinu destinacije. Prema službenim podacima Popisa stanovništva iz 2021. godine, na području Grada Kaštela živi 37.794 stanovnika, dok su prethodni podaci iz 2011. godine bilježili 38.667 stanovnika, što Kaštela svrstava među veće gradove Splitsko-dalmatinske županije i jedan od demografski najdinamičnijih urbanih prostora u Republici Hrvatskoj

Grad se posljednjih godina ističe pozitivnim demografskim trendovima, visokim prirodnim prirastom i izraženim doseljavanjem, što je izravno povezano s njegovim geografskim položajem, prometnom povezanošću sa Splitom i Trogirom te relativno povoljnim uvjetima stanovanja.

Prostorni razmještaj stanovništva u Kaštelima obilježen je relativno uravnoteženom raspodjelom među naseljima, uz blagu decentralizaciju i razvoj novih stambenih zona u zaleđu. Prosječna gustoća naseljenosti iznosi oko 670 stanovnika po km², što je višestruko više od nacionalnog prosjeka, a osobito je izražena u priobalnom pojasu, gdje se koncentriraju stambene, turističke, prometne i javne funkcije. Ovakva gustoća ima izravan utjecaj na prostornu nosivost destinacije, osobito u kontekstu sezonskog povećanja broja korisnika prostora.

U funkcionalnom smislu, teritorijalni obuhvat destinacije Kaštela ne ograničava se isključivo na administrativne granice grada. Kaštela su sastavni dio šire urbane i prometne cjeline aglomeracije Split–Kaštela–Trogir, unutar koje se odvija svakodnevna migracija stanovništva, radna mobilnost, turistička kretanja i distribucija usluga. Velik dio stanovništva Grada Kaštela zaposlen je u Splitu i drugim okolnim gradovima, dok istodobno Kaštela bilježe rast turističkog prometa i broja posjetitelja koji koriste obalni pojas, plaže, šetnice i kulturno-povijesne lokalitete. Ovakva funkcionalna povezanost proširuje stvarni prostorni obuhvat destinacije izvan administrativnih granica i nameće potrebu promatranja Kaštela kao dijela šireg regionalnog sustava u analizama nosivog kapaciteta.

Turizam u Kaštelima postupno dobiva na značaju kao dopunska, a sve češće i kao osnovna gospodarska djelatnost, pri čemu se prostorni obuhvat turističke destinacije prvenstveno koncentrira na obalni pojas, povijesne jezgre sedam kaštela, luke, plaže, šetnice i prateću infrastrukturu. Istodobno, poljoprivreda zadržava važnu ulogu u zaleđu, osobito kroz tradicionalne kulture i razvoj posebnih oblika turizma, čime se funkcionalni prostor destinacije dodatno širi prema sjevernim dijelovima grada.

Provedbeni program Grada Kaštela 2022.–2025. i godišnja izvješća o njegovoj provedbi potvrđuju da se prostorni razvoj grada odvija kroz kontinuirana ulaganja u komunalnu infrastrukturu, obalni pojas, javne prometne površine, luke, javnu rasvjetu i zelene površine, što neposredno utječe na

oblikovanje i održivost prostornog obuhvata destinacije. Posebno su značajni zahvati na obalnim građevinama, uređenju luka i šetnica te unapređenju prometne i vodno-komunalne infrastrukture, koji istodobno povećavaju funkcionalni kapacitet prostora i zahtijevaju pažljivo upravljanje kako bi se izbjeglo preopterećenje ključnih zona.

U kontekstu studije nosivog kapaciteta, teritorijalni i prostorni obuhvat destinacije Grada Kaštela stoga se mora promatrati kao višeslojni sustav koji uključuje administrativni teritorij grada, kontinuirani obalni urbanizirani pojas, zaleđe Kozjaka, funkcionalne veze s urbanom aglomeracijom Split–Trogir te sezonski promjenjiv intenzitet korištenja prostora. Ovakva struktura čini Kaštela prostorno osjetljivom, ali istodobno razvojno potentnom destinacijom, u kojoj je jasno definiranje prostornog obuhvata temelj za daljnje analize nosivog kapaciteta, upravljanje razvojem turizma i očuvanje kvalitete života lokalnog stanovništva.

3.2. Turistički proizvodi i usluge

3.2.1. Turistički promet Grada Kaštela

Turistički promet Grada Kaštela u 2025. godini, promatran kroz podatke sustava eVisitor, potvrđuje Kaštela kao destinaciju izrazito snažne ljetne potražnje, dominantno oslonjenu na inozemna emitivna tržišta, s obrascem boravka tipičnim za obalni odmor. U razdoblju 1. 1. 2025. – 1. 1. 2026. (eVisitor izvoz; izvještaj izrađen 2. 1. 2026.) evidentirano je ukupno 138.181 dolazaka i 745.098 noćenja, uz prosječnu duljinu boravka od 5,39 noćenja po dolasku (745.098 / 138.181). U usporedbi s nacionalnim prosjecima za 2024. godinu (oko 3,0 noćenja po dolasku za domaće turiste i oko 4,9 noćenja za strane turiste), Kaštela u 2025. ostvaruju iznadprosječne vrijednosti, osobito kod stranih gostiju, što upućuje na izraženiji "odmorišni" karakter destinacije, a ne isključivo tranzitnu ili kratkoročnu funkciju.
Struktura potražnje u 2025. dodatno naglašava međunarodni karakter destinacije. Strani turisti ostvarili su 123.494 dolaska (89,37% ukupnih dolazaka) i 697.309 noćenja (93,59% ukupnih noćenja), uz prosječno zadržavanje od 5,65 noćenja po dolasku. Domaći turisti ostvarili su 14.687 dolazaka (10,63%) i 47.789 noćenja (6,41%), uz prosječno 3,25 noćenja po dolasku. Ovakav omjer potvrđuje da se glavnina turističkog opterećenja prostora – osobito obalnog pojasa, prometne mreže i komunalnih sustava – generira prvenstveno kroz međunarodnu potražnju, dok domaći segment ima kraći boravak i manji udio u ukupnom volumenu. Istodobno, visoka ovisnost o međunarodnim tržištima, osobito tržištima Europske unije i Ujedinjene Kraljevine, povećava osjetljivost destinacije na vanjske čimbenike kao što su dostupnost zračnog prometa, promjene u cijenama prijevoza i smještaja, geopolitičke okolnosti te promjene u navikama putovanja, što je relevantno za dugoročno upravljanje rizicima.

Sezonalnost turističkog prometa u 2025. godini izrazito je naglašena i operativno presudna. Najopterećeniji mjeseci su srpanj i kolovoz, koji zajedno ostvaruju 461.342 noćenja, odnosno 63,12% svih noćenja u godini, te 78.489 dolazaka, odnosno 56,80% svih dolazaka. Dnevni eVisitor podaci dodatno ilustriraju vršna opterećenja: najviši dnevni broj dolazaka zabilježen je 2. 8. 2025., kada je u jednom danu evidentirano 2.358 dolazaka, dok je najviši dnevni broj noćenja ostvaren 6. 8. 2025., s ukupno 9.054 noćenja. Navedeni vršni dnevni i mjesečni pokazatelji predstavljaju izravne "testne točke" nosivog kapaciteta destinacije te su ključni za operativno upravljanje u razdobljima maksimalnog opterećenja (pojačani režimi čišćenja i održavanja, osiguravanje sanitarne opreme, privremene prometne i parkirališne regulacije, dodatni spremnici i odvoz otpada, sigurnosno-komunalni nadzor i nadzor javnog prostora/pomorskog dobra). Usporedba s prethodnom godinom potvrđuje stabilan rast volumena uz praktično nepromijenjen obrazac boravka. Prema objavljenim godišnjim agregatima Turističke zajednice Grada Kaštela za 2024. godinu (1. 1. 2024. – 31. 12. 2024.), evidentirano je 131.247 dolazaka i 709.926 noćenja, uz prosječnu duljinu boravka od 5,41 noćenja po dolasku (709.926 / 131.247). U odnosu na 2024., 2025. bilježi povećanje od 6.934 dolaska (+5,28%) i 35.172 noćenja (+4,95%), dok prosječna duljina boravka ostaje gotovo identična (5,41 → 5,39 noćenja po dolasku). To upućuje na zaključak da rast prometa proizlazi primarno iz većeg broja dolazaka, a ne iz produljenja boravka ili promjene modela korištenja destinacije.

Za potrebe plana upravljanja destinacijom ovakva dinamika ima jasne implikacije. Rast prometa uz stabilnu duljinu boravka znači da se ključni pritisci sve više koncentriraju na vršne dnevne i mjesečne kapacitete – promet i parkiranje, opterećenje plaža i obalnih šetnica, komunalne usluge, održavanje javnih površina i sezonski sigurnosno-komunalni standard – dok se manji dio izazova odnosi na promjene obrasca boravka. Stoga se destinacijsko upravljanje treba temeljiti na dvostrukom pristupu: (1) precizno planiranim mjerama za upravljanje vršnim opterećenjima u srpnju i kolovozu uz osiguravanje adekvatnih operativnih kapaciteta javnih službi te (2) sustavnom jačanju predsezone i posezone kroz proizvode kulture, aktivnog/outdoor i eno-gastro turizma, s ciljem redistribucije dijela potražnje iz vrhunca ljeta bez dodatnog prostornog pritiska na najosjetljivije zone destinacije.

3.2.2. Struktura emitivnih tržišta

Struktura emitivnih tržišta predstavlja jedan od ključnih analitičkih elemenata profila destinacije jer izravno utječe na sezonalnost, prostorno opterećenje, obrasce potrošnje, prometnu dostupnost te prioritete u razvoju turističkih proizvoda i upravljačkih mjera. U slučaju Grada Kaštela, podaci sustava eVisitor i godišnje objave Turističke zajednice Grada Kaštela za 2024. i 2025. godinu jasno

potvrđuju izraženu međunarodnu orijentaciju destinacije, uz stabilnost vodećih emitivnih tržišta u promatranom razdoblju.

U 2024. godini, prema godišnjoj objavi Turističke zajednice Grada Kaštela i prikazu tzv. vodeće strukture gostiju, među najzastupljenijim emitivnim tržištima ističu se Poljska i Njemačka, uz dodatna važna tržišta koja slijede prema udjelu i volumenu turističkog prometa. Najveći udjeli turista koji su posjetili Kaštela u 2024. godini dolazili su iz sljedećih zemalja (redoslijedom prema važnosti u objavi):

Poljska kao najbrojnije emitivno tržište u smislu dolazaka, zatim Njemačka kao drugo najvažnije tržište, potom Ujedinjena Kraljevina, Hrvatska s značajnim udjelom domaćih dolazaka, Francuska te Češka. Ovi podaci odnose se na strukturu gostiju izraženu prema broju dolazaka i noćenja u komercijalnom smještaju na području Kaštela te jasno ukazuju na snažnu poziciju srednjoeuropskih i zapadnoeuropskih tržišta u ukupnoj turističkoj potražnji.
U 2025. godini, prema detaljnim eVisitor izvozima, međunarodna orijentacija destinacije dodatno je potvrđena, pri čemu su vodeća tržišta kvantificirana kroz točne volumene noćenja i dolazaka. Najvažnija emitivna tržišta u 2025. godini, prema broju ostvarenih noćenja, su: Njemačka, s ukupno 119.093 noćenja (udio 15,98% u ukupnim noćenjima) i 17.232 dolaska, čime se pozicionira kao najvažnije tržište po volumenu boravka. Slijedi Poljska s 109.008 noćenja (udio 14,63%) i 15.893 dolaska, što potvrđuje kontinuitet snažne potražnje s tog tržišta. Treće mjesto zauzima Ujedinjena Kraljevina s 58.416 noćenja (udio 7,84%) i 10.658 dolazaka, dok Hrvatska kao domaće tržište ostvaruje 47.789 noćenja (udio 6,41%) i 14.687 dolazaka, uz kraći prosječni boravak u odnosu na inozemne goste. Slijede Francuska s 39.688 noćenja (udio 5,33%) i 9.387 dolazaka, te Češka s 37.781 noćenjem (udio 5,07%) i 5.811 dolazaka.
Usporedba 2024. i 2025. godine pokazuje visoku stabilnost vodećih emitivnih tržišta, uz manja pomicanja u poretku ovisno o kriteriju (dolasci ili noćenja). Dok je u 2024. godini Poljska bila najbrojnije tržište prema dolascima, u 2025. godini Njemačka preuzima vodeću poziciju prema ukupnom broju noćenja, što upućuje na dulji prosječni boravak njemačkih gostiju. Istodobno, Poljska ostaje izrazito snažno tržište i po dolascima i po noćenjima, dok Ujedinjena Kraljevina, Francuska i Češka čine stabilan “drugi krug” ključnih međunarodnih tržišta. Domaće tržište zadržava važnu, ali relativno manju ulogu, s kraćim boravcima i većom sezonskom koncentracijom.
Za potrebe plana upravljanja destinacijom, ovakva struktura emitivnih tržišta ima jasne operativne implikacije. Visok udio inozemnih gostiju zahtijeva kontinuano ulaganje u višejezičnu informativnu i interpretacijsku infrastrukturu, prilagodbu komunikacije i signalizacije glavnim tržištima (njemačko, poljsko i englesko govorno područje), kao i razvoj proizvoda koji odgovaraju

preferencijama tih tržišta, osobito u predsezoni i posezoni. Istodobno, snažna ovisnost o međunarodnoj potražnji povećava osjetljivost destinacije na vanjske poremećaje (promjene u zračnom prometu, ekonomske i geopolitičke okolnosti), što dodatno naglašava potrebu za diverzifikacijom ponude i jačanjem cjelogodišnjih turističkih proizvoda.

Emitivno tržište	Dolasci	Noćenja	Udio u ukupnim noćenjima (%)	Napomena (analitički značaj)
Njemačka	17.232	119.093	15,98 %	Najvažnije tržište po volumenu boravka; dulji prosječni boravak
Poljska	15.893	109.008	14,63 %	Stabilno snažno tržište; visok udio dolazaka i noćenja
Ujedinjena Kraljevina	10.658	58.416	7,84 %	Važno zapadnoeuropsko tržište srednjeg intenziteta
Hrvatska	14.687	47.789	6,41 %	Domaće tržište; kraći boravci i veća sezonalnost
Francuska	9.387	39.688	5,33 %	Stabilno tržište s umjerenim trajanjem boravka
Češka	5.811	37.781	5,07 %	Tradicionalno srednjoeuropsko tržište

Tablica 2 Struktura emitivnih tržišta Grada Kaštela – 2025. godina (izvor: eVisitor, razina Grad Kaštela; razdoblje 1. 1. 2025. – 1. 1. 2026.)

3.2.3. Turistički kapaciteti grada Kaštela

Turistički kapaciteti Grada Kaštela predstavljaju jedan od temeljnih elemenata profila destinacije i ključnu upravljačku varijablu u planiranju održivog razvoja turizma. U upravljačkom smislu, turistički kapaciteti ne svode se isključivo na broj raspoloživih kreveta, već obuhvaćaju strukturu smještaja, prostornu disperziju gostiju, obrasce boravka te posljedično opterećenje javnog prostora i komunalne infrastrukture (obala i plaže, promet i parkiranje, otpad, vodoopskrba i javne površine).

Podaci sustava eVisitor za 2025. godinu jasno potvrđuju da se Kaštela profiliraju kao destinacija dominantno difuznog privatnog smještaja, uz relativno mali, ali funkcionalno specifičan hotelski segment. Ovakva struktura ima izravan utjecaj na način korištenja prostora: privatni smještaj

generira dugotrajnije boravke i široku prostornu raspodjelu gostiju, dok hotelski segment ostvaruje kraća zadržavanja i veći udio dolazaka u odnosu na noćenja.

Ukupni turistički promet u razdoblju 1. 1. 2025. – 1. 1. 2026. iznosio je 138.181 dolazaka i 745.098 noćenja, uz prosječnu duljinu boravka od 5,39 noći po dolasku. U strukturi tržišta strani gosti čine oko 89,3% dolazaka i 93,6% noćenja, što dodatno naglašava ovisnost destinacije o međunarodnoj potražnji, ali i važnost kvalitete smještajnih kapaciteta u ukupnom doživljaju destinacije.

3.2.3.1. Smještajni kapaciteti

Grad Kaštela raspolaže raznolikom i rastućom ponudom smještajnih kapaciteta, koja obuhvaća različite oblike boravka i omogućuje prihvat turista tijekom većeg dijela godine. Prema podacima Turističke zajednice Grada Kaštela i statističkim izvješćima objavljenima tijekom 2025. godine, na području grada evidentirani su sljedeći osnovni oblici smještaja:

– apartmani i sobe u privatnom smještaju (najzastupljeniji oblik),
– vile i turističke kuće (holiday homes),
– hosteli i hoteli,

Procjenjuje se da Kaštela raspolažu s gotovo 13.000 smještajnih kreveta, dok je u ponudi oko 311 turističkih kuća i objekata za odmor. Ovi kapaciteti obuhvaćaju sve kategorizirane oblike komercijalnog smještaja (privatni iznajmljivači, hoteli i ostali ugostiteljski objekti za smještaj) koji su aktivni na tržištu. U odnosu na prethodne godine, zabilježen je kontinuirani rast broja kreveta i broja objekata, osobito u segmentu privatnih kuća za odmor i apartmana, što je u skladu s nacionalnim trendovima duž jadranske obale koje prati i Hrvatski zavod za statistiku kroz turistički registar eVisitor.

Struktura ostvarenog prometa po vrstama objekata u 2025. godini jasno potvrđuje dominantnu ulogu privatnog smještaja:

- Objekti u domaćinstvu (privatni smještaj) ostvarili su 105.511 dolazaka (76,36%) i 639.012 noćenja (85,76%), uz prosječno 6,06 noći po dolasku. Ovo je nosivi segment destinacije, kroz koji se generira najveći dio pritiska na plaže, obalu, parkiranje, komunalne sustave i javni prostor, zbog široke prostorne disperzije korisnika.
- Hoteli su ostvarili 20.314 dolazaka (14,70%) i 38.464 noćenja (5,16%), uz prosječno 1,89 noći po dolasku. Hotelski segment ima obilježje kratkog zadržavanja (stopover/tranzit), što je povezano s geografskim položajem Kaštela između Splita i Trogira te blizinom zračne

luke. Iako relativno mali po udjelu noćenja, ovaj segment generira intenzivne dnevne dolaske i dodatne prometne tokove.

- Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (sobe, hosteli, apartmani i kuće izvan režima domaćinstva) ostvarili su 11.319 dolazaka (8,19%) i 54.044 noćenja (7,25%), uz prosječno 4,77 noći po dolasku. Ovaj segment ima stabilan boravak i važnu ulogu u diversifikaciji ponude i potencijalnom produljenju sezone.
- Nekomercijalni smještaj (boravak kod rodbine i prijatelja, vikendice u nekomercijalnom režimu) ostvario je 1.037 dolazaka (0,75%) i 13.578 noćenja (1,82%), uz prosječno 13,09 noći po dolasku. Iako volumenski mali, ovaj segment može imati značajan učinak na lokalno opterećenje prostora, osobito u vršnim razdobljima.

Prema izvještaju kategorizacije za razdoblje 1.1.2025. – 31.12.2025., struktura smještajnih kapaciteta u Gradu Kaštelima dodatno potvrđuje dominantan udio srednje kategorije smještaja, s jasnim implikacijama na tržišni profil i upravljanje destinacijom. Ukupno je evidentirano 2.776 objekata sa 4.219 smještajnih jedinica i 14.753 kreveta, u kojima je ostvareno 744.914 noćenja i 138.181 dolazak. Najzastupljeniju kategoriju čine objekti s tri zvjezdice, kojih je 1.788, s ukupno 2.837 smještajnih jedinica i 9.560 kreveta. U tom segmentu ostvareno je 543.054 noćenja i 103.902 dolaska, što ga čini apsolutno nosivim stupom smještajne ponude i glavnim generatorom turističkog prometa. Slijede objekti s četiri zvjezdice, kojih je 461, s 581 jedinicom i 2.479 kreveta, te 148.185 noćenja i 25.256 dolazaka, što ukazuje na snažan, ali i dalje sekundarni premium segment. Objekti s dvije zvjezdice (93 objekta, 252 jedinice, 666 kreveta) ostvaruju 25.172 noćenja i 4.991 dolazak, dok su objekti s pet zvjezdica (19 objekata, 20 jedinica, 171 krevet) volumenski vrlo mali, ali s 8.507 noćenja i 1.419 dolazaka imaju važnu ulogu u pozicioniranju destinacije prema tržištu više dodane vrijednosti. Poseban segment čine objekti bez kategorizacije, kojih je 412, s 519 smještajnih jedinica i 1.858 kreveta, uz 18.606 noćenja i 1.920 dolazaka, što upućuje na postojanje dijela ponude izvan standardiziranog sustava kvalitete. Ovakva struktura jasno pokazuje da Kaštela kao destinacija primarno funkcioniraju na tržištu srednje kategorije smještaja, s ograničenim, ali strateški važnim udjelom viših kategorija, dok prisutnost nekategoriziranih objekata otvara pitanje daljnje profesionalizacije i podizanja ukupne razine kvalitete smještajne ponude u kontekstu održivog upravljanja destinacijom.

Na razini podvrsta, najveće volumene noćenja u 2025. godini ostvaruju:

– objekti u domaćinstvu (637.713 noćenja; 104.836 dolazaka; 6,08 noći po dolasku),
– sobe za iznajmljivanje (44.030 noćenja; 9.427 dolazaka; 4,67 noći),
– hoteli (38.464 noćenja; 20.314 dolazaka; 1,89 noći),

– kuće stanovnika općine/grada – nekomercijalno (6.864 noćenja; 15,39 noći),
– vikendice – nekomercijalno (4.765 noćenja; 12,12 noći),
– kuće za odmor – komercijalno (4.146 noćenja; 5,63 noći),
– apartmani izvan domaćinstva (3.650 noćenja; 5,79 noći),
– hosteli, kampovi u domaćinstvu, studio apartmani i planinarski dom (manji volumeni, ali važni za specifične segmente poput outdoor turizma).

3.2.3.2 Organizacija dolaska i upravljačke implikacije

Organizacija dolazaka dodatno potvrđuje individualni karakter destinacije: oko 86,81% dolazaka i 85,55% noćenja ostvaruje se individualno, dok agencijski dolasci čine približno 13% prometa. Ovakva struktura znači da velik dio gostiju samostalno koristi smještaj i javni prostor, bez centraliziranog upravljanja tokovima, što dodatno povećava važnost komunalne organizacije i standardizacije kvalitete privatnog smještaja.

Zaključno, turistički kapaciteti Kaštela kapacitetno su snažni, ali strukturno izrazito oslonjeni na privatni smještaj s dugim boravcima, dok hoteli imaju funkciju kratkog zadržavanja i intenzivnih dolazaka. Za plan upravljanja destinacijom to znači potrebu za jasnim fokusom na:

– podizanje i standardizaciju kvalitete privatnog smještaja,
– jačanje komunalnih kapaciteta obalnog pojasa i javnih površina,
– upravljanje sezonskim vršnim opterećenjima,
– korištenje hotelskog i ostalog smještaja kao poluge za produljenje sezone i razvoj specijaliziranih proizvoda.

3.2.4. Ugostiteljski kapaciteti

Ugostiteljski kapaciteti Kaštela predstavljaju ključnu potpornu infrastrukturu turizma i svakodnevice grada jer istodobno opslužuju (1) turiste – osobito u vrhuncu sezone, (2) lokalno stanovništvo – tijekom cijele godine, te (3) tranzitne i jednodnevne posjetitelje – zbog položaja između Splita i Trogira i blizine glavnih prometnih tokova. U destinacijskom upravljanju ugostiteljstvo nije samo „ponuda hrane i pića”, nego i operativni faktor nosivosti prostora: izravno utječe na pješačke tokove u obalnom pojasu, razinu buke, stvaranje otpada, vizualni red, zauzimanje javnih površina, prometno opterećenje i parkiranje, te opću kvalitetu boravka u javnom prostoru.

3.2.4.1. Prostorna logika ugostiteljstva: dvije dominantne zone potražnje

Ugostiteljska ponuda Kaštela ima jasnu prostornu strukturu, s dva glavna „motora" potražnje:

1. *Obalni pojas i rive svih sedam Kaštela*
   Ovdje se koncentrira najveći dio sezonske potražnje i najviše ugostiteljskih funkcija (restorani, konobe, pizzerije, barovi, kafići, slastičarnice i sezonski punktovi). Ujedno je to i najosjetljiviji prostor destinacije jer se na istom koridoru preklapaju turističko korištenje (šetnja, kupanje, večernji izlazak) i svakodnevno korištenje lokalnog stanovništva. Upravo zato ugostiteljstvo u obalnom pojasu mora se upravljati kao dio javne infrastrukture doživljaja (prolaznost, sigurnost, čistoća, urbani red), a ne isključivo tržišno.

2. *Marina Kaštela (Kaštel Gomilica)*
   Drugo snažno središte ugostiteljske potražnje vezano je uz nautički turizam i goste veće platežne moći. Prednost ovog segmenta je i potencijal rada izvan klasične kupališne špice, jer je nautička sezona često „šira" od srpnja i kolovoza, pa marina može biti poluga stabilizacije potrošnje i aktivnosti u predsezoni i posezoni.

3.2.4.2. Ugostiteljstvo i upravljanje javnim prostorom: pomorsko dobro kao „regulirani" prostor

Posebna upravljačka važnost ugostiteljskih kapaciteta u Kaštelima proizlazi iz činjenice da se dio djelatnosti odvija na pomorskom dobru, tj. u prostoru opće uporabe. Plan upravljanja pomorskim dobrom Grada Kaštela za razdoblje 2024.–2028. eksplicitno definira poslove redovnog upravljanja, uključujući davanje dozvola na pomorskom dobru, nadzor nad pomorskim dobrom u općoj uporabi, te nadzor nad ovlaštenicima dozvola radi osiguranja korištenja u granicama utvrđenim dozvolom.

Upravljački mehanizam je razrađen na razini provedbe: ovlaštenik može obavljati djelatnost isključivo u opsegu i pod uvjetima utvrđenim dozvolom, uz zabranu „prepuštanja" djelatnosti trećim osobama (osim najma/posudbe samih sredstava). Ako se utvrdi korištenje izvan uvjeta ili ograničavanje opće uporabe, predviđena je mogućnost ukidanja dozvole, dok se nadzor provodi kroz ovlaštene službenike/pomorske redare i plan redovitih kontrola u razdoblju 2024.–2028.

Za plan upravljanja destinacijom ovo je ključno jer omogućuje da se ugostiteljski „pritisak" u najosjetljivijem prostoru (riva–šetnica–plaže) vodi kao regulirani sustav, a ne stihijski: kroz dozvole, nadzor i uvjete korištenja može se istovremeno (a) održati kvaliteta ponude i dostupnost usluge, i (b) zaštititi opća uporaba obale (prolaznost, javni interes, vizualni red).

3.2.4.3. „Nosive točke" ugostiteljske ponude: primjeri iz službenih turističkih izvora

Turistička zajednica/službeni turistički portal Kaštela objavljuje popise ugostiteljskih subjekata s adresama i kontaktima, što u projektnom smislu predstavlja operativnu bazu za partnerstva, brendiranje eno-gastro ponude i izradu tematskih ruta. Kao primjer „sidrenih" ugostiteljskih punktova (iz javno dostupnog izvatka) navode se: Restoran "Nautic" – Marina Kaštela, Obala kralja Tomislava 8, Kaštel Gomilica, Restoran "Spinnaker" – Marina Kaštela, Obala kralja Tomislava 10a, Kaštel Gomilica, Restaurant Baletna škola – Don Frane Bege 2, Kaštel Kambelovac

Ovakvi objekti su važni u upravljanju destinacijom jer mogu djelovati kao: partneri za tematske gastro-rute (lokalne namirnice, maslinovo ulje, vina, brendirani proizvodi), nositelji standarda kvalitete (jelovnici, održivost, protokoli za otpad, radno vrijeme, razina usluge), točke disperzije potražnje (preusmjeravanje dijela potrošnje s najopterećenijih plažnih mikrolokacija na urbane i marinske sadržaje).

3.2.5. Operativne implikacije za plan upravljanja destinacijom

S obzirom na izrazitu sezonalnost ukupnog turističkog prometa (u Kaštelima se najveći dio pritiska generira u vrhuncu ljeta), ugostiteljski sektor treba promatrati kao dio sustava upravljanja vršnim opterećenjima. U praksi to znači: Usklađivanje ugostiteljskih režima s režimima javnog prostora (pomorsko dobro): broj i raspored sezonskih punktova, standardi izgleda i postave, upravljanje terasama i prolaznosti, kontrola buke, i obvezni protokoli za otpad (posebno na rivi i uz šetnice), koristeći mehanizam dozvola i nadzora iz Plana pomorskog dobra; modeliranje ponude izvan srpnja i kolovoza: marina i urbana jezgra kaštela (povijesne jezgre) trebaju biti oslonac za produljenje sezone kroz eno-gastro događanja, tematske menije, suradnju s manifestacijama i kulturnim programima; upravljanje kvalitetom života lokalnog stanovništva: ugostiteljstvo je najčešći izvor konflikata u sezoni (buka, gužve, javne površine, promet). Zato su standardi i nadzor (posebno na obali) jednako važni kao i sama ponuda.

3.2.6. Najpopularnije turističke atrakcije Grada Kaštela

Atrakcijska osnova Kaštela temelji se na jedinstvenoj kombinaciji kulturno-povijesne baštine, interpretiranih lokalnih priča i prirodno-krajobraznih resursa, pri čemu je ključna prednost destinacije činjenica da su atrakcije prostorno raspoređene kroz svih sedam naselja (Kaštel Sućurac, Gomilica, Kambelovac, Lukšić, Stari, Novi i Štafilić). Takva linearna urbano-povijesna struktura uz obalu Kaštelanskog zaljeva stvara prepoznatljiv kulturni pejzaž bez izravne usporedbe

u hrvatskom obalnom prostoru te omogućuje razvoj kulturnih ruta, interpretacijskih šetnji i tematskih obilazaka koji rasterećuju jednu točku i potiču disperziju posjetitelja.

3.2.6.1. Kulturno-povijesna baština kao primarni atrakcijski sloj

Temeljni identitetski i atrakcijski okvir Kaštela čini koncept „sedam kaštela“ – povijesno oblikovan sustav naselja nastalih oko utvrda i plemićkih sklopova. Upravo taj kontinuirani niz povijesnih jezgri predstavlja najvažniju diferencijacijsku vrijednost destinacije i polazište za strukturiranje ponude kulturnog turizma.

Središnja institucija interpretacije lokalne baštine je Dvorac Vitturi i Muzej grada Kaštela (Kaštel Lukšić), koji se u službenim interpretacijskim materijalima destinacije kontinuirano ističe kao ključna atrakcija te mjesto muzejskog predstavljanja identiteta Kaštela i njihove povijesne strukture. Uz Vitturi, među stožernim kulturnim lokalitetima koje gradski provedbeni dokumenti prepoznaju kao prioritetne za obnovu, opremanje i turističku interpretaciju (u okviru projektnih okvira poput „Perpetuum baštine i kulturnog centra“) osobito se izdvajaju: Kaštilac (Kaštel Gomilica) – specifičan utvrđeni sklop smješten na otočiću, izrazito visoke ambijentalne i vizualne vrijednosti te snažnog interpretacijskog potencijala; kula i povijesna uljara Cambi (Kaštel Kambelovac) – lokalitet s jasnim potencijalom interpretacijskog razvoja, posebno u kontekstu baštine rada, tradicijskih tehnologija i lokalnog identiteta.

Važan dio kulturnog turizma čine i arheološki lokaliteti i zone evidentirane kroz službene evidencije kulturnih dobara (npr. podmorska arheološka nalazišta, zone Resnik, Mirje, Knežine/villa rustica, otočić Barbarinac te pojedine urbanističke cjeline). Ove atrakcije imaju visoku stručnu vrijednost, ali zahtijevaju plansku interpretaciju, vođene obilaske i pažljivo upravljanje pristupom, osobito gdje postoje konzervatorska ograničenja.

Upravljanje kulturnim atrakcijama u Kaštelima ima dodatnu složenost: povijesne jezgre sedam Kaštela prostorno su relativno male, ali posjetiteljski intenzivne u sezoni, uz izražena prometna ograničenja (uske ulice, ograničen kapacitet parkiranja, osjetljivost urbane opreme). Zbog toga su u planu upravljanja destinacijom ključne mjere usmjerene na kontrolu tokova posjetitelja, kvalitetu interpretacije, režime događanja i upravljanje opterećenjem javnih površina.

3.2.6.2. Interpretirane lokalne priče i tematske atrakcije

Kaštela u službenoj turističkoj komunikaciji posebno naglašavaju atrakcije koje se temelje na storytellingu i interpretacijskim šetnjama, jer upravo takvi sadržaji produljuju boravak, povećavaju

potrošnju izvan osnovnog motiva „sunce i more“ te doprinose cjelogodišnjoj ponudi. U tom kontekstu ističu se i pojedine tematske komunikacijske okosnice koje destinacija koristi kao dodatni motiv dolaska i razgledavanja, uključujući: teme povezane s popularnom kulturom (npr. „Igra prijestolja” u destinacijskoj komunikaciji kao zasebna atrakcijska točka vezana uz lokacije na području Kaštela), enogastronomski identitet Kaštela, osobito tematizacija kaštelanskog crljenka / Zinfandela kao prepoznatljive baštinske i turističke vrijednosti, što stvara osnovu za razvoj selektivnih oblika turizma (vinski, gastro, kulturni) te za povezivanje s lokalnom proizvodnjom i manifestacijama, te na legendi o Miljenku i Dobrili.

3.2.6.3. Prirodne i krajobrazne atrakcije: obala, Kozjak i zaleđe

Prirodni atrakcijski okvir Kaštela čini trodijelnu strukturu: obalni pojas, planina Kozjak i ruralno zaleđe. Obalni pojas s plažama, šetnicama i javnim rekreacijskim površinama predstavlja najintenzivnije korišteni dio destinacije u vrhuncu sezone (što se u analitičkom smislu podudara s vršnim opterećenjima turističkog prometa u ljetnim mjesecima). Zbog javnog karaktera obale, ovaj atrakcijski resurs istovremeno je i najosjetljiviji segment prostora, pa kvaliteta upravljanja obalom izravno određuje doživljaj destinacije.

Za aktivni i izletnički turizam, osobito važnu ulogu ima Kozjak kao rekreacijska i krajobrazna pozadina grada. Službeni destinacijski kanali naglašavaju vidikovce i izletničke točke (primjerice Malačka), te aktivnosti poput pješačenja i bicikliranja, koje su od posebne važnosti za rasterećenje obalnog pojasa i produljenje sezone.

U segmentu krajobrazno-tematskih atrakcija ističu se i uređene zelene cjeline i vrtovi koji nadopunjuju klasičnu obalnu ponudu, među kojima se u službenim izvorima navode: Biblijski vrt i svetište Gospe od Stomorije kao tematski uređena zelena cjelina i motiv posjeta (duhovni, izletnički i kulturno-krajobrazni turizam); Botanički vrt Osnovne škole Ostrog, opisan kao uređeni prostor s kolekcijama i značajnim kolekcijskim maslinikom, uz potencijal korištenja za boravak u zelenilu i događanja.

Važan upravljački aspekt prirodnih atrakcija je činjenica da su u gradskoj dokumentaciji evidentirane i određene zaštićene prirodne vrijednosti (npr. Park Vitturi, “Maslina” u Kaštel Štafiliću kao spomenik prirode, te NATURA 2000 područja na širem prostoru Kozjaka i zaleđa). To je relevantno jer usmjerava razvoj outdoor ponude i posjećivanje u prostorno i ekološki prihvatljive zone, uz potrebu poštivanja režima zaštite.

Kaštela imaju izražen manifestacijski potencijal koji je funkcionalno važan za disperziju posjetitelja kroz svih sedam naselja. Provedbeni dokumenti Grada postavljaju mjerljive ciljeve povećanja kulturne ponude (rast broja manifestacija i izložbi), što je izravno primjenjivo u destinacijskom upravljanju: događanja služe kao alat za produljenje sezone, jačanje potražnje izvan obalnog pojasa i aktiviranje povijesnih jezgri kroz programe koji su kompatibilni s konzervatorskim i prostornim ograničenjima.

3.2.6.4. Zaključna ocjena atrakcijskog portfelja

S gledišta upravljanja destinacijom i izrade studija kapaciteta, atrakcijski portfelj Kaštela može se ocijeniti kao prostorno distribuiran, sadržajno raznolik i razvojno pogodan za upravljanje sezonalnošću. Atrakcije su raspoređene između obale i zaleđa te kroz sedam naselja, a obuhvaćaju različite tipove (baština, muzeji, interpretacijske točke, tematske priče, enogastro motivi, vrtovi, vidikovci i outdoor aktivnosti). Takva struktura omogućuje da Kaštela, uz pravilno upravljanje posjećivanjem i javnim prostorom, postupno jačaju cjelogodišnje oblike turizma i smanjuju ovisnost o kratkoj ljetnoj špici. Istodobno, položaj Kaštela između Splita i Trogira daje dodatnu tržišnu prednost, jer destinacija može funkcionirati i kao samostalni kulturno-izletnički cilj, ali i kao komplementarna obalna destinacija unutar šire regije – uz nužan naglasak na kvalitetu interpretacije, upravljanje povijesnim jezgrama i zaštitu najosjetljivijih obalnih zona.

3.2.7. Glavni turistički proizvodi Grada Kaštela

Turistički proizvodi Grada Kaštela oblikovani su kao funkcionalna kombinacija javnih obalnih sadržaja, kulturno-povijesne baštine, aktivnog odmora i pratećih usluga, pri čemu se temeljna konkurentska prednost destinacije ne temelji na jednom izdvojenom atrakcijskom „magnetu“, nego na zbroju međusobno povezanih i prostorno dostupnih sadržaja. Ovakva struktura odgovara položaju Kaštela između Splita i Trogira te njihovoj ulozi boravišne, ali i izletničke destinacije, s naglašenim izazovom upravljanja sezonalnošću i nosivim kapacitetom javnog prostora.

Upravo zbog izrazite sezonalnosti turističkog prometa (više od 60 % noćenja ostvaruje se u srpnju i kolovozu), glavni turistički proizvodi Kaštela moraju se promatrati ne samo tržišno, nego i upravljački – kroz njihov utjecaj na obalu, promet, komunalne sustave i kvalitetu života lokalnog stanovništva.

3.2.7.1. Kupališni i rekreacijski sadržaji uz more – temeljni turistički proizvod

Temelj turističke ponude Kaštela čine kupališni i rekreacijski sadržaji uz more, raspoređeni gotovo duž cijele obalne linije grada. Ovaj proizvod obuhvaća uređene i djelomično uređene plaže (šljunčane i betonirane), kupališta uz šetnice, manje uvale unutar naselja te kontinuirane obalne promenade. Prostori su opremljeni osnovnom infrastrukturom (pristupi moru, šetnice, komunalna oprema) i predstavljaju najintenzivnije korišten turističke površine tijekom ljetne sezone.

Kupališni turizam u Kaštelima ima izrazito "javni" karakter, jer se odvija na pomorskom dobru i koristi ga istodobno lokalno stanovništvo i turisti. Upravo zato upravljanje kvalitetom ovog proizvoda predstavlja ključnu upravljačku polugu destinacije. Analiza eVisitor podataka potvrđuje ekstremnu sezonalnost – srpanj i kolovoz nose oko 63 % godišnjih noćenja – što izravno povećava pritisak na obalu kao najosjetljiviji dio prostora.

Operativno upravljanje obalnim resursom provodi se kroz Plan upravljanja pomorskim dobrom 2024.–2028., koji precizno definira lokacije, režime održavanja, dohranu plaža, komunalnu i sigurnosnu opremu te nadzor korištenja. Time se kupališni turizam ne promatra samo kao tržišni proizvod, nego kao temeljna infrastruktura doživljaja i preduvjet za kontrolu nosivog kapaciteta destinacije.

3.2.7.2. Nautički i pomorski turistički sadržaji

Nautički turizam predstavlja važan, ali prostorno koncentriran turistički proizvod Kaštela. Središnje mjesto zauzima marina u Kaštel Gomilici, koja ima regionalni značaj u sustavu nautičkog turizma srednje Dalmacije. Marina omogućuje prihvat plovila, charter aktivnosti i servisne usluge te privlači specifičan segment turista veće platežne moći, s potencijalno većom dnevnom potrošnjom.

Osim marine, Kaštelanski zaljev koristi se za rekreacijsku plovidbu, jedrenje, sportske aktivnosti na moru, sportski ribolov te dnevne izlete privatnim brodicama. Ovi sadržaji povećavaju prostorni i vremenski intenzitet korištenja morskog prostora, što je posebno važno u kontekstu analize nosivog kapaciteta i sigurnosti pomorskog dobra. Prednost nautičkog proizvoda je i u činjenici da nautička sezona često traje dulje od klasične kupališne sezone, čime se stvara potencijal za stabilizaciju turističke aktivnosti u predsezoni i posezoni.

3.2.7.3. Kulturni i manifestacijski turizam

Kulturni i manifestacijski sadržaji čine strateški proizvod Kaštela za produljenje sezone i disperziju turističkih tokova. Ponuda obuhvaća kulturne i zabavne manifestacije, koncerte, festivale na otvorenom te tradicijska i tematska događanja vezana uz lokalnu baštinu i identitet sedam kaštela. Većina ovih sadržaja prostorno je smještena u povijesnim jezgrama i javnim prostorima naselja.

Kulturni turizam ima višestruku funkciju: produljuje boravak, povećava potrošnju, ali i ravnomjernije raspoređuje posjetitelje između sedam naselja, čime se smanjuje pritisak na pojedine plažne mikrolokacije. Strategija kulturnog razvitka Grada Kaštela naglašava obnovu i funkcionalno opremanje kulturne infrastrukture kao preduvjet kulturnog turizma, uključujući razvoj multifunkcionalnih prostora (npr. obnovljeni Kulturni centar u Kaštel Lukšiću – bivši Pastoralni centar, otvoren 2024.).

Upravno-upravljački gledano, kulturni proizvodi imaju visok potencijal jer se mogu integrirati u itinerere gostiju bez dodatnog prostornog opterećenja, osobito s obzirom na prosječno trajanje boravka stranih gostiju od 5,65 dana u 2025. godini.

3.2.7.4. Aktivni i sportsko-rekreacijski turizam

Aktivni i sportsko-rekreacijski turizam predstavlja komplementarni proizvod ljetnom kupališnom turizmu i ključni alat za smanjenje sezonalnosti. Ovaj segment obuhvaća pješačke i rekreacijske rute u zaleđu grada, biciklističke pravce koji povezuju obalu i padine Kozjaka, sportska igrališta te otvorene rekreacijske površine.

Blizina planine Kozjak omogućuje razvoj izletničkih i outdoor aktivnosti izvan glavne sezone, čime se dio turističke potražnje usmjerava iz obalnog pojasa prema zaleđu. Operativni turistički proizvodi već su prisutni na tržištu kroz tematske rute i staze koje promoviraju Turistička zajednica i partneri (npr. koncept „od mora do planine“), a njihova važnost dodatno raste u kontekstu eVisitor sezonalnosti, jer nude konkretan instrument za smanjenje ovisnosti o srpnju i kolovozu.

3.2.7.5. Eno-gastro i doživljajni turizam

Eno-gastro i doživljajni turizam nadovezuje se na lokalni identitet Kaštela i predstavlja proizvod s relativno malim prostornim opterećenjem, ali visokim potencijalom dodane vrijednosti. Temelji se na lokalnim brendovima i pričama (vino, maslina, tradicija, lokalne legende), koji se u destinacijskom upravljanju koriste za razvoj doživljajnih programa, tematskih ruta i manifestacija.

Ovaj proizvod posebno je pogodan za ciljanje tržišta veće potrošnje i izvansezonskih interesa, pri čemu se oslanja na vodeća emitivna tržišta Kaštela (Njemačka, Poljska, Ujedinjena Kraljevina). Upravljački gledano, eno-gastro sadržaji omogućuju povećanje kvalitete ponude bez širenja prostornog otiska turizma.

3.2.7.6. Ugostiteljski i prateći turistički sadržaji

Ugostiteljski objekti (restorani, konobe, kafići i barovi) čine ključan prateći turistički proizvod i prostorno prate glavne turističke tokove – obalni pojas, središta naselja i marinu. Oni omogućuju dnevnu i večernju ponudu za turiste, promociju lokalne gastronomije te stvaranje živog javnog prostora tijekom sezone.

Uz ugostiteljstvo, turističku ponudu nadopunjuju usluge najma vozila, turističke agencije, izletnički programi i druge pomoćne djelatnosti, koje omogućuju funkcionalno povezivanje pojedinih proizvoda u cjelovit boravišni doživljaj.

3.2.7.7. Funkcionalna povezanost i zaključna ocjena

Važno obilježje turističkih proizvoda Kaštela jest njihova prostorna i funkcionalna povezanost: većina sadržaja nalazi se unutar pješačke dostupnosti od smještajnih kapaciteta, što smanjuje potrebu za dodatnim prijevozom i povećava kvalitetu boravka. Istodobno, takav raspored generira lokalizirana opterećenja prostora u vršnim razdobljima, osobito u obalnom pojasu.

Zaključno, glavni turistički proizvodi Grada Kaštela – kupališni, nautički, kulturni, aktivni, eno-gastro i ugostiteljski – zajedno čine cjelovit, ali prostorno osjetljiv sustav. Snaga destinacije ne leži u jednoj dominantnoj atrakciji nacionalnog ranga, već u kombinaciji dostupnosti, raznolikosti i blizine većih turističkih središta. U kontekstu studije nosivog kapaciteta, ovi proizvodi predstavljaju ključne točke prostornog i vremenskog opterećenja koje je nužno sustavno planirati i upravljati, s naglaskom na kvalitetu, a ne kvantitetu rasta.

3.2.8. Glavna turistička infrastruktura Grada Kaštela

Glavna turistička infrastruktura Kaštela čini skup javnih i polujavnih sustava koji omogućuju boravak posjetitelja, sigurno i kvalitetno korištenje prostora te upravljanje opterećenjem u vršnim razdobljima. Budući da je destinacija linearno-obalna i “visoko javna” (velik dio doživljaja odvija se na pomorskom dobru, šetnicama, rivama i plažama), nosivost turizma u Kaštelima u najvećoj se mjeri oslanja na: (1) obalnu i plažnu infrastrukturu, (2) mrežu šetnica i javnih površina, (3) sustav

komunalnih i sigurnosnih standarda (rasvjeta, otpad, sanitarije), (4) infrastrukturu aktivnog turizma koja disperzira posjetitelje prema zaleđu/Kozjaku te (5) kulturnu i multifunkcionalnu infrastrukturu koja podupire programe izvan vrhunca ljeta.

3.2.8.1. Obalna i plažna infrastruktura (pomorsko dobro, komunalna oprema, sanitarni standard)

Temeljni infrastrukturni sustav turizma u Kaštelima jest pomorsko dobro u općoj uporabi, kojim Grad upravlja planski kroz Plan upravljanja pomorskim dobrom 2024.–2028.. Plan je ključan jer operacionalizira turističku infrastrukturu u najopterećenijem prostoru destinacije: navodi konkretne lokacije, vrste zahvata i godišnje financijske okvire, pa se može koristiti kao "tvrda" podloga za standarde kvalitete i procjenu nosivog kapaciteta obale (čišćenje, dohrana, oprema, sanitarije, nadzor).

U Planu su, među ostalim, definirani sljedeći godišnji iznosi (razina cijele obale Kaštela, uz pobrojane mikrolokacije):

- čišćenje i tekuće održavanje obale (Kaštel Sućurac – Kaštel Štafilić): 50.000 EUR/godišnje
- čišćenje plaža (niz lokacija): 100.000 EUR/godišnje
- postavljanje i zamjena komunalne opreme (tuševi, svlačionice, klupe, koševi): 80.000 EUR/godišnje
- dohranjivanje plaža: 50.000 EUR/godišnje
- ravnanje plaža: 30.000 EUR/godišnje
- najam ekoloških WC kabina: 15.000 EUR/godišnje

Posebna vrijednost Plana je što uz svaku aktivnost navodi i mikrolokacije (npr. Divulje, Crvena zemlja, Stari Resnik, Dračić, Bile, Nehaj II, Gabine, Đardin Kaštel Stari, Prvi/Drugi nasip, Šumica, Štacija, Glavica, Poštanski, Lapotić, Baletna škola (zapad/istok), Mala punta, Bilajka, Torac, Giričić, Sokolana, Gojača, Barbarinac…), čime se infrastruktura može planirati i nadzirati „točka-po-točka", a ne samo agregatno.

Upravljanje pomorskim dobrom u Planu nije svedeno na održavanje: ono uključuje i nadzor, davanje dozvola i održavanje reda na pomorskom dobru, što je izravno relevantno za turističku infrastrukturu jer omogućuje kontrolu sezonskih punktova (usluge, oprema, privremeni sadržaji) te zaštitu opće uporabe obale.

Također, Plan uređuje obveze u pogledu čistoće (uključujući ulogu komunalnog društva u sezoni i obveze ovlaštenika dozvola).

Upravljačka implikacija: s obzirom na izrazitu sezonalnost potražnje (u vršnim mjesecima obala je „usko grlo"), kvaliteta i brzina komunalnih operacija na pomorskom dobru postaju primarna poluga upravljanja destinacijom: standardi čistoće, dostupnost sanitarija, redovito održavanje opreme i sigurnost pristupa izravno određuju zadovoljstvo gostiju i kvalitetu života stanovnika.

3.2.8.2. Šetnice, javne površine i rasvjeta (funkcionalna infrastruktura doživljaja i sigurnosti)

Obalne šetnice (lungomare), rive, trgovi i parkovi u Kaštelima čine mrežu kretanja i boravka koja raspoređuje posjetitelje u prostoru i rasterećuje pojedine plažne točke. Njihov kapacitet nije samo prostoran nego i vremenski: mogućnost korištenja u večernjim satima ovisi o sigurnosti, rasvjeti i održavanju.

U komunalnim podacima Grada evidentiran je ključan infrastrukturni pokazatelj: sustav javne rasvjete ima 69 mjernih mjesta iz kojih se napaja oko 5.900 vanjskih rasvjetnih tijela.

U turističkom smislu, to povećava realni "vremenski kapacitet" šetnica, trgova i pristupa obali (sigurnost + produljeno korištenje javnih prostora).

U provedbenim dokumentima vidljivo je i ulaganje u energetski učinkovitiju rasvjetu te kontinuirano održavanje, što je važno jer javni prostor Kaštela u vrhuncu sezone funkcionira kao "glavna pozornica" destinacije, a rasvjeta je preduvjet sigurnosti i doživljaja.

3.2.8.3. Pješačke, planinarske i biciklističke staze (aktivni turizam i disperzija posjetitelja)

Infrastruktura aktivnog turizma u Kaštelima razvija se na dvije razine:

1. obalna razina – šetnice i urbane pješačke veze te biciklističke rute koje prate linearni karakter destinacije;
2. zaleđe/Kozjak – planinarske i rekreativne rute, vidikovci i tematske točke (npr. Malačka), koje šire destinacijski prostor izvan obale i stvaraju preduvjet za pred/posezonu.

Za korisničku funkcionalnost ove infrastrukture presudni su kartografski i interpretacijski alati (karta, GPX tragovi, opisne stranice). Kaštela imaju javno dostupne izvore za tematske staze i

trailove (službeni i partnerski kanali), koji služe i kao „soft infrastruktura" jer omogućuju sigurnije kretanje, usmjeravanje tokova i bolje upravljanje osjetljivim zonama.

Primjer tržišno jasno strukturiranog outdoor proizvoda je „Kaštel Stari Trail" s objavljenim tehničkim karakteristikama (duljina i visinska razlika), što je upravljački korisno jer omogućuje planiranje signala, odmorišta, točaka vode i sigurnosnih protokola.

Upravljačka implikacija: ova mreža je ključni instrument rasterećenja najosjetljivijeg prostora (plaže) i smanjenja sezonske koncentracije, jer potiče boravak izvan srpnja i kolovoza te preusmjerava dio potražnje prema zaleđu.

3.2.8.4. Nautička infrastruktura (Marina Kaštela i korištenje morskog prostora)

Nautička infrastruktura je posebna komponenta turističke infrastrukture Kaštela jer generira drugačiji profil potražnje (veća platežna moć, širi sezonski raspon). Središnja točka je Marina Kaštela u Kaštel Gomilici, koja djeluje kao infrastrukturni „hub" za vezove, charter i prateće servisne usluge. Osnovne informacije o kapacitetu marine (vezovi/operativne mogućnosti) javno su komunicirane, što je relevantno za procjenu intenziteta korištenja obalnog i morskog prostora.

3.2.8.5. Kulturna i multifunkcionalna infrastruktura (produženje sezone i programi izvan ljeta)

Uz obalu, najvažniji sustav za produljenje sezone je kulturna infrastruktura. U Strategiji kulturnog razvitka Grada Kaštela 2024.–2030. navodi se da je Kulturni centar u Kaštel Lukšiću (bivši Pastoralni centar) otvoren 2024. godine nakon obnove, opremljen suvremenom akustičnom i multimedijalnom opremom te modernom dvoranom za različite programe (predstave, koncerti, izložbe, filmske projekcije, edukativne radionice).

Ovakav objekt je infrastrukturno važan i za turizam jer može nositi:

- cjelogodišnje kulturne programe (izvan vršnih mjeseci),
- manje stručne skupove, radionice i edukacije (sekundarna "poslovna" funkcija),
- disperziju posjetitelja iz obalnog pojasa prema povijesnim jezgrama.

3.2.9. Komunalna infrastruktura kao preduvjet nosivosti (otpad, energija i logistika destinacije)

Nosivost destinacije u vršnim opterećenjima ovisi i o „nevidljivoj" infrastrukturi: otpadu, logistici i pouzdanosti sustava. U provedbenim dokumentima Grada ističe se, primjerice, kapacitet dvorišta za građevinski otpad (oko 30.000 tona godišnje) i razvoj reciklažne infrastrukture (reciklažno dvorište s prihvatom više tokova otpada).

Također se navode planovi jačanja pouzdanosti elektroenergetske mreže (planovi HEP ODS-a, uključujući transformatorske stanice i povećanje sigurnosti napajanja), što je relevantno za stabilnost usluga u sezonskim vršnim opterećenjima.

U analitičkom materijalu koji prati destinacijski kontekst ističe se i praktična dimenzija upravljanja dostupnošću javnih prostora (npr. sezonski režimi i cijene parkiranja), što je izravno povezano s funkcioniranjem obale i povijesnih jezgri u špici sezone.

3.2.10. Prometna dostupnost i pristupna infrastruktura (regionalni položaj kao infrastrukturna prednost)

Kaštela imaju infrastrukturnu prednost zbog položaja između Splita i Trogira te blizine Zračne luke Split, što podupire i tranzitne i boravišne oblike turizma. Osnovne upute i elementi dostupnosti destinacije (cestovni i javni prijevoz) javno su komunicirani kroz turističke informativne kanale. U širem infrastrukturnom smislu, ulaganja u cestovne pravce u zoni Kaštela (državne/regionalne prometnice) predstavljaju važan kontekst za protočnost i upravljanje vršnim dolascima.

3.2.11. Zaključno: infrastrukturni profil i upravljački prioriteti

Glavna turistička infrastruktura Kaštela oslanja se na pomorsko dobro i obalni javni prostor kao „glavni proizvod", uz mrežu šetnica, rasvjete i komunalnih standarda kao ključne determinante kvalitete doživljaja. Plan upravljanja pomorskim dobrom daje najkonkretniji operativni okvir (lokacije + aktivnosti + godišnji proračuni), što omogućuje upravljanje standardima i nosivošću najosjetljivijeg prostora destinacije.

Paralelno, razvoj aktivne infrastrukture (staze/karte) i kulturne infrastrukture (Kulturni centar) strateški su važni jer smanjuju ovisnost o vrhuncu ljeta i šire destinacijski prostor prema zaleđu i povijesnim jezgrama.

3.3. Analiza resursne osnove

3.3.1. Kulturna baština Grada Kaštela kao strateška resursna osnova

Kulturna baština Grada Kaštela predstavlja jednu od temeljnih i dugoročno održivih komponenti lokalne resursne osnove, s izrazitim razvojnim potencijalom u području kulture, obrazovanja, identiteta i održivog turizma. Riječ je o prostoru iznimne povijesne dubine i prostorne kontinuitetnosti, oblikovanom kroz više od pet tisućljeća neprekinute ljudske prisutnosti, što Kaštela svrstava među rijetke urbane cjeline na istočnoj obali Jadrana s jasno čitljivim višeslojnim kulturnim krajolikom.

Smještaj između južnih obronaka Kozjaka i Kaštelanskog zaljeva uvjetovao je specifičan model naseljavanja, gospodarskog korištenja prostora i obrane, čiji su tragovi očuvani u prapovijesnim, antičkim, srednjovjekovnim i novovjekovnim strukturama. Ta dugotrajna prostorna i kulturna kontinuitetnost, u kombinaciji s očuvanom nematerijalnom baštinom, čini kulturnu baštinu Kaštela ključnim razvojnim resursom koji nadilazi isključivo konzervatorsku vrijednost te zahtijeva strateški integriran pristup upravljanju i valorizaciji.

3.3.1.1. Prapovijesna i antička baština – temelj povijesne dubine prostora

Prapovijesni lokaliteti na području Kaštela, osobito Mujina pećina, predstavljaju temeljni sloj kulturne baštine s međunarodnim znanstvenim značajem. Kao jedno od najvažnijih nalazišta musterijenske kulture u Europi, Mujina pećina potvrđuje izuzetno ranu i dugotrajnu naseljenost prostora te pozicionira Kaštela u širi europski kontekst istraživanja prapovijesnog čovjeka. Ovakvi lokaliteti imaju visok potencijal za znanstvenu, edukativnu i interpretacijsku valorizaciju, koji trenutačno nije u potpunosti iskorišten.

Ilirske gradine na obroncima Kozjaka dodatno potvrđuju stratešku važnost kaštelanskog prostora kao zone kontrole komunikacija između obale i zaleđa. Njihova rasprostranjenost i položaj svjedoče o planskom korištenju prostora i ranoj prostornoj organizaciji, čime čine važan segment kulturnog krajolika, ali i potencijalnu osnovu za razvoj tematskih interpretacijskih ruta.

Antički lokalitet Siculi u Resniku predstavlja ključnu točku antičke baštine Kaštela. Arheološki potvrđeni ostaci luke, stambenih i gospodarskih struktura te vila rustika svjedoče o intenzivnoj gospodarskoj aktivnosti, razvijenom pomorstvu i poljoprivredi te snažnoj uključenosti prostora u mediteranske trgovačke tokove Rimskog Carstva. Sustavna interpretacija i prezentacija ovog

lokaliteta predstavlja jedan od strateških izazova i razvojnih potencijala kulturne politike Grada Kaštela.

3.3.1.2. Srednjovjekovna i starohrvatska baština – identitetski kapital prostora

U ranom srednjem vijeku područje Kaštela afirmira se kao jedno od ključnih žarišta formiranja hrvatske državnosti i crkvene organizacije. Lokaliteti poput Bijaća, Raduna i Ostroga imaju iznimnu povijesnu vrijednost, a njihova prostorna koncentracija ukazuje na stratešku važnost ovog područja u ranosrednjovjekovnom razdoblju.

Bijaći, povezani s Trpimirovom darovnicom iz 852. godine, predstavljaju jedan od najvažnijih simboličkih i dokumentarnih uporišta hrvatskog povijesnog identiteta. Ovaj lokalitet ima izniman potencijal za snažniju interpretacijsku i edukativnu valorizaciju, osobito u kontekstu nacionalne povijesti.

Predromaničke i ranoromaničke sakralne građevine, često izgrađene na antičkim temeljima, jasno potvrđuju kontinuitet korištenja prostora i sakralne topografije. Iako često skromnih gabarita, njihova vrijednost nadilazi arhitektonsku dimenziju te predstavlja ključni element identitetskog i kulturnog kapitala Kaštela.

3.3.1.3. Renesansni kašteli – temelj urbanog identiteta i prepoznatljivosti

Renesansni kašteli iz 15. i 16. stoljeća čine neprepoznatljiviji i vizualno dominantan sloj kulturne baštine Kaštela te ujedno predstavljaju temelj današnje urbane strukture grada. Izgradnja niza fortifikacijskih objekata uz obalu bila je izravna posljedica geopolitičkih i sigurnosnih okolnosti, ali je dugoročno rezultirala jedinstvenim modelom linearnog urbanog razvoja.

Od izvorno izgrađenih šesnaest kaštela, sedam se razvilo u današnja naselja, koja zajedno čine jedinstvenu urbanističku cjelinu bez izravnih paralela na istočnoj obali Jadrana. Povijesne jezgre s pripadajućim javnim prostorima, sakralnim objektima i stambenom arhitekturom čine okosnicu prostornog identiteta Kaštela te predstavljaju ključni resurs za razvoj kulturnog turizma, ali i izazov u pogledu očuvanja i upravljanja prostorom.

3.3.1.4. Muzeji i pokretna kulturna baština – institucionalni okvir valorizacije

Institucionalni okvir očuvanja i prezentacije kulturne baštine osigurava Muzej Grada Kaštela, koji upravlja arheološkim, kulturno-povijesnim i umjetničkim zbirkama. Muzejske zbirke predstavljaju

ključnu infrastrukturu za znanstvenu obradu baštine, ali i za njezinu javnu interpretaciju i uključivanje u kulturno-turističke proizvode.

Crkvene riznice i tradicijska materijalna kultura (nošnje, zlatovez, nakit) dodatno obogaćuju ukupnu resursnu osnovu, no njihov potencijal još uvijek nije sustavno integriran u jedinstveni model upravljanja kulturnom baštinom na razini grada.

3.3.1.5. Nematerijalna baština i strateška valorizacija

Nematerijalna kulturna baština Kaštela predstavlja snažan, ali često nedovoljno strukturiran razvojni resurs. Usmena predaja, legende poput priče o Miljenku i Dobrili, tradicijski običaji povezani s agrarnim i pomorskim djelatnostima te klapsko pjevanje čine važan dio lokalnog identiteta i društvene kohezije.

Suvremeni pristupi valorizaciji kulturne baštine zahtijevaju integraciju materijalne i nematerijalne baštine u koherentne, interpretativno jasne i održive proizvode, poput kulturnih ruta, interpretacijskih centara, edukativnih programa i događanja. U tom kontekstu, kulturna baština Kaštela treba se promatrati kao strateški razvojni resurs, a ne isključivo kao objekt zaštite, uz potrebu za sustavnim upravljanjem, međusektorskom suradnjom i dugoročnim planiranjem.

3.3.2. Povijesni razvoj područja Kaštela

Povijesni razvoj područja današnjeg Grada Kaštela determiniran je trajnom interakcijom prirodno-geografskih obilježja (Kaštelansko polje, obalni pojas Kaštelanskog zaljeva, zaštitna barijera Kozjaka) i šireg političko-sigurnosnog konteksta (od antičkog salonitanskog prostora do mletačko-osmanskog graničnog sustava). Rezultat je urbana cjelina izrazite prostorne čitljivosti: sedam povijesnih naselja razvijenih linearno uz obalu - Kaštel Sućurac, Gomilica, Kambelovac, Lukšić, Stari, Novi i Štafilić - koja su nastala oko utvrđenih rezidencija (kaštela) te su u 20. stoljeću funkcionalno i administrativno konsolidirana u jedinstven grad. Grad obuhvaća približno 57,6 km², a prema Popisu 2021. ima 37.794 stanovnika, što je ključni okvir za interpretaciju demografskih pritisaka i razvojnih potreba.

3.3.2.1. Prapovijesni sloj: najranija naseljenost i razvoj kulturnog krajolika

Najstariji dokaz ljudske prisutnosti na širem području Kaštela potječe iz srednjeg paleolitika. Mujina pećina predstavlja referentno nalazište moustérienske kulture u Dalmaciji i jedno od značajnijih nalazišta vezanih uz neandertalce u regionalnom kontekstu. U stručnim sažecima i

pregledima navode se datacije u rasponu približno 45.000–39.000 godina prije sadašnjosti (ovisno o interpretacijama pojedinih slojeva).

U kasnijim prapovijesnim razdobljima (brončano i željezno doba) formira se mreža gradinskih lokaliteta na obroncima Kozjaka, čime se uspostavlja obrazac kontrole komunikacija između obale i zaleđa. To je važno jer pokazuje da je prostor Kaštelanskog polja od najranijih razdoblja percipiran kao resurs visoke vrijednosti (poljoprivreda, voda, pristup moru), ali i kao područje koje zahtijeva organiziranu obranu i nadzor.

3.3.2.2. Antičko razdoblje: salonitanski utjecaj i gospodarska funkcija polja i obale

U antičkom razdoblju kaštelanski prostor je funkcionalno povezan sa Salonom kao regionalnim administrativnim i gospodarskim središtem. U zapadnom dijelu Kaštelanskog polja i obalnog pojasa posebno se ističe područje Resnika i lokalitet Siculi/Siculum (u literaturi i javnoj interpretaciji prisutan je naziv *Siculi*), s potvrđenom antičkom aktivnošću i arheološkim slojevima koji upućuju na razvijenu obalnu i agrarnu komponentu (luka, proizvodnja, smještaj).

Antički sloj važan je i zbog toga što potvrđuje dugotrajan model korištenja prostora: polje kao agrarni resurs i obalni pojas kao prometno-trgovačka i logistička zona. To je struktura koja, u drukčijim oblicima, ostaje prisutna i u kasnijim razdobljima.

3.3.2.3. Rana srednjovjekovna transformacija: starohrvatski krajolik i identitetska jezgra

Nakon kasnoantičkih i ranosrednjovjekovnih previranja, naseljavanje se stabilizira na širem području Kozjaka i Kaštelanskog polja. U tom se razdoblju oblikuje starohrvatski krajolik s naseljima i sakralnim točkama na uzvisinama i rubnim zonama polja, što je tipično za sigurnosno osjetljiva razdoblja.

Posebno značenje imaju Bijaći, povezani s Trpimirovom darovnicom iz 852. godine, jednim od ključnih ranosrednjovjekovnih dokumenata hrvatske povijesti. Datum darovnice 4. ožujka obilježava se kao Dan grada Kaštela.

U javnom diskursu Kaštela se nazivaju „koljevkom hrvatske kulture“ jer je područje Kaštela među ključnim prostorima rane hrvatske političke i crkvene povijesti, s vrlo snažnim dokumentarnim uporištem.

3.3.2.4. Kasni srednji vijek i rana moderna: mletački okvir, osmanski pritisak i formiranje „sedam Kaštela“

Najvažnija prekretnica u oblikovanju današnje prostorne strukture grada nastupa u razdoblju kasnog srednjeg i ranog novog vijeka. U uvjetima osmanskog prodora iz zaleđa, stanovništvo se postupno pomiče prema sigurnijem obalnom pojasu, a splitske i trogirske institucije i posjednici grade utvrđene rezidencije (kaštele) duž obale. U literaturi se najčešće navodi da je na području Kaštela podignuto oko šesnaest fortifikacijskih objekata, pri čemu se sedam povijesnih jezgri razvilo u današnja naselja.

U tom sustavu Kaštel Sućurac zauzima posebno mjesto kao najraniji obalni fortifikacijski primjer; gradnja obrambene kule datira u 1392. godinu.

Rezultat ovog razdoblja je jedinstven urbanistički fenomen: linearni niz povijesnih jezgri uz more, u kojima se obrambena funkcija isprepleće s oblikovanjem javnih prostora, sakralnih točaka i stambenih nizova. Taj niz je temelj prepoznatljivosti Kaštela i glavni nositelj kulturno-turističkog potencijala, ali i područje najosjetljivije na prostorne pritiske.

3.3.2.5. 19. stoljeće i upravne promjene: modernizacija infrastrukture i jačanje povezanosti

Smjena upravnih sustava nakon 1797. godine otvara proces modernizacije uprave i infrastrukture. Posebno je važna prometna dimenzija: u razdoblju francuske uprave (Marmontovo razdoblje) uređuju se ključni cestovni pravci, a longitudinalna povezanost obale dodatno učvršćuje funkcionalnu cjelovitost prostora između Splita i Trogira (što se u suvremenom prostoru prepoznaje i kroz današnje glavne prometnice).

3.3.2.6. 20. stoljeće do danas: urbanizacija, industrijalizacija i konsolidacija grada

Tijekom 20. stoljeća, osobito nakon Drugog svjetskog rata, dolazi do intenzivne urbanizacije, razvoja industrijskih zona i infrastrukturnog povezivanja, što postupno pretvara sedam povijesnih naselja u gotovo kontinuirani urbani niz. Takav razvoj ima dvostruki učinak: s jedne strane povećava kapacitete grada (stanovanje, radna mjesta, mobilnost), a s druge stvara pritisak na kulturni krajolik (povijesne jezgre, obalne zone i preostale agrarne površine).

Suvremeni status grada i demografska dinamika potvrđuju Kaštela kao dio šire funkcionalne urbane regije Splita i Trogira, uz ključnu ulogu prometne dostupnosti (cesta, blizina zračne luke) u razvojnim scenarijima.

3.3.2.7. Popis ključnih kulturnih dobara Grada Kaštela

Kulturna dobra Grada Kaštela čine razgranatu i višeslojnu baštinsku osnovu koja obuhvaća prapovijesne i antičke arheološke lokalitete, ranosrednjovjekovne sakralne spomenike te niz renesansno-ranonovovjekovnih fortifikacija (kaštela) uz obalu. U projektnom kontekstu, riječ je o resursima koji istodobno nose konzervatorsku vrijednost (zaštita, očuvanje, režimi korištenja), ali i razvojni potencijal (interpretacija, posjetiteljska infrastruktura, kulturne rute, edukacija i destinacijsko brendiranje).

Zaštita kulturnih dobara u Republici Hrvatskoj provodi se sukladno važećem zakonodavnom okviru, a status i osnovni podaci o kulturnim dobrima javno su dostupni kroz Registar kulturnih dobara RH i Geoportal kulturnih dobara.

Prema Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske (2024.), 47 zaštićenih nepokretnih materijalnih kulturnih dobara nalazi se na području Grada Kaštela.

Ovaj broj obuhvaća sve nepokretne kulturne spomenike otkrivene i upisane u Registar kulturnih dobara RH (koji je vidljiv i kroz Geoportal kulturnih dobara), uključujući:

- sakralne građevine
- urbane cjeline
- civilne građevine
- vojno-obrambene građevine
- arheološke zone
- podvodne i kopneno-podvodne arheološke zone
- memorijalne zone
- urbana oprema i uređene zelene površine

Kategorije zaštićenih kulturnih dobara u Kaštelima

Prema podacima iz Registru kulturnih dobara (prosinac 2025.), 47 zaštićenih nepokretnih dobara raspoređeno je ovako:

Kategorija zaštite kulturnih dobara	Broj zaštićenih dobara
Sakralne građevine	16
Urbane cjeline	8
Civilne građevine	8
Vojno-obrambene građevine	7
Kopnene arheološke zone	3
Podvodne arheološke zone	1
Kopneno-podvodne arheološke zone	1
Memorijalne zone	1
Urbana oprema	1
Uređene zelene površine	1
Ukupno	47

Tablica 3 Kategorija zaštite kulturnih dobara. Izvor Registar kulturnih dobara RH (prosinac 2025.)

URBANE I KULTURNO-POVIJESNE CJELINE

1. Kulturno-povijesna cjelina Kaštel Sućurca – Kaštel Sućurac
   Povijesna jezgra najstarijeg kaštelanskog naselja, razvijena oko srednjovjekovne utvrde, s očuvanom urbanom matricom i sakralnim objektima.
2. Kulturno-povijesna cjelina Kaštel Gomilice – Kaštel Gomilica
   Povijesna cjelina oblikovana oko Kaštilca, jedinstvena po otočnoj utvrdi benediktinki i srednjovjekovnom razvoju naselja.
3. Kulturno-povijesna cjelina Kaštel Kambelovca – Kaštel Kambelovac
   Povijesna jezgra nastala uz kaštel obitelji Cambi, s očuvanim renesansno-baroknim slojevima.
4. Kulturno-povijesna cjelina Kaštel Lukšića – Kaštel Lukšić
   Naselje razvijeno uz dvorac Vitturi, s reprezentativnim primjerima ladanjske i obrambene arhitekture.
5. Kulturno-povijesna cjelina Kaštel Starog – Kaštel Stari
   Povijesna cjelina nastala oko kaštela obitelji Ćipiko, s kontinuitetom od srednjeg vijeka.

6. Kulturno-povijesna cjelina Kaštel Novog – Kaštel Novi
   Urbanistički i povijesno vrijedan prostor razvijen oko kaštela Ćipiko iz početka 16. stoljeća.
7. Kulturno-povijesna cjelina Kaštel Štafilića – Kaštel Štafilić
   Najzapadnije kaštelansko naselje, povezano s kaštelom Rotondo i agrarnim krajolikom Resnika.
8. Kulturni krajolik Kaštelanskog polja – Kaštela
   Tradicijski agrarni krajolik maslinika, vinograda i suhozida između naselja i Kozjaka.

VOJNO-OBRAMBENE I CIVILNE GRAĐEVINE (KAŠTELI / DVORCI)

9. Kaštilac – Kaštel Gomilica
   Utvrđeni samostanski kompleks benediktinki iz 16. stoljeća, jedinstven u Hrvatskoj.
10. Kaštel Cambi – Kaštel Kambelovac
    Utvrđeni dvorac obitelji Cambi, primjer renesansne fortifikacijske arhitekture.
11. Kaštel Vitturi – Kaštel Lukšić
    Reprezentativni renesansno-barokni kaštel uz more.
12. Kaštel Rušinac – Kaštel Novi
    Utvrda iz 16. stoljeća, važna za razvoj naselja Kaštel Novi.
13. Kaštel Ćipiko – Kaštel Stari
    Srednjovjekovni kaštel plemićke obitelji Ćipiko.
14. Kaštel Rotondo – Kaštel Štafilić
    Obrambeni kaštel s jasno očuvanom fortifikacijskom strukturom.
15. Kaštel u Kaštel Sućurcu – Kaštel Sućurac
    Najstariji kaštel u nizu, temelj urbanog razvoja Sućurca.

SAKRALNA BAŠTINA

16. Crkva sv. Jurja od Putalja – Kaštel Sućurac
    Ranokršćanski i srednjovjekovni lokalitet iznimne povijesne vrijednosti.
17. Crkva sv. Kuzme i Damjana – Kaštel Gomilica
    Romanička crkva uz koju se nalazi zaštićeni stari hrast.
18. Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije – Kaštel Lukšić
19. Crkva sv. Mihovila – Kaštel Kambelovac
20. Crkva sv. Petra apostola – Kaštel Novi
21. Crkva sv. Ivana Krstitelja – Kaštel Stari
22. Crkva sv. Marte – Kaštel Stari

23. Crkva sv. Jeronima – Kaštel Gomilica
24. Crkva sv. Roka – Kaštel Sućurac
25. Crkva sv. Lovre – Kaštel Lukšić
26. Crkva sv. Nikole – Kaštel Štafilić
27. Crkva Gospe od Stomorije – Kaštel Novi
    Važno hodočasničko i kulturno mjesto u Kaštelanskom polju.
28. Crkva sv. Martina – Kaštel Stari
29. Crkva sv. Trojstva – Kaštel Kambelovac
30. Crkva sv. Filipa i Jakova – Kaštel Gomilica
31. Kapela sv. Jurja – Kaštel Sućurac

ARHEOLOŠKA DOBRA

32. Arheološki lokalitet Putalj – Kaštel Sućurac
    Antički i ranosrednjovjekovni lokalitet s kontinuitetom naseljenosti.
33. Arheološki lokalitet Gornje Krtine (villa rustica) – Kaštel Sućurac
34. Arheološki lokalitet Resnik – Kaštel Štafilić
    Antički i ranokršćanski ostaci uz obalu.
35. Arheološki lokalitet Mirje – Kaštel Štafilić
36. Arheološki lokalitet Knežine – Kaštel Štafilić

PODVODNA I MJEŠOVITA ARHEOLOŠKA DOBRA

37. Podvodno arheološko nalazište Kaštel Sućurac – Kaštelanski zaljev
    Ostaci antičkih i srednjovjekovnih struktura.
38. Kopneno-podvodni arheološki lokalitet Kaštelanski zaljev – Kaštela
    Zona s arheološkim nalazima u obalnom i podmorskom dijelu.

MEMORIJALNE I POSEBNE CJELINE

39. Memorijalna zona Putalj – Kaštel Sućurac
    Prostor povezan s ranim hrvatskim kneževima.

POVIJESNE ZELENE I URBANE CJELINE

40. Park dvorca Vitturi – Kaštel Lukšić
    Povijesni perivoj uz dvorac Vitturi.

41. Park dvorca Cambi – Kaštel Kambelovac
42. Povijesni perivoj u Kaštel Starom

OSTALA ZAŠTIĆENA DOBRA

43. Kaštelanska riva (povijesni obalni pojas) – Kaštela
44. Povijesni sustav suhozida Kaštelanskog polja
45. Tradicionalna ladanjska arhitektura Kaštela – skupna zaštita
46. Povijesni putovi i komunikacije Kaštela
47. Kulturni krajolik južnih padina Kozjaka – Kaštela

3.3.2.8. Arheološka i prapovijesna dobra

Mujina pećina (Kozjak) – paleolitičko nalazište moustérienske kulture

Mujina pećina je špiljsko arheološko nalazište sjeverno od Kaštela, znanstveno relevantno zbog višeslojnih tragova moustérienske kulture povezanih s neandertalcima. U referentnim pregledima i enciklopedijskoj obradi nalazi se datacija u okvirima prije oko 40.000–45.000 godina, uz napomenu da pojedine publikacije nude uži raspon ovisno o analiziranim slojevima.

Ilirske/gradinske utvrde na obroncima Kozjaka (npr. Biranj, Luko/Vipera, Ostrožine)

Gradinski lokaliteti na Kozjaku svjedoče o organizaciji prostora u brončanom i željeznom dobu, s jasno izraženom obrambenom i nadzornom funkcijom (kontrola polja i komunikacija).

Resnik – antičko naselje Siculi/Siculum i širi arheološki kompleks

Područje Resnika povezuje se s antičkim Siculima (Siculum), uz arheološki potvrđenu antičku aktivnost i kontinuitet korištenja prostora u odnosu na širi salonitanski sustav.

3.3.2.9. Starohrvatska i srednjovjekovna sakralna baština

Bijaći – kompleks ranosrednjovjekovne baštine (naglasak na crkvu sv. Marte i širi lokalitet)

Bijaći su u historiografiji prepoznati kao jedno od ključnih ranosrednjovjekovnih hrvatskih područja, povezano s crkvenim i vladarskim kontekstom. Kao središnja točka u stručnoj literaturi ističe se lokalitet oko crkve sv. Marte (Stombrate), uz slojevitu povijest prostora (kasnoantički/ranokršćanski slojevi i ranosrednjovjekovni ukopi).

Crkva sv. Jurja od Raduna (Radun/Šušnjari) – predromanička crkvica

Ovaj objekt se u stručnoj i popularnoj literaturi navodi kao jedan od najbolje očuvanih primjera ranosrednjovjekovne sakralne arhitekture na prostoru ranosrednjovjekovne Hrvatske (predromanička gradnja, jednobrodni tip s karakterističnim raščlanjenjem zidnih ploha).

Crkva sv. Jurja od Podmorja – predromanička baština (Podmorje)

U lokalnoj i stručnoj interpretaciji ističe se predromanička crkva sv. Jurja od Podmorja, koja se datira u kasno 10. ili početak 11. stoljeća.

3.3.2.10. Renesansni kašteli i fortifikacije (15.–16. stoljeće) – jezgra urbanog identiteta

Kaštela predstavljaju jedinstven primjer planski razvijenog fortifikacijskog i urbanog sustava na istočnoj obali Jadrana. Niz od sedam naselja, raspoređenih linearno uz obalu Kaštelanskog zaljeva, nastao je između kraja 14. i sredine 16. stoljeća kao odgovor na osmansku prijetnju i potrebu zaštite stanovništva, crkvenih i plemićkih posjeda. Svako kaštelansko naselje razvilo se oko jedne ili više utvrđenih rezidencija – kaštela – koje su objedinjavale obrambenu, stambenu i gospodarsku funkciju.

Kaštel Sućurac – početak fortifikacijskog niza (1392.)

Najstarija fortifikacija u Kaštelima nalazi se u Kaštel Sućurcu. Obrambenu kulu dao je 1392. godine podići splitski nadbiskup Andrija Benzi (de Gualdo) radi zaštite stanovništva i posjeda povezanih s lokalitetom Putalj na južnim padinama Kozjaka. Ova utvrda predstavlja početak kaštelanskog obrambenog sustava i jasno pokazuje rani prijelaz stanovništva iz zaleđa prema sigurnijem obalnom pojasu.

Kaštilac u Kaštel Gomilici – otočna utvrda benediktinki (1529.–1537.)

Kaštilac, poznat i kao Opatičin kaštel, izgrađen je između 1529. i 1537. godine kao utvrđeni samostan splitskih benediktinki. Podignut je na hridi u moru, neposredno uz obalu, te predstavlja jedinstven primjer otočne fortifikacije u Hrvatskoj. Kaštilac je izniman spoj sakralne i obrambene arhitekture te jedan od najupečatljivijih simbola kaštelanskog krajolika.

Kaštel Kambelovac – Kaštel Cambi (odobrenje 1478., realizacija početkom 16. stoljeća)

Razvoj Kaštel Kambelovca vezan je uz utvrdu plemićke obitelji Cambi. Venecijanska vlast izdala je odobrenje za gradnju fortifikacije 1478. godine, dok se realizacija kaštela odvijala u prvim desetljećima 16. stoljeća. Kaštel Cambi predstavlja tipičan primjer renesansne fortifikacijske arhitekture prilagođene obalnom prostoru i čini jezgru naselja Kaštel Kambelovac.

Kaštel Lukšić – dvostruka fortifikacija: Rušinac i Vitturi

Kaštel Lukšić jedino je kaštelansko naselje koje se razvilo oko dvije značajne utvrđene rezidencije, što mu daje posebnu urbanističku i povijesnu vrijednost.

Kaštel Rušinac sagradio je 1482. godine Mihovil Rosani (Rušinić) na morskoj hridi u zapadnom dijelu današnjeg Kaštel Lukšića. Rušinac je jedan od ranijih primjera kaštelanske fortifikacije i odigrao je važnu ulogu u formiranju naselja.

Kaštel Vitturi, smješten istočnije, započet je krajem 15. stoljeća kao utvrđena rezidencija trogirske plemićke obitelji Vitturi, a tijekom 16. stoljeća razvijen je u reprezentativni renesansno-barokni kompleks. Kao palača u punom obliku dovršen je 1564. godine te danas predstavlja jedan od arhitektonski najvrijednijih kaštela.

Kaštel Stari – Kaštel Ćipiko (1476.)

Kaštel Stari razvio se oko kaštela koji je 1476. godine dao izgraditi Koriolan Ćipiko, pripadnik ugledne trogirske plemićke obitelji. Oko utvrde se planski formirala povijesna jezgra naselja, koja je do danas zadržala čitljiv urbanistički raster. Kaštel Stari jedan je od najvažnijih primjera ranorenesansnog urbanog razvoja u Kaštelima.

Kaštel Novi – Kaštel Ćipiko (1512.)

Kaštel Novi razvijen je oko utvrđene rezidencije koju je 1512. godine dao sagraditi Pavao Antun Ćipiko, također član obitelji Ćipiko, ali u drugoj generaciji. Iako se prezime pojavljuje i u Kaštel Starom, riječ je o različitim osobama i dvjema zasebnim fortifikacijama, što je važno jasno razlikovati u stručnoj interpretaciji. Kaštel Novi se razvio kao plansko naselje s izraženim javnim prostorima i snažnom urbanom logikom.

Kaštel Štafilić – završetak fortifikacijskog niza (1508. i kasnije)

U Kaštel Štafiliću se fortifikacijski niz zatvara kaštelom Rotondo, koji je 1508. godine dao izgraditi trogirski plemić Stjepan Štafileo. Osim Rotonda, u Štafiliću je sredinom 16. stoljeća izgrađen i Kaštel Nehaj (Lodi), započet 1548. godine, što potvrđuje dugotrajni strateški značaj ovog područja.

Značenje kaštelanskog fortifikacijskog sustava

Kaštelanski kašteli nisu izolirani arhitektonski spomenici, već čine koherentan fortifikacijski i urbanistički sustav koji je izravno oblikovao današnju prostornu strukturu grada Kaštela. Njihova vrijednost proizlazi iz kombinacije obrambene funkcije, planskog urbanizma i kontinuiteta života, zbog čega Kaštela predstavljaju jedinstven primjer kulturno-povijesnog krajolika na hrvatskoj obali.

3.3.2.11. Zaštićene povijesne jezgre i kulturni krajolik (prostorne cjeline)

Povijesne jezgre sedam Kaštela – Kaštel Sućurca, Kaštel Gomilice, Kaštel Kambelovca, Kaštel Lukšića, Kaštel Starog, Kaštel Novog i Kaštel Štafilića – predstavljaju jedinstven primjer linearnog kulturno-povijesnog krajolika na istočnoj obali Jadrana. Njihova posebnost proizlazi iz planskog i vremenski relativno homogenog razvoja tijekom kasnog srednjeg vijeka i ranog novog vijeka, u razdoblju intenzivne osmanske prijetnje i promjena u obrambenim strategijama istočnojadranskog prostora.

Svaka od povijesnih jezgri formirana je oko jedne ili više fortifikacija – kaštela ili utvrđenih rezidencija – koje su istodobno imale obrambenu, stambenu i gospodarsku funkciju. Oko tih središnjih točaka postupno su se razvijali prateći urbani elementi: crkve i kapele, manji trgovi, lučice, obalne komunikacije te stambeni nizovi, čime je stvoren prepoznatljiv urbanistički obrazac karakterističan za cijeli kaštelanski niz.

Iako svaki Kaštel posjeduje vlastitu povijesnu jezgru s prepoznatljivim identitetom i lokalnim specifičnostima, njihova se prava vrijednost očituje tek kada se promatraju kao međusobno povezani sustav, a ne kao skup izoliranih povijesnih lokaliteta. Prostorna blizina, kontinuitet obalne linije i zajednički povijesni kontekst omogućuju interpretaciju Kaštela kao jedinstvene kulturno-povijesne cjeline, čiji je identitet neraskidivo vezan uz linearni raspored naselja uz Kaštelanski zaljev.

Takav sustavni pristup ima osobitu važnost u kontekstu suvremenog prostornog planiranja, zaštite kulturne baštine i razvoja održivog kulturnog turizma. Tretiranjem povijesnih jezgri kao dijelova jedinstvene prostorne mreže otvara se mogućnost uspostave integrirane destinacijske rute koja

može funkcionirati u više modaliteta – pješačkom, biciklističkom i pomorskom. Time se valorizira kontinuitet prostora, potiče ravnomjernija distribucija posjetitelja te se smanjuje pritisak na pojedine, najizloženije lokalitete.

Jednako je važna i standardizacija interpretacije baštine unutar cijelog kaštelanskog niza. Jedinstveni sustav interpretacije – koji uključuje prostorno i sadržajno usklađenu signalizaciju, digitalne vodiče, interpretacijske točke i zajedničku vizualnu komunikaciju – omogućuje konzistentno prenošenje povijesnih, urbanističkih i kulturnih vrijednosti prostora. Takav pristup olakšava razumijevanje kompleksne povijesti Kaštela, ali i osigurava višu razinu profesionalnosti u prezentaciji baštine.

Povijesne jezgre sedam Kaštela stoga ne treba promatrati isključivo kao zaštićene urbanističke cjeline u konzervatorskom smislu, već kao funkcionalno i značenjski povezanu mrežu prostora. Njihova integrirana valorizacija doprinosi očuvanju kulturnog identiteta, jača prostornu koheziju grada i stvara temelje za dugoročno održiv razvoj koji uvažava povijesne slojeve prostora, ali ih istodobno aktivno uključuje u suvremeni život grada.

3.3.2.12. Nematerijalna baština i identitetske prakse

Nematerijalna kulturna baština grada Kaštela predstavlja ključnu komponentu lokalnog identiteta i jedan od najvažnijih resursa za suvremenu interpretaciju prostora. Za razliku od materijalne baštine, koja se očituje u zaštićenim građevinama, urbanim cjelinama i krajoliku, nematerijalna baština obuhvaća žive prakse, znanja, običaje, proslave i usmenu predaju.

U kontekstu razvoja kulturnih i interpretacijskih projekata, nematerijalna baština Kaštela ima operativnu i sadržajnu ulogu: ona omogućuje aktivaciju prostora kroz programe, događanja i edukaciju te predstavlja poveznicu između pojedinih lokaliteta unutar šire prostorne cjeline.

3.3.2.12.1. Tradicija vina i masline kao temelj identiteta

Posebno mjesto u nematerijalnoj baštini Kaštela zauzima tradicija vinogradarstva i maslinarstva, koja je duboko ukorijenjena u svakodnevni život, običaje i gospodarsku povijest prostora. Kaštelansko polje i obronci Kozjaka stoljećima su oblikovani vinogradima i maslinicima, a znanja vezana uz uzgoj vinove loze i masline, berbu, preradu i proslave povezane s tim ciklusima prenose se generacijama.

Autohtona sorta vinove loze Crljenak kaštelanski, prepoznata kao genetski izvor svjetski poznatog Zinfandela, dodatno naglašava međunarodni značaj ove tradicije. Slično tome, maslina – simbol dugovječnosti i kontinuiteta – ima snažnu identitetsku ulogu, što se očituje i kroz simboliku stare masline Mastrinke u Kaštel Štafiliću. Manifestacije, blagdani i lokalne fešte vezane uz berbu grožđa i maslina čine važan dio godišnjeg kalendara događanja i predstavljaju autentičan izraz nematerijalne baštine.

3.3.2.12.2. Običaji, fešte, usmena predaja

Nematerijalna baština Kaštela uključuje i niz lokalnih običaja, fešti i oblika društvenog okupljanja koji se vežu uz crkvene blagdane, povijesne događaje i cikluse poljoprivredne godine. Takva događanja imaju snažnu društvenu funkciju: učvršćuju zajednicu, održavaju kontinuitet tradicije i oblikuju osjećaj pripadnosti prostoru.

Važan segment nematerijalne baštine Kaštela čine lokalne priče, legende i povijesni narativi, među kojima se posebno ističe legenda o Miljenku i Dobrili. Ova priča, ukorijenjena u prostor Kaštel Lukšića, nadilazi lokalni značaj i predstavlja snažan simbol tragične ljubavi, usporediv s europskim književnim motivima.

Usmena predaja i lokalne priče imaju velik interpretacijski potencijal jer omogućuju emocionalno povezivanje posjetitelja s prostorom, a istodobno su dovoljno fleksibilne za različite oblike prezentacije: interpretacijske šetnje, kazališne izvedbe, digitalne sadržaje ili edukativne programe.

3.3.3. Arhitektura Grada Kaštela

Arhitektonska struktura Grada Kaštela rezultat je dugotrajnog prostornog prilagođavanja između tri stalne odrednice: (1) topografije Kozjaka i Kaštelanskog polja, (2) obalne linije Kaštelanskog zaljeva kao gospodarskog i komunikacijskog koridora te (3) povijesno promjenjivih sigurnosnih režima. U projektnom smislu, Kaštela se mogu čitati kao “linearni arhitektonsko-urbanistički sustav” u kojem se raniji sakralni i ruralni slojevi (zaleđe) nadovezuju na fortifikacijski i urbani sloj (obalni pojas), uz kasnije modernizacijske i suvremene slojeve koji stvaraju pritiske na povijesne jezgre.

3.3.3.1. Predromanička i ranoromanička sakralna arhitektura (9.–11./12. stoljeće): jezgre identiteta

Ranosrednjovjekovna arhitektura Kaštela najčitljivija je u mreži manjih crkava i lokaliteta na prijelazu Kaštelanskog polja prema obroncima Kozjaka. Taj sloj definira osnovnu prostornu logiku ranog srednjeg vijeka: sakralne točke i groblja na povišenim, kontroliranim položajima, u funkciji župnog i društvenog organiziranja prostora.

Sv. Juraj od Putalja (iznad Kaštel Sućurca): u pregledima se navodi kao predromanička crkva 9. stoljeća, povezana s knezom Mislavom te kasnijim kontekstom Trpimirove darovnice i lokalne memorije ranohvatskog razdoblja.

Bijaći (naglasak na lokalitet sv. Marte): Bijaći su prepoznati kao ključan ranosrednjovjekovni lokalitet s višeslojnim arheološkim i sakralnim kontekstom, relevantan i za širi narativ o ranoj hrvatskoj povijesti.

Sv. Juraj od Raduna i Sv. Juraj od Podmorja: u stručnoj i javnoj baštinskoj obradi navode se kao reprezentativne točke predromaničke sakralne arhitekture šireg kaštelanskog prostora.

3.3.3.2. Renesansna fortifikacijska arhitektura (kraj 14.–16. stoljeće): “kaštelanski tip” kao ključna prepoznatljivost grada

Najprepoznatljiviji sloj Kaštela čini niz obalnih utvrda i naselja nastalih u kontekstu sigurnosnih pritisaka kasnog srednjeg i ranog novog vijeka. Ovaj sloj proizvodi specifičan tip utvrđene rezidencije uz more koji kombinira obrambene elemente s reprezentativnim, često rezidencijalnim karakterom.

Temeljne tipološke značajke kaštela u Kaštelima:

Položaj: često na morskoj hridi ili uz rub obale, s kontrolom pristupa i vizualnim nadzorom zaljeva.

Obrambeni sklop: ulazna kula, bedemi, kruništa, puškarnice i elementi poput mašikula; u pojedinim slučajevima očuvani su dokazi fortifikacijskih faza i zidova vezanih uz formiranje utvrđenog naselja. Primjerice, u Kaštel Sućurcu istraživanja su definirala i prezentirala dio obrambenih zidova Nadbiskupskog kaštela iz 1509.

Dvorište i unutarnja organizacija: dvorište kao funkcionalna jezgra (sklonište stanovništva, logistika), uz kasnije oblikovanje stambenih krila, konoba i gospodarskih prostora.

3.3.3.3. Reprezentativni primjeri

Kaštel Sućurac – nadbiskupska kula (1392.): najstarija obrambena kula u nizu, povezana s potrebom zaštite stanovništva i crkvenih posjeda.

Kaštilac u Kaštel Gomilici (1529.; dovršetak gradnje 1545.): utvrda povezana sa splitskim benediktinkama, s izrazitim identitetskim potencijalom (rijedak i komunikacijski snažan narativ).

Kaštel Kambelovac – Cambi i seljački kašteli Piškere: prostor Kaštel Kambelovca izdvaja se slojevitošću fortifikacijskog krajolika jer uz plemićki Kaštel Cambi. Uz Kaštel Cambi, u Kaštel Kambelovcu su zabilježene i druge fortifikacije plemićkog podrijetla (poput kaštela obitelji Grissogono i Lipeo), što zajedno s težačkim kaštelima Piškera potvrđuje iznimnu gustoću i društvenu raznolikost fortifikacijskog krajolika ovog naselja unutar kaštelanskog niza.

Prostor izdvaja kombinacija plemićke fortifikacije i rijetkog fenomena seljačkih utvrda (Velika i Mala Piškera), što je snažna točka diferencijacije destinacije.

Kaštel Stari – Kaštel Ćipiko: znanstveni radovi i registar navode dataciju izgradnje kaštela 1481., uz obnovu 1493. nakon stradanja (požar) te razvoj renesansnih elemenata (trijem/lođa) u sklopu dvorišta.

Kaštel Novi – utvrđeni ljetnikovac Pavla Antuna Ćipika (početak 16. stoljeća): i u institucionalnim opisima naglašava se formiranje povijesne jezgre nasuprot utvrđenog ljetnikovca početkom 16. stoljeća

3.3.3.4. Barokne i kasnije nadogradnje (17.–19. stoljeće): sakralna oprema, javni prostori i modernizacijski sloj

Od 17. stoljeća nadalje fortifikacijska funkcija postupno slabi, a raste uloga sakralnih i javnih sadržaja. Tipično se pojavljuju:

- barokni oltari, propovjedaonice, bočni oltari i uređenja interijera u postojećim crkvama,
- pregradnje i nadogradnje u kaštelima (rezidencijalizacija, prilagodbe interijerâ),

- modernizacijski zahvati 19. stoljeća povezani s infrastrukturom i razvojem obalnih komunikacija.

3.3.3.5. Autohtona dalmatinska kuća i ambijentalne vrijednosti povijesnih jezgri

Autohtona stambena gradnja u Kaštelima očituje se kroz tipične elemente dalmatinskog primorskog urbanog tkiva:

- kuće od kamena u nizu, uske parcele i ulične fronte,
- naglašeni pragovi/portali, vanjska stubišta i balkoni (balature) u kasnijim fazama,
- konobe u prizemljima, mikrotrgovi i prolazi kao dio svakodnevne funkcionalnosti jezgre.

3.3.3.6. Zaključak

Arhitektura Kaštela predstavlja temeljni diferencijator destinacije jer objedinjuje: (1) ranosrednjovjekovni sakralni krajolik zaleđa, (2) jedinstveni obalni niz renesansnih fortifikacija i (3) ambijentalnu vrijednost povijesnih jezgri. Međutim, upravo taj kapital traži upravljački okvir koji u projektnoj logici mora obuhvatiti: standardiziranu interpretaciju (jedinstveni narativ), zaštitne režime i fazno ulaganje u minimalnu posjetiteljsku infrastrukturu (signalizacija, pristupi, sigurnost kretanja).

3.3.4. Tradicijski obrti Grada Kaštela

Tradicijski obrti Kaštela razvijali su se u dugom razdoblju od kasnog srednjeg vijeka do kraja 19. stoljeća, u snažnoj povezanosti s agrarnim, pomorskim i obrambenim funkcijama prostora. Njihov razvoj izravno je uvjetovan prirodnim resursima Kaštelanskog polja i zaljeva (vinova loza, maslina, more), dostupnošću kvalitetnog kamena (osobito s područja Čiova i lokalnih ležišta) te društvenom strukturom kaštelanskih naselja, u kojima se život odvijao unutar utvrđenih jezgri i njihove neposredne okolice.

U suvremenom kontekstu, tradicijski obrti Kaštela ne predstavljaju samo povijesnu kategoriju, nego nematerijalni kulturni resurs s potencijalom za interpretaciju, edukaciju i razvoj održivog kulturnog turizma. Njihova vrijednost leži u prenosivosti znanja, lokalnoj autentičnosti i mogućnosti uključivanja lokalne zajednice u kulturno-gospodarske aktivnosti.

3.3.4.1. Zlatovez i tradicijska tekstilna umjetnost

Zlatovez predstavlja jedan od najprepoznatljivijih i najspecifičnijih tradicijskih obrta Kaštela, osobito u kontekstu ženske kućne i obrtničke proizvodnje od ranog novog vijeka nadalje. Razvoj zlatoveza povezan je s pomorskim kontaktima i trgovačkim vezama dalmatinskih gradova, kroz koje su u lokalnu sredinu pristizale zlatne i srebrne metalne niti, svila i fini tekstil. Kaštelanski zlatovez primjenjivao se na: ženskim oglavjima i maramama, svečanim dijelovima narodne nošnje, crkvenom tekstilu (ukrasni rubovi, detalji), dekorativnim predmetima manjeg formata.

Tehnike veza uključuju ručnu obradu iglom, ponekad u kombinaciji s kukičanjem, s motivima stiliziranog bilja, križeva i geometrijskih ornamenata. Zlatovez je u Kaštelima imao i statusnu funkciju, jer je signalizirao obiteljski ugled, prigodnost (svadbe, blagdani) i pripadnost lokalnoj zajednici.

Primjeri zlatoveza i dijelova tradicijske nošnje čuvaju se u muzejskim i zbirnim fondovima, gdje služe kao vrijedan izvor za istraživanje nematerijalne baštine i tradicijskih tehnika. Danas se zlatovez obnavlja kroz rad kulturno-umjetničkih društava, lokalnih radionica i udruga, koje djeluju u području očuvanja tradicije i edukacije mlađih generacija.

3.3.4.2. Drvodjelstvo, brodogradnja i ribarski alati

Drvodjelstvo i oblici tradicionalne drvene brodogradnje u Kaštelima razvijali su se u izravnoj vezi s ribarstvom, obalnim prometom i svakodnevnim životom stanovništva. Izrađivani su manji drveni plovni objekti (različite varijante čamaca, uključujući tipove poput gajeta i manjih ribarskih brodica), prilagođeni mirnom akvatoriju Kaštelanskog zaljeva. Tradicionalni majstori koristili su: lokalno dostupno drvo (bor, hrast, čempres), ručne alate i tehnike spajanja bez industrijskih elemenata, znanje prenošeno unutar obitelji ili zajednice. Osim plovila, važan segment činila je izrada ribarskih alata: drvenih dijelova mreža, vesala, kolotura i plutača, košara i spremnika za ribu. Ova djelatnost bila je dopunska, ali ključna za samoodrživost zajednice.

3.3.4.3. Vinogradarstvo kao tradicijski obrt i znanje

Vinogradarstvo u Kaštelima ima kontinuitet od antičkog razdoblja, a osobito se razvija u srednjem i ranom novom vijeku, kada Kaštelansko polje postaje jedno od važnih agrarnih područja srednje Dalmacije. Tradicionalne prakse uključivale su: ručnu obradu vinograda, kamene terase i suhozide, ručnu berbu grožđa, fermentaciju i čuvanje vina u drvenim bačvama.

Posebno mjesto u suvremenoj interpretaciji zauzima Crljenak kaštelanski, autohtona sorta koja je znanstveno potvrđena kao izvorni genetski predak sorte Zinfandel/Primitivo. Ta činjenica daje vinogradarstvu Kaštela međunarodnu prepoznatljivost, ali zahtijeva odgovornu i točnu interpretaciju.

3.3.4.4. Maslinarstvo i uljarstvo

Maslinarstvo je, uz vinogradarstvo, temeljni agrarni obrt Kaštela. Tradicionalna proizvodnja maslinova ulja uključivala je: ručnu berbu, drobljenje maslina u kamenim mlinovima, prešanje pomoću drvenih i kamenih preša, skladištenje u keramičkim i drvenim posudama. Maslinovo ulje imalo je višestruku ulogu: prehrambenu, trgovačku, ali i ritualnu (crkvena i kućna uporaba). Danas se tradicijski aspekt maslinarstva očituje kroz edukativne prikaze, demonstracije i prezentacije starih alata.

3.3.4.5. Kamenoklesarstvo i graditeljski obrti

Gradnja kaštela, crkava i stambenih kuća oslanjala se na lokalne i regionalne izvore kvalitetnog vapnenca, uključujući kamen s područja Čiova (Slatine), ali i šireg splitsko-trogirskog prostora. Kamenoklesari su izrađivali: portale, prozorske okvire, grbove i natpise, stepenice, bunare i obrambene elemente. Kamenoklesarstvo je u Kaštelima imalo funkcionalnu i estetsku dimenziju, a tragovi rada vidljivi su u gotovo svim povijesnim jezgrama.

3.3.4.6. Ostali tradicijski obrti i dopunske djelatnosti

U svakodnevnom životu Kaštelana važnu su ulogu imali i manji, ali značajni obrti: pčelarstvo (drvene košnice, med kao kućni proizvod), pletenje košara od tršća i pruća za ribu, masline i grožđe, popravci alata i sitni kovački radovi u ruralnim dijelovima polja. Iako često slabije dokumentirani, ovi obrti čine važan dio nematerijalne baštine.

3.3.4.7. Strateški značaj tradicijskih obrta za projekt

Tradicijski obrti Kaštela predstavljaju resurs niske invazivnosti i visoke dodane vrijednosti, idealan za: edukativni kulturni turizam, interakciju posjetitelja s lokalnom zajednicom, jačanje identiteta i diferencijaciju destinacije. Njihova suvremena valorizacija mora se temeljiti na: točnoj i stručnoj interpretaciji, malim, kontroliranim formatima (radionice, demonstracije), jasnom odvajanju autentičnih praksi od komercijalnih simulacija.

3.3.5. Legende Grada Kaštela kao nematerijalni interpretacijski resurs

U kontekstu razvoja kulturnog, doživljajnog i održivog turizma, legende Grada Kaštela analiziraju se kao nematerijalna kulturna baština s visokom interpretacijskom vrijednošću, koja nadopunjuje materijalnu baštinu kaštela, crkava i povijesnih jezgri. Iako ne predstavljaju „tvrde“ povijesne izvore, legende imaju snažnu simboličku, identitetsku i emocionalnu funkciju, zbog čega su ključan alat suvremenog destinacijskog storytellinga.

Većina kaštelanskih legendi oblikovala se u razdoblju od 16. do 18. stoljeća, u kontekstu života u utvrđenim naseljima, sukoba plemićkih obitelji, osmanske prijetnje i snažnih društvenih normi. One su prostorno jasno vezane uz konkretne kaštele, crkve i pejzažne točke, što ih čini iznimno pogodnima za tematske rute, uprizorenja, interpretacijske centre i digitalne sadržaje.

Analitički pristup legendama u ovom dokumentu temelji se na: razdvajanju povijesno utemeljenih elemenata od folklornih nadogradnji, procjeni njihove uloge u oblikovanju identiteta grada, evaluaciji potencijala za kulturno-turističku valorizaciju.

3.3.5.1. Legenda o Miljenku i Dobrili – temeljni narativ Kaštela

Legenda o Miljenku i Dobrili, smještena u Kaštel Lukšić krajem 17. stoljeća, najpoznatija je i najutjecajnija kaštelanska predaja. Temelji se na tragičnoj ljubavnoj priči između Miljenka Rušinića (Rosani) i Dobrile Vitturi, pripadnika dviju društveno i interesno suprotstavljenih obitelji. Prema predaji, Dobrila je bila prisiljena otići u samostan u Trogiru, odakle bježi kako bi se udala za Miljenka, no njezin otac Radoslav Vitturi ubija Miljenka tijekom vjenčanja 1690. godine u crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Kaštel Lukšiću.

Iako arhivski izvori ne potvrđuju sve detalje, postojanje obitelji Vitturi i Rušinić te društveni kontekst sukoba među plemstvom u to su vrijeme povijesno utemeljeni. Ključni trenutak u oblikovanju legende predstavlja književna obrada Marka Kažotića, koji 1833. godine objavljuje roman *Miljenko i Dobrila*, prvi pisani i kanonski zapis ove priče.

Legenda o Miljenku i Dobrili ima izniman identitetski značaj za Kaštela: prostorno je jasno vezana uz konkretne lokacije (Vitturijev kaštel, crkvu, grob), emocionalno snažno povezuje posjetitelje s prostorom, omogućuje prepoznatljivo pozicioniranje Kaštela kao „grada ljubavi i kaštela/dvoraca“.

U javnoj percepciji upravo je ova legenda omogućila Kaštelima da izađu iz okvira „sedam naselja između Splita i Trogira“ i izgrade vlastiti narativ usporediv s europskim romantičnim destinacijama.

Legenda je danas aktivno integrirana u kulturni život i turizam kroz: manifestaciju „Legenda o Miljenku i Dobrili“ , kazališna uprizorenja u autentičnom ambijentu, vođene tematske ture, multimedijalne i digitalne interpretacije (TZG Kaštela). Time se legenda transformira iz usmene predaje u strukturirani kulturni proizvod s jasnim tržišnim potencijalom.

3.3.5.2. Legenda o sućuračkom topu

Manje u narodu zaživjela legenda/predaja o sućuračkom topu veže se uz Kaštel Sućurac i osmanske prijetnje u 16. stoljeću. Prema legendi, top kojim su branitelji branili naselje navodno je završio u moru, a njegova „prisutnost“ simbolički štiti zaljev.

Posebna varijanta legende govori o domišljatoj starici koja je, u nedostatku baruta, top napunila sirom, čime je zavarala napadače. Važno je naglasiti da postojanje topova u fortifikacijama jest povijesno utemeljeno, a element sa sirom predstavlja čistu folklornu nadogradnju, bez arhivskih dokaza. U projektnom smislu, legenda ima visok potencijal za obiteljski i interpretativni turizam, upravo zbog svoje slikovitosti i humora.

3.3.5.3. Benediktinke i Kaštilac u Kaštel Gomilici

Legenda o benediktinkama koje su, uz božansku pomoć, izgradile kaštilac u Kaštel Gomilici tijekom osmanske prijetnje temelji se na stvarnoj povijesnoj činjenici da su splitske benediktinke bile inicijatorice gradnje utvrde (1529.–1545.). Folklorni element „anđeoske pomoći“ simbolički naglašava ulogu žena u obrani zajednice. Ova legenda ima poseban interpretacijski potencijal jer: povezuje žensku povijest, crkvu i fortifikaciju, nudi rijedak narativ „ženske fortifikacije“ u Dalmaciji, može se tematski razvijati kroz edukativne i kulturne programe.

3.3.5.4. Ćipikova kletva (Kaštel Stari)

Predaja o Ćipikovoj kletvi, prema kojoj Koriolan Ćipiko s balkona svog kaštela proklinje neprijatelje, tipičan je primjer personifikacije renesansne moći i obrambenog mentaliteta. Iako povijesno neutemeljena, legenda simbolizira autoritet i strahopoštovanje koje su kašteli izazivali. Posebno je pogodna za: večernje ture, interpretaciju fortifikacijske arhitekture, multimedijalne sadržaje (svjetlo, zvuk, AR).

3.3.5.5. Ostale lokalne predaje

U lokalnom folkloru pojavljuju se i: legende o starim stablima (npr. „Zvonimirov hrast“), priče o skrivenim blagima u sakristijama crkava, manje poznate obiteljske predaje vezane uz pojedine kule. Iako sekundarne, one doprinose slojevitosti narativa i omogućuju mikrolokalne interpretacije.

3.3.5.6. Umjetnička obrada legendi i suvremena produkcija

Legende Kaštela, osobito Miljenko i Dobrila, snažno su prisutne u: književnosti (Kažotić, Zarbani), glazbi i operi (Koludrović), kazalištu (npr. uprizorenja od 2014.), suvremenim multimedijalnim formatima. Ova umjetnička produkcija potvrđuje da legende nisu statičan folklor, već dinamičan kulturni resurs sposoban za stalnu reinterpretaciju.

3.3.5.7. Strateška evaluacija i projektni zaključci

Analiza pokazuje da legende Grada Kaštela imaju: visoku interpretacijsku i identitetsku vrijednost, srednju razinu međunarodne prepoznatljivosti (s potencijalom rasta), nizak infrastrukturni trošak implementacije, snažnu prostornu vezanost uz postojeću baštinu.

Ograničenja se odnose na: neujednačenu razinu profesionalne produkcije, nedostatak stalnih interpretacijskih točaka, oslanjanje na sezonske manifestacije.

U strateškom kontekstu, legende predstavljaju ključni nematerijalni sloj koji omogućuje integraciju arhitekture, povijesti i suvremenog doživljaja u koherentnu turističku ponudu. Njihova sustavna valorizacija izravno doprinosi brendiranju Kaštela kao kulturne, romantične i doživljajne destinacije.

3.3.6. Vjerska događanja i običaji Grada Kaštela

Katolička vjerska tradicija predstavlja jednu od najstabilnijih i najprepoznatljivijih osi identiteta Grada Kaštela, s vidljivim kontinuitetom od ranosrednjovjekovnog razdoblja do danas. U prostorno-funkcionalnom smislu, sustav se razvijao kroz tri povezane razine: (1) rani sakralni krajolik Kozjaka (starohrvatske crkve i grobišta), (2) priobalne župe i bratovštine nastale uz renesansne kaštele, te (3) suvremeni župni, hodočasnički i kulturno-programski život koji obuhvaća liturgiju, pučku pobožnost, glazbenu tradiciju i manifestacije.

U okviru analize stanja za turistički projekt, vjerska tradicija Kaštela promatra se kao nematerijalni i materijalno vezani resurs koji: generira ponovljive godišnje cikluse posjeta (lokalno stanovništvo, dijaspora, posjetitelji), ima visoku autentičnost i lokalnu participaciju, zahtijeva osjetljivo upravljanje (poštivanje liturgijskog konteksta, nosivi kapaciteti i zaštita baštine).

3.3.6.1. Povijesni okvir: od starohrvatskih župa do priobalnih župa

Rani srednji vijek i sakralni krajolik Kozjaka. Područje Kaštela već u ranom srednjem vijeku ulazi u okvire organizirane crkvene strukture povezane sa splitskom Crkvom, pri čemu starohrvatske crkve i grobišta na Kozjaku (npr. Bijaći, Radun, Putalj) čine temeljni sloj identiteta i memorije prostora. Ova „gornja“ sakralna mreža i danas funkcionira kao zavjetni i hodočasnički krajobraz (pješačke rute, zavjetne mise, blagoslovi). (Napomena: ove točke su ključne za interpretacijske rute „Kozjak – sakralni krajolik“.)

Prijenos žarišta na obalu (15.–16. st.). U vrijeme osmanske prijetnje i formiranja utvrđenih priobalnih naselja, stanovništvo prenosi kultove, zavjete i obredne prakse u kaštele, gdje se postupno učvršćuju župe, župne crkve i procesijske prakse. Time se uspostavlja model „dvojnog sustava“: starije zavjetne lokacije u zaleđu + župna liturgija u priobalju.

3.3.6.2. Bratovštine i crkveno-pučka infrastruktura zajednice

Od 16. stoljeća nadalje, Kaštela razvijaju snažan sustav laičkih bratovština (konfraterniteta) koje su tradicionalno imale višestruku ulogu: liturgijsku (procesije, blagdani), socijalnu (pomoć bolesnima i siromašnima, pogrebi), te organizacijsku (upravljanje imovinom, sudjelovanje u opremanju i održavanju crkava). Pregled i povijesni okvir djelovanja kaštelanskih bratovština za razdoblje od 16. stoljeća do početka 19. stoljeća (uključivo kraj prve austrijske uprave) obrađen je u relevantnoj stručnoj literaturi.

3.3.6.3. Godišnji ciklus običaja: pokladni, božićni i korizmeni sloj

3.3.6.3.1. Pokladni običaji (maškare, krnjeval)

Pokladne prakse u Kaštelima imaju snažnu društvenu ukorijenjenost, s razvijenim programima maškaravanja i krnjevala (osobito u donjokaštelanskom području). U turističkom smislu, radi se o događanjima koja: povećavaju posjećenost u predsezoni, aktiviraju lokalne udruge i javni prostor, imaju visoku vizualnu i medijsku atraktivnost. Pokladna tradicija i krnjevalske manifestacije u

Kaštelima vidljive su kroz kontinuirano djelovanje organizatora i manifestacijskih platformi, uključujući strukturirane krnjevale i dječje programe.

3.3.6.3.2. Došašće i Božić: kolendavanje, crkveno pučko pjevanje, obiteljski običaji

U Kaštelima je božićni ciklus snažno obilježen kombinacijom: liturgijskih programa (zornice, božićne mise), obiteljskih običaja, te kolendavanja (predbožićnog ophoda uz pjevanje i čestitanje). Posebno je važna recentna praksa organizirane obnove kolendavanja u Kaštel Sućurcu, koju provodi Gradska knjižnica Kaštela pod nazivom „Mir se svitu navišća – došli smo Van/Vam kolendati“, uz uključivanje Pučkih pivača i velikog broja sudionika. U jezično-glazbenom smislu, lokalni pjevači naglašavaju očuvanje autohtone varijante teksta i izgovora u crkveno-pučkim božićnim napjevima.

3.3.6.3.3. Korizma (korzimeni običaji) i Veliki tjedan: procesije i korizmeni napjevi

Korizmeni i uskrsni ciklus u Kaštelima spada u najosjetljivije, ali i najvrjednije segmente crkveno-pučke baštine jer uključuje: procesijske prakse (osobito Veliki petak), tradicionalne napjeve, izrazitu participaciju lokalne zajednice.

Veliki petak i procesije. Dokumentirani opisi običaja naglašavaju važnost procesije kao društveno-religijskog događaja (pjevanje tijekom ophoda, uloge pjevača/kantača, simbolika svijeća i javnog prostora).

Korizmeni napjevi i pučki pivači. U Kaštelima djeluju skupine pučkih pjevača koje sustavno čuvaju i izvode korizmene napjeve te ih prezentiraju i koncertno, primjerice kroz program „Tebe propeta molimo“ u Kaštel Štafiliću u organizaciji Pučkih pivača Donji Kaštili.

3.3.6.4. Pučko pjevanje i crkvena glazbena tradicija

Pučko pjevanje u Kaštelima pojavljuje se kao funkcionalni dio liturgije i pučke pobožnosti, osobito u došašću/Božiću (kolende, božićni napjevi) i korizmi (pokajnički napjevi, Veliki tjedan). Recentni primjeri pokazuju i prezentacije izvan lokalnog konteksta, što upućuje na prenosivost i reprezentativnost tradicije.

U projektnom smislu, pučko pjevanje ima tri ključne funkcije: autentičnost (lokalni izričaj i varijante teksta), interpretacija (povezivanje prostora, vremena i zajednice), programiranje izvan sezone (došašće i korizma kao kulturni kalendar).

3.3.7. Lokalna kuhinja i vinarstvo Grada Kaštela

3.3.7.1. Polazišni kontekst i resursna osnova

Gastronomski identitet Kaštela proizlazi iz tri međusobno povezana resursna sustava: (1) obalni i zaljevski (ribarstvo, školjkarstvo/akvakultura u širem prostoru Kaštelanskog zaljeva, pomorska logistika), (2) poljoprivredni (vinogradarstvo, maslinarstvo, povrtlarstvo u Kaštelanskom polju) i (3) zaleđe Kozjaka (terasirane padine, suhozidi, tradicionalni položaji vinograda). Ovakva struktura resursa stvara preduvjet za destinacijski proizvod koji istodobno može nositi „mediteranski“ jelovnik (riba/maslinovo ulje/povrće), „kontinentalno-dalmatinsku“ toplu kuhinju (spora jela na bazi mesa i vina) te snažan eno-identitet vezan uz Kaštelanski Crljenak.

U operativnom smislu, eno-gastro segment u Kaštelima već ima funkcionalnu manifestacijsku infrastrukturu i vidljivost kroz događanja poput ENO GASTRO KAŠTELA (organizacijski okvir obrtnika i lokalne zajednice), što je važan indikator destinacijske sposobnosti za produkciju događaja, privlačenje posjetitelja i povezivanje dionika.

3.3.7.2. Lokalna kuhinja – dominantni obrasci, autentičnost i interpretacijski potencijal

Kaštelanska kuhinja pripada širem dalmatinskom mediteranskom krugu, ali je u destinacijskom smislu prepoznatljiva po: jednostavnim ribljim i „na lešo/na buzaru” obrascima (sezonska riba, školjke, maslinovo ulje, agrumi, začinsko bilje), jelima tzv. „spore kuhinje” koja se prirodno povezuju s lokalnim crnim vinima (razne varijante brudeta i gulaša/šuga), kulturno-kulinarskom sloju koji se može pouzdano vezati uz lokalnu priču o vinu (Crljenak) i agrarno-pomorsku tradiciju.

Kao reprezentativni primjeri jela koja se u lokalnim gastronomsko-promotivnim materijalima izrijekom navode uz Kaštela (i time su već „destinacijski kodirana“) ističu se: inćun pod limun, srdela u savuru, pašticada s njokima te brudet (npr. od inćuna uz slatki kupus), uz druge varijante ribljih i sezonskih jela. Ova se jela u projektnoj logici mogu tretirati kao „jezgra jelovnika“ za standardizaciju eno-gastro ponude (osnovni set autentičnih recepata, uz dopuštene varijacije po objektu).

3.3.7.3. Vinarstvo – ključni diferencijator destinacije

3.3.7.3.1. Kaštelanski Crljenak kao „destinacijski potpis”

Kaštelanski Crljenak ima izniman međunarodno komunikacijski potencijal jer je genetski identičan Zinfandelu (a u Italiji Primitivu), što je utvrđeno DNK analizama i široko komunicirano kroz službene destinacijske izvore i relevantne enološke publikacije. To Kaštelima daje rijedak slučaj „globalno prepoznatljive sorte“ s jasnim lokalnim uporištem.

U operativnom smislu, to znači da Kaštela imaju legitimnu osnovu za pozicioniranje u niši eno-turizma motiviranog podrijetlom sorte („home of Zinfandel / Crljenak“), uz razvoj proizvoda koji spaja doživljaj vinograda, interpretaciju baštine (Putalj/kozjačke padine) i gastronomiju.

3.3.7.3.2. Prostorna logika vinogradarstva

Za potrebe strateškog dokumenta, vinogradarski krajolik Kaštela treba tretirati kao kulturni krajolik proizvodnje: vinogradi na padinama Kozjaka predstavljaju resurs koji istodobno nosi poljoprivrednu, identitetsku i turističku funkciju. U lokalnim promotivno-informativnim izvorima naglašava se dugotrajan kontinuitet vinogradarstva na južnim padinama Kozjaka i interpretativna veza s povijesnim slojevima prostora.

3.3.7.3.3. Proizvođači i tržišna artikulacija

Na području Kaštela i u neposrednoj funkcionalnoj zoni destinacije djeluju prepoznatljivi proizvođači koji na tržištu izravno nude vina od Crljenka/“Zinfandela”, što je važno za formiranje eno-rute i za B2B suradnje s ugostiteljstvom. Kao primjer javno prezentirane ponude, vidljiv je portfelj vinarije Bedalov s vinom označenim kao Kaštelanski Crljenak.

3.3.7.4. Integracija kuhinje i vina u destinacijski proizvod

U projektnoj logici, Kaštela imaju osnovu za tri komplementarne linije proizvoda:

Osnovni eno-gastro doživljaj (mass market, ali kvalitetno standardiziran):kratka degustacija (Crljenak + lokalni zalogaji), „kaštelanski tanjur“ utemeljen na dokazivo lokalnim jelima (npr. inćuni/srdela/brudet; sezonske varijante).

Edukativno-interpretacijski proizvod (kulturni turizam + gastronomija): vođeni obilazak (baština + vinogradarski krajolik) + radionica kuhanja, interpretacija „Crljenak = Zinfandel“ kao glavna diferencijacijska priča destinacije.

Manifestacijski i MICE eno-gastro (događaji kao generator potrošnje i vidljivosti): jačanje i profesionalizacija postojećeg formata (ENO GASTRO KAŠTELA) kao platforme za umrežavanje obrta/ugostiteljstva i PR destinacije.

3.3.7.5. Ključni izazovi (rizici) u upravljanju eno-gastro resursom Grada Kaštela

Unatoč snažnoj resursnoj osnovi (vinogradarstvo, maslinarstvo, ribarstvo i tradicijska kuhinja), eno-gastro sektor Grada Kaštela suočen je s nizom strukturnih i upravljačkih izazova koji ograničavaju njegov puni razvojni i tržišni potencijal. Identificirani rizici nisu specifični isključivo za Kaštela, ali se u lokalnom kontekstu pojavljuju u izraženom obliku zbog prostorne rascjepkanosti grada, heterogenosti dionika i dugotrajne orijentacije prema tranzitnom turizmu.

3.3.7.6. Fragmentiranost ponude i neujednačena kvaliteta

Eno-gastro ponuda u Kaštelima trenutno je visoko fragmentirana, kako prostorno (sedam povijesnih jezgri, obala – zaleđe), tako i sadržajno. Ugostiteljski objekti nude vrlo različite razine kvalitete, konceptualne usmjerenosti i interpretacije lokalne kuhinje, što rezultira: neujednačenim iskustvom posjetitelja, otežanim destinacijskim brendiranjem gastronomije, percepcijom Kaštela kao „mjesta gdje ima svega pomalo“, ali bez jasnog gastro-identiteta.

Na jelovnicima se često paralelno pojavljuju autentična lokalna jela, generička mediteranska ponuda i internacionalni fast-food elementi, bez jasne hijerarhije ili označavanja porijekla. Takav pristup smanjuje prepoznatljivost lokalne kuhinje i otežava njezinu interpretaciju kao kulturnog resursa, a ne isključivo kao usluge prehrane.

3.3.7.7. Nedovoljna standardizacija i brendiranje lokalnog jelovnika

Iako Kaštela raspolažu jasnim skupom jela koja se mogu argumentirano smatrati dijelom lokalne gastronomske baštine (npr. jela od sitne plave ribe, brudet, pašticada, sezonska jela uz vino i maslinovo ulje), ta jela nisu sustavno identificirana, standardizirana ni zajednički interpretirana. Trenutno stanje obilježava: izostanak službeno definiranog „kaštelanskog jelovnika“ ili preporučenog seta jela, različite varijacije istih jela bez objašnjenja njihove lokalne posebnosti, nedostatak vizualnih i narativnih oznaka (oznaka lokalnog jela, preporučeno vino, sezonalnost).

Posljedica je da autentična jela postoje u praksi, ali nisu prepoznata kao strateški resurs, nego ovise o individualnoj motivaciji pojedinih ugostitelja.

3.3.7.8. Izražena sezonalnost potražnje i ograničena aktivacija izvan ljetne sezone

Eno-gastro aktivnosti u Kaštelima snažno su koncentrirane u ljetnim mjesecima, paralelno s masovnim obalnim turizmom. Izvan glavne sezone ponuda se značajno sužava, iako upravo jesen (berba grožđa, masline) i proljeće imaju najveći potencijal za razvoj eno-gastro turizma.

Glavni uzroci sezonalnosti uključuju: nedostatak strukturiranih jesenskih i proljetnih eno-gastro proizvoda, slabu povezanost gastronomije s kulturnim i ruralnim sadržajima (zaleđe Kozjaka), ograničenu suradnju između vinara, ugostitelja i kulturnih institucija izvan sezone.

3.3.7.9. Ograničena vidljivost vinogradarskog krajolika kao turističkog proizvoda

Vinogradi Kaštela, osobito oni na padinama Kozjaka, trenutno se percipiraju primarno kao proizvodni poljoprivredni prostor, a ne kao interpretirani kulturni krajolik. Iako vinogradarstvo ima snažno povijesno i identitetsko uporište (uključujući međunarodno relevantnu priču o Crljenku/Zinfandelu), ono je: slabo integrirano u turističke itinerare, rijetko fizički dostupno posjetiteljima kroz označene rute i u restoranima, nedovoljno interpretirano kroz krajobraz, priču i iskustvo.

3.3.8. Priroda i okoliš na području grada Kaštela – stručni pregled

3.3.8.1. Uvod

Grad Kaštela smješten je na srednjodalmatinskoj obali, između Splita i Trogira, u prostoru izrazitog dodira mora i krša: uz Kaštelanski zaljev na jugu te podno planinskog masiva Kozjak na sjeveru. Takav geografski položaj stvara mozaik staništa – od obalnih i morskih ekosustava, preko poljoprivrednih krajobraza (maslinici, vinogradi i vrtovi), do šumskih i kamenjarskih zajednica na Kozjaku. Ujedno, riječ je o prostoru snažnih razvojnih pritisaka (urbanizacija, promet, industrija i turizam), zbog čega su pitanja očuvanja prirodnih vrijednosti i upravljanja okolišem ključna tema lokalnog i regionalnog planiranja.

Posebna vrijednost kaštelanskog prostora očituje se u činjenici da se dijelovi Kozjaka nalaze unutar europske ekološke mreže Natura 2000, u području očuvanja značajnom za ptice (POP) HR1000027

„Mosor, Kozjak i Trogirska zagora“, koje je proglašeno u okviru Direktive o pticama. To područje obuhvaća 46.005,34 ha i usmjereno je na očuvanje 15 ciljnih vrsta ptica.

3.3.8.2. Posebnost krajolika

Krajobraz Kaštela prepoznatljiv je po izduženoj obalnoj urbanizaciji (sedam kaštelanskih naselja nanizanih uz more) te izrazitoj “kulisi” Kozjaka, čiji strmi južni obronci stvaraju snažan vizualni identitet cijelog zaljeva. Kozjak, kao krški masiv, oblikuje prirodne procese (otjecanje, eroziju, mikroklimu) i određuje raspored vegetacije: južne padine imaju obilježja mediteranskih zajednica (makija i niski šumski oblici), dok su sjevernije ekspozicije više submediteranske, s većim udjelom listopadnih šuma i prijelaznih zajednica. Turistički i edukacijski izvori za područje Kozjaka ističu upravo tu dvostrukost vegetacije (mediteranska – submediteranska) kao jednu od temeljnih krajobraznih posebnosti masiva.

Krajobraz Kaštela je i kulturni krajolik: tradicijski maslinici i vinogradi nisu samo gospodarski resurs, nego i stabilizatori tla, važna staništa za brojne vrste te element kontinuiteta korištenja prostora. Prirodna i kulturna baština ovdje se često preklapaju – tipičan primjer su spomenici prirode unutar povijesnih jezgri, kao što su stari hrast u Kaštel Gomilici i stara maslina u Kaštel Štafiliću.

3.3.8.3. Bioraznolikost

Bioraznolikost Kaštela proizlazi iz tri velika ekološka sklopa:

1. Krško-planinski sklop Kozjaka – mozaik kamenjara, travnjaka, šikara i šuma, s mikrostaništima pogodnim za ptice grabljivice, vrste otvorenih staništa te brojne biljne vrste prilagođene kršu. Za ovo područje posebno je relevantan Natura 2000 okvir (POP HR1000027), koji kao ciljne vrste navodi ptice poput surog orla (Aquila chrysaetos), ušare (Bubo bubo), zmijara (Circaetus gallicus), sivog sokola (Falco peregrinus) i drugih vrsta vezanih uz krška i travnjačka staništa.
2. Priobalni kopneni pojas – vegetacija mediteranskog priobalja, parkovi i perivoji, te tradicijski mozaik maslinika i vrtova. U tom sloju posebno su važna stara stabla (vitalna mikro-staništa za ptice, kukce i epifite) i očuvani zeleni koridori koji ublažavaju fragmentaciju staništa.
3. Morski ekosustav Kaštelanskog zaljeva – pelagički i bentoski organizmi, riblje zajednice, školjkaši, plankton te podmorska staništa koja ovise o kakvoći mora, strujanjima i dotocima slatke vode.

Važna komponenta biološke raznolikosti u morskom dijelu jest i plankton: znanstveni radovi za Kaštelanski zaljev bilježe visoku raznolikost fitoplanktona (primjerice, zabilježeno je 193 taksonomske kategorije u zaljevu u usporedbi s drugim jadranskim zaljevima u istom istraživanju), što je tipično za produktivna priobalna područja pod utjecajem hranjivih tvari i hidrološke dinamike. Dodatno, Kaštelanski zaljev se u znanstvenim radovima opisuje kao jedno od produktivnijih područja Jadrana, s navedenim rasponom prosječne godišnje primarne proizvodnje.

3.3.8.4. Posebni i zaštićeni lokaliteti

3.3.8.4.1. Stara maslina "Mastrinka" (Kaštel Štafilić)

Stara maslina u Kaštel Štafiliću (poznata kao Mastrinka) jedan je od najpoznatijih botaničkih simbola Kaštela. U turističko-informativnim i lokalnim stručnim izvorima navodi se starost od približno 1500 godina, a ističe se i činjenica da je 1990. godine proglašena spomenikom prirode, čime je formalno ušla u sustav zaštite prirode. Vrijednost Mastrinke nije samo u dobi i dimenzijama, nego i u ulozi „žive baštine" – stabla koja i dalje može donositi plod, uz kontinuiranu lokalnu skrb i interpretaciju.

3.3.8.4.2. Stari hrast u Kaštel Gomilici (Quercus pubescens – medunac)

U Kaštel Gomilici, uz crkvu sv. Kuzme i Damjana, nalazi se stari hrast medunac (Quercus pubescens Willd.), prepoznat kao prirodna znamenitost i zaštićen kao spomenik prirode. U županijskim dokumentima navodi se upravo taj takson i status spomenika prirode. Stara stabla poput ovog hrasta imaju iznimnu ekološku vrijednost jer su mikrohabitat (duplje, kora, mrtvo drvo) za brojne skupine organizama, osobito ptice i kukce.

3.3.8.4.3. Natura 2000: POP HR1000027 "Mosor, Kozjak i Trogirska zagora"

Dijelovi masiva Kozjak obuhvaćeni su Natura 2000 područjem HR1000027, proglašenim u srpnju 2013. u okviru Direktive o pticama, s ukupnom površinom 46.005,34 ha i 15 ciljnih vrsta ptica. Za Kaštela to znači da se pri planiranju zahvata i upravljanju prostorom na Kozjaku (i u zoni mogućeg utjecaja) moraju uzeti u obzir ciljevi očuvanja ciljnih vrsta i njihovih staništa.

Za Kozjak se u turističko-edukativnim opisima prirodne baštine navodi prisutnost endemskih biljaka, među kojima se posebno spominju i orhideje (porodica Orchidaceae – "Orchidaceae spp.") u Hrvatskoj zakonom strogo zaštićene, što znači da je zabranjeno branje, iskapavanje i uništavanje.

Posebno su prisutne u Sućuračkom Gaju koji je lokalno prepoznata šumsko-travnjačka zona na južnim padinama Kozjaka (u planinarskoj i rekreativnoj upotrebi).

3.3.8.5. Planine i gorje – Kozjak

Kozjak (Primorski/Mali Kozjak) je obalni dinarski krški masiv koji se proteže iznad Kaštela i Splita, a njegov najviši vrh Veli vrj doseže 779 m. Kao tipičan krški reljef, Kozjak je građen pretežito od karbonatnih stijena, s izraženim kamenjarima, škrapama i plitkim tlima. Vegetacijski, južne padine nose mediteranska obilježja (makija, crnika i šikare), dok se prema sjeveru i u zavjetrini javljaju submediteranske listopadne zajednice (grabovi, jasen, hrastovi), što povećava ukupnu raznolikost staništa i vrsta. Zbog otvorenih stjenovitih i travnjačkih ploha, litica i šumskih rubova, Kozjak je osobito važan za ptice koje su ciljne vrste Natura 2000 područja HR1000027.

3.3.8.6. Kaštelanski zaljev

3.3.8.6.1. Prirodne značajke i hidrološka dinamika

Kaštelanski zaljev je poluzatvoreni priobalni bazen u kojem se miješaju vode obalnog mora i slatkovodnih dotoka (rijeke i podzemne vode). U stručnim dokumentima navodi se sezonska dinamika temperature i saliniteta, a ističe se i vertikalna stratifikacija u dijelu zaljeva (npr. Vranjički bazen pod utjecajem rijeke Jadro). Ovakvi uvjeti tipični su za zaljeve koji su biološki produktivni, ali istodobno osjetljivi na opterećenja hranjivim tvarima i onečišćenja.

3.3.8.6.2. Plankton, produktivnost i „hranidbena baza”

Znanstveni radovi ukazuju da Kaštelanski zaljev može imati vrlo visoku biološku produkciju te bogatu planktonsku zajednicu, pri čemu je zabilježena velika raznolikost fitoplanktona. Plankton je temelj hranidbenog lanca: povećana produktivnost može podržavati bogatstvo viših trofičkih razina (zooplankton, ribe), ali u uvjetima prekomjernog unosa hranjivih tvari može dovesti i do negativnih pojava (npr. cvjetanja algi, pad prozirnosti, poremećaji kisika).

3.3.8.6.3. Ribe, bentos i prirodna staništa

Kaštelanski zaljev tradicionalno je ribolovno područje: povijesni ribolovni opisi navode ulove male plave ribe (npr. srdele i skuše) što upućuje na dugotrajan kontinuitet korištenja morskih resursa u zaljevu. Ekološki, važna su bentoska staništa (podmorske hridi, pijesci i muljevita dna) jer su osnova za brojne beskralježnjake i kao hranilišta riba. U lokalnim dokumentima upravljanja

obalnim područjem posebno se naglašava potreba izbjegavanja zahvata koji ugrožavaju priobalni pojas i bentos, uključujući ograničavanje aktivnosti koje oštećuju podmorje.

3.3.8.6.4. Školjkaši: prirodni resurs i gospodarska djelatnost

Kaštelanski zaljev je u Hrvatskoj prepoznat i po školjkarstvu/izlovu školjkaša. Stariji medijski izvori navode ga kao jedno od najvećih izlovnih područja školjkaša u državi, što ilustrira gospodarski značaj resursa, ali i potrebu za stalnom kontrolom zdravstvene ispravnosti. Za činjenični okvir kontrole najvažnije je da je Kaštelanski zaljev uključen u službene sustave razvrstavanja i praćenja proizvodnih/izlovnih područja živih školjkaša (zoniranje, uvjeti stavljanja u promet), što se vidi u aktualnim rješenjima i planovima nadležnih tijela.
U praksi, to znači da kakvoća mora i školjkaša podliježe propisanom monitoringu (mikrobiologija, biotoksini i dr.), a mjere se po potrebi pooštravaju ili ograničavaju izlov/promet.

3.3.8.6.5. Okolišni pritisci i stanje mora

U dokumentu „Plan upravljanja obalnim područjem Grada Kaštela" navodi se da je zaljev pod pritiskom komunalnih, bujičnih i industrijskih otpadnih voda te utjecaja nautičkog prometa, uz napomenu da je stanje mora klasificirano kao **„**umjereno stanje**"** i da se smanjenjem lokalnih pritisaka stanje može poboljšavati.
U istom dokumentu ističe se i pozitivna promjena nakon realizacije većih kanalizacijskih sustava (Kaštela–Trogir i Split–Solin), čime se smanjuju opterećenja koja dospijevaju u zaljev.

3.3.8.7. Prirodne znamenitosti s velikim turističkim potencijalom

3.3.8.7.1. Biblijski vrt Stomorija

Na južnim padinama Kozjaka, uz svetište Gospe Stomorije, uređen je Biblijski vrt – interpretacijsko-botanički prostor u kojem rastu biljne vrste spominjane u Bibliji (npr. maslina, smokva, vinova loza), uz dodatno zasađene mediteranske i ukrasne vrste. Vrt je važan kao spoj prirodne interpretacije, krajobrazne vrijednosti i kulturno-duhovne baštine lokalne zajednice.

3.3.8.7.2. Stara maslina (Mastrinka)

Osim statusa spomenika prirode, Mastrinka je i snažan turistički simbol Kaštela – primjer dugovječnosti mediteranskog drveća i tradicije maslinarstva, koji povezuje prirodnu baštinu s lokalnim identitetom.

3.3.8.7.3. Stari hrast (Kaštel Gomilica)

Stari hrast (medunac) istodobno je prirodna atrakcija i "živi spomenik" u povijesnom ambijentu, čime se posjetitelju pokazuje karakteristična kaštelanska vrijednost: blizina i isprepletenost prirodne i kulturne baštine.

3.3.9. Kupališta i plaže

Kaštelanska obala dio je širokog priobalnog pojasa Kaštelanskog zaljeva, s nizom uređenih i poluuređenih kupališta. U planerskim dokumentima naglašava se postojanje dionica izvorne obale (šljunkovite ili pješčane plaže isprepletene hridima na obali i u moru) te se navodi da je riječ o vrijednom, u velikoj mjeri sačuvanom segmentu obalne linije, zbog čega se preporučuje izbjegavanje nasipavanja i radnji koje ugrožavaju priobalni pojas i bentos.

Za kupališta je okolišno ključna stabilna kakvoća mora (osobito u sezoni) te očuvanje podmorskih hridi i plićaka koji su i prirodno stanište i dio identiteta obale.

3.3.10. Zaključak

Priroda i okoliš Kaštela predstavljaju složen sustav u kojem se susreću krški planinski masiv Kozjak, plodni i tradicijski oblikovani priobalni pojas te morski ekosustav Kaštelanskog zaljeva. Najviše prirodne vrijednosti povezane su s očuvanim krajobraznim cjelinama Kozjaka i njegovom ulogom u mreži Natura 2000 (HR1000027), sa spomenicima prirode poput Mastrinke i starog hrasta, te s biološki produktivnim, ali osjetljivim zaljevskim okolišem u kojem se miješaju slatke i morske vode.

Stručno upravljanje tim prostorom zahtijeva stalno balansiranje: s jedne strane razvoj (stanovanje, turizam, promet), a s druge zaštitu ključnih sastavnica bioraznolikosti (bentos i priobalni pojas, šumsko-travnjački mozaici Kozjaka, ciljne vrste ptica i strogo zaštićene biljne skupine poput orhideja). U tom smislu, Kaštela su primjer područja u kojem su prirodne vrijednosti realan temelj kvalitete života i održivog razvoja – pod uvjetom da se planiranje i zahvati dosljedno usklađuju s mjerama zaštite i dokazano osjetljivim značajkama prostora.

3.4. Analiza javne turističke infrastrukture

Javna turistička infrastruktura Grada Kaštela obuhvaća skup javnih prostora, građevina i uređaja koji omogućuju prihvat, kretanje i boravak posjetitelja, uz istodobno očuvanje kvalitete života

lokalnog stanovništva. U destinacijskom smislu, riječ je o infrastrukturi koja neposredno određuje prostornu i funkcionalnu nosivost – kapacitet plaža i obalnog pojasa, dostupnost šetnica i javnih površina, kvalitetu javne rasvjete, dostupnost kulturnih i sportskih sadržaja, te organizaciju održavanja, čistoće i komunalnih usluga u sezoni.

Grad Kaštela je urbanizirano područje smješteno između Splita i Trogira, sastavljeno od sedam povijesnih naselja, s ukupnom površinom 57,6 km² i 37.794 stanovnika (Popis 2021.). Prostorna struktura grada izrazito je linearna uz obalu Kaštelanskog zaljeva, pri čemu se područje Kaštela „pruža u duljini od približno 20 km“. Za potrebe kapaciteta javnih sadržaja osobito je relevantan podatak iz plana upravljanja obalnim područjem prema kojem je duljina obale 23 km, a gotovo cijelo obalno područje je urbanizirano. Ovakav prostorni obrazac (duga i gotovo kontinuirano korištena obala) povećava potrebu za kontinuiranim upravljanjem i održavanjem javnih turističkih resursa, ali i omogućuje disperziju posjetitelja duž više mikrolokacija.

Javna turistička infrastruktura Grada Kaštela predstavlja temeljni prostorni i funkcionalni okvir za razvoj turizma te ključni ulazni element u procjeni nosivog kapaciteta destinacije. Obuhvaća sustav javnih površina, objekata i sadržaja koji su trajno dostupni građanima i posjetiteljima te omogućuju kvalitetan, siguran i održiv boravak u destinaciji.

1) Obalni pojas, plaže i šetnice – ključna infrastruktura „primarne potražnje”

Javni obalni pojas i uređene plaže čine temelj turističkog proizvoda Kaštela te predstavljaju najosjetljiviji segment u vršnim sezonskim opterećenjima. Grad u programskim dokumentima komunalnog održavanja detaljno definira opseg i standard održavanja plaža i javnih površina. Održavanje plaža organizira se tijekom cijele godine, a intenzitet se prilagođava kupališnoj sezoni: izvan sezone čišćenje se provodi jednom tjedno (po potrebi i češće), dok se u sezoni čišćenje plaža provodi svakodnevno.

Pod održavanjem plaža obuhvaćaju se i specifični zahvati koji izravno utječu na kapacitet i sigurnost korištenja: uređenje i dohrana plaža kamenim materijalom/drobljencem radi nadoknade materijala izgubljenog djelovanjem mora, te održavanje urbane opreme (npr. tuševi, svlačionice i dr.).

U prijedlogu izmjena programa održavanja za 2025. godinu prikazani su i financijski parametri održavanja plaža, čime se javna turistička infrastruktura može interpretirati i kroz proračunski „kapacitet upravljanja” u sezoni: ukupno planirana sredstva za ovu stavku iznose 316.500,00 EUR

(uključujući materijal, opremu, sitni inventar, usluge tekućeg i investicijskog održavanja i opskrbu vodom).

U izmijenjenim prikazima troškova iste programske cjeline prikazan je i viši agregirani iznos 389.500,00 EUR, što upućuje na varijantu/izmjenu plana i povećanje opsega ili cijena pojedinih stavki (osobito „opskrba vodom“ i usluge održavanja).

U segmentu šetnica i javnih prostora, program održavanja izričito obuhvaća obalnu šetnicu, pješačke staze i zone, trgove i plaže, uključujući održavanje urbane opreme te interventne radove u slučaju organizacije kulturnih, zabavnih i drugih manifestacija od interesa za Grad.

Time se formalno potvrđuje da se javne površine (osobito uz obalu) planski održavaju i pripremaju kao infrastrukturna podloga za događanja i sezonsku turističku potražnju – što je izravno relevantno za izračun nosivog kapaciteta u vremenskoj dimenziji (dnevna i tjedna fluktuacija opterećenja).

Najznačajniji segment javne turističke infrastrukture čini uređeno pomorsko dobro, kojim Grad upravlja sukladno *Planu upravljanja pomorskim dobrom za razdoblje 2024.–2028.*. Planom je definirano više desetaka lokacija uređenih i djelomično uređenih plaža, obalnih pojaseva i pristupnih zona moru, s jasno propisanim režimima korištenja, zaštite i održavanja.

Uređene gradske plaže i kupališta opremljene su:

- uređenim pristupima moru,
- osnovnom komunalnom infrastrukturom (javna rasvjeta, koševi za otpad, tuševi i sanitarni elementi),
- osiguranim pristupima za interventne i hitne službe,
- zonama za rekreaciju i boravak.

Obalne šetnice (lungomare) imaju višestruku funkciju: rekreacijsku, turističku i prometnu, te predstavljaju ključni prostorni resurs za disperziju posjetitelja duž obale. Njihova duljina, kontinuitet i dostupnost izravno utječu na maksimalni broj korisnika koji se može istodobno zadržavati u obalnom pojasu bez degradacije prostora.

2) Uređenje obalnog pojasa i investicijski zahvati – dokazivi projekti i izdaci

Uz redovito održavanje, Grad provodi i investicijske zahvate na obalnom pojasu koji povećavaju funkcionalnost, sigurnost i otpornost infrastrukturnog sustava. U izvješću o izvršenju Programa

građenja komunalne infrastrukture za 2024. godinu evidentirani su projekti koji se funkcionalno uklapaju u javnu turističku infrastrukturu (uređenje obale, sanacije i priprema dokumentacije).

Primjerice, za zahvat „Uređenje obalnog pojasa Kaštel Kambelovac – Poždorine“ u 2024. godini izrađen je elaborat za ocjenu o potrebi procjene utjecaja na okoliš i ishođeno je rješenje nadležnog ministarstva (što predstavlja preduvjet za daljnju realizaciju zahvata).

Nadalje, u stavci „ostale javne površine” zabilježena je izrada projektno-tehničke dokumentacije za sanaciju obalnog zida od zgrade veslačkog kluba do porta u Kaštel Kambelovcu u iznosu od 15.000,00 EUR, te završetak radova saniranja obalnog zida kod Baletne škole u iznosu od 16.550,80 EUR.

Ovi zahvati su turistički relevantni jer se odnose na sigurnost i trajnost obalnog ruba, odnosno na infrastrukturu koja štiti šetnice i pristupne zone te omogućuje sigurno korištenje obale.

3) Javne zelene površine i parkovi – disperzija posjetitelja i kvaliteta boravka

Javne zelene površine i parkovi imaju ključnu ulogu u upravljanju turističkim opterećenjem jer omogućuju rasterećenje obale i disperziju posjetitelja na više lokacija, osobito tijekom ljetnih vrućina i večernjih sati. U Provedbenom programu istaknut je konkretan primjer transformacije javnog prostora: Dudanov park u Kaštel Kambelovcu uređen je EU sredstvima (ITU mehanizam), pri čemu je zapuštena i devastirana javna površina pretvorena u ljetnu pozornicu, prostor za igru djece i okupljanja.

Službena gradska objava o projektu dodatno kvantificira ulaganje: vrijednost investicije iznosila je oko 3 milijuna kuna, uz 85% sufinanciranja iz EU (navodi se iznos 2.196.054 kn za hortikulturu, video nadzor, navodnjavanje, javnu rasvjetu i elektroinstalacije), dok je preostali dio financiran iz gradskog proračuna.

Ovakvi projekti izravno podižu kapacitet destinacije u smislu „alternativnih” javnih prostora (izvan same plaže), a ujedno povećavaju kvalitetu doživljaja i sigurnost (nadzor, rasvjeta, navodnjavanje, uređenje).

Javni parkovi, dječja igrališta, trgovi i zelene površine čine važan dio urbane turističke infrastrukture, osobito u kontekstu ljetnih temperatura i potrebe za prostorima odmora izvan plažnih zona. Grad kontinuirano ulaže sredstva u:

- uređenje i obnovu postojećih parkova,
- opremanje urbanom opremom (klupe, sjenice, rasvjeta),
- hortikulturno uređenje i navodnjavanje,
- održavanje čistoće i sigurnosti prostora.

Ove površine djeluju kao amortizer turističkog pritiska, jer omogućuju rasterećenje obalnog pojasa i doprinose ravnomjernijoj prostornoj distribuciji posjetitelja.

4) Kulturna infrastruktura i kulturna događanja – javni sadržaji koji produžuju sezonu

Kulturna infrastruktura u Kaštelima predstavlja važan stup javne turističke infrastrukture, osobito u konceptu kulturnog turizma i produljenja sezone. Provedbeni program navodi ključne institucije kulturne infrastrukture i njihove funkcije: Gradska knjižnica (samostalna ustanova od 16.6.1998.), Muzej Grada Kaštela (registriran 1999., sjedište u dvorcu Vitturi, s 6 odjela), muzejsko-izložbeni prostor „Podvorje“, kino „Sv. Juraj“ i Kulturni centar u Kaštel Lukšiću.

U istom dokumentu definirani su i mjerljivi pokazatelji kulturne produkcije koji su relevantni za destinacijski kapacitet događanja i javnih prostora:

- broj organiziranih kulturnih manifestacija (polazno 5, ciljano 13),
- broj organiziranih izložbi (polazno 13, ciljano 23), uz nositelja Muzej Grada Kaštela.

Uz postojeću infrastrukturu, Grad planira i veće razvojne projekte obnove kulturne baštine u funkciji turizma, objedinjene kroz projekt „Perpetuum baštine i kulturnog centra“, koji uključuje obnovu i uređenje lokacija poput Kaštilca (Kaštel Gomilica), Kule i uljare Cambi (Kaštel Kambelovac), dvorca Vitturi (muzejski postav), arheološkog parka Biranj i interpretacijskih sadržaja na Malački, uz koncept revitalizacije i prezentacije baštine te poticanja rekreativnog turizma.

S aspekta aktualnih investicija, Grad je najavio i pokrenuo velike projekte sufinancirane EU sredstvima (ITU mehanizam), uključujući ulaganja u Kino Sv. Juraj i Kulu i uljaru Cambi (objavljene procjene vrijednosti i bespovratnih sredstava). Ova ulaganja povećavaju “destinacijski kapacitet” kroz kvalitetnije sadržaje u pred i posezoni (kulturni program, interpretacija baštine, događanja u zatvorenim prostorima).

Kaštela raspolažu značajnim brojem kulturno-povijesnih objekata (kašteli, arheološki lokaliteti, sakralni objekti, muzejski i galerijski prostori) koji su integrirani u turističku ponudu kroz razne

manifestacije, festivale i kulturna događanja. Javna kulturna infrastruktura koristi se tijekom cijele godine, čime se:

- produžuje turistička sezona,
- smanjuje sezonalna koncentracija posjetitelja,
- povećava nosivi kapacitet destinacije izvan ljetnih mjeseci.

Grad kroz programe javnih potreba u kulturi i EU-financirane projekte sustavno ulaže u obnovu, opremanje i programsko jačanje kulturnih objekata, čime se povećava njihova funkcionalna i prihvatna sposobnost.

5) Sportsko-rekreacijska infrastruktura i outdoor sadržaji – javni kapaciteti za aktivni turizam

Sportsko-rekreacijski sadržaji u javnoj domeni također su relevantni za turističku nosivost jer povećavaju duljinu boravka i diverzificiraju motive dolaska. Provedbeni program navodi da Grad podupire sport kroz sustav financiranja klubova (broj sportskih klubova koji primaju subvenciju za rad iznosi 41, uz cilj zadržavanja iste razine).

U segmentu javno dostupnih rekreacijskih površina planirano je povećanje broja novih outdoor rekreacijskih terena s polazne vrijednosti 1 na ciljanu vrijednost 4, kroz program izgradnje komunalne infrastrukture (javne površine).

Ovaj indikator je izravno primjenjiv u modelu kapaciteta jer se može vezati uz prostorni standard (kapacitet korisnika po satu/danu) i mogućnost rasterećenja obalnog pojasa.

Sportski tereni, dvorane, otvoreni rekreacijski prostori i multifunkcionalne sportske zone predstavljaju važan segment javne infrastrukture s izraženom turističkom funkcijom. Osim lokalnog stanovništva, ove prostore koriste:

- sportske udruge i klubovi,
- sudionici sportskih manifestacija,
- turisti u aktivnom i sportskom turizmu.

Razvoj sportske infrastrukture omogućuje prihvat većeg broja posjetitelja uz niži pritisak na okoliš u usporedbi s klasičnim masovnim oblicima turizma.

6) Operativna podrška javnim turističkim prostorima: rasvjeta, čistoća, parkiranje

Kvaliteta javnih turističkih prostora ovisi i o "potpornoj" infrastrukturi koja često nije vidljiva kao atrakcija, ali je ključna za sigurnost i funkcionalnost: javna rasvjeta, čistoća, košarice za otpad, sanitarni standardi, te parkiranje.

U Provedbenom programu navodi se da sustav javne rasvjete čini 69 mjernih mjesta iz kojih se napaja oko 5.900 vanjskih rasvjetnih tijela, uz kontinuirano održavanje i zamjene prema energetski učinkovitijim rješenjima.

Iako je javna rasvjeta primarno dio komunalne infrastrukture, u turističkom smislu ona je izravni preduvjet za večernje korištenje šetnica, trgova, parkova i pristupa plažama, čime povećava realni vremenski kapacitet destinacije.

Za javna parkirališta pod naplatom, godišnje izvješće komunalnog društva navodi sezonski režim rada (zimsko i ljetno), s produljenim radnim vremenom ljeti do 22:00 te jasno definirane cijene (npr. 0,50 EUR/sat na parkomatima i SMS-om; tjedna „turistička" karta 25 EUR). Ovi podaci su korisni u turističkoj studiji jer parkiranje utječe na dostupnost plaža i javnih prostora, odnosno na prometno-opterećajni aspekt nosivog kapaciteta.

Upravljanje, ulaganja i održivost

Javna turistička infrastruktura u Kaštelima kontinuirano se razvija kroz:

- gradske proračunske programe,
- programe građenja i održavanja komunalne infrastrukture,
- projekte financirane iz nacionalnih i europskih fondova.

Poseban naglasak stavlja se na održivo upravljanje prostorom, zaštitu pomorskog dobra, kontrolu privremenih zahvata te usklađivanje turističkih aktivnosti s kapacitetima infrastrukture.

U kontekstu izračuna nosivog kapaciteta destinacije, javna turistička infrastruktura predstavlja:

- fizičko ograničenje (površina, kapacitet, dostupnost),
- operativno ograničenje (održavanje, sigurnost, čistoća),
- ekološko ograničenje (opterećenje obale, zelenih površina i mora).

Analiza kapaciteta plaža, šetnica, parkova, kulturnih i sportskih objekata omogućuje definiranje maksimalnog prihvatljivog broja posjetitelja bez narušavanja kvalitete prostora, okoliša i života

lokalnog stanovništva, čime javna turistička infrastruktura postaje ključni alat za dugoročno održivo upravljanje razvojem turizma u Gradu Kaštelima.

3.5. Analiza komunalne infrastrukture

Komunalna infrastruktura Grada Kaštela predstavlja temeljnu operativnu osnovu funkcioniranja urbanog sustava i jedan je od ključnih tehničko-organizacijskih preduvjeta za upravljanje razinama korištenja prostora u uvjetima izražene turističke sezonalnosti. Stabilnost, kapacitet i otpornost komunalnog sustava izravno utječu na kvalitetu života lokalnog stanovništva, sigurnost i dostupnost javnog prostora te na sposobnost destinacije da apsorbira sezonska vršna opterećenja bez narušavanja prostornih i društvenih funkcija.

U skladu sa Zakonom o komunalnom gospodarstvu, a kako je definirano u Provedbenom programu Grada Kaštela i Programima održavanja komunalne infrastrukture, sustav komunalne infrastrukture obuhvaća nerazvrstane ceste, javne prometne površine bez prometa motornih vozila, javna parkirališta i garaže, javne zelene površine, građevine i uređaje javne namjene, javnu rasvjetu, groblja, sustav oborinske odvodnje te građevine namijenjene obavljanju javnog prijevoza. Navedeni sustavi čine funkcionalnu cjelinu koja mora osigurati kontinuiranu dostupnost i sigurnost prostora za stalne korisnike, ali i za znatno povećan broj posjetitelja tijekom ljetnih mjeseci.

3.5.1. Organizacijski model i provedbeni kapaciteti

Organizacijski, održavanje i upravljanje komunalnom infrastrukturom u Kaštelima temelji se na dvije provedbene okosnice, kako je navedeno u Provedbenom programu Grada Kaštela. Prvu čini Vlastiti pogon Grada Kaštela, koji provodi značajan dio redovnih i interventnih komunalnih djelatnosti, dok drugu čini komunalno trgovačko društvo ZELENO I MODRO d.o.o., u stopostotnom vlasništvu Grada. Ovo društvo, osim gospodarenja otpadom, obavlja niz komunalnih djelatnosti od posebne važnosti za turističku sezonu, uključujući upravljanje i naplatu javnih parkirališta, održavanje i ophodnju nerazvrstanih cesta te operativne intervencije u prometnom sustavu.

Iz perspektive nosivog kapaciteta, ovakav organizacijski model omogućuje praćenje opterećenja sustava kroz mjerljive operativne i financijske pokazatelje, dokumentirane u godišnjim izvješćima o izvršenju programa.

3.5.2. Planiranje i financijski okvir održavanja

U III. izmjenama Programa održavanja komunalne infrastrukture za 2025. godinu planirani su ukupni rashodi u iznosu od 6.006.600,00 EUR, što predstavlja povećanje u odnosu na prethodno planiranih 5.982.700,00 EUR, odnosno rast od približno 0,40% (Izvor: *III. izmjene Programa održavanja komunalne infrastrukture Grada Kaštela za 2025. godinu*). Program je strukturiran na dio koji se provodi putem pisanih ugovora u iznosu od 1.794.000,00 EUR te dio koji provodi Vlastiti pogon u iznosu od 4.212.600,00 EUR, što upućuje na snažno oslanjanje Grada na vlastite operativne kapacitete u održavanju prostora.

Ovaj financijski okvir izravno je relevantan za analizu nosivog kapaciteta destinacije jer definira raspoložive resurse za održavanje čistoće, prohodnosti, sigurnosti i funkcionalnosti javnih prostora tijekom razdoblja pojačanog korištenja.

3.5.3. Nerazvrstane ceste i prometna sigurnost

Nerazvrstane ceste predstavljaju osnovu lokalne prometne dostupnosti naselja Kaštela te su ključne za funkcioniranje svakodnevnog života i turističkih tokova. U 2024. godini, prema Izvješću o izvršenju Programa održavanja komunalne infrastrukture, za održavanje nerazvrstanih cesta bilo je planirano 1.335.350,00 EUR, od čega je utrošeno 1.315.415,24 EUR, što predstavlja realizaciju od 98,51%. Održavanje je obuhvaćalo građevinsko održavanje, ophodnju, zimsku službu, održavanje semaforskog sustava, prometnu signalizaciju, izradu prometnih i geodetskih elaborata te sufinanciranje asfaltiranja ulica nakon zahvata aglomeracije (vodoopskrba i odvodnja), s ciljem vraćanja prometnica u funkcionalno stanje.

Za 2025. godinu, prema III. izmjenama Programa, za održavanje nerazvrstanih cesta putem pisanih ugovora planirano je 1.794.000,00 EUR, od čega se 351.000 EUR odnosi na ophodnju, zimsku službu i semafore, 1.246.000 EUR na građevinsko održavanje, 110.000 EUR na održavanje prometne signalizacije, dok se preostali iznos odnosi na stručni nadzor, tehničke preglede i projektnu dokumentaciju.

Operativni pritisak na prometni sustav jasno je vidljiv u podacima komunalnog društva ZELENO I MODRO d.o.o. za 2024. godinu, prema kojima je u sklopu ophodnje prometnica prijeđeno ukupno 41.707 km (prosječno oko 3.475 km mjesečno). Tijekom godine zaprimljeno je 180 prijava nedostataka na prometnicama, provedeno je 87 intervencija vezanih uz prometne nezgode, od kojih značajan dio izvan redovnog radnog vremena, te 164 intervencije zbog kvarova na semaforima.

Ukupan broj intervencija iznosio je 255, što predstavlja povećanje u odnosu na prethodnu godinu i izravnu mjeru sezonskog operativnog pritiska na komunalni sustav.

3.5.4. Javne površine bez prometa motornih vozila, obala i plaže

Održavanje javnih površina bez prometa motornih vozila obuhvaća pješačke zone, obalnu šetnicu, trgove, javne prolaze, stubišta, plaže i urbanu opremu. Program održavanja izričito naglašava da se održavanje plaža provodi tijekom cijele godine, uz prilagodbu intenziteta kupališnoj sezoni (Izvor: *Program održavanja komunalne infrastrukture*).

Prema Izvješću Vlastitog pogona za 2024. godinu, čišćenje plaža izvan sezone provodi se najmanje jednom tjedno, dok se u sezoni provodi svakodnevno. Ručno čišćenje obuhvaća plaže ukupne dužine oko 5 km, a u razdoblju sezone dio poslova čišćenja obavlja i gradsko komunalno društvo. Financijski, u 2024. godini za održavanje javnih površina bez prometa motornih vozila utrošeno je 276.042,70 EUR, dok je za održavanje čistoće javnih površina utrošeno 260.049,70 EUR.

3.5.5. Javna rasvjeta: sigurnost i energetska učinkovitost

Sustav javne rasvjete jedan je od ključnih elemenata sigurnosti, percepcije kvalitete prostora i produženja vremena korištenja javnih površina. Prema Provedbenom programu Grada Kaštela navodi se da sustav obuhvaća 69 mjernih mjesta i oko 5.900 vanjskih rasvjetnih tijela, dok Program održavanja za 2025. godinu navodi 72 mjerna mjesta i oko 7.000 rasvjetnih tijela, uz više od 40 različitih tipova svjetiljki. Razlika proizlazi iz ažuriranja podataka i uključivanja novijih zahvata u sustavu.

U Programu se navodi da LED rasvjeta čini više od 30% ukupnog broja svjetiljki, dok je posljednjih godina ugrađeno i oko 200 solarnih rasvjetnih tijela, uglavnom na lokacijama bez mogućnosti priključka na mrežu. U planskim pokazateljima predviđena je ugradnja dodatnih 420 energetski učinkovitih rasvjetnih tijela u programskom razdoblju.

Troškovi održavanja javne rasvjete u 2023. godini iznosili su 517.635,55 EUR (Izvješće o izvršenju Programa održavanja), dok je u 2024. godini Vlastiti pogon iskazao izvršenje u iznosu od 467.287,75 EUR. Za 2025. godinu planirani su troškovi od 496.000 EUR, uključujući električnu energiju (240.000 EUR), materijal i održavanje (120.000 EUR) te ostale prateće troškove. U segmentu građenja u 2024. godini provedena je rekonstrukcija javne rasvjete na Cesti dr. Franje Tuđmana, uz planiranu zamjenu oko 400 rasvjetnih tijela i iskazani trošak od 204.395,81 EUR (Izvor: *Izvješće o izvršenju Programa građenja komunalne infrastrukture*).

3.5.6. Javna parkirališta i sezonski pritisak

Na području Grada Kaštela aktivno je 16 javnih parkirališta s naplatom, o kojima, temeljem ugovora, skrbi komunalno društvo ZELENO I MODRO d.o.o. Parkirališta posluju u zimskom i ljetnom režimu, pri čemu je u sezoni produljeno radno vrijeme do 22:00 sata, a naplata se provodi putem parkomata, SMS sustava, dnevnih, mjesečnih i turističkih karata.

U 2024. godini prodano je ukupno 63.309 parkirnih karata putem parkomata i 130.788 SMS karata, uz 2.416 dnevnih karata, 1.401 povlaštenu mjesečnu kartu i 453 tjedne turističke karte. Sezonski vrh prodaje zabilježen je u srpnju i kolovozu, što ove podatke čini izravno primjenjivima kao indikator sezonskog pritiska u analizi nosivog kapaciteta destinacije.

3.5.7. Javne zelene površine

Javne zelene površine doprinose mikroklimi, boravišnoj udobnosti i vizualnom identitetu destinacije. Prema Programu održavanja za 2025. godinu planirano je 594.500 EUR za održavanje javnih zelenih površina. U 2024. godini Vlastiti pogon održavao je više od 65.000 m² zelenih površina, uz iskazano izvršenje troškova u iznosu od 514.300,62 EUR.

3.5.8. Groblja kao komunalni i prostorni resurs

Vlastiti pogon Grada Kaštela brine o devet gradskih groblja, od čega su tri stara neaktivna i šest aktivnih. Prema Provedbenom programu, ukupna površina aktivnih groblja iznosi oko 90.000 m², dok Program održavanja za 2025. godinu navodi ukupnu površinu od oko 95.000 m², pri čemu razlika proizlazi iz recentnih proširenja. Struktura površina obuhvaća približno 52.000–54.000 m² zelenih površina, puteva i staza, 25.000–28.000 m² grobnica, oko 1.000–1.100 m² objekata te oko 12.000 m² parkirališta.

U 2024. godini izvršenje održavanja groblja iznosilo je 72.376,57 EUR, dok su u sklopu Programa građenja završeni radovi na proširenju groblja u Kaštel Kambelovcu uz ishođenje uporabne dozvole, s iskazanim troškom od 56.750,51 EUR.

3.5.9. Sustav oborinske odvodnje i urbana otpornost

Sustav oborinske odvodnje obuhvaća oborinske kanale, slivnike, taložnike i pripadajuće priključke na kanalizaciju na javnim površinama. Grad održava oko 1.100 slivnika. U 2023. godini za održavanje sustava oborinske odvodnje utrošeno je 108.106,32 EUR, dok je u 2024. godini

izvršenje iznosilo 63.737,96 EUR. Za 2025. godinu planiran je iznos od 68.000 EUR. U kontekstu nosivog kapaciteta, ovi podaci služe kao indikator otpornosti destinacije na ekstremne oborinske događaje i povezano opterećenje komunalnih službi.

3.5.10. Operativni i kadrovski resursi

Komunalno društvo ZELENO I MODRO d.o.o. u 2024. godini zapošljavalo je 103 djelatnika, pri čemu je znatan dio zaposlenih angažiran na operativnim poslovima. Prema Izvješću Vlastitog pogona za 2023. godinu, za provedbu programa korišten je vlastiti vozni park koji uključuje 10 osobnih automobila i 8 kamiona različitih kategorija, uključujući specijalizirana vozila poput čistilice, uz angažman vanjskih izvršitelja za specifične poslove.

Ukupno izvršenje Vlastitog pogona u 2024. godini iznosilo je 3.499.551,56 EUR, s jasno razdijeljenim stavkama po djelatnostima, što omogućuje kvantifikaciju godišnjeg operativnog kapaciteta održavanja prostora.

3.5.11. Građenje i rekonstrukcija komunalne infrastrukture

Uz redovno održavanje, Grad provodi kontinuirani investicijski ciklus. U Programu građenja komunalne infrastrukture za 2024. godinu planirano je 4.926.360,00 EUR, a utrošeno je 4.620.583,42 EUR, što predstavlja realizaciju od 93,79%, kroz ukupno 48 projekata. Među većim zahvatima ističu se uređenje trga Brce u Kaštel Starom (739.242,54 EUR), rekonstrukcija Ulice Put sv. Lucije (209.528,38 EUR), semaforizacija raskrižja Ceste dr. Franje Tuđmana i Satnije Putalj (154.100,58 EUR), rekonstrukcija javne rasvjete na Cesti dr. Franje Tuđmana te ugradnja autobusnih nadstrešnica na Cesti pape Ivana Pavla II (40.974,85 EUR).

Prema službenim objavama Grada Kaštela, u 2024. godini za izgradnju komunalne infrastrukture utrošeno je više od 4,5 milijuna EUR, dok se u idućem razdoblju planiraju ulaganja od oko 6,5 milijuna EUR.

3.5.12. Zaključna ocjena za nosivi kapacitet destinacije

Sustav komunalne infrastrukture Grada Kaštela pokazuje visok stupanj planskog i operativnog upravljanja, uz jasno definirane programe, mjerljive pokazatelje i stabilan financijski okvir. Kvantificirani podaci o rasvjeti, prometnicama, parkiranju, održavanju javnih i zelenih površina, grobljima, oborinskoj odvodnji te investicijskim ulaganjima omogućuju izravno uključivanje komunalne infrastrukture u model izračuna nosivog kapaciteta destinacije. U cjelini, sustav

pokazuje sposobnost apsorpcije sezonskih opterećenja, uz istodobno jasno identificirane točke za daljnje jačanje otpornosti i održivosti prostora.

3.6. Analiza energetske infrastrukture

Energetska infrastruktura Grada Kaštela jedan je od ključnih tehničkih sustava koji određuje funkcionalni i održivi kapacitet urbanog prostora i turističke destinacije. Opskrba električnom energijom na području Grada Kaštela sastavni je dio nacionalnog elektroenergetskog sustava Republike Hrvatske te se ostvaruje putem regionalne distribucijske mreže, pri čemu je električna energija dostupna na cjelokupnom urbanom području grada, uključujući stambene, poslovne, industrijske i turističke zone. Time je osigurana temeljna energetska pretpostavka za svakodnevno funkcioniranje grada i prihvat turističkih tokova.

Energetska potrošnja u Kaštelima pokazuje izraženu sezonsku varijabilnost, osobito tijekom ljetnih mjeseci, što je izravno povezano s povećanom turističkom aktivnošću, većim brojem privremenih korisnika prostora, intenzivnom uporabom klimatizacijskih sustava u smještajnim objektima, ugostiteljstvu i javnim prostorima, kao i povećanim radom komunalnih i prometnih sustava. Istodobno, klimatski i geografski uvjeti Kaštela – osobito visok broj sunčanih sati – stvaraju značajan potencijal za razvoj obnovljivih izvora energije, prvenstveno sunčeve energije, što je prepoznato i u službenim planskim dokumentima Grada.

U metodologiji procjene nosivog kapaciteta destinacije, energetska infrastruktura (zajedno s vodoopskrbom i odvodnjom) predstavlja temeljnu tehničku osnovu: energetska ograničenja mogu postati izravna prepreka daljnjem rastu turističkih kapaciteta, dok mjere energetske učinkovitosti i razvoj OIE djeluju kao “amortizer” rasta potrošnje bez proporcionalnog rasta opterećenja sustava.

3.6.1. Elektroenergetska mreža i sigurnost opskrbe (planirani zahvati do 2027.)

Radi povećanja sigurnosti i pouzdanosti elektroenergetske opskrbe, u planskim dokumentima (Provedbeni program 2022.–2025.) izričito su navedeni ključni razvojni zahvati u distribucijskoj mreži HEP ODS-a (u sklopu desetogodišnjeg plana razvoja 2021.–2030.):

- izgradnja transformatorske stanice TS 110/10(20) kV Kaštel Stari, uz planirani završetak do 2027. godine,
- završetak izgradnje TS 35/10(20) kV Lećevica, planiran do 2023. godine, s ciljem povećanja pouzdanosti i sigurnosti napajanja korisnika u zaleđu Kaštela te rasterećenja postojećih vodova.

Ovi zahvati imaju izravnu implikaciju na nosivi kapacitet destinacije jer povećavaju stabilnost napajanja u razdobljima vršnih opterećenja (turistička sezona, toplinski valovi), smanjuju rizik prekida opskrbe te stvaraju tehničke preduvjete za priključenje novih potrošača i turističkih investicija.

3.6.2. Potrošnja električne energije u javnim zgradama (ISGE analiza)

Akcijski plan energetske učinkovitosti Grada Kaštela 2022.–2024. (prema podacima iz ISGE baze) donosi pregled potrošnje električne energije u javnim zgradama u vlasništvu Grada Kaštela:

- 2019.: 473,38 MWh
- 2021.: 415,96 MWh
- 2022.: 520,00 MWh

Rast potrošnje u 2022. godini tumači se povratkom punog opsega rada javnih ustanova nakon pandemijskog razdoblja i većim korištenjem objekata (sportski, kulturni i obrazovni sadržaji koji mogu imati i turističku funkciju). Struktura potrošnje pokazuje da najveći udio otpada na: odgojno-obrazovne ustanove (vrtići i škole) – oko 47 % ukupne potrošnje, sportske i društvene objekte, zgradu gradske uprave i ostale administrativne objekte. Specifična godišnja potrošnja električne energije u javnim zgradama u 2021. iznosila je oko 204,68 kWh/m², pri čemu pojedini objekti (npr. sportski) imaju znatno više vrijednosti, što upućuje na prostor za dodatne mjere energetske učinkovitosti.

3.6.3. Potrošnja energije u prometu (javni vozni park)

U istom analitičkom okviru (Akcijski plan) obrađen je i javni vozni park Grada Kaštela. Analizirano je 10 službenih vozila, s prosječnom godišnjom kilometražom od 11.766 km po vozilu. Ukupna godišnja potrošnja goriva iznosila je 13.033 litre, uz procijenjene emisije oko 30,3 t CO_2 godišnje. Iako se ovaj segment ne odnosi izravno na turističke kapacitete, važan je za ukupnu energetsku bilancu destinacije i ciljeve smanjenja emisija, osobito u urbanom prostoru s visokim sezonskim prometnim opterećenjem.

3.6.4. Javna rasvjeta – potrošnja, emisije i aktualizacija izvedbe u 2022.

Sustav javne rasvjete je energetski, sigurnosno i doživljajno jedan od ključnih sustava turističke destinacije. U polaznim podacima (Akcijski plan) kao referenca je navedeno da je ukupna godišnja potrošnja električne energije za javnu rasvjetu u 2021. iznosila 3.974.830,30 kWh, uz:

- trošak energije: 224.115,51 EUR,
- emisije: 463,73 t CO_2 godišnje,
  te da javna rasvjeta obuhvaća oko 5.900 rasvjetnih tijela napajanih putem 69 mjernih mjesta, uz naglašenu potrebu kontinuirane modernizacije.

U tom kontekstu, Provedbeni program 2022.–2025. dodatno ističe da je Grad proveo četiri projekta energetske učinkovitosti sufinancirana sredstvima FZOEU: dva projekta vezana uz izradu dokumentacije (reciklažno dvorište i akcijski plan) te dva projekta koja se izravno odnose na instalaciju energetski učinkovitih rješenja u javnoj rasvjeti i obnovu ovojnice zgrade gradske uprave.

Ključno „aktualiziranje" dolazi iz Godišnjeg izvješća o provedbi Provedbenog programa za 2022. godinu: u pokazatelju vezanom uz energetsku tranziciju (javna rasvjeta) navodi se da je u 2022. ostvaren rezultat 1.331 komad postavljenih novih energetskih efikasnih rasvjetnih tijela, uz naznačen cilj 420 i evidentirano izvršenje 46.750,00 kn, uz status da je aktivnost provedena. Ovaj podatak je iznimno važan jer „spušta" modernizaciju javne rasvjete s razine opće namjere na razinu stvarno realiziranog opsega u jednoj godini, što je izravno primjenjivo u analizi nosivog kapaciteta (kvaliteta i sigurnost javnog prostora u večernjim satima te energetsko rasterećenje sustava).

3.6.5. Planirane mjere energetske učinkovitosti i očekivani učinci

Polazni podaci navode da Akcijski plan predviđa ukupno 70 mjera energetske učinkovitosti, od čega:

- 25 mjera u sektoru zgradarstva,
- 29 mjera u sektoru prometa,
- 16 mjera u sektoru javne rasvjete.

Očekivani učinci provedbe mjera su:

- ukupne godišnje uštede energije: 1.064,91 MWh,
- smanjenje emisija CO_2: 213,99 t CO_2 godišnje.

U kontekstu nosivog kapaciteta destinacije, ove brojke su ključne jer pokazuju da se dio budućeg rasta potrošnje (potaknut rastom turizma) može amortizirati mjerama učinkovitosti, bez proporcionalnog povećanja opterećenja elektroenergetskog sustava.

3.6.6. Obnovljivi izvori energije – postojeći kapaciteti i lokalna samodostatnost

Provedbeni program 2022.–2025. eksplicitno navodi da na području Kaštela postoje dvije elektrane koje koriste obnovljive izvore energije, obje solarne:

- Sunčana elektrana "Kozjak", instalirane snage veće od 300 kW, u pogonu od 2014. godine, pri čemu su fotonaponske ćelije postavljene na krov CEMEX-ovog rudnika Sv. Juraj u Kaštel Sućurcu,
- solarna elektrana na krovu Osnovne škole Ostrog u Kaštel Lukšiću, čime je škola postala prva energetski neovisna škola u Hrvatskoj.

Razvoj obnovljivih izvora energije doprinosi energetskoj samodostatnosti, smanjenju opterećenja mreže u vršnim razdobljima i jačanju imidža Kaštela kao održive destinacije.

3.6.7. Energetska infrastruktura i nosivi kapacitet destinacije (sinteza)

Sagledana kroz postojeću mrežu, sezonsku dinamiku potrošnje, planirana ulaganja u distribucijsku infrastrukturu, modernizaciju javne rasvjete, energetske mjere i postojeće OIE kapacitete, energetska infrastruktura Kaštela pokazuje obilježja relativno stabilnog sustava sposobnog za podnošenje postojećih i umjereno povećanih opterećenja. Međutim, sezonski vrhunci potrošnje ostaju ključni ograničavajući faktor u procjeni maksimalnog broja korisnika prostora.

Za potrebe modeliranja nosivog kapaciteta posebno su vrijedni „tvrdi" ulazni pokazatelji koji su već dostupni iz službenih izvora i tvojih polaznih podataka: (a) planirane investicije u mrežu (TS Kaštel Stari do 2027. i TS Lećevica do 2023.), (b) mjerljiva razina modernizacije javne rasvjete (u 2022. postavljeno 1.331 energetski efikasno tijelo), te (c) postojeći OIE projekti (SE Kozjak >300 kW i OŠ Ostrog – energetski neovisna). U kombinaciji s potrošnjom javne rasvjete (2021.), potrošnjom javnih zgrada (2019/2021/2022), energetikom voznog parka i projekcijama ušteda kroz 70 mjera EE, dobiva se cjelovit okvir za procjenu koliko energetski sustav može „izdržati" sezonsko povećanje broja korisnika i kako se taj pritisak može dugoročno upravljati.

3.7. Analiza telekomunikacijske infrastrukture i dostupnosti interneta

Telekomunikacijska infrastruktura Grada Kaštela predstavlja jednu od ključnih potpornih sastavnica ukupnog kapaciteta destinacije jer izravno utječe na kvalitetu boravka stanovnika i turista, operativnu učinkovitost javnih i privatnih usluga te otpornost sustava u razdobljima vršnih sezonskih opterećenja. U metodologiji procjene nosivog kapaciteta destinacije, elektroničke komunikacije (fiksne i mobilne mreže), javni pristup internetu, digitalne usluge Grada te sigurnosno-upravljački standardi čine „nevidljivu“ infrastrukturu koja podupire rad smještajnih kapaciteta, ugostiteljstva, prometa, turističkih atrakcija i javnih službi. U praksi to znači da razina dostupnosti i pouzdanosti interneta (brzina, latencija, stabilnost) postaje operativni preduvjet za rezervacijske i fiskalne sustave, digitalne ključeve/pametne brave, videonadzor, navigaciju, digitalne sadržaje i komunikaciju s korisnicima – osobito u destinaciji s izraženim sezonskim skokovima broja korisnika.

3.7.1. Infrastruktura digitalne tehnologije: fiksne i mobilne mreže, javni Wi-Fi te planirani razvoj

Fiksna širokopojasna infrastruktura u Kaštelima oslanja se na kombinaciju tehnologija (xDSL na bakrenoj pristupnoj mreži, FTTx – pristup putem svjetlovodnih niti, iznajmljeni vodovi i alternativni pristupi), pri čemu planski dokumenti razvoja širokopojasne infrastrukture naglašavaju potrebu postupnog prelaska prema mrežama sljedeće generacije (NGA) i povećanje dostupnosti brzina koje odgovaraju suvremenim potrebama stanovništva, gospodarstva i turizma. U turističkom kontekstu ova tranzicija nije samo tehnološko pitanje, nego izravno pitanje kapaciteta: veći udio priključaka na NGA mrežu smanjuje rizik od „uska grla“ u vršnim mjesecima i podiže konkurentnost destinacije (npr. rad na daljinu, digitalni nomadi, više kategorije smještaja i poslovni korisnici).

U Provedbenom programu Grada Kaštela 2022.–2025. razvoj širokopojasne internetske mreže postavljen je kao mjerljiv cilj kroz pokazatelj broja adresa kojima je omogućen pristup širokopojasnoj mreži, s polazišnom vrijednošću 0 i ciljnom vrijednošću 10.029 adresa. Ovaj pokazatelj je metodološki važan za nosivi kapacitet jer „adresama“ u praksi obuhvaća stambene i poslovne lokacije, uključivo smještajne objekte i prateće sadržaje, pa izravno opisuje širinu digitalne dostupnosti na teritoriju grada. Međutim, u Godišnjem izvješću o provedbi Provedbenog programa za 2022. godinu indikator „broj adresa kojima je omogućen pristup širokopojasnoj mreži“ naveden je kao dio praćenja mjere „Razvoj širokopojasne internetske mreže“, ali **ostvarena vrijednost nije numerički iskazana (navodi se „/“) **.

To je za potrebe stručne analize kapaciteta destinacije bitna napomena: cilj je jasno definiran, no za 2022. nije dan brojčani rezultat te ga je nužno potvrditi kroz operativne evidencije (izvođači/operateri), dodatne izvještaje ili regulatorne karte dostupnosti.

Mobilna komunikacijska infrastruktura (4G/5G) u kontekstu Kaštela ima presudnu ulogu u sezonskim vršnim opterećenjima jer velik dio posjetitelja internet koristi primarno putem mobilnih mreža. Za objektivnu provjeru stvarne kvalitete signala i korisničkog doživljaja (download/upload, latencija, razina signala) relevantni su regulatorni alati i karte mjerenja (npr. HAKOM i pripadajuće karte pokrivenosti/kvalitete). U destinacijskom modeliranju to je važno jer mobilne mreže u špici sezone često služe kao „rezervni“ pristup i rasterećenje fiksne infrastrukture, ali istodobno mogu postati ograničavajući faktor na lokacijama velike koncentracije ljudi (riva, događanja, plaže).

Planiranje i razvoj otvorene pristupne NGA mreže prepoznat je kao strateški smjer kroz lokalne razvojne aktivnosti i javne rasprave vezane uz projekte širokopojasnog pristupa u okviru Okvirnog nacionalnog programa (ONP) i potencijalnog sufinanciranja EU sredstvima. Koncept otvorenog pristupa važan je za kapacitet destinacije jer povećava konkurentnost tržišta usluga i smanjuje rizik ovisnosti o jednoj infrastrukturi, što je posebno relevantno za brže priključivanje novih turističkih i poslovnih zona te za podizanje standarda usluge.

Javni Wi-Fi u Kaštelima ima i izravnu turističku funkciju. Prema službenim informacijama, od 2021. godine dostupna je besplatna javna Wi-Fi mreža sufinancirana sredstvima Europske unije kroz inicijativu WiFi4EU, pri čemu su komunikacijske točke postavljene na **6 lokacija**, a pristup je pojednostavljen (prijava „klikom“ u dometu mreže). Takav sustav u praksi podiže zadovoljstvo gosta i može rasteretiti mobilne mreže u zonama visokog intenziteta boravka (javne površine i manifestacije), čime posredno povećava operativni kapacitet destinacije u vršnim mjesecima.

3.7.2. Digitalizacija javnih usluga: e-uprava, operativni sustavi i projekti

Digitalizacija u Kaštelima obuhvaća dva povezana sloja: (1) digitalizaciju javne uprave i javnih usluga te (2) digitalnu spremnost destinacije (informiranje, „pametne“ usluge, podatkovna infrastruktura i podrška poslovnim sustavima turizma). U Provedbenom programu Grada Kaštela digitalizacija je postavljena kao mjerljiv cilj kroz pokazatelj broja digitaliziranih usluga koje pružaju upravna tijela JLP(R)S, s polazišnom vrijednošću 1 i ciljnom vrijednošću 2. Ovakav pokazatelj ima izravnu primjenu u analizi kapaciteta destinacije jer digitalne usluge smanjuju administrativno opterećenje, ubrzavaju procedure i jačaju komunikaciju Grada s građanima i gospodarstvom – uključivo turističke subjekte, investitore, udruge i posjetitelje. U tom okviru, važan je i operativni alat „e-Kaštela“ kao online pristupna točka za digitalne kanale (e-zahtjevi i e-

obrasci, e-dozvole, elektronička oglasna ploča i sl.). Iako je riječ o „ulazu“ u usluge, u metodološkom smislu to je indikator institucionalne spremnosti za digitalno pružanje usluga i otpornost sustava u sezoni (manje fizičkog opterećenja šaltera, brža obrada i bolja dostupnost informacija). Dodatno, Godišnje izvješće o provedbi Provedbenog programa za 2022. godinu potvrđuje da digitalna komponenta nije samo planska odrednica, nego i provedbeno prisutna: navedeno je da je dovršeno pet projekata sufinanciranih EU sredstvima, među kojima se eksplicitno navodi i „Smart City Kaštela“, uz ostale projekte Value, Underwater, PMO GATE i Aktivni u mirovini. Za kapacitet destinacije to je relevantno jer „smart city“ i srodni projekti tipično stvaraju pretpostavke za pametno upravljanje resursima (npr. praćenje stanja, GIS, digitalizacija procesa), što dugoročno jača mogućnost upravljanja vršnim opterećenjima.

3.7.3. Sigurnost i privatnost: pouzdanost digitalnih sustava kao komponenta kapaciteta

Sigurnost i privatnost u digitalnoj infrastrukturi destinacije imaju dvostruku ulogu: (1) zaštitu osobnih podataka građana i korisnika e-usluga te (2) sigurnost digitalnih sustava koji podržavaju javne funkcije i turističku ekonomiju. U institucionalnom smislu, Grad kroz javne rubrike i standarde transparentnosti (npr. pristup informacijama i zaštita osobnih podataka) uspostavlja okvir obveza i komunikacije prema korisnicima. U stručnom tekstu nužno je jasno razgraničiti pravno-proceduralni sloj (usklađenost s GDPR-om i nacionalnim propisima) od tehničko-operativnog sloja (upravljanje pristupima, sigurnosne kopije, segmentacija mreže, upravljanje incidentima, ažuriranja sustava).

Posebnu pozornost zahtijeva javni Wi-Fi jer je riječ o infrastrukturi otvorenoj širokom krugu korisnika (turisti, prolaznici, lokalno stanovništvo). Budući da je mreža uspostavljena kroz WiFi4EU i dostupna na 6 lokacija, minimalni sigurnosni standardi u destinacijskom kontekstu uključuju: logičku segregaciju prometa gostiju od interne mreže javnih ustanova, zaštitu od zlouporaba (ograničenja i nadzor), jasno istaknute uvjete korištenja i politiku privatnosti te redovito održavanje pristupnih točaka. U modelu nosivog kapaciteta sigurnost se ne tretira samo kao „usklađenost“, nego i kao faktor pouzdanosti: incidenti ili prekidi digitalnih usluga u špici sezone mogu posredno smanjiti realni kapacitet destinacije (otežana fiskalizacija, prekid online rezervacija, otežano informiranje i navigacija, reputacijski rizik).

3.7.4. Izazovi i preporuke u funkciji nosivog kapaciteta destinacije

Kaštela već raspolažu ključnim elementima digitalne infrastrukture koji su izravno relevantni za kapacitet destinacije: (a) jasno definiran cilj širokopojasnog obuhvata kroz 10.029 adresa, (b) javni Wi-Fi sustav (WiFi4EU) s 6 lokacija, (c) mjerljivi cilj digitalizacije javne uprave (polazišno 1, cilj

2 usluge) te (d) provedbene EU projekte uključivo Smart City Kaštela. Istodobno, godišnje izvješće za 2022. ukazuje na važan metodološki problem za analitiku kapaciteta: za indikator širokopojasnog pristupa nije iskazana ostvarena brojčana vrijednost („/“), što zahtijeva dodatnu verifikaciju prije ugradnje u model.

Uobičajeni izazovi za obalno-urbani kontinuum kakav su Kaštela uključuju heterogenu pokrivenost i kvalitetu usluge (razlike između obalnog pojasa i zaleđa), sezonske vršne skokove potražnje, složenost koordinacije zahvata u prostoru (posebno u povijesnim jezgrama i uz prometnice) te potrebu za stabilnim napajanjem i fizičkom zaštitom komunikacijske opreme u uvjetima soli, vlage i ljetnih temperatura. Zbog toga se u okviru upravljanja kapacitetom destinacije preporučuje „prevođenje“ planskih pokazatelja u operativne, sezonski osjetljive metrike, i to na način koji omogućuje usporedbe po mjesecima i po lokacijama (posebno u zonama najveće turističke koncentracije).

Operativno-razvojno, to podrazumijeva: uvođenje redovitog godišnjeg praćenja korištenja i dostupnosti javnog Wi-Fi sustava (broj korisnika i promet po lokacijama, raspoloživost sustava, incidenti i vrijeme otklona), uspostavu metodologije verifikacije indikatora širokopojasnog pristupa (kombinacija evidencija izvođača/operatora, terenskih zapisa po naseljima i regulatornih karata dostupnosti), te prioritetno širenje javnog Wi-Fi-ja na zone događanja i najveće koncentracije posjetitelja uz obveznu segmentaciju mreže i standardizirane sigurnosne postavke. Paralelno, nastavak razvoja otvorene NGA pristupne mreže (ONP koncept) ostaje strateški važan jer dugoročno smanjuje rizik infrastrukturnih zagušenja i povećava konkurentnost usluga – što izravno podiže digitalni standard smještajnih objekata i poslovnih korisnika.

Zaključno, telekomunikacijska i digitalna infrastruktura Kaštela već je prepoznata i ugrađena u sustav strateškog planiranja kroz mjerljive ciljeve (10.029 adresa širokopojasnog pristupa; digitalizacija javnih usluga 1→2) te kroz provedbene projekte, uključivo Smart City Kaštela. Za potrebe izračuna nosivog kapaciteta destinacije sljedeći nužni korak je sustavno i sezonski relevantno mjerenje stvarnog opterećenja i pouzdanosti (korištenje, dostupnost, incidenti), uz posebno naglašavanje činjenice da godišnje izvješće za 2022. ne iskazuje brojčanu ostvarenu vrijednost indikatora širokopojasnog pristupa i da je potrebna dodatna potvrda iz operativnih izvora.

3.8. Analiza sustava vodoopskrbe i odvodnje

Sustav vodoopskrbe i odvodnje predstavlja jednu od ključnih infrastrukturnih komponenti u procjeni nosivog kapaciteta turističke destinacije Grada Kaštela. Pouzdana opskrba pitkom vodom

te učinkovito prikupljanje i pročišćavanje otpadnih voda izravno utječu na javno zdravlje, kvalitetu života i očuvanje okoliša, osobito morskog ekosustava Kaštelanskog zaljeva. U uvjetima izražene sezonalnosti turizma, vodno-komunalni sustavi izloženi su vršnim opterećenjima (povećana potrošnja vode, povećane količine otpadnih voda, intenzivnije korištenje obalnog pojasa), pa su kapaciteti vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja jedan od najvažnijih „graničnih“ kriterija održivog razvoja destinacije. Zbog toga je u evaluaciji nosivog kapaciteta metodološki primjereno analizirati scenarij „vršnog dana“ ili „vršnog tjedna“, a ne samo godišnje prosjeke, jer se upravo tada najčešće pojavljuju ograničenja u tlakovima, raspoloživim količinama i pouzdanosti isporuke te povećani rizici prelijevanja i okolišnih incidenata.

3.8.1. Vodoopskrba: regionalni sustav Split – Solin – Kaštela – Trogir i izvorište Jadro

Vodoopskrba Grada Kaštela organizirana je kao dio regionalnog sustava Split – Solin – Kaštela – Trogir, a opskrba se temelji na izvorištu rijeke Jadro. U Provedbenom programu Grada Kaštela navodi se da se voda gravitacijski dovodi s izvorišta do glavnih crpnih stanica, a zatim se potrebne količine razvode prema glavnim vodosprema, pri čemu se ističe da je izgradnjom i razvojem vodoopskrbnog sustava opskrba poboljšana u hidrauličkom, sanitarnom i energetskom smislu. Za procjenu dugoročne sigurnosti opskrbe posebno je važan kvantificirani opis regionalne infrastrukture: sustav Split – Solin – Kaštela – Trogir obuhvaća 8 velikih crpnih stanica, 5 vodosprema zapremnine 15.000 m³ te približno 20 km cjevovoda raznih profila, uz navod da je time osigurano dovoljno pitke vode za stanovništvo cijelog područja za narednih 50 godina. Ovaj skup elemenata predstavlja temeljnu polaznu osnovu za destinacijske izračune jer upućuje na visoku razinu regionalne vodne sigurnosti, uz pretpostavku da su lokalni mrežni kapaciteti, režimi rada i upravljanje gubicima usklađeni s vršnim sezonskim potrošnjama. U kontekstu nosivog kapaciteta, vodoopskrba se stoga promatra na tri razine: izvorišna i regionalna raspoloživost (Jadro i regionalni sustav), distribucijska sposobnost lokalne mreže (tlakovi, gubici, hidraulička uska grla) te sezonska potrošnja i upravljanje vršnim opterećenjima (turizam, ugostiteljski kapaciteti, održavanje javnih zelenih površina i drugi sezonski korisnici). Upravo je ta „treća razina“ presudna za destinaciju poput Kaštela, gdje ljetni režim potrošnje može značajno odstupati od prosjeka.

3.8.2. Odvodnja i pročišćavanje: aglomeracija Kaštela – Trogir kao ključni okvir usklađenja s EU standardima

Kaštela su sastavni dio funkcionalno jedinstvene aglomeracije Kaštela – Trogir, unutar koje se provodi veliki infrastrukturni projekt modernizacije sustava odvodnje, pročišćavanja i dijelom vodoopskrbe. Provedbeni program navodi da projekt obuhvaća područje Grada Kaštela (Kaštel Sućurac, Kaštel Gomilica, Kaštel Kambelovac, Kaštel Lukšić, Kaštel Stari, Kaštel Novi i Kaštel

Štafilić), područje Grada Trogira te više okolnih područja: priobalni dio Općine Seget, Općinu Okrug (naselje Okrug Gornji) i naselje Slatine koje administrativno pripada Gradu Splitu. Ovakav obuhvat potvrđuje da je riječ o sustavu koji funkcionalno prelazi administrativne granice i upravlja se kao jedinstvena aglomeracija, što je ključno za zaštitu morskog recipijenta i stabilnost sustava u sezoni. U istom dokumentu navedeno je da je projekt „Poboljšanje vodno-komunalne infrastrukture aglomeracije Kaštela – Trogir“ ukupne vrijednosti 1,43 milijarde kuna, uz sufinanciranje Europske unije u iznosu od 803 milijuna kuna iz Kohezijskog fonda kroz Operativni program „Konkurentnost i kohezija“ 2014.–2020. Financijska konstrukcija i činjenica EU sufinanciranja u ovom opsegu potvrđuju da se radi o razvojno-strateškoj infrastrukturi s izravnim učinkom na okolišne standarde i kapacitet destinacije. Za nosivi kapacitet posebno su važni ciljani učinci na priključenost i gubitke u mreži, jer ti pokazatelji određuju koliko se korisnika može „sigurno“ opsluživati i koliki je okolišni rizik u vršnim razdobljima. Provedbeni program navodi da će realizacijom projekta vodoopskrbna mreža biti proširena na dodatnih 7.700 stanovnika (odnosno 2.548 priključaka) te da će se stopa priključenosti na vodoopskrbu povećati na 99%. Istodobno, navodi se da će 32.477 stanovnika (odnosno 8.613 priključaka) biti priključeno na kanalizacijski sustav, čime će se priključenost na odvodnju podići sa sadašnjih 45% na 97%. Nadalje, rekonstrukcija vodoopskrbne mreže trebala bi smanjiti gubitke vode s 42% na 36%, a izgradnja i proširenje kanalizacijskog sustava „značajno će doprinijeti čišćem moru i okolišu“, što je izravno povezano s reputacijom i održivošću turističke ponude Kaštela. U polaznim podacima dodatno je naveden i cilj projekta iz službenih projektnih objava na razini aglomeracije: plan povećanja priključenosti na sustav javne odvodnje s 45% na 95%. Ovaj podatak je važno uključiti jer pokazuje da se u različitim komunikacijskim i projektnim izvorima može pojaviti razlika u ciljnoj vrijednosti (95% nasuprot 97%), pa je u stručnom tekstu preporučljivo transparentno navesti oba podatka te, pri izradi modela nosivog kapaciteta, kao referentni cilj koristiti vrijednost iz Provedbenog programa (97%) uz napomenu o alternativno komuniciranom cilju (95%) u projektnim objavama.

3.8.3. Operativno održavanje i oborinska odvodnja: funkcionalnost javnih površina i urbana otpornost

Uz sanitarne sustave, odvodnja atmosferskih (oborinskih) voda je u priobalnom i urbaniziranom području Kaštela kritična za sigurnost i funkcionalnost prostora, osobito u sezoni kada su prometnice, šetnice i obalni pojas intenzivno korišteni, a epizode jakih kiša mogu uzrokovati plavljenja i prekide dostupnosti. Provedbeni program definira sustav oborinske odvodnje na javnim površinama kao mrežu oborinskih kanala, slivničkih rešetki, tijela slivnika, taložnika i priključaka na kanalizaciju. U istom dokumentu navodi se plan redovitih kontrola i čišćenja svih kanala

oborinske kanalizacije i pripadajućih slivnika, uključujući zamjene oštećenih rešetki i dotrajalih sifona na slivnicima mješovite kanalizacije, te se izrijekom ističe da se na području Kaštela održava oko 1.100 slivnika s pripadajućom kanalizacijom i ostalim sustavom odvodnje oborinskih voda.

U analizi nosivog kapaciteta ovaj podatak ima dvostruku vrijednost: s jedne strane mjeri opseg infrastrukture koja zahtijeva stalno preventivno održavanje kako bi javne površine ostale sigurne i funkcionalne u sezoni, a s druge strane predstavlja indikator urbane otpornosti na ekstremne oborine, koje su u kontekstu klimatskih promjena sve češće i intenzivnije.

3.8.4. Aktualni projekti i faze provedbe: Faza 2 (2024.–2028.) i konkretni obuhvati na području Kaštela

Osim faze projekta financirane kroz OPKK 2014.–2020., u tvojim polaznim podacima dokumentirana je i nova faza ulaganja, što je ključno za razumijevanje da se radi o dugoročnom investicijskom ciklusu, a ne jednokratnom zahvatu. Prema navodu Vodovoda i kanalizacije d.o.o. Split, projekt „Poboljšanje vodno-komunalne infrastrukture aglomeracije Kaštela – Trogir – Faza 2“ provodi se u razdoblju 01.01.2024. – 31.08.2028., ukupne je vrijednosti 244.761.781,58 EUR, uz EU sufinanciranje 81.882.718,38 EUR (68,70%). Ovaj financijski i vremenski okvir potvrđuje nastavak kapacitetnog jačanja sustava i osiguranje resursa za dovršetak i nadogradnju mreže i objekata.

Na razini konkretnih ugovorenih radova na području Kaštela, navodiš službenu objavu Grada Kaštela od 16. lipnja 2025. o potpisu ugovora za drugu fazu radova: vrijednost ugovorenih radova iznosi 25,6 milijuna EUR bez PDV-a, odnosno 32 milijuna EUR s PDV-om. U okviru tog ugovora, na području Kaštel Lukšića, Kaštel Starog i Kaštel Novog planirana je izgradnja 42,3 km kanalizacijske mreže, 17,6 km novog vodovoda te 4,6 km zamjenskog vodovoda, uz izgradnju nove vodospreme Plano II. Također je planirana zamjena hidromehaničke i elektro opreme na 22 crpne stanice odvodnje aglomeracije. Ovi zahvati su izravno „kapacitetni“ jer povećavaju pouzdanost opskrbe i odvodnje upravo u područjima s velikom koncentracijom stanovništva i turističkih sadržaja te smanjuju rizik kvarova i prelijevanja u vršnim opterećenjima.

U tvojim podacima dodatno je istaknuto da su u javnim nabavama i projektnim dokumentima evidentirani segmenti modernizacije upravljanja sustavom, primjerice dogradnja sustava daljinskog nadzora i upravljanja objektima (SDNU) aglomeracije. Ovakav nadzorni sloj relevantan je za operativnu sigurnost jer omogućuje brže uočavanje odstupanja, kvarova ili kritičnih stanja te brže reagiranje u sezoni, kada je tolerancija sustava na prekide manja, a reputacijski rizik veći.

3.8.5. Značenje sustava za turističku nosivost: okolišni standardi, kvaliteta mora i javno zdravlje

U Kaštelima, kao obalnoj destinaciji u zatvorenijem akvatoriju Kaštelanskog zaljeva, vodno-komunalni sustav ima izravnu okolišnu i reputacijsku dimenziju. Provedbeni program naglašava da realizacijom projekta aglomeracije dolazi do usklađenja s europskim standardima vodno-komunalnih djelatnosti, s ciljem osiguranja kvalitete i sigurnosti opskrbe pitkom vodom te poboljšanja stanja voda kroz upravljanje komunalnim otpadnim vodama. Ovaj učinak je suštinski povezan s nosivim kapacitetom destinacije: čak i relativno mali propusti u sustavu odvodnje ili pročišćavanja u vršnim razdobljima mogu imati disproporcionalne posljedice na kvalitetu mora i sigurnost kupanja, a posljedično na turističku potražnju i troškove sanacije.

3.9. Gospodarenje komunalnim otpadom u Gradu Kaštela (organizacija sustava, infrastrukturni kapaciteti i pokazatelji opterećenja destinacije)

Gospodarenje komunalnim otpadom na području Grada Kaštela organizirano je kao javna usluga od općeg interesa, usklađena s nacionalnim i županijskim planskim dokumentima te lokalnim provedbenim aktima, pri čemu sustav u praksi mora istodobno osigurati komunalni standard stanovništva i apsorbirati sezonske vršne pritiske povezane s turizmom i manifestacijama. U turističkom kontekstu otpad je jedan od najosjetljivijih podsustava destinacije: ljeti rastu količine otpada (osobito ambalažnog i biootpada) zbog povećane potrošnje u ugostiteljstvu, privremenog boravka većeg broja ljudi te intenzivnog korištenja obalnog pojasa. Zbog toga se gospodarenje otpadom u metodologiji nosivog kapaciteta promatra dvostruko: kao kapacitet usluge (infrastruktura, logistika, ljudi i oprema) i kao indikator pritiska (količine, struktura otpada, sezonski skokovi, stopa odvajanja i rizici onečišćenja prostora/mora).

3.9.1. Organizacija sustava i infrastrukturna osnova prikupljanja (kućni prag, zeleni otoci, reciklažna dvorišta)

Lokalni Plan gospodarenja otpadom predviđa odvojeno sakupljanje otpada prvenstveno putem reciklažnih dvorišta i zelenih otoka opremljenih spremnicima/posudama za više vrsta iskoristivih frakcija, uz dodatno postavljanje posuda i spremnika za odvojeno prikupljanje uz postojeće spremnike za komunalni otpad. Ovakav model u Provedbenom programu Grada postavljen je kao temelj povećanja odvajanja i smanjenja količina koje završavaju u miješanom komunalnom otpadu. Unutar tog okvira ključna su reciklažna dvorišta kao infrastrukturni „ventili" sustava, jer omogućuju zbrinjavanje tokova koji se ne smiju odlagati u MKO (problematični i opasni otpad iz kućanstva, EE otpad, ulja, lijekovi, baterije, gume, glomazni otpad itd.) te građevinskog otpada u

kontroliranim uvjetima. U Kaštelima su uspostavljena dva temeljna reciklažna dvorišta, a infrastrukturno jačanje sustava planira se i dalje.

Postojeća reciklažna dvorišta:

(a) Reciklažno dvorište za građevinski otpad – Kaštel Sućurac (Sv. Juraj – Sv. Kajo). Zajedničkom inicijativom Grada Kaštela i tvrtke Cemex u rujnu 2021. otvoreno je prvo reciklažno dvorište za građevinski otpad u Splitsko-dalmatinskoj županiji, smješteno u zapadnom dijelu rudnika Sv. Juraj – Sv. Kajo u Kaštel Sućurcu. U Provedbenom programu navodi se kapacitet prihvata oko 30.000 tona otpada godišnje, pri čemu je dvorište namijenjeno građevinskom otpadu koji ne spada u opasni otpad. Ovaj kapacitet je posebno važan za Kaštela zbog kontinuiranih graditeljskih aktivnosti (obnova i izgradnja, uključujući turističke sadržaje) jer smanjuje rizik nelegalnog odlaganja i vizualne degradacije prostora – posebno osjetljive u priobalju.

(b) Reciklažno dvorište Rudine – mješovite frakcije otpada iz kućanstva. U Rudinama je otvoreno reciklažno dvorište za širok spektar otpada: papir i karton; plastična, metalna i staklena ambalaža; otpadni tekstil; krupni otpad; jestiva ulja i masti; stari lijekovi; baterije i akumulatori; EE otpad; otpadni toneri; otpadne gume; problematični otpad iz kućanstva. Za ovu investiciju u Provedbenom programu navodi se vrijednost oko 2 milijuna kuna, financirana proračunskim sredstvima.

3.9.2. Operativna slika sustava i kapaciteti provedbe (korisnici, radna snaga, vozila, spremnici, reciklažna dvorišta)

Operativno, sustav je koncipiran kao kombinacija: (1) redovitog prikupljanja miješanog komunalnog otpada, (2) odvojenog prikupljanja korisnih frakcija (papir, plastika, metal, staklo, tekstil i dr.), te (3) infrastrukture reciklažnih dvorišta i zelenih otoka kao osnovne mreže za povećanje odvajanja i smanjenje odlaganja. U praksi provedbu sustava nose i mjerljivi logistički resursi: broj korisnika, broj radnika i vozila, raspoloživost spremnika i specifična rješenja za povijesne jezgre i najopterećenije zone.

Prema podacima iz godišnjih izvora sustava (uključujući izvješća operatera i gradske objave), u 2024. godini sustav javne usluge obuhvaćao je više od 15.600 korisnika (u jednoj objavi >15.600), dok se u detaljnijim operativnim podacima navodi ukupno 15.689 korisnika, od čega 14.436 kućanstava i 1.253 korisnika koji nisu kućanstvo, uz povećanje od 393 nova korisnika u odnosu na 2023. godinu. Operativne poslove javne usluge u 2024. obavljalo je 55 djelatnika uz 24 vozila, što je temeljni pokazatelj „fizičke nosivosti" sustava u sezoni (koliko se povećana količina otpada može logistički pokriti bez prepunjavanja spremnika i izvanrednih situacija). Na razini

infrastrukture prikupljanja „na kućnom pragu" i javnim površinama, u 2024. godini podijeljeno je 12.472 spremnika za MKO različitih zapremnina (80 L, 120 L, 240 L, 660 L i 1.100 L). Za odvojeno prikupljanje podijeljeno je 9.341 plavih spremnika za papir/karton (uz dio korisnika koji koriste vrećice 120 L) i 8.884 žutih spremnika za plastiku (također uz vrećice 120 L), te je dodatno postavljeno 50 zelenih spremnika od 1.100 L za staklo na više lokacija. Za prostorno osjetljive povijesne jezgre i zone visokog turističkog pritiska uvedena su rješenja polupodzemnih spremnika s kontrolom pristupa: dodijeljeno je 1.655 kartica za korištenje polupodzemnih spremnika, a u 2024. postavljeno je 11 polupodzemnih spremnika za MKO s ugrađenim otpadomjerom, uz dodatne spremnike za papir, plastiku i staklo. Uz kućni prag, sustav dopunjuje i mreža zelenih otoka u svim kaštelanskim naseljima, kao infrastrukturna osnova dostupnosti odvajanja i za stanovnike i za posjetitelje.

Reciklažna dvorišta su pritom ključna „druga linija" sustava: u 2024. zabilježeno je ukupno 17.811 dolazaka na oba reciklažna dvorišta (Rudine 11.122, Kaštel Sućurac 6.689) te 11.309 korisnika koji su tijekom godine koristili reciklažna dvorišta. Ukupno je na oba dvorišta prikupljeno 2.459,91 t otpada (Rudine 1.750,81 t, Kaštel Sućurac 709,11 t), uz istaknutu strukturu tokova: primjerice 775,95 t glomaznog otpada, 480,79 t građevinskog otpada, 660,39 t drva, 126,35 t metala, 87,46 t EE opreme, 83,19 t papira/kartona, 77,97 t plastike, 71,35 t stakla i dr. Ove brojke su izravno uporabive u modelu nosivog kapaciteta jer omogućuju kvantifikaciju tokova otpada po vrsti i mjerenje korištenja infrastrukture (dolasci i korisnici), što se zatim može uspoređivati sa sezonskim opterećenjem (noćenja, dnevni posjeti, manifestacije).

3.9.3. Učinak sustava i trendovi (količine, stopa odvajanja, sezonski pritisak)

S aspekta opterećenja destinacije najvažniji su pokazatelji ukupnih količina otpada, promjena strukture (MKO vs. odvojeno) i stopa odvajanja, jer izravno opisuju pritisak na okoliš i komunalni sustav. Prema navedenim podacima iz evidencija sustava, u 2024. je prikupljeno ukupno 15.095 t otpada, od čega 14.589 t komunalnog otpada, 481 t građevinskog otpada i 27 t ostalog otpada. Kroz javnu uslugu „na kućnom pragu" prikupljeno je 10.338 t MKO i 2.298 t odvojeno sakupljenog reciklabilnog komunalnog otpada, dok je ostatak prikupljen preko reciklažnih dvorišta.

Trendovi 2019.–2024. pokazuju da se sustav postupno „pomaknuo" od dominacije miješanog otpada prema većem udjelu odvojenog: MKO je s 13.245 t (2019.) pao na 9.421 t (2021.), a zatim porastao do 10.338 t (2024.), dok su frakcije odvojenog prikupljanja značajno rasle, primjerice papir s 208 t (2020.) na 821 t (2024.), plastika sa 107 t (2020.) na 605 t (2024.), te glomazni otpad s 887 t (2020.) na 1.770 t (2024.), uz rast i drugih frakcija (npr. drvo 660 t, EE otpad 87 t, građevinski 481 t u 2024.). Ukupno, prema gradskoj objavi, u razdoblju 2019.–2024. količina

miješanog komunalnog otpada smanjena je za gotovo 3.700 tona, dok su količine odvojeno prikupljenog otpada porasle za 250% u odnosu na 2020. godinu, a stopa odvajanja u 2024. iznosila je 29,14% (u drugom navodu 29,13%). Istodobno je naglašeno da su ukupne količine otpada u 2024. porasle, a taj se rast izravno povezuje s većim brojem korisnika i većim brojem gostiju u turističkoj sezoni: MKO je porastao za 8,2%, dok su količine odvojeno prikupljenog otpada porasle za 43% u odnosu na prethodnu godinu. Stopa odvojeno sakupljenog otpada pritom je povećana s 23,7% u 2023. na 29,13% u 2024. (povećanje za 5,43 postotna boda). U kontekstu nosivog kapaciteta, ovi pokazatelji imaju jasnu interpretaciju: napredak je mjerljiv, ali stopa odvajanja oko 30% istodobno upućuje da sustav još ima znatan prostor do razina koje se u praksi često postavljaju kao ciljna stabilizacija pritiska na odlaganje (u navodima se kao potreban iskorak ističe cilj 50% odvojeno prikupljenog otpada). To je posebno važno za obalnu destinaciju jer su negativni učinci slabijeg odvajanja u sezoni disproporcionalni (mirisi, prepunjeni spremnici, raspršivanje otpada vjetrom, vizualna degradacija i rizik dospijeća otpada u more).

3.9.4. Biootpad i kućno kompostiranje kao mjera smanjenja sezonskog rizika

U turističkim destinacijama biorazgradivi dio otpada često je najproblematičniji u vršnim ljetnim tjednima zbog higijenskih i operativnih razloga. Kaštela su već provela mjeru kućnog kompostiranja: u 2024. podijeljeno je 149 kompostera, a kumulativno do kraja 2024. ukupno 3.892 kompostera. Paralelno su u 2024. pokrenute pripreme za sustavno prikupljanje biootpada: izrađuje se plan prikupljanja, nabavljeni su “smeđi” spremnici i najavljeno pokretanje pilot-projekta u naseljima Radun i Rudine, potom širenje na cijelo područje grada. U smislu nosivog kapaciteta to je jedna od ključnih mjera jer upravo biootpad u MKO povećava potrebu za učestalijim odvozom u sezoni te povećava rizik komunalnih problema na obali.

3.9.5. Operativne usluge i sezonska organizacija (glomazni i problematični tokovi, dostupnost usluge)

Osim redovite javne usluge, sustav uključuje i dodatne mehanizme koji su izravno važni u sezoni: organizirani model predaje problematičnog otpada (baterije, boje, ulja, lijekovi i sl.) u reciklažnom dvorištu ili kod ovlaštenog trgovca, kao i definiran postupak podnošenja zahtjeva za preuzimanje glomaznog otpada (telefonski i putem online obrasca). U obalnom pojasu i zonama manifestacija to su operativne poluge kojima se smanjuje rizik nekontroliranog odlaganja i onečišćenja javnih površina.

3.9.6. Investicijski kapaciteti sustava (oprema, vozila, modernizacija)

Nosiva sposobnost sustava otpada ne ovisi samo o spremnicima i reciklažnim dvorištima, nego i o kontinuiranom ulaganju u logistiku i opremu. U 2024. godini realizirane su investicije u osnovna sredstva ukupne vrijednosti 460.310 €, s naglaskom na modernizaciju voznog parka i opreme, uključujući nabavu: teretnog vozila – navlakača za rolokontejnere (165.000 €), komunalnog vozila sa smećarskom nadogradnjom (124.500 €), manjeg komunalnog vozila Piaggio Porter 3 m³ (26.500 €), kao i druga ulaganja (rampa za pretovar, uređenje svlačionica, oprema), uključujući 12 otpadomjera za polupodzemne spremnike (16.680 €). Ova ulaganja imaju izravnu vezu s nosivim kapacitetom jer povećavaju pouzdanost prikupljanja (manje zastoja) i jačaju kontrolu nad najosjetljivijim lokacijama (povijesne jezgre i turistički najfrekventnije zone).

3.9.7. Regionalni i županijski kontekst (Planovi i CGO Lećevica) kao “donji” dio lanca

Lokalni sustav prikupljanja i odvajanja funkcionalno je vezan uz regionalne/županijske kapacitete obrade i zbrinjavanja otpada, uključujući okvir Splitsko-dalmatinske županije i projekt CGO Lećevica. Za procjenu nosivog kapaciteta ova povezanost je važna jer lokalni sustav (prikupljanje, odvajanje i privremeno skladištenje u infrastrukturi Grada) mora imati usklađen “downstream” (obradu/zbrinjavanje). U suprotnom, u vršnim turističkim razdobljima lokalni sustav može postati usko grlo bez obzira na kvalitetu kućnog prikupljanja (logistika odvoza, raspoloživost pretovarnih/obradnih kapaciteta, dinamika obrade).

3.9.8. Zaključna interpretacija u okviru nosivog kapaciteta destinacije

Na temelju svih navedenih podataka, gospodarenje komunalnim otpadom u Kaštelima može se izravno operacionalizirati u modelu nosivog kapaciteta kroz skup mjerljivih indikatora: (1) baza opterećenja (15.600+ korisnika; detaljno 15.689 uz strukturu kućanstva/nekućanstva i rast korisnika), (2) kapacitet infrastrukture (2 reciklažna dvorišta + planirani rast na 3; zeleni otoci; 12.472 spremnika za MKO; 9.341 plavih; 8.884 žutih; 50 zelenih za staklo; 11 polupodzemnih MKO s otpadomjerima; 1.655 kartica), (3) stvarni tokovi otpada (15.095 t ukupno u 2024.; 10.338 t MKO; 2.298 t odvojeno na kućnom pragu; 2.459,91 t kroz reciklažna dvorišta uz strukturu frakcija), (4) učinkovitost odvajanja (29,13–29,14% u 2024., rast s 23,7% u 2023.), (5) sezonski pritisak (povećanje količina povezano s turističkom sezonom; +8,2% MKO i +43% odvojeno u odnosu na prethodnu godinu), te (6) operativni resursi i ulaganja (55 djelatnika; 24 vozila; investicije 460.310 €). U strateškom smislu, Provedbeni program jasno postavlja smjer jačanja infrastrukture (broj reciklažnih dvorišta 2 → 3) i definira ključne postojeće kapacitete (Rudine i građevinski otpad Sv. Juraj – Sv. Kajo s 30.000 t/god) kao temelj održivog upravljanja pritiscima,

uz statusnu informaciju da je projekt novog reciklažnog dvorišta u Kaštel Sućurcu u 2022. bio u fazi građevinske dozvole i javne nabave.

3.10. Analiza prometne infrastrukture Grada Kaštela (funkcionalna uloga, sezonska opterećenja i implikacije na nosivi kapacitet destinacije)

Prometna infrastruktura Grada Kaštela predstavlja jedan od ključnih funkcionalnih sustava u analizi nosivog kapaciteta turističke destinacije jer izravno određuje dostupnost prostora, protočnost kretanja ljudi i roba te kvalitetu boravka stanovnika i posjetitelja. Prostorni položaj Kaštela – kontinuirano urbanizirano područje između Splita i Trogira, razvijeno uzduž približno 20 kilometara obalne linije Kaštelanskog zaljeva – uvjetuje izrazito linearnu (longitudinalnu) strukturu prometnog sustava i snažnu ovisnost o nekoliko glavnih koridora. U takvoj morfologiji grada prometna infrastruktura istodobno nosi tranzitnu funkciju regionalnog značaja, lokalnu funkciju svakodnevnog kretanja stanovništva te sezonski naglašenu turističku funkciju, što u vršnim razdobljima stvara kumulativne pritiske na kapacitete mreže.

3.10.1. Cestovna prometna mreža: okosnica sustava i uska grla u sezoni

Državna cesta D8 (Jadranska magistrala) čini okosnicu cestovnog prometa i glavnu uzdužnu prometnicu koja prolazi kroz sva kaštelanska naselja. D8 ima višestruku ulogu: s jedne strane služi kao tranzitna prometnica regionalnog značaja na relaciji Split – Trogir – Šibenik, a s druge strane funkcionira i kao „gradska ulica“ s velikim brojem lokalnih priključaka, pješačkih prijelaza te pristupa turističkim i stambenim zonama. Upravo ta višefunkcionalnost čini D8 kritičnom točkom prometnog sustava Kaštela. U ljetnim mjesecima, kada se prometni tokovi višestruko povećavaju zbog turističkih dolazaka, dnevnih migracija radnika i tranzitnog prometa, D8 postaje jedno od glavnih uskih grla sustava, s čestim zastojima i smanjenom razinom protočnosti u vršnim satima.

Uz državnu cestu, prometni sustav čine županijske i lokalne ceste te mreža nerazvrstanih cesta koje povezuju pojedina kaštelanska naselja – Kaštel Sućurac, Kaštel Gomilica, Kaštel Kambelovac, Kaštel Lukšić, Kaštel Stari, Kaštel Novi i Kaštel Štafilić – osiguravaju pristup obalnim zonama, javnim plažama, turističkim objektima i javnoj infrastrukturi te omogućuju unutarnju povezanost grada. Poseban izazov proizlazi iz činjenice da je značajan dio lokalne cestovne mreže razvijan postupno u uvjetima snažne urbanizacije, što se danas očituje kroz ograničene profile prometnica, nedostatak parkirališnih kapaciteta te konfliktne odnose između motornog, pješačkog i biciklističkog prometa, osobito u obalnoj zoni i u turističkim središtima. Dodatno, prostorno-planerski dokumenti i prometne analize ističu da je sekundarna cestovna mreža na brojnim dionicama nedovoljnih profila, s ograničenim mogućnostima proširenja zbog postojeće

izgrađenosti, što dugoročno ograničava kapacitet cestovnog sustava i povećava prometni pritisak u sezoni.

3.10.2. Javni prijevoz i dnevne migracije: strukturalno opterećenje izvan turizma

Kaštela su sastavni dio šireg prometnog sustava urbane aglomeracije Split, a snažna dnevna migracija stanovništva dodatno opterećuje prometnu infrastrukturu neovisno o turizmu. Prema dostupnim podacima, više od 14.000 stanovnika Kaštela svakodnevno migrira, ponajprije prema Splitu, radi rada, obrazovanja i drugih funkcija. Ovaj podatak je važan u analizi nosivog kapaciteta jer pokazuje da se bazno opterećenje sustava stvara tijekom cijele godine, dok turistička sezona na to opterećenje „nadograđuje“ dodatne tokove (posjetitelji, sezonski radnici, dostava, transferi). Javni prijevoz temelji se na dvije glavne komponente: autobusni promet, koji povezuje Kaštela sa Splitom i Trogirom; prigradska željeznička linija koja povezuje Split i područje Kaštela.

3.10.3. Željeznički promet: alternativni kapacitet i potencijal rasterećenja cestovne mreže

Kaštela su uključena u prigradski željeznički sustav Splitske aglomeracije. Željeznička pruga prolazi zaleđem urbanog područja te predstavlja važnu alternativu cestovnom prometu, osobito za dnevne migracije stanovništva i sezonske radnike u turizmu. U kontekstu nosivog kapaciteta destinacije, željeznica ima potencijalnu ulogu rasterećenja cestovne mreže, smanjenja emisija i povećanja održive mobilnosti, ali ostvarenje tog potencijala izravno ovisi o operativnim i infrastrukturnim uvjetima: učestalosti linija, kvaliteti i pristupačnosti stajališta, integraciji s lokalnim javnim prijevozom te dostupnosti pješačkih i biciklističkih veza do stajališta. U tom smislu, planski dokumenti ukazuju na potrebu: povećanja učestalosti linija, boljeg povezivanja kolodvora/stajališta s pješačkim i biciklističkim mrežama, integracije željezničkog prijevoza s autobusnim sustavom i parkirališnim kapacitetima, uključujući mogućnosti organizacije park-and-ride modela kao instrumenta upravljanja sezonskim vršnim opterećenjima.

3.10.4. Pješački i biciklistički promet: obalni koridor i ograničenja mreže

Pješački promet u Kaštelima ima iznimno važnu ulogu, osobito u obalnom pojasu gdje se koncentriraju šetnice, plaže, ugostiteljski sadržaji i kulturne atrakcije. Obalne šetnice u praksi imaju višestruku funkciju: djeluju kao rekreacijski prostori, turistički koridori i lokalne pješačke prometnice. Međutim, upravo u tim zonama dolazi do konflikta između pješačkih tokova i motornog prometa, osobito kada je obala ujedno i prostor pristupa, dostave, kratkotrajnog zaustavljanja i parkiranja.

Biciklistička infrastruktura, unatoč povoljnim klimatskim i prostornim uvjetima, opisana je kao nedovoljno razvijena i fragmentirana: postojeće biciklističke dionice nisu kontinuirane niti u potpunosti integrirane u širi prometni sustav, što ograničava njihovu funkciju kao realne alternative automobilskom prijevozu. Planski dokumenti (uključujući SUMP) prepoznaju Kaštela kao prostor s izraženim potencijalom za razvoj: biciklističkih koridora duž obale, veza između obalnog i zaobalnog dijela grada, integracije biciklističkog prometa s javnim prijevozom.

3.10.5. Zračni promet i regionalna dostupnost: komparativna prednost i sezonski pritisak

Jedna od ključnih komparativnih prednosti Kaštela je neposredna blizina Zračne luke Split, smještene na zapadnom dijelu grada (Kaštel Štafilić). Zračna luka predstavlja najvažniji međunarodni ulaz u srednju Dalmaciju te izravno utječe na obujam i strukturu turističkih dolazaka. Prema dostupnim javnim podacima, u 2024. godini Zračna luka Split opslužila je više od 3,6 milijuna putnika, čime se svrstava među najopterećenije zračne luke u Republici Hrvatskoj. Ovakav prometni intenzitet generira snažan sezonski pritisak na cestovnu mrežu Kaštela, osobito na dionice koje povezuju zračnu luku s državnom cestom D8, turističkim zonama i susjednim gradovima.

U analizi nosivog kapaciteta zračna luka ima dvostruki učinak: s jedne strane povećava dostupnost i konkurentnost Kaštela (i šire regije) na međunarodnom tržištu, dok s druge strane pojačava prometna opterećenja i zahtjeve za infrastrukturom i uslugama (parkirališni kapaciteti, taksi i transfer usluge, koordinacija više prometnih podsustava te upravljanje tokovima u vršnim valovima dolazaka/odlazaka).

3.10.6. Sezonalnost i prometna ograničenja: tipični učinci vršnih opterećenja

Prometna infrastruktura Kaštela izrazito je osjetljiva na sezonske oscilacije. Tijekom ljetnih mjeseci bilježi se znatno povećanje prometa osobnih vozila, turističkih autobusa, dostavnih vozila i taksi prijevoza, što dovodi do: zastoja i smanjene protočnosti na državnoj cesti D8, povećanog opterećenja lokalnih prometnica u obalnoj zoni, konflikata između motornog prometa i pješačkih tokova u turističkim središtima, smanjenja kvalitete boravka i povećanog opterećenja okoliša (buka i emisije). Ovi učinci su posebno izraženi dijelu čija se struktura kretanja oslanja na linearnu os D8, uz ograničene mogućnosti preusmjeravanja prometa zbog izgrađenosti, uskih profila sekundarnih prometnica i konkurencije za prostor u obalnom pojasu (promet, parkiranje, pješačenje, boravak, ugostiteljstvo).

3.10.7. Prometna infrastruktura u funkciji nosivog kapaciteta destinacije: ključni zaključci

U metodologiji izračuna nosivog kapaciteta turističke destinacije, prometna infrastruktura Kaštela predstavlja jedan od ključnih ograničavajućih čimbenika. Kapacitet cestovne mreže, funkcionalnost javnog prijevoza, integracija željezničkog i zračnog prometa te upravljanje sezonskim prometnim vrhovima izravno određuju maksimalan broj posjetitelja koji se može prihvatiti bez narušavanja funkcionalnosti sustava i kvalitete života lokalnog stanovništva. U tom smislu prometni sustav Kaštela ne može se promatrati samo kao tehnička infrastruktura, nego kao integrirani element prostorne, okolišne i društvene održivosti destinacije.

S obzirom na jasno identificirane pritiske (D8 kao usko grlo, snažna dnevna migracija >14.000 osoba, sezonski utjecaj zračne luke s >3,6 milijuna putnika, fragmentirana biciklistička infrastruktura i konflikti u obalnom pojasu), daljnje unaprjeđenje održive mobilnosti prepoznaje se kao ključni smjer: jačanje javnog prijevoza, bolja integracija željeznice s lokalnim sustavom, razvoj pješačkih i biciklističkih veza (u skladu sa SUMP-om) te razvoj mjera upravljanja potražnjom u vršnim razdobljima, uključujući park-and-ride i učinkovitije prometno upravljanje u sezoni.

3.11. Analiza stanja digitalizacije (s naglaskom na projekt DIGITsmart)

Digitalizacija javne uprave jedan je od ključnih preduvjeta za učinkovito, transparentno i održivo upravljanje razvojem na lokalnoj razini. U Gradu Kaštela digitalna transformacija ima osobitu važnost zbog demografskog rasta, prostorne raspršenosti naselja, povećanog broja upravnih predmeta te rastućih očekivanja građana u pogledu dostupnosti i kvalitete javnih usluga. Digitalizacija se pritom ne promatra kao isključivo tehničko unaprjeđenje administracije, nego kao strateški alat za optimizaciju poslovnih procesa, smanjenje administrativnog opterećenja, povećanje pravne sigurnosti te jačanje ukupnih kapaciteta upravljanja razvojem. U tom smislu, digitalna rješenja imaju izravnu ulogu u ubrzavanju i standardizaciji upravnih postupaka, boljem upravljanju dokumentacijom i evidencijama, podizanju kvalitete komunikacije s korisnicima te stvaranju pouzdanije podloge za planiranje i provedbu razvojnih projekata.

Digitalni razvoj Grada Kaštela odvija se u skladu s nacionalnim i europskim razvojnim politikama, uključujući reformu javne uprave Republike Hrvatske, ciljeve digitalne transformacije Europske unije te Nacionalni plan oporavka i otpornosti. U Provedbenom programu Grada Kaštela za razdoblje 2022.–2025. digitalizacija nije izdvojena kao zasebna razvojna mjera, nego je postavljena kao horizontalni prioritet koji prožima upravljačke i provedbene funkcije Grada. Posebno je integrirana kroz Mjeru 13 – Lokalna uprava i administracija, čiji je cilj povećanje učinkovitosti, transparentnosti i odgovornosti rada gradske uprave. Takvo pozicioniranje digitalizacije upućuje

na shvaćanje da digitalni alati nisu samo "IT projekt", već infrastrukturno-upravljački mehanizam koji omogućuje stabilnije funkcioniranje svih segmenata upravljanja gradom – od obrade predmeta i upravnih postupaka do planiranja, praćenja i provedbe razvojnih intervencija.

3.11.1. Projekt DIGITsmart kao ključna prekretnica digitalne transformacije

Značajan iskorak u području digitalizacije ostvaren je provedbom Small-scale projekta DIGITsmart, financiranog u okviru Programa prekogranične suradnje Interreg Italija – Hrvatska 2021.–2027., u sklopu prioritetne osi 5 „Integrirano upravljanje za jaču suradnju". Projekt DIGITsmart predstavlja prvi sustavniji, projektno strukturiran pristup digitalnoj transformaciji Grada Kaštela te ima ključnu ulogu u postavljanju tehničkih i organizacijskih temelja za daljnji razvoj digitalne uprave.

Ukupan proračun projekta iznosi 249.850,00 eura, od čega se na Grad Kaštela odnosi 98.430,00 eura, uz jasno definiranu financijsku konstrukciju: 80 % sufinanciranja iz EU sredstava i 20 % vlastitih sredstava. Projekt se provodio u razdoblju od 1. kolovoza 2023. do 31. prosinca 2024. godine, a Grad Kaštela imao je ulogu vodećeg partnera, odgovornog za koordinaciju projektnih partnera, cjelokupnu provedbu, financijsko upravljanje i komunikaciju s tijelima Programa. Upravo ova upravljačka uloga imala je dodatnu vrijednost u smislu institucionalnog jačanja: kao vodeći partner Grad Kaštela je ojačao administrativne i projektne kapacitete, osobito u području upravljanja EU projektima, međunarodne suradnje i koordinacije složenih razvojnih aktivnosti.

Projektno partnerstvo uključivalo je institucije iz Italije, među kojima Romagna Tech Società Consortile per Azioni te Fondazione "Giuseppe Di Vagno (1889–1921)", čime je dodatno naglašena prekogranična dimenzija projekta i razmjena znanja u području digitalizacije, upravljanja arhivskom građom i kulturne baštine. Ovaj aspekt je važan i s razvojno-upravljačkog stajališta: digitalizacija se ne provodi izolirano, nego kroz učenje, usporedbu praksi i usvajanje standarda koji su primjenjivi u širem europskom kontekstu.

3.11.2. Digitalizacija upravne dokumentacije i ubrzanje postupaka: odgovor na „stare i složene predmete"

Jedan od ključnih izazova u radu gradske uprave predstavlja obrada velikog broja starih i složenih upravnih predmeta, osobito u području prostornog planiranja, graditeljstva i imovinsko-pravnih odnosa. Takvi predmeti često uključuju opsežnu arhivsku građu, višeslojnu dokumentaciju i potrebu za brzim i točnim uvidom u ranije akte i dozvole. Projekt DIGITsmart izravno je odgovorio

na ovaj izazov kroz razvoj korisnički orijentirane tehničke platforme i sustavnu digitalizaciju arhivske građe.

Digitalizacijom stare dokumentacije – uključujući povijesne građevinske dozvole i druge upravne spise – unaprijeđena je postojeća baza arhivske građe te je značajno smanjeno vrijeme potrebno za pronalazak, pregled i obradu arhivskih dokumenata. Time su stvoreni preduvjeti za učinkovitije rješavanje upravnih postupaka, smanjenje administrativnog opterećenja službenika, povećanje pravne sigurnosti te bolju dostupnost informacija građanima i poslovnim subjektima. U kontekstu upravljanja razvojem, ova komponenta digitalizacije ima dugoročni učinak: standardizirani pristup dokumentaciji i brža dostupnost arhiva smanjuju rizik administrativnih zastoja, povećavaju predvidivost postupanja te olakšavaju pripremu i provedbu investicija, uključujući projekte koji su relevantni za turizam i urbanu obnovu.

3.11.3. Interaktivna web platforma i komunikacija s korisnicima: prijelaz s informativne na funkcionalnu digitalizaciju

U okviru projekta razvijena je i nova interaktivna web platforma Grada Kaštela, kojom je unaprijeđena digitalna komunikacija između gradske uprave i korisnika javnih usluga. Putem platforme omogućeno je jednostavnije preuzimanje obrazaca i zahtjeva, digitalna predaja dijela dokumentacije te lakši pristup digitaliziranoj arhivskoj građi. Iako sustav još ne obuhvaća u potpunosti sve faze upravnih postupaka u digitalnom obliku, projekt predstavlja važan prijelaz s informativne razine digitalizacije (objava informacija i obrazaca) na funkcionalnu razinu (stvarno korištenje digitalnih alata u dijelu postupaka), čime se postupno stvaraju uvjeti za uspostavu cjelovitih e-usluga i korisnički orijentirane, „pametne" gradske uprave. Ova transformacija je metodološki važna jer pokazuje smjer razvoja: digitalizacija više nije samo pitanje dostupnosti informacija, nego postaje instrument promjene poslovnih procesa, skraćivanja vremena rješavanja i povećanja korisničkog iskustva. Upravni sustav koji je djelomično digitaliziran, ali još uvijek nije cjelovito transakcijski, tipično je obilježje faze "aktivne transformacije" u kojoj se istodobno provode tehnička rješenja, prilagođavaju organizacijske procedure i uvode novi standardi rada.

3.11.4. Kulturna i društvena dimenzija digitalizacije: zaštita i valorizacija arhivske građe

Projekt DIGITsmart ima i izraženu kulturnu i društvenu dimenziju, osobito kroz digitalizaciju i valorizaciju arhivske fotografske građe u suradnji sa Zakladom Giuseppe Di Vagno. U okviru projekta digitalizirano je približno 8.000 arhivskih fotografija iz vrijednih zbirki istaknutih autora, čime je osigurana dugoročna zaštita i dostupnost kulturne baštine te smanjeno fizičko trošenje originalne građe. Posebno značajan rezultat predstavlja potpuna digitalizacija arhive Rocca Errica,

koja obuhvaća oko 6.000 negativa, profesionalno skeniranih i restauriranih prema visokim konzervatorskim standardima. Unaprijeđena digitalna arhivska platforma omogućuje korisnicima napredno pretraživanje zbirki putem kronoloških i tematskih filtera, kao i korištenje relacijskih karti koje omogućuju interaktivno pripovijedanje i dublje razumijevanje povijesnog konteksta. Digitalizirani materijal korišten je i u međunarodnim kulturnim događanjima, poput izložbe „Objektiv Rocca Errica: Interaktivno iskustvo“, čime je dodatno potvrđena vrijednost digitalizacije kao alata očuvanja i promocije kulturne baštine. Ovaj aspekt digitalizacije nadilazi upravne funkcije i pokazuje kako digitalne tehnologije mogu istodobno služiti zaštiti, dostupnosti i međunarodnoj vidljivosti kulturnih resursa.

3.11.5. Ocjena postignuća i razvojni smjer: digitalna zrelost i daljnji koraci

Provedbom projekta DIGITsmart Grad Kaštela ostvario je vidljiv napredak u digitalnoj zrelosti, prelazeći s osnovne, funkcionalne razine digitalizacije na strukturiraniji i strateški usmjeren proces digitalne transformacije. Ojačani su tehnički, organizacijski i ljudski kapaciteti gradske uprave, povećana je učinkovitost administrativnih procesa te poboljšana dostupnost javnih usluga i arhivske građe. Grad je, kao vodeći partner, dodatno učvrstio kapacitete za provedbu i koordinaciju razvojnih projekata, posebno u području EU financiranja i međunarodne suradnje, što je izravno relevantno za buduće digitalne i „smart city” inicijative. Istodobno su stvoreni preduvjeti za daljnji razvoj digitalnih rješenja, uključujući širenje potpuno digitalnih upravnih postupaka, uvođenje sustava praćenja statusa predmeta za građane, razvoj otvorenih podataka te izradu sveobuhvatne strategije digitalne transformacije Grada Kaštela. Upravo iz perspektive upravljanja razvojem, sljedeća faza logično se naslanja na postavljene temelje: nakon digitalizacije arhive i uspostave funkcionalne platforme, ključan iskorak je prelazak prema potpunijim e-uslugama koje obuhvaćaju cijeli životni ciklus predmeta (zaprimanje – obrada – komunikacija s korisnikom – odluka – arhiviranje), uz transparentno praćenje tijeka postupka.

3.11.6. Zaključak

Digitalizacija u Gradu Kaštela nalazi se u fazi aktivne i planske transformacije, pri čemu projekt DIGITsmart predstavlja ključnu prekretnicu u razvoju digitalne uprave. Projekt je, kroz jasno definiran proračun (249.850,00 eura, udio Grada 98.430,00 eura, 80 % EU / 20 % vlastito), precizno razdoblje provedbe (1. 8. 2023. – 31. 12. 2024.) i vodeću ulogu Grada u koordinaciji, financijskom upravljanju i komunikaciji, postavio čvrste temelje za daljnji prijelaz prema učinkovitoj, transparentnoj i korisnički orijentiranoj lokalnoj samoupravi. Istodobno je projekt kroz digitalizaciju upravne dokumentacije i arhivske građe te kroz kulturnu komponentu (digitalizacija približno 8.000 fotografija i arhive Rocca Errica s oko 6.000 negativa, uz napredno pretraživanje i

međunarodnu prezentaciju kroz izložbu) pokazao da digitalizacija može imati višestruke učinke: upravne, razvojne, kulturne i reputacijske. U tom smislu DIGITsmart predstavlja važnu polazišnu točku za buduće projekte pametnog grada i digitalnog upravljanja, usklađene s europskim politikama digitalne transformacije i stvarnim potrebama građana i poslovne zajednice, uz jasno usmjerenje prema daljnjoj standardizaciji postupaka, širenju e-usluga i jačanju otvorenosti i dostupnosti podataka.

3.12. Analiza stanja pristupačnosti destinacije osobama s posebnim potrebama

Pristupačnost destinacije osobama s posebnim potrebama predstavlja važan pokazatelj prostorne, socijalne i funkcionalne nosivosti turističke destinacije. U kontekstu održivog razvoja turizma pristupačnost se ne svodi isključivo na fizičku dostupnost prostora, nego obuhvaća mogućnost ravnopravnog, sigurnog i kontinuiranog korištenja javnih površina, infrastrukture, usluga i sadržaja za sve korisnike. Time se pristupačnost izravno odnosi na osobe s invaliditetom, osobe smanjene pokretljivosti, starije osobe, obitelji s djecom te osobe s privremenim ograničenjima kretanja, pri čemu postaje sastavni dio kvalitete prostora, razine socijalne uključenosti i ukupne funkcionalnosti destinacije.

Grad Kaštela, kao linearno razvijena urbana cjelina uz približno 20 kilometara obale Kaštelanskog zaljeva, suočava se sa specifičnim izazovima osiguravanja potpune pristupačnosti. Ti izazovi proizlaze iz kombinacije povijesne urbane strukture (povijesne jezgre, naselja nastala u različitim razdobljima), guste izgrađenosti obalnog pojasa, sezonskih opterećenja te kontinuiranog rasta broja stanovnika i posjetitelja. Zbog takvog konteksta pristupačnost je u Kaštelima u praksi često prostorno neujednačena i ovisna o mikrolokacijama, a u vršnim ljetnim mjesecima dodatno opterećena povećanim intenzitetom kretanja i korištenja javnog prostora.

3.12.1. Normativni i planski okvir

Pristupačnost javnog prostora i infrastrukture u Gradu Kaštela uređena je kroz nacionalni i lokalni normativno-planski okvir. Temeljni propisi uključuju Zakon o gradnji te Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti, kao i Zakon o suzbijanju diskriminacije. Na lokalnoj razini pristupačnost se integrira u prostorno-plansku dokumentaciju Grada Kaštela (PPUG i GUP), u Izvješće o stanju u prostoru Grada Kaštela (2014.–2019.) koje analizira opremljenost prostora infrastrukturom i javnim sadržajima, te u Provedbeni program Grada Kaštela 2022.–2025. koji uključuje mjere uređenja javnih površina, prometne infrastrukture i komunalnih sustava. Dodatno, relevantni su i sektorski programi održavanja i gradnje komunalne infrastrukture te širi strateški okvir održive urbane mobilnosti Urbane

aglomeracije Split (SUMP), čiji funkcionalni obuhvat uključuje i Kaštela. Iako navedeni dokumenti pristupačnost prepoznaju kao horizontalno načelo, ona još uvijek nije sustavno obrađena kao zasebna tematska cjelina s jasno definiranim ciljevima i mjerljivim pokazateljima, što otežava standardizirano praćenje napretka i usporedivost između naselja i zahvata.

3.12.2. Stanje pristupačnosti javnih površina i komunalne infrastrukture

U posljednjem razdoblju Grad Kaštela provodi kontinuirana ulaganja u uređenje javnih površina, šetnica, parkova i nerazvrstanih cesta. U novijim projektima u pravilu se primjenjuju osnovni standardi pristupačnosti, kao što su rubnjaci s oborenim prijelazima, rampe te taktilne površine na pojedinim lokacijama. Obalne šetnice i javne površine – temelj turističke infrastrukture i glavne zone pješačkog kretanja – djelomično su prilagođene osobama smanjene pokretljivosti, osobito na novouređenim dionicama. Međutim, pristupačnost je i dalje često fragmentirana zbog povijesne strukture naselja, uskih profila prometnica i nogostupa, fizičkih ograničenja prostora između magistrale i obale te neravnomjernog stupnja uređenosti po pojedinim naseljima.

Sustavi javne rasvjete, parkovi i uređene zelene površine u novijim zahvatima sve češće uključuju elemente sigurnosti i orijentacije, no cjelovita prilagodba osobama s oštećenjem vida i sluha – poput taktilnih staza, kontrastne signalizacije i zvučnih semafora – još uvijek nije standardizirana na razini cijelog grada. U provedbenom smislu važno je naglasiti da se javne prometne površine bez prometa motornih vozila u gradskim dokumentima definiraju široko i obuhvaćaju trgove, pločnike, javne prolaze, javne stube, prečace, šetališta, uređene plaže, biciklističke i pješačke staze, pothodnike i slične prostore – upravo one elemente koji su najkritičniji za kretanje osoba smanjene pokretljivosti (rubnjaci, kosine, podloge, prekidi pješačkih tokova, rasvjeta i signalizacija). Dodatno, na programskoj razini održavanja u 2025. godini planiran je znatan financijski obuhvat komunalnih djelatnosti koje neposredno utječu na pristupačnost: održavanje površina bez prometa motornih vozila, održavanje javne rasvjete, održavanje sustava oborinske odvodnje te održavanje javnih zelenih površina. Takav okvir naglašava da pristupačnost nije jednokratna investicija, nego kontinuirani standard održavanja (sanacije oštećenih pločnika i šetnica, uklanjanje urbanih barijera, održavanje rasvjete i sigurnosti pješačkih pravaca te osiguranje dostupnosti javnih sadržaja poput plaža, parkova, kulturne i sportske infrastrukture). Usto, iz izvršenja programa građenja komunalne infrastrukture vidljivo je da Grad provodi intervencije na obalnom pojasu i javnim površinama (npr. izrada dokumentacije i sanacije obalnih zidova te radovi uz javne sadržaje), što je izravno povezano sa sigurnošću i pristupačnošću obalnog prostora kao temeljne zone turističkog kretanja.

3.12.3. Pristupačnost prometne infrastrukture i mobilnosti

Prometna infrastruktura predstavlja jedan od ključnih elemenata pristupačnosti destinacije. Kaštela su izrazito ovisna o cestovnom prometu, a državna cesta D8 presijeca gradsko područje i stvara fizičku barijeru između obalnog i sjevernog dijela naselja. Pješačka infrastruktura u tom kontekstu pokazuje nekoliko tipičnih ograničenja: nogostupi su često nedovoljnih širina za sigurno kretanje osoba u invalidskim kolicima, prijelazi preko prometnica nisu ujednačeno prilagođeni (nedostatak spuštenih rubnjaka ili njihova neusklađena izvedba), a oborinska odvodnja i postojeće instalacije povremeno predstavljaju prepreke kretanju. Javni prijevoz (autobusne linije koje povezuju Kaštela sa Splitom i Trogirom) djelomično raspolaže niskopodnim vozilima, no pristupačnost autobusnih stajališta nije ujednačeno osigurana. Pristupačnost željezničkih stajališta duž prigradske pruge također je ograničena, osobito u pogledu perona, pristupnih rampi i informacijske signalizacije. U kontekstu nosivog kapaciteta, ovakva ograničenja povećavaju pritisak na individualni automobilni prijevoz, što dodatno opterećuje prostor u turističkoj sezoni i smanjuje funkcionalnu pristupačnost najfrekventnijih zona.

3.12.4. Pristupačnost turističkih sadržaja i javnih ustanova

Javni objekti u vlasništvu Grada (uprava, kulturni i sportski objekti) u većem su dijelu djelomično prilagođeni osobama s invaliditetom, ponajprije kroz osnovne fizičke prilagodbe ulaza, no razina prilagodbe varira ovisno o starosti objekta i stupnju obnove. Turistički sadržaji – plaže, manifestacijski prostori i kulturne lokacije – u pravilu nemaju sustavno riješenu pristupačnost: prilagođeni ulazi u more postoje tek sporadično, sanitarni čvorovi prilagođeni osobama s posebnim potrebama nisu ravnomjerno dostupni, a informacijska pristupačnost (lako čitljive informacije i digitalna pristupačnost) još uvijek nije razvijena kao standard. To ograničava razvoj inkluzivnog i cjelogodišnjeg turizma, ali je i indikator funkcionalnog opterećenja prostora.

Istodobno, posljednjih godina uočljiv je konkretan operativni pomak u pristupačnosti obalnog pojasa, ključnog za turističko iskustvo. Grad je proveo intervencije na plažama kroz ugradnju dizala (liftova) za osobe s invaliditetom: najprije u Kaštel Lukšiću, pri čemu je ukupna vrijednost projekta i radova bila oko 200.000 kn, a vrijednost samog lifta oko 130.000 kn, a zatim i na plaži Torac u Kaštel Gomilici postavljanjem istovrsnog dizala namijenjenog stanovnicima i gostima kojima je potrebna takva urbana oprema. Ove mjere su iz perspektive nosivog kapaciteta važne jer podižu funkcionalni kapacitet obalnih lokacija za širi krug korisnika, smanjuju rizik socijalne isključenosti te doprinose sigurnosti korištenja prostora u vršnim ljetnim opterećenjima. Ipak, zbog prostorne strukture Kaštela (povijesne jezgre, uske ulice, visinske razlike i pješački koridori uz obalu) pristupačnost je neravnomjerno raspoređena i često ovisi o mikrolokaciji, što upućuje na

potrebu nastavka standardizacije i kontinuiranog uklanjanja arhitektonskih barijera (rubnjaci, prijelazi, pristup sanitarnim čvorovima i tuševima na plažama), osiguranje pristupa hitnim službama te uvođenje pristupačne signalizacije i informacija (čitljivost, kontrast, taktilne oznake gdje je primjenjivo).

3.12.5. Pristupačnost parkiranja i dolaska na lokacije

Jedan od praktičnih pokazatelja pristupačnosti destinacije jest dostupnost parkirnih mjesta za osobe s invaliditetom u zoni javnih sadržaja. U provedbenom programu navodi se organizirani sustav javnih parkirališta s konkretnim kapacitetima i izdvojenim mjestima za invalide po lokacijama. Među aktivnim parkiralištima navode se: Kaštel Sućurac (132 + 12 mjesta za invalide), Kaštel Gomilica (30 + 3), Kaštel Kambelovac (57 + 2) i dr. Ovi podaci su važni za dio analize nosivosti koji se odnosi na "prihvatni kapacitet" ključnih atraktora (obala, šetnice, kulturne jezgre), jer pristupačnost ne znači samo kretanje pješice, nego i mogućnost dolaska i parkiranja u blizini sadržaja.

3.12.6. Institucionalna i izvaninstitucionalna podrška ranjivim skupinama

Pristupačnost destinacije u praksi uključuje i dostupnost sustava socijalne i zdravstvene potpore te organiziranost javnih službi i programa namijenjenih ranjivim skupinama. Dokumenti koji opisuju društvenu infrastrukturu potvrđuju da Kaštela imaju razvijenu mrežu relevantnih institucija i udruga, što je temelj "meke" pristupačnosti destinacije (podrška korisnicima, usluge asistencije, rehabilitacija i savjetovanje). Na području grada djeluju, između ostalog, Centar za socijalnu skrb (podružnica Kaštela), Gradsko društvo Crvenog križa Kaštela te više lokacija primarne zdravstvene zaštite (Dom zdravlja Kaštel Sućurac, Kaštel Gomilica i Kaštel Stari), uz niz specijaliziranih i privatnih zdravstvenih subjekata. U socijalnoj domeni u Provedbenom programu istaknuta je uloga Centra za rehabilitaciju "MIR" (javna ustanova socijalne skrbi za djecu s teškoćama u razvoju i odrasle s intelektualnim poteškoćama), te postojanje institucionalnih i privatnih kapaciteta skrbi za starije i nemoćne, uključujući obiteljski dom kapaciteta do 20 osoba. Uz institucije, važan segment pristupačnosti čine programi terenske potpore. Grad je 2024. godine najavio nastavak skrbi za starije osobe i osobe s invaliditetom kroz projekt „Zaželi Kaštela" s jasno definiranim parametrima: vrijednost 990.000 EUR, najmanje 120 korisnika usluga, planirano zapošljavanje ukupno 20 pružatelja/ica potpore, trajanje 36 mjeseci, od čega 33 mjeseca terenskih aktivnosti. Ovakvi programi izravno povećavaju socijalnu nosivost destinacije jer ublažavaju pritiske sezonalnosti (povećan broj ljudi i veće opterećenje usluga) te smanjuju rizik pogoršanja kvalitete života ranjivih skupina tijekom turističke sezone. Iako se ovo ne svodi na "fizičku" pristupačnost, u procjeni

ukupne destinacijske nosivosti ima izravan učinak na sposobnost destinacije da sigurno i uključivo opslužuje posjetitelje s posebnim potrebama (informiranje, podrška i mreža usluga).

3.12.7. Sigurnost, informiranje i upravljanje pristupačnošću

S aspekta upravljanja rizicima i informiranja, Grad objavljuje provedbene planove i dokumente civilne zaštite (primjerice edukativno-pokazne vježbe te planiranje skloništa i objekata za evakuaciju), što je važno za ranjive skupine u kriznim situacijama. Dodatno, Grad razvija e-upravu i online komunikacijske kanale (e-Kaštela, pristup informacijama i savjetovanja), što je potencijalno relevantno za pristupačnost informacija, no zahtijeva sustavno uvođenje standarda digitalne pristupačnosti (WCAG) i prilagodbu sadržaja osobama s oštećenjem vida, sluha ili kognitivnim teškoćama.

3.12.8. Procjena u kontekstu nosivog kapaciteta destinacije

U analizi nosivog kapaciteta destinacije pristupačnost osobama s posebnim potrebama ima višestruku ulogu: pokazuje razinu socijalne održivosti prostora, utječe na prostornu disperziju posjetitelja, smanjuje koncentraciju korisnika na ograničenim i “lakše dostupnim” lokacijama te povećava otpornost destinacije na sezonska opterećenja. Trenutno stanje pristupačnosti u Kaštelima može se ocijeniti kao djelomično zadovoljavajuće, uz izražene razlike između novijih i starijih dijelova grada. Sustav još ne omogućuje ravnopravno i kontinuirano korištenje prostora svim skupinama korisnika, što u uvjetima povećanog turističkog pritiska predstavlja ograničavajući faktor nosivog kapaciteta, osobito kroz koncentraciju korisnika na nekoliko pristupačnijih točaka te povećanje oslanjanja na automobilni prijevoz.

3.12.9. Izazovi i preporuke (operativno za projekt nosivog kapaciteta)

Ključni izazovi za Kaštela su: neujednačena fizička pristupačnost po naseljima i mikrolokacijama, sezonsko povećanje korisnika uz istodobno povećanje mobilnosti i pritiska na obalni pojas, potreba za standardiziranim monitoringom (broj pristupačnih točaka, pristupačnih sanitarija, rampi, parkirališnih mjesta i pristupačnih sadržaja na plažama) te digitalna pristupačnost informacija o sadržajima i uslugama. Na temelju strukture javnih površina (šetnice, stube, obalni pojas) i intenziteta sezonskih kretanja, tipični problemi uključuju diskontinuitete pješačkih tokova (uski nogostupi uz prometnice, „uska grla” u starim jezgrama, prekidi uz obalni pojas), razlike visina i urbane barijere (rubnjaci bez spuštanja, stepenice bez alternativnih rampi, nepravilne podloge), potrebu za stalnim održavanjem sigurnosti i rasvjete (noćna sigurnost šetnica i pristupa plažama), te smanjenje „funkcionalne pristupačnosti” u vršnim mjesecima zbog gužvi na šetnicama i

plažama. U tom okviru, preporuke koje su mjerljive i provedive kroz gradske programe uključuju: izradu karte pristupačnosti destinacije (GIS) sa slojevitim prikazom pristupačnih ruta (šetnice, plaže, parkovi, javne ustanove) te označenim barijerama i prioritetima uklanjanja, pri čemu se u dokumentima Grada već naglašava važnost GIS-a i evidencije infrastrukture kao upravljačkog alata; definiranje standarda "pristupačna šetnica/pristupačna plaža" kroz minimalne tehničke zahtjeve (rampe, rukohvati, pristupačni sanitarni čvor i tuš, pristup hitnim službama, taktilne površine gdje je izvedivo) uz godišnji plan povećanja broja lokacija; usklađenje parkirališta i pješačkih veza tako da tamo gdje postoje mjesta za invalide postoji i kontinuirani pristupačni koridor do atraktora (bez stepenica i s odgovarajućim rubnjacima); te operativno upravljanje sezonom kroz privremenu regulaciju kretanja na najopterećenijim dionicama (signalizacija, prioritet pješaka i nadzor parkiranja) radi očuvanja sigurnosti i dostupnosti.

3.12.10. Zaključna ocjena

Zaključno, analiza pokazuje da Grad Kaštela raspolaže osnovnom infrastrukturnom i institucionalnom osnovom za unaprjeđenje pristupačnosti, što potvrđuju kontinuirana ulaganja u javne površine, uključivanje pristupačnosti u provedbene programe, konkretne intervencije poput dizala na plažama (Kaštel Lukšić i Torac u Kaštel Gomilici), organizirani sustav parkiranja s izdvojenim mjestima za osobe s invaliditetom (npr. Kaštel Sućurac 132+12, Kaštel Gomilica 30+3, Kaštel Kambelovac 57+2), te dostupna mreža socijalne i zdravstvene potpore (CZSS, Crveni križ, Domovi zdravlja u Kaštel Sućurcu, Gomilici i Starom, Centar "MIR", obiteljski dom do 20 osoba) i programi pomoći u zajednici poput "Zaželi Kaštela" (990.000 EUR; ≥120 korisnika; 20 pružatelja/ica; 36 mjeseci, od čega 33 mjeseca terenski). Istodobno, sustav pristupačnosti još nije standardiziran ni praćen kroz mjerljive pokazatelje na razini cijelog grada, a prostorna fragmentiranost pristupačnosti i sezonska opterećenja ostaju ključna ograničenja. Unaprjeđenje pristupačnosti u Kaštelima stoga treba promatrati kao strateški alat povećanja održivosti i nosivog kapaciteta destinacije, osobito u kontekstu demografskih trendova, starenja stanovništva te razvoja inkluzivnog turizma, uz nužan sustavan pristup planiranju, uvođenje mjerljivih pokazatelja, integraciju univerzalnog dizajna u projekte javne turističke i prometne infrastrukture te jačanje digitalne pristupačnosti informacija i usluga.

3.13. Analiza organiziranosti i dostupnosti usluga u destinaciji (javne usluge i servisi)

Organiziranost i dostupnost usluga u turističkoj destinaciji predstavlja jedan od ključnih funkcionalnih elemenata u procjeni nosivog kapaciteta jer izravno utječe na kvalitetu boravka posjetitelja, svakodnevno funkcioniranje lokalne zajednice i otpornost sustava u uvjetima sezonskih vršnih opterećenja. U destinacijama u kojima se turizam odvija unutar "živog" urbanog

tkiva – a Kaštela su upravo takav primjer – javne usluge i servisi postaju jedan od glavnih pokazatelja može li prostor dugoročno podnijeti rast potražnje bez narušavanja standarda života stanovništva i doživljaja posjetitelja. Kaštela su linearna, gusto naseljena urbana destinacija s izraženom sezonalnošću i sedam naselja, pri čemu analiza usluga mora obuhvatiti dostupnost osnovnih javnih, komunalnih, zdravstvenih, prometnih, sigurnosnih i turističkih funkcija na cijelom gradskom prostoru. U tom kontekstu valja uvažiti i demografsko-polaznu činjenicu: Grad Kaštela prema Popisu 2021. ima približno 37.800 stanovnika, a istodobno bilježi kontinuirani rast turističke aktivnosti, što znači da se sezonski porast broja korisnika odvija u prostoru koji je već u redovitom režimu intenzivno korišten.

U organizacijskom smislu, sustav usluga u Kaštelima temelji se na mreži javnih službi (socijalna skrb, zdravstvo, obrazovanje, kultura i sport), komunalnim i infrastrukturnim uslugama te turističkim i informacijskim servisima. Za nosivi kapacitet destinacije ključno je pitanje može li taj sustav u vršnim razdobljima zadržati stabilnu razinu dostupnosti i kvalitete, uz prihvatljivo opterećenje resursa, prostora i infrastrukture.

3.13.1. Organiziranost javnih i komunalnih usluga

Komunalne usluge u Kaštelima organizirane su kroz gradske službe, vlastiti pogon te trgovačka društva u vlasništvu ili suvlasništvu Grada, a obuhvaćaju održavanje nerazvrstanih cesta i javnih površina, javnu rasvjetu, održavanje zelenih i rekreacijskih površina, gospodarenje komunalnim otpadom, oborinsku odvodnju i opću čistoću javnih prostora. Iz izvješća o izvršenju programa održavanja komunalne infrastrukture proizlazi da se opseg usluga sezonski prilagođava, osobito tijekom ljetnih mjeseci kada se broj korisnika višestruko povećava. Takav model operativno omogućuje očuvanje funkcionalnosti sustava u sezoni, ali istodobno ukazuje na povećani pritisak na kapacitete ljudskih i tehničkih resursa, što je tipičan „skriveni" faktor nosivosti: sustav može funkcionirati, ali uz rast troškova, intenzivniji rad i veću izloženost kvarovima i zastoju usluge. U kontekstu nosivog kapaciteta važno je naglasiti dvije istodobne činjenice: s jedne strane komunalni sustav zasad uspijeva odgovoriti na sezonske vršne režime, a s druge strane daljnje povećanje turističkog intenziteta dugoročno zahtijeva dodatna ulaganja u organizaciju, digitalizaciju i preventivno održavanje. Upravo zbog toga programski pristup održavanju predstavlja indikator „organizacijske nosivosti" destinacije. Za 2025. godinu u programu održavanja komunalne infrastrukture planirane su stavke koje izravno utječu na turističko iskustvo i sigurnost: čistoća javnih površina, održavanje površina bez prometa motornih vozila (šetnice), javna rasvjeta, oborinska odvodnja i zelene površine. Time se pokazuje da se ključni servisni segmenti koji su u sezoni najvidljiviji (čistoća, rasvjeta, šetnice, odvodnja i javne zelene površine) tretiraju kao

kontinuirani sustav, a ne kao ad hoc reakcija. Institucionalno-operativno, uloga komunalnog društva posebno je važna za destinaciju jer objedinjuje funkcije koje su za turizam „kritične". U dokumentima se navodi da komunalno društvo Zeleno i modro d.o.o. obavlja višestruke poslove (gospodarenje otpadom, upravljanje i naplata parkirališta, ophodnja i održavanje nerazvrstanih cesta, lučke pristojbe). Takva integrirana organizacija dijela usluga izravno je povezana s nosivošću: čistoća i otpad određuju okolišnu kvalitetu i doživljaj prostora, parkiranje i prohodnost utječu na prometno opterećenje i funkcionalnost obalnog pojasa, a lučke pristojbe i režimi uz more dotiču upravljanje obalnim resursom koji je temelj turističke atraktivnosti.

3.13.2. Javne i društvene usluge: obrazovanje i socijalna skrb kao „rezidentna" baza nosivosti

Iako obrazovne i socijalne usluge primarno služe stanovnicima, u turističkoj destinaciji one imaju i posrednu ulogu u nosivosti, jer održavaju kvalitetu života, stabilnost radne snage i društvenu otpornost u sezoni. Provedbeni program i prateći dokumenti opisuju širok obuhvat društvene infrastrukture, uključujući predškolski sustav s 11 jedinica DV "Kaštela" raspoređenih po naseljima. Ovaj podatak relevantan je upravo za rezidentnu komponentu nosivosti destinacije: dostupna mreža predškolskih kapaciteta podupire ostanak i mobilnost obitelji, što je važno u gradu u kojem je značajan dio rada i usluga povezan s turizmom i sezonskim gospodarskim ciklusima.

Socijalni segment dodatno osvjetljava stvarno opterećenje usluga i potrebu planiranja u sezoni. Godišnje izvješće o provedbi za 2022. godinu navodi ostvarenje pokazatelja 624 korisnika jednokratne pomoći (uz plan 330) te 154 korisnika socijalnih usluga (uz plan 178), uz evidentirana izdvajanja u proračunskom programu socijalne skrbi. Ovi pokazatelji su važni iz dva razloga: prvo, pokazuju da se dio potreba javlja iznad planirane razine (jednokratne pomoći), a drugo, potvrđuju da se javne usluge ne koriste samo "prosječno", nego u stvarnim okolnostima često prelaze planirani okvir. U metodologiji nosivog kapaciteta to znači da sezonske vršne situacije treba promatrati kao scenarij u kojem dodatno opterećenje može eskalirati i zahtijevati veću fleksibilnost sustava (socijalna skrb, komunalne intervencije, komunikacija s građanima i gostima).

3.13.3. Dostupnost zdravstvenih usluga i osjetljivost u vršnim opterećenjima

Zdravstvena zaštita u Kaštelima organizirana je kroz primarnu zdravstvenu zaštitu (domovi zdravlja i ordinacije opće i dentalne medicine), ljekarničke usluge dostupne u svim naseljima te hitnu medicinsku pomoć u suradnji sa županijskim sustavom. Tijekom turističke sezone dolazi do povećanja broja korisnika zdravstvenih usluga i opterećenja hitnih službi, osobito u obalnom pojasu. Iako se zdravstveni sustav oslanja na regionalnu mrežu, a prostorna blizina i prometna povezanost prema Splitu omogućuju održavanje zadovoljavajuće razine dostupnosti, provedbeni

dokumenti jasno upućuju na strukturnu činjenicu: zdravstvene usluge u Kaštelima dominantno su organizirane kroz primarnu zaštitu, dok se specijalističko-konzilijarna i bolnička skrb u pravilu ostvaruje u Splitu. U analizi nosivog kapaciteta to je osjetljiva točka: u uobičajenim uvjetima regionalna dostupnost može biti dovoljna, ali u scenarijima izvanrednih opterećenja (vršni tjedni sezone, incidentne situacije, toplinski valovi ili masovna događanja) zdravstveni sustav ostaje segment koji može postati ograničavajući čimbenik.

3.13.4. Sigurnost, javni red i otpornost sustava

Sigurnosne usluge (policija, vatrogastvo, civilna zaštita) organizirane su na lokalnoj i županijskoj razini. Provedbeni program Grada Kaštela identificira jačanje sustava civilne zaštite, ulaganja u protupožarnu infrastrukturu i preventivne mjere tijekom ljetne sezone. Za destinaciju s dugom obalom i gusto naseljenim prostorom sigurnost ima izravan utjecaj na nosivost, osobito u kontekstu požarne ugroženosti, sigurnosti javnih okupljanja i upravljanja rizicima. U vršnim mjesecima, kada se povećava broj korisnika prostora, čak i relativno mali incidenti mogu generirati disproporcionalni pritisak na službe (pristup hitnih vozila u gužvama, evakuacijske rute, koordinacija događanja), zbog čega je preventivno planiranje i operativna pripravnost nužan dio „funkcionalne nosivosti" destinacije.

3.13.5. Turističke i informacijske usluge: upravljanje doživljajem i disperzijom potražnje

Turističke usluge u Kaštelima uključuju rad turističke zajednice, informativne punktove, sustav javnih manifestacija, kulturnih i sportskih događanja te održavanje plaža, šetnica i javnih prostora. Dostupnost informacija i servisnih funkcija tijekom sezone se poboljšava, no analiza upućuje na potrebu ravnomjernije prostorne raspodjele usluga između sedam naselja i daljnji razvoj digitalnih rješenja (online informiranje i pametne usluge) kako bi se smanjio pritisak na nekoliko najfrekventnijih točaka. Provedbeni program donosi i službene serije dolazaka i noćenja (DZS) te pokazuje rast do 2019. godine. Konkretno, u 2019. je zabilježeno 114.990 dolazaka i 623.708 noćenja, uz prevlast stranih gostiju. Ovi brojevi su relevantni za analizu dostupnosti usluga jer predstavljaju razinu turističkog opterećenja na koju se sustavi (komunalni, prometni, zdravstveni, sigurnosni i informacijski) moraju prilagoditi, osobito zato što se znatan dio noćenja koncentrira u sezoni. U operativnom smislu, događanja su prepoznata kao alat disperzije potražnje i produljenja sezone: Grad održava javno dostupan kalendar događanja na službenim stranicama, što je temeljni kanal informiranja i koordinacije programa. Uz gradske kanale, turistička zajednica destinacije koristi društvene mreže kao dio informacijske dostupnosti – primjerice Facebook stranicu "Visit Kaštela" i Instagram profil „visitkastela" – što je važno jer informacijska dostupnost postaje dio

"servisne nosivosti" (smanjuje se potreba za fizičkim informiranjem, usmjerava tokove posjetitelja i upravlja očekivanjima).

3.13.6. Trgovina, ugostiteljstvo i osnovne usluge

Trgovine, ugostiteljski objekti i osnovne usluge (banke, pošte i servisne djelatnosti) dostupni su na cijelom urbanom području, s većom koncentracijom u obalnom pojasu. Tijekom ljetnih mjeseci uobičajeno dolazi do produženja radnog vremena i pojave privremenih usluga, što povećava dostupnost za posjetitelje, ali istodobno pojačava pritisak na promet, komunalni sustav i javni prostor. U analizi nosivog kapaciteta to je tipičan dvosjekli učinak: servisna ponuda raste i poboljšava iskustvo posjetitelja, ali generira dodatne tokove ljudi i roba, potrebu za većim brojem odvoza otpada, intenzivnijom logistikom dostave i većim zahtjevima za parkiranjem i prohodnošću.

3.13.7. Prostorna i funkcionalna dostupnost usluga: linearnost grada i promet kao uvjet dostupnosti

Iz Izvješća o stanju u prostoru proizlazi da Kaštela imaju linearnu strukturu naselja i relativno dobru prostornu dostupnost osnovnih usluga, ali i ograničenja uzrokovana državnom cestom D8, koja dijeli prostor na obalni i zaobalni dio. U praksi to znači da dostupnost usluga u velikoj mjeri ovisi o prometnoj protočnosti te da vremenska dostupnost (zastoji i zagušenja) u sezoni postaje jednako važna kao i sama prostorna raspoređenost usluga. U takvom urbanom obliku pješačka i biciklistička povezanost sve više dobiva na važnosti za svakodnevno i turističko korištenje prostora, jer može ublažiti ovisnost o automobilu u mikro-zonama obale, šetnica i kulturnih jezgri. Dokumenti prostornog planiranja i izvješća o stanju u prostoru dodatno upućuju na značajne prostorne udjele turističkih i sportsko-rekreacijskih namjena u obalnom pojasu (kupališta i sportsko-rekreacijske zone) te na važnost infrastrukturnih sustava u ukupnom prostornom balansu; upravo zato dostupnost usluga u obalnom koridoru treba promatrati kao osjetljivu na prometna zagušenja, posebno u vršnim satima sezone.

3.13.8. Institucionalna organiziranost usluga: administrativna dostupnost i mreža pružatelja

Dostupnost usluga u destinaciji Kaštela ne odnosi se samo na turizam i komunalni sustav, nego i na administrativne i javne funkcije koje omogućuju svakodnevno funkcioniranje stanovnika i poslovnog sektora (što je važno i za radnu migraciju te sezonsko zapošljavanje). Provedbeni program eksplicitno mapira ključne institucije državne i javne uprave dostupne na području Kaštela (primjerice ispostave županijskih i državnih tijela, porezna uprava, geodetska uprava/katastar,

sudske službe i HZZ ispostava Kaštela). Takva mreža pridonosi “administrativnoj dostupnosti” usluga i smanjuje potrebu za putovanjem prema Splitu za dio postupaka, što posredno utječe i na prometno opterećenje u sezoni.

3.13.9. Operativna komunikacija i upravljački kapacitet

U provedbenom programu naglašava se institucionalna odgovornost Grada za praćenje provedbe mjera i izvještavanje, uključujući koordinacijsku ulogu unutar gradske uprave. To je važno jer pokazuje da se razvoj usluga i infrastrukture ne tretira isključivo reaktivno, nego kroz ciklus planiranja–provedbe–praćenja. U okviru nosivog kapaciteta upravo je takav upravljački pristup preduvjet da se kapaciteti (čistoća, javna rasvjeta, obala, prometna prohodnost, komunalne intervencije) mogu pratiti i prilagođavati vršnim scenarijima, a ne samo godišnjim prosjecima.

3.13.10. Zaključna ocjena u kontekstu nosivog kapaciteta

Analiza organiziranosti i dostupnosti usluga u destinaciji Grada Kaštela upućuje na zaključak da sustav javnih, komunalnih i turističkih usluga funkcionira stabilno u postojećim okvirima te da se organizacija usluga prilagođava sezonskim oscilacijama, ali uz povećano opterećenje resursa i troškova. Dostupnost usluga u najvećoj mjeri zadovoljava potrebe stanovništva i posjetitelja, što potvrđuju razvijen komunalni sustav s integriranom ulogom Zeleno i modro d.o.o., programsko planiranje održavanja ključnih javnih funkcija (rasvjeta, odvodnja, zelene površine, čistoća, šetnice), postojanje mreže javnih institucija te vidljiva turistička dinamika (primjerice 2019.: 114.990 dolazaka i 623.708 noćenja). Istodobno, linearnost grada i prometna osjetljivost (D8 kao barijera i sezonska zagušenja) čine dostupnost usluga ranjivom na poremećaje protočnosti, dok zdravstveni sustav, kao segment koji se dominantno oslanja na primarnu zaštitu i regionalnu bolničku skrb u Splitu, ostaje posebno osjetljiv u scenarijima izvanrednih opterećenja. U ukupnoj procjeni nosivog kapaciteta destinacije, organiziranost i dostupnost usluga djeluju kao potporni, ali potencijalno ograničavajući čimbenik u slučaju daljnjeg intenziviranja turizma bez paralelnog jačanja infrastrukturnih i organizacijskih kapaciteta. To uključuje jačanje operativnih kapaciteta, bolju prostornu ravnotežu usluga među sedam naselja, digitalizaciju i integrirano planiranje, kako bi sustav mogao zadržati kvalitetu u vršnim sezonskim režimima.

3.14. Analiza stanja i potreba ljudskih potencijala u destinaciji – Grad Kaštela

Ljudski potencijali predstavljaju ključni operativni i razvojni resurs turističke destinacije jer izravno određuju kvalitetu pruženih usluga, razinu zadovoljstva posjetitelja, sposobnost sustava da izdrži sezonska vršna opterećenja te dugoročnu održivost turističkog razvoja. U metodologiji izračuna nosivog kapaciteta destinacije, analiza ljudskih potencijala omogućuje procjenu može li lokalna zajednica – zajedno s javnim službama i institucionalnim okvirom – odgovoriti na povećane zahtjeve turizma bez narušavanja kvalitete života stanovnika i bez degradacije okoliša i javnog prostora. U Kaštelima je ova dimenzija osobito važna zbog specifičnog prostornog i funkcionalnog konteksta: riječ je o linearno urbaniziranoj obalnoj destinaciji s rastućim brojem stanovnika i kontinuiranim porastom turističkih aktivnosti, pri čemu sezonalnost snažno povećava potražnju za radnom snagom u turizmu i povezanim djelatnostima, ali i u javnim i komunalnim sustavima koji održavaju funkcionalnost destinacije. U tom smislu, ljudski potencijali destinacije obuhvaćaju tri međusobno povezana sklopa: (1) demografsku i obrazovnu strukturu radno sposobnog stanovništva kao bazu radne snage, (2) stanje na lokalnom tržištu rada i sezonsku dinamiku zapošljavanja te (3) institucionalne kapacitete za razvoj kompetencija i upravljanje resursima rada, uključujući ulogu javnih tijela, razvojnih institucija i civilnog društva. Upravo u Kaštelima nužno je povezati ljudske potencijale s rastom turističke potražnje i smještajnih kapaciteta, jer se turizam u velikoj mjeri odvija u privatnom smještaju, što mijenja strukturu potrebnih kadrova i povećava oslanjanje na niz „raspršenih" servisnih zanimanja (čišćenje, održavanje, logistika, komunalne usluge, digitalna podrška iznajmljivačima), uz klasične potrebe ugostiteljstva.

3.14.1. Demografska struktura kao temelj ljudskih potencijala

Prema Popisu stanovništva 2021. godine, Grad Kaštela ima 37.794 stanovnika, dok procjene Državnog zavoda za statistiku iz prethodnih godina upućuju na trend rasta stanovništva u odnosu na razdoblje prije 2011. godine. U pojedinim godinama Kaštela se ubrajaju među rijetke gradove u Splitsko-dalmatinskoj županiji s pozitivnim migracijskim saldom, što predstavlja potencijalnu razvojnu prednost jer povećava bazu radne snage i smanjuje rizik depopulacije koji je prisutan u dijelu šire regije. Dobna struktura stanovništva pritom ima dvojako značenje za nosivi kapacitet. S jedne strane, udio radno sposobnog stanovništva (15–64 godine) iznosi približno 68–69 % ukupne populacije, što je povoljan temelj za radni kontingent. S druge strane, prisutan je proces starenja stanovništva, uz koeficijent starosti iznad 19 %, što dugoročno može smanjivati raspoloživost radne snage za fizički zahtjevnija zanimanja i povećavati pritisak na javne sustave (socijalne i zdravstvene usluge). Ova struktura upućuje na potrebu planiranja mjera zadržavanja mlađeg radno

sposobnog stanovništva, poticanja obrazovanja i prekvalifikacija te privlačenja sezonske i deficitarne radne snage u razdobljima vršnog opterećenja.

3.14.2. Tržište rada: trendovi zaposlenosti i nezaposlenosti kao indikator operativne nosivosti

Službeni podaci prikazani u gradskim planskim dokumentima upućuju na rast zaposlenosti u razdoblju 2014.–2019. Broj zaposlenih u Kaštelima povećao se s 4.853 (2014.) na 5.513 (2019.), uz međugodišnje oscilacije koje su također evidentirane: 4.637 (2015.), 4.898 (2016.), 4.630 (2017.), 5.464 (2018.) i 5.513 (2019.). Ovaj rast zaposlenosti važan je pokazatelj jačanja lokalne gospodarske baze i tržišta rada, ali u kontekstu turizma ima i dodatnu implikaciju: što je tržište rada "zategnutije", to je teže osigurati dodatne radnike u sezoni. Istodobno je prikazan i pad nezaposlenosti prema evidenciji HZZ (Ispostava Kaštela). U prosincu je broj nezaposlenih smanjen s 2.569 (12/2014.) na 2.178 (12/2019.), uz zaključak da se broj nezaposlenih u prosincu 2019. u odnosu na prosinac 2014. „prepolovio". Ovaj trend, zajedno s podacima o sezonalnosti nezaposlenosti po mjesecima, relevantan je za nosivost destinacije: niža nezaposlenost često znači i manju raspoloživost lokalne radne snage u vrhuncu sezone, što povećava rizik pada kvalitete usluge, rasta radnog opterećenja i većeg oslanjanja na uvoz radnika ili na sezonske angažmane izvan lokalne baze.

3.14.3. Povezanost s turizmom: rast potražnje i rast potreba za radnicima

U sezoni se u pravilu povećava potražnja za radnicima u smještajnim i ugostiteljskim objektima, trgovini i uslugama, ali i u komunalnim djelatnostima koje održavaju standard destinacije (čistoća, održavanje javnih površina i plaža), zatim u prometnim i logističkim službama, kao i u segmentima zdravstva i javne sigurnosti koji trpe povećan broj korisnika prostora. Posebnost Kaštela – naglašeno privatni smještaj – mijenja profil kadrovske potrebe: osim klasičnog hotelskog i restoranskog osoblja raste potreba za servisnim i pomoćnim zanimanjima (čišćenje i pranje rublja, održavanje apartmana i okućnica, tehničko održavanje), zatim za logistikom otpada i pojačanim komunalnim operativama, komunalnim redarstvom, prometnim upravljanjem i digitalnom podrškom iznajmljivačima (rezervacijski kanali, komunikacija s gostima, administrativna obrada). Takva sezonalnost stvara pritisak na lokalno tržište rada i često rezultira nedostatkom kvalificirane radne snage, većim zapošljavanjem sezonskih radnika iz drugih dijelova Hrvatske ili inozemstva te povećanim opterećenjem stalno zaposlenih djelatnika u javnim službama.

3.14.4. Struktura zaposlenosti i sektorska raspodjela radne snage

Prema analizama iz Izvješća o stanju u prostoru i Provedbenog programa, najveći udio zaposlenih koncentriran je u sektorima građevinarstva, ugostiteljstva i turizma, trgovine i usluga te javnih i komunalnih djelatnosti. Ova raspodjela je tipična za obalna urbana područja s intenzivnim investicijskim ciklusima i sezonskom turističkom potražnjom. U kontekstu nosivog kapaciteta važno je da se upravo u tim sektorima pojavljuju „kritične točke" radne snage: građevinarstvo i održavanje infrastrukture imaju sezonske i investicijske vrhunce; turizam i ugostiteljstvo imaju ljetne vrhunce; trgovina i usluge šire radno vrijeme i opseg poslovanja; a javne i komunalne djelatnosti moraju održati standard grada pod povećanim brojem korisnika.

3.14.5. Ljudski potencijali u javnim i komunalnim sustavima kao „infrastruktura usluge"

Posebno važan segment u analizi nosivog kapaciteta čine ljudski potencijali u javnim i komunalnim sustavima: komunalna poduzeća (održavanje infrastrukture, gospodarenje otpadom, javna rasvjeta), vodoopskrba i odvodnja, promet i javni prijevoz, upravne i planerske službe Grada te sustavi civilne zaštite i javne sigurnosti. Iz dostupnih izvješća proizlazi da su gradske službe funkcionalne, ali u razdobljima turističkog vrhunca rade na granici operativnih kapaciteta. Sezonski porast broja korisnika komunalnih usluga, veće količine otpada, povećana potrošnja vode i intenzivniji promet stvaraju potrebu za većim brojem operativnog osoblja, fleksibilnijim organizacijskim modelima rada i dodatnim edukacijama zaposlenika za rad u uvjetima povećanog pritiska. U nosivosti destinacije upravo se ovdje pojavljuje važna činjenica: i kada je fizička infrastruktura „dostatna", ljudski resursi mogu postati usko grlo zbog nemogućnosti održavanja standarda (vrijeme reakcije, učestalost održavanja, čistoća, sigurnost) u vršnim razdobljima.

3.14.6. Obrazovna struktura i dostupnost stručnih kadrova

Podaci o obrazovnoj strukturi stanovništva Kaštela upućuju na rast udjela stanovništva sa završenom srednjom školom i postupno povećanje broja visokoobrazovanih osoba, no i dalje je ograničen broj specijaliziranih kadrova u turizmu, održivom upravljanju destinacijom, prometnom planiranju i zaštiti okoliša. Provedbeni program strukturirano obrađuje obrazovni sustav (predškolski, osnovnoškolski i srednjoškolski) te donosi grafičke i tablične prikaze (uključujući broj škola te pokazatelje učenika i nastavnika izražene u FTE kroz godine), što je važno jer obrazovna infrastruktura predstavlja dugoročnu bazu razvoja kompetencija. U destinacijskom upravljanju to otvara prostor za planiranje i poticanje lokalnih kompetencija – primjerice jezika, ugostiteljskih standarda, digitalnih vještina i vještina upravljanja kvalitetom – te za uključivanje mladih u lokalno gospodarstvo, čime se smanjuje rizik odljeva radne snage. To stvara potrebu

jačanja suradnje s obrazovnim institucijama u regiji, poticanja stručnih i cjeloživotnih programa obrazovanja te razvoja lokalnih kompetencija za upravljanje održivim turizmom i destinacijskim resursima. Upravo "upravljanje destinacijom" postaje sve važniji profil rada: planiranje, praćenje pokazatelja, koordinacija dionika, održivost i okolišni standardi – a takvi profili su u pravilu deficitarni u odnosu na brzinu rasta turističke potražnje.

3.14.7. Institucionalni kapaciteti i civilni sektor kao dio ljudskog kapitala destinacije

Provedbeni program prepoznaje jačanje institucionalnih kapaciteta kroz Razvojnu agenciju Grada Kaštela (Kastelara) i projekte usmjerene na jačanje usluga i kapaciteta, uz naglasak na valorizaciju lokalnih resursa i primjenu inovacija u sektorima turizma i poljoprivrede. U kontekstu nosivog kapaciteta, ovakva institucija je važna jer povećava sposobnost destinacije za pripremu i provedbu projekata, jačanje kompetencija i koordinaciju razvoja, što dugoročno može ublažavati kadrovske i organizacijske rizike. Društveni kapital destinacije dodatno se očituje kroz civilni sektor. U dokumentu se navodi da su u Kaštelima registrirane 284 aktivne udruge (stanje na 12.10.2021.), uz jasnu strukturu: sportske udruge 97 (34%), kulturne udruge 64 (22%), socijalna djelatnost 31 (10%), obrazovanje/znanost 26 (9%), gospodarstvo 22 (7%), zaštita okoliša 21 (7%), uz ostale kategorije. Ovaj podatak je iznimno važan u turističkom kontekstu jer udruge često sudjeluju u organizaciji manifestacija, volontiranju, lokalnoj animaciji i razvoju doživljaja destinacije. Time doprinose "mekom" kapacitetu destinacije – sposobnosti da proizvodi događanja, sadržaje i programe koji mogu disperzirati potražnju, produljiti sezonu i ojačati identitet mjesta, što je izravno povezano s nosivošću (smanjenje koncentracija, upravljanje tokovima, povećanje kvalitete doživljaja).

3.14.8. Ključni izazovi u upravljanju ljudskim potencijalima

Analiza stanja ljudskih potencijala u destinaciji Kaštela upućuje na nekoliko ključnih izazova koji imaju izravan utjecaj na nosivi kapacitet. Prvi je sezonska neravnoteža između ponude i potražnje radne snage, pri čemu se u ljetnim mjesecima generira snažan rast potreba u turizmu, ugostiteljstvu, komunalnim djelatnostima, prometu i javnim službama. Drugi je nedostatak kvalificiranih radnika u turizmu i komunalnim djelatnostima, što se pojačava trendom pada nezaposlenosti i rastom zaposlenosti. Treći je demografski proces starenja stanovništva (koeficijent starosti iznad 19%), koji dugoročno smanjuje radni kontingent i povećava potrebe za uslugama skrbi. Četvrti je povećano opterećenje javnih službi tijekom turističke sezone, kada se uz redovne korisnike pojavljuje velik broj privremenih korisnika prostora. Peto je ograničena mogućnost strateškog upravljanja ljudskim resursima na razini destinacije bez preciznijih sektorskih pokazatelja (npr. stvarni broj sezonskih radnika i struktura zanimanja).

3.14.9. Zaključna ocjena u kontekstu nosivog kapaciteta destinacije

Ljudski potencijali predstavljaju jedan od razvojno presudnih, ali potencijalno ograničavajućih elemenata nosivog kapaciteta destinacije Kaštela. Grad raspolaže relativno povoljnom bazom radno sposobnog stanovništva (68–69% populacije) i bilježi rast zaposlenosti (4.853 u 2014. do 5.513 u 2019.), uz pad nezaposlenosti (2.569 u 12/2014. na 2.178 u 12/2019.), što upućuje na jačanje lokalnog tržišta rada. Istodobno, upravo takav trend može otežati osiguranje dodatne radne snage u vrhuncu sezone. Pritom rast turističke potražnje do 2019. (114.990/623.708 prema DZS seriji u provedbenom programu te 116.122/638.590 prema TZ seriji u izvješću o stanju u prostoru) potvrđuje razinu sezonskog opterećenja koje generira potrebu za radnicima u širokom rasponu djelatnosti, osobito uz dominantan privatni smještaj koji širi spektar potrebnih usluga. Za dugoročnu održivost destinacije nužno je strateško planiranje ljudskih potencijala, jačanje lokalnih kompetencija i povezivanje turističkog razvoja s obrazovnim i zapošljavačkim politikama, uz kontinuirano praćenje opterećenja ljudskih resursa kao sastavnog dijela izračuna nosivog kapaciteta. U tom okviru institucionalni kapaciteti (uključujući Razvojnu agenciju Kastelara) i društveni kapital (284 aktivne udruge, uz dominaciju sportskih i kulturnih) predstavljaju važan potencijal za jačanje otpornosti destinacije, ali operativna nosivost i dalje će ovisiti o mogućnosti da se u sezoni osiguraju dovoljno brojni i dovoljno kvalificirani radnici u turizmu, komunalnim sustavima i javnim službama.

3.15. Analiza komunikacijske aktivnosti

Komunikacijska aktivnost destinacije Kaštela obuhvaća tri međusobno povezana komunikacijska sklopa: (1) institucionalnu komunikaciju Grada prema građanima i dionicima (transparentnost, e-uprava, informiranje, pristup informacijama i participativni procesi), (2) turističku komunikaciju usmjerenu na promociju destinacije i upravljanje informacijama za posjetitelje (primarno kroz Turističku zajednicu i brend “Visit Kaštela”) te (3) komunikaciju u javnim politikama i upravljanju rizicima (savjetovanja, objava planova, sigurnosne i krizne informacije te komunikacija razvojnih i infrastrukturnih projekata). U projektu nosivog kapaciteta destinacije komunikacija se promatra kao “horizontalna” komponenta upravljanja: ona izravno utječe na disperziju posjetitelja, usmjeravanje ponašanja (pravila korištenja prostora, komunalni red), percepciju kvalitete i reputaciju destinacije, ali i na sposobnost sustava da u vršnim razdobljima sezone održava funkcionalnost bez narušavanja svakodnevnog života lokalne zajednice.

3.15.1. Institucionalna komunikacija Grada: transparentnost, e-uprava i upravljačka komunikacija

Grad Kaštela kao primarni kanal institucionalne komunikacije koristi službenu web platformu, putem koje javno objavljuje dokumente, obavijesti i informacije te provodi participativne procese. Na razini strukture sadržaja istaknute su cjeline koje pripadaju standardu transparentnosti i javne odgovornosti, poput „Službeni glasnik", „Savjetovanje sa zainteresiranom javnošću", „Javna nabava" i srodni sadržaji. Ovakva organizacija komunikacijskih kanala nije samo informativna, nego predstavlja temelj povjerenja dionika u upravljanje destinacijom i omogućuje provjerljivost odluka, osobito u segmentima koji su za nosivost osjetljivi (prostorni razvoj, komunalni sustavi, javni radovi, režimi prometa i korištenje javnih površina).

Posebno je relevantno postojanje portala/e-sekcije „e-Kaštela" s brzim poveznicama na pristup informacijama, službene objave i ključne servise, čime se povećava dostupnost informacija i smanjuje administrativno opterećenje korisnika. U kontekstu nosivog kapaciteta, ovakav „digitalni ulaz" ima dodatnu vrijednost jer u razdobljima pojačanog pritiska (turistička sezona, veći broj upita i zahtjeva, pojačana potreba za obavještavanjem) omogućuje bržu distribuciju informacija i racionalnije korištenje administrativnih resursa.

Organizacijski okvir komunikacije dodatno potvrđuje činjenica da Grad ima definiran Odsjek za informatiku, koji obavlja poslove razvoja informacijskog sustava i sustava upravljanja dokumentima, informatizacije gradske uprave, održavanja komunikacijskih resursa te osiguravanja informacijske sigurnosti i zaštite podataka, uključujući online usluge građanima u okviru e-uprave. Za stručnu analizu to je važno jer pokazuje da komunikacija i digitalni kanali nisu „ad hoc" rješenje, već se oslanjaju na institucionaliziranu funkciju s mandatom za stabilnost sustava, sigurnost i zaštitu podataka – što je preduvjet pouzdanog funkcioniranja e-usluga, ali i pravovremene komunikacije u situacijama povećanog rizika ili opterećenja.

U segmentu prava na pristup informacijama Grad navodi kanale podnošenja zahtjeva (obrazac, e-mail, pisani i usmeni zahtjev uz navedeni kontakt), čime se uspostavlja formaliziran, standardiziran i provjerljiv komunikacijski proces. Ovaj aspekt je posebno važan za upravljanje reputacijskim i operativnim rizicima, jer osigurava građanima i dionicima jasan "put" do informacija, a gradskoj upravi mjerljiv i dokumentiran okvir postupanja.

U provedbenim dokumentima dodatno se naglašava obveza praćenja provedbe, analize pokazatelja i izvještavanja prema javnosti, uz definiran nositeljski okvir (Grad, gradonačelnik, koordinacija i izvještavanje). Time se komunikacija pozicionira kao sastavni dio ciklusa upravljanja (planiranje–

provedba–praćenje–izvještavanje), što je za nosivost destinacije ključno jer omogućuje prilagodbu mjera i resursa prema stvarnim sezonskim pritiscima (npr. promet, čistoća, održavanje javnih površina, sigurnost). U organizacijskim aktima Grada spominju se i poslovi implementacije GIS sustava i vođenja baza podataka o infrastrukturi, što je važno i za suvremeni komunikacijski pristup: GIS i baze podataka predstavljaju upravljačku infrastrukturu za transparentno informiranje o radovima, režimima prometa, stanju infrastrukture i potencijalno za razvoj otvorenih podataka, čime se povećava predvidljivost i smanjuju konflikti u prostoru tijekom sezone.

3.15.2. Komunikacija događanja kao alat upravljanja posjetiteljskim tokovima

Kaštela provode centraliziranu komunikaciju događanja putem javno dostupnog kalendara događanja na službenim stranicama. U destinaciji s linearnim urbanim oblikom i prostorno raspršenim atraktorima, ovakav alat ima izravnu upravljačku funkciju: omogućuje informiranje o manifestacijama, kulturnim i zabavnim programima, ali i planiranje posjeta po terminima i lokacijama, što može doprinijeti disperziji posjetitelja i smanjenju koncentracijskih „udarnih točaka".

U provedbenim dokumentima prepoznato je i kvantitativno praćenje dijela komunikacijske aktivnosti kroz pokazatelje „broj posjetitelja turističkih manifestacija" i "ukupan broj turističkih noćenja" u okviru mjera poticanja održivog razvoja turizma.

3.15.3. Turistička komunikacija: brend „Visit Kaštela" i digitalna prisutnost

Turistička komunikacija destinacije provodi se i kroz kanale Turističke zajednice, uz brendiranje „Visit Kaštela" i aktivnu prisutnost na društvenim mrežama (Facebook i Instagram). Ovakvi kanali omogućuju brzo informiranje o događanjima, sadržajima i aktualnostima, ali u kontekstu nosivog kapaciteta njihova vrijednost je i operativna: oni su platforma za usmjeravanje posjetitelja prema manje opterećenim lokacijama i terminima, za upravljanje očekivanjima te za pravovremeno komuniciranje informacija koje utječu na korištenje prostora (npr. prometni režimi, preporučeni pravci, komunalna pravila, informacije o dostupnosti sadržaja). U dodatnoj tržišno-analitičkoj dimenziji, u dostupnim izvorima navodi se i studijski/istraživački materijal o ponašanju turista u Kaštelima u kojem se naglašava važnost marketinga i učinkovite uporabe društvenih mreža te promocije u blizini destinacije, kao način „hvatanja" potražnje iz Splita i okolice. Taj uvid je važan jer se uklapa u realnu poziciju Kaštela kao destinacije koja funkcionira u neposrednoj gravitaciji snažnih atraktora (Split i Trogir), pri čemu komunikacija može biti ključan alat za konverziju izletničke i „spillover" potražnje u dulji boravak ili barem u bolje upravljani dnevni posjet.

Također postoje indikacije procesa izrade „Strategije razvoja Kaštelanskog turizma”, vidljive kroz anketni upitnik Turističke zajednice Grada Kaštela iz 2025., što je relevantno jer pokazuje uključivanje javnosti i dionika u definiranje smjera destinacije i komunikacijskog pristupa. U kontekstu nosivosti, ovakvi procesi participacije i prikupljanja stavova važni su jer smanjuju rizik „konflikta destinacije” (otpor lokalne zajednice, nepovjerenje prema razvojnim odlukama) i omogućuju da komunikacija bude usklađena s realnim kapacitetima prostora i očekivanjima stanovništva.

3.15.4. Komunikacija inkluzije i pristupačnosti te socijalnih programa

Komunikacijska aktivnost Grada obuhvaća i ciljane mjere povezane s inkluzijom i pristupačnošću, primjerice objave o ugradnji liftova za osobe s invaliditetom na plažama. Konkretno, komunicirane su intervencije na plaži u Kaštel Lukšiću (projekt i radovi ukupne vrijednosti oko 200.000 kn, pri čemu je sam lift oko 130.000 kn) te postavljanje istovrsnog dizala na plaži Torac u Kaštel Gomilici. Ovakva komunikacija nije samo informativna: ona je dio reputacijskog okvira destinacije i signal inkluzivnosti, a u smislu nosivosti doprinosi boljem usmjeravanju korisnika i ravnopravnijoj dostupnosti prostora. Dodatno, komunikacija socijalnih programa ima izravan učinak na društvenu otpornost destinacije. Grad je komunicirao nastavak skrbi za starije osobe i osobe s invaliditetom kroz projekt “Zaželi Kaštela”, ukupne vrijednosti 990.000 EUR, s najmanje 120 korisnika usluga, planiranim zapošljavanjem ukupno 20 pružatelja/ica potpore, u trajanju 36 mjeseci, od čega 33 mjeseca terenskih aktivnosti. Ovaj podatkovno precizan okvir važan je i u komunikacijskom i u nosivom smislu: komunikacija takvih programa istodobno informira korisnike i dionike te jača percepciju odgovorne destinacije, što dugoročno utječe na reputaciju, socijalnu koheziju i prihvatljivost turističkog razvoja.

3.15.5. Komunikacija u prometnim i razvojnim projektima: uloga javnosti i koordinacije

U strateškim prometnim dokumentima (SUMP) naglašava se da je za uspješnu provedbu mjera održive mobilnosti nužna kvalitetna komunikacija s javnošću i dionicima kroz različite medije i kanale, uz koordinaciju relevantnih institucija. Iako je SUMP izrađen za šire urbano područje Splita, njegov funkcionalni obuhvat uključuje Kaštela, a u gradskim dokumentima se razmatra integracija željeznice u javni prijevoz, smanjenje zagušenja i mjere sigurnosti (npr. rampe i signalizacija na prijelazima). Sve navedeno zahtijeva snažnu i unaprijed planiranu javnu komunikaciju, osobito u razdobljima radova, promjena režima prometa i povećanog sezonskog opterećenja, jer bez pravovremene i precizne komunikacije raste rizik zastoja, nesigurnosti i negativne percepcije destinacije.

3.15.6. Procjena zrelosti komunikacije, rizici i preporuke u funkciji nosivog kapaciteta

Komunikacijska aktivnost Kaštela pokazuje solidnu institucionalnu osnovu: postoje formalni i javno dostupni kanali transparentnosti, e-uprava kroz "e-Kaštela", jasno definiran organizacijski okvir (Odsjek za informatiku), standardiziran postupak pristupa informacijama, centralizirana komunikacija događanja te turistička digitalna prisutnost kroz TZ ("Visit Kaštela", društvene mreže). Uz to, u provedbenim dokumentima već postoje mjerljivi indikatori povezani s komunikacijom i turističkim pritiscima (ciljevi za posjetitelje manifestacija 1.600 → 2.000 te noćenja 479.474 → 557.000), što je dobra osnova za integraciju komunikacije u model nosivog kapaciteta. Istodobno, identificiraju se tri ključne "praznine" koje su važne upravo iz perspektive nosivosti. Prvo, standardizacija i mjerljivost dosega komunikacije još nije sustavno razrađena: postoje pojedini pokazatelji vezani uz manifestacije i noćenja, ali nedostaje strukturirano izvještavanje o dosegu i učinkovitosti komunikacije (web statistike, engagement, broj upita, sezonski vrhovi informiranja). Drugo, s obzirom na snažno oslanjanje na web i online usluge, potrebno je formalno ugraditi standarde digitalne pristupačnosti sadržaja i jasnu politiku objave u pristupačnim formatima, kako bi komunikacija bila ravnopravno dostupna svim skupinama korisnika (što je posebno relevantno za osobe s invaliditetom i starije osobe, ali i za posjetitelje). Treće, zbog sezonskih prometnih zagušenja i prostorne osjetljivosti obalnog pojasa, nužan je unaprijed definiran protokol krizne, sigurnosne i prometne komunikacije u sezoni (zatvaranja, režimi prometa, alternativne rute, sigurnosne preporuke), integriran između Grada, komunalnih službi i Turističke zajednice. Zaključno, komunikacija u Kaštelima ne predstavlja samo promotivnu aktivnost, nego funkcionalni upravljački alat nosivosti destinacije. U vrhuncu sezone ona mora simultano podržavati tržišnu vidljivost (digitalna prisutnost i pozicioniranje unutar "splitske" cjeline), ali i upravljati kapacitetima prostora kroz informiranje o prometu, parkiranju, režimima i događanjima, uz komunikaciju održivih ponašanja (otpad, zaštita mora, racionalna potrošnja) i inkluzivnosti (pristupačnost i socijalni programi). Postojeća institucionalna infrastruktura i dokumentirani pokazatelji daju dobru osnovu, a daljnje unapređenje mjerljivosti, digitalne pristupačnosti i sezonskih komunikacijskih protokola predstavlja logičan korak prema jačanju otpornosti i održivosti turističke destinacije Grada Kaštela. Komunikacijska aktivnost destinacije Kaštela obuhvaća institucionalnu komunikaciju Grada (transparentnost, e-uprava, informiranje građana), turističku komunikaciju (promocija destinacije i upravljanje informacijama za posjetitelje) te komunikaciju u javnim politikama (savjetovanja, objava planova, sigurnosne i krizne informacije). U projektu nosivog kapaciteta komunikacija je „horizontalna" komponenta: izravno utječe na disperziju posjetitelja, upravljanje ponašanjem (pravila, komunalni red), percepciju kvalitete i reputaciju destinacije.

3.16. Analiza konkurencije

Turistička destinacija Grad Kaštela djeluje u izrazito konkurentnom prostoru srednje Dalmacije, između Splita i Trogira, unutar jedne od najintenzivnijih turističkih zona hrvatskog Jadrana. Za razliku od samostalnih destinacija koje svoju tržišnu poziciju grade na jednom dominantnom motivu putovanja, Kaštela se nalaze u složenijoj situaciji: istodobno sudjeluju u širem turističkom sustavu Splitsko-dalmatinske županije, konkuriraju destinacijama snažnijeg međunarodnog brenda, ali i koriste prednosti prelijevanja potražnje iz obližnjih urbanih i kulturnih središta. Zbog toga analiza konkurencije obuhvaća tržišno natjecanje, funkcionalne veze, diferencijaciju proizvoda, prostorna ograničenja, cjenovnu i prometnu konkurentnost te sposobnost destinacije da iz pasivne 'spavaoničke' ili logističke uloge prijeđe u jasno profiliranu, samostalno prepoznatljivu turističku destinaciju.

Ova proširena analiza temelji se na četiri skupine izvora: (1) službenim statističkim izvorima na nacionalnoj i županijskoj razini (DZS; HTZ/eVisitor + eCrew; Ministarstvo turizma i sporta), (2) službenim stranicama ključnih konkurentskih destinacija i institucija, (3) javno dostupnim lokalnim statističkim objavama turističkih zajednica gdje su one postojale u preglednom i usporedivom obliku, te (4) dostavljenom nacrtu Plana upravljanja destinacijom Grada Kaštela. Pri tumačenju podataka nužno je razlikovati DZS-ovu statistiku komercijalnog smještaja od HTZ-ovih godišnjih rezultata koji obuhvaćaju ukupni promet prijavljen kroz eVisitor i integrirani eCrew, odnosno komercijalni, nekomercijalni i nautički promet. Kako bi se izbjegla metodološka pogreška, u nastavku se svaka brojka navodi uz jasno označenu razinu obuhvata.

3.16.1. Tržišni kontekst i polazne činjenice

Tablica 1A. Makrorazina turističkog tržišta i pozicioniranje županije

Razina	Pokazatelj	Vrijednost	Napomena
Hrvatska	Ukupan turistički promet 2025. (svi kapaciteti)	21.837.209 dolazaka i 110.132.564 noćenja	HTZ/eVisitor + eCrew
Hrvatska	Komercijalni smještaj 2025.	20,7 mil. dolazaka i 94,8 mil. noćenja	DZS
Hrvatska	Struktura komercijalnih noćenja 2025.	90,3 % strani turisti; 9,7 % domaći	DZS
Splitsko-dalmatinska županija	Komercijalni smještaj 2025.	3,9 mil. dolazaka i 18,4 mil. noćenja	DZS

Razina	Pokazatelj	Vrijednost	Napomena
Splitsko-dalmatinska županija	Ukupan promet 2025. (svi kapaciteti)	20.903.134 noćenja	HTZ / Ministarstvo turizma i sporta

Izvor: DZS; HTZ; Ministarstvo turizma i sporta; lokalno objavljeni sažeci TZ Kaštela / Grada Kaštela.

Tablica 1B. Dostupnost i lokalne napomene relevantne za Kaštela

Razina	Pokazatelj	Vrijednost	Napomena
Zračna luka Split	Promet putnika u rujnu 2025.	558 tisuća putnika; najveći promet među hrvatskim zračnim lukama u tom mjesecu	DZS
Kaštela	Javno objavljen lokalni rezultat za 2025.	137.141 dolazak i 731.336 noćenja	lokalne objave TZ/Grada
Kaštela	Napomena uz lokalne brojke	U dostavljenom nacrtu Plana pojavljuju se i nešto više vrijednosti; prije finalizacije potrebno je usklađenje	urednička provjera

Izvor: DZS; HTZ; Ministarstvo turizma i sporta; lokalno objavljeni sažeci TZ Kaštela / Grada Kaštela.

Šibenik je u ovoj analizi sekundarni, ali vrlo važan komparativni primjer. Nije neposredni susjed Kaštela, no relevantan je kao dokaz da se kulturna baština, javni prostor, tvrđave, programiranje događanja i urbani identitet mogu povezati u snažniju i cjelogodišnje uporabljiviju destinacijsku cjelinu. Šibenik raspolaže UNESCO lokalitetima i posljednjih je godina uspješno ojačao percepciju grada koji nije samo tranzitna ili jednodnevna točka, nego destinacija iskustva.

Za Kaštela je ključna lekcija iz šibenskog primjera da baština sama po sebi nije turistički proizvod. Proizvod nastaje tek kad postoji upravljanje pristupom, interpretacija, događajna aktivacija, zajednička komunikacija i jasna mreža lokacija. U tom smislu, sedam Kaštela mogu biti snažan diferencijator samo ako se njima upravlja kao sustavom, a ne kao zbrojem pojedinačnih lokaliteta.

3.16.2. Kriteriji benchmarkinga i izbor usporedivih destinacija

Benchmarking je proveden kroz kombinaciju kvantitativnih i kvalitativnih kriterija. Kvantitativni kriteriji uključuju opseg turističkog prometa, dostupnost, strukturu smještaja i sezonalnost gdje su podaci bili javno usporedivi. Kvalitativni kriteriji uključuju snagu brenda, prepoznatljivost kulturne ili prirodne atrakcijske osnove, širinu proizvoda, potencijal cjelogodišnjeg poslovanja,

upravljanje javnim prostorom te stupanj diferenciranosti u odnosu na Kaštela. Cilj nije bio proizvesti prividnu egzaktost tamo gdje ne postoji potpuna usporedivost baza podataka, nego donijeti vjerodostojnu i za strateško odlučivanje korisnu usporedbu.

Destinacija	Snaga brenda	Kulturna atraktivnost	Plažno/obalni proizvod	Aktivni turizam	Potencijal cijele godine	Dostupnost zračnoj luci	Pritisak prostora
Kaštela	3/5	4/5	4/5	3/5	3/5	5/5	3/5
Split	5/5	5/5	3/5	2/5	5/5	5/5	5/5
Trogir	4/5	5/5	3/5	2/5	3/5	5/5	5/5
Omiš	3/5	3/5	3/5	5/5	3/5	4/5	4/5
Makarska	4/5	2/5	5/5	3/5	2/5	3/5	4/5
Šibenik	4/5	5/5	3/5	3/5	4/5	3/5	4/5

Napomena: ocjene 1-5 predstavljaju ekspertnu komparativnu procjenu temeljenu na provjerenim svojstvima destinacija, javno dostupnim statističkim pokazateljima i strukturi turističke ponude. Ocjena pritiska prostora (1–5) predstavlja komparativnu procjenu razine opterećenja prostora turizmom. Temelji se na odnosu turističkog prometa, broja stanovnika i prostorne površine destinacije te na procjeni sezonske koncentracije smještajnih kapaciteta i turističkih aktivnosti.

3.16.3. Profil glavnih konkurenata i implikacije za Kaštela

Split

Split je u regionalnom konkurentskom sustavu dominantni urbani i distribucijski centar. Njegova konkurentska snaga proizlazi iz koncentracije funkcija koje se rijetko nalaze u istoj destinaciji: UNESCO-om zaštićen povijesni kompleks s Dioklecijanovom palačom, najveća urbana aglomeracija središnje Dalmacije, snažna događajna i kulturna scena, trajektno čvorište, razvijeni city-break segment i visoka vidljivost na međunarodnom tržištu.

Za Kaštela Split predstavlja istodobno najjačeg konkurenta i najvažnijeg generatora potražnje. Velik dio gostiju koji noće u Kaštelima koristi Split kao primarni izletnički, kulturni i transportni magnet. To Kaštelima donosi prednost blizine, ali i rizik dugoročne ovisnosti o tuđem brendu. Strateški odgovor zato ne može biti imitacija Splita, nego diferencijacija: mirniji obalni ambijent, bolji odnos cijene i prostora, obiteljski boravak, autentična baština sedam Kaštela i lakša dostupnost iz zračne luke bez centralnog urbanog pritiska.

Trogir

Trogir je za Kaštela najizravniji kulturno-prostorni konkurent. UNESCO-ov status povijesne jezgre daje mu snažnu međunarodnu legitimaciju, a kompaktna urbana struktura omogućuje vrlo jasnu i lako komuniciranu turističku sliku. Za razliku od linearnog, disperziranog modela Kaštela, Trogir djeluje kao koncentrirana baštinska destinacija visoke prepoznatljivosti.

Ključna slabost Trogira iz perspektive dugoročnog nosivog kapaciteta jest ograničen prostor, visoka gustoća pritiska u jezgri, udaljenost i nedostatak uređenih plaža. Upravo tu Kaštela imaju svoju tržišnu nišu: više obale i uređenih kupališta, više prostora, više rezidencijalne udobnosti i veći potencijal za raspodjelu posjetitelja. Međutim, ta prednost vrijedi samo ako se prostorna raspršenost Kaštela pretvori u osmišljeni sustav interpretacijskih točaka, ruta i javnih prostora; u suprotnom raspršenost ostaje slabost, a ne konkurentska poluga.

Omiš

Omiš je važan konkurent u segmentu aktivnog i doživljajnog turizma. Službene stranice destinacije vrlo jasno komuniciraju Cetinu kao platformu za rafting, canyoning, zipline, kajaking i druge adrenalinske aktivnosti, čime Omiš postiže specijalizaciju koju Kaštela još nemaju u istoj razini tržišne jasnoće.

Za Kaštela je pouka iz Omiša dvostruka. Prvo, aktivni turizam ne nastaje spontano samo zato što postoji prirodni resurs; nužni su jasni proizvodi, prodajna logika, sigurnosni standardi i komunikacijska konzistentnost. Drugo, Kaštela ne trebaju kopirati Omiš, nego na Kozjaku i u zaleđu razvijati vlastitu, manje adrenalinsku, ali održiviju varijantu aktivnog i interpretacijskog proizvoda: pješačke i biciklističke rute, panoramske točke, kulturni krajolik, tematske šetnje i povezivanje s eno-gastro ponudom.

Makarska

Makarska je reprezentativan primjer zrele obalne destinacije snažnog ljetnog brenda, s vrlo vidljivim plažnim i hotelskim proizvodom, bogatom sezonskom događajnom scenom i visokim tržišnim volumenima. Službena stranica Turističke zajednice Makarske jasno komunicira destinaciju kao cjeloviti resort-grad s razrađenim kalendarom događanja, plažnim motivima i jakim ritmom sezone.

Makarska je za Kaštela relevantna prvenstveno kao benchmark za produktizaciju ljetne potražnje i komunikacijsku disciplinu. No njezin model nije u cijelosti prenosiv: Kaštela nemaju istu morfologiju rivijere ni istu povijesnu izgradnju hotelskog sektora. Upravo zato pokušaj izravnog kopiranja Makarske bio bi strateški promašaj. Korisnije je preuzeti logiku upravljanja iskustvom, događanjima i javnim prostorom, ali sadržajno ostati u vlastitom identitetskom okviru.

Šibenik

Šibenik je u ovoj analizi sekundarni, ali vrlo važan komparativni primjer. Nije neposredni susjed Kaštela, no relevantan je kao dokaz da se kulturna baština, javni prostor, tvrđave, programiranje događanja i urbani identitet mogu povezati u snažniju i cjelogodišnje uporabljiviju destinacijsku cjelinu. Šibenik raspolaže UNESCO lokalitetima i posljednjih je godina uspješno ojačao percepciju grada koji nije samo tranzitna ili jednodnevna točka, nego destinacija iskustva.

Za Kaštela je ključna lekcija iz šibenskog primjera da baština sama po sebi nije turistički proizvod. Proizvod nastaje tek kad postoji upravljanje pristupom, interpretacija, događajna aktivacija, zajednička komunikacija i jasna mreža lokacija. U tom smislu, sedam Kaštela mogu biti snažan diferencijator samo ako se njima upravlja kao sustavom, a ne kao zbrojem pojedinačnih lokaliteta.

3.16.4. Tržišno pozicioniranje Kaštela unutar konkurentskog prostora

Na temelju provjerene tržišne situacije Kaštela se ne bi trebala pozicionirati kao 'manji Split', 'jeftiniji Trogir' ili 'blaga Makarska'. Takve pozicije kratkoročno mogu privući promet, ali dugoročno održavaju destinaciju u podređenoj ulozi i čine je osjetljivom na cjenovni pritisak, volatilnost privatnog smještaja i infrastrukturno opterećenje bez adekvatne dodane vrijednosti.

Strateški održivo pozicioniranje Kaštela može se sažeti ovako: Kaštela su autentična obalna destinacija srednje Dalmacije, smještena između Splita i Trogira, koja spaja baštinu sedam Kaštela, dostupnost međunarodnoj zračnoj luci, rezidencijalnu udobnost boravka, javne obalne prostore i mogućnost razvoja mirnijeg, kvalitetnijeg i doživljajno složenijeg boravka od klasičnog tranzitnog ili jednodnevnog posjeta.

Takvo pozicioniranje podrazumijeva nekoliko važnih operativnih odluka. Prvo, Kaštela moraju ojačati vlastitu tržišnu priču oko jedinstvenog fortifikacijskog i urbanog niza 'sedam Kaštela'. Drugo, destinacija mora jasno definirati koje goste želi više, a koje manje: poželjniji su gosti duljeg boravka, obitelji, parovi izvan vrhunca sezone, gosti zainteresirani za baštinu, eno-gastro i aktivni odmor umjerenog intenziteta, te nautički i zrakoplovno dostupni gosti veće potrošnje. Treće,

konkurentska prednost ne smije se tražiti samo u nižoj cijeni smještaja, nego u boljoj vrijednosti za novac i boljem odnosu prostora, pristupačnosti i doživljaja.

Os pozicioniranja	Dominantni konkurenti	Preporučena pozicija Kaštela
Kulturna prepoznatljivost	Split, Trogir, Šibenik	Sustav 'sedam Kaštela' kao mrežna baštinska destinacija, a ne niz nepovezanih lokaliteta
Plažni i ljetni proizvod	Makarska, Omiš, Trogir	Mirniji obalni boravak, obiteljski ritam, javne šetnice i prostorna udobnost
Aktivni turizam	Omiš	Kozjak i zaleđe kao niskointenzivni aktivni i interpretacijski proizvod
Dostupnost	Split, Trogir	Najkraći i najjednostavniji pristup destinaciji iz zračne luke uz disperzirani obalni smještaj
Cjenovna vrijednost	Split, Trogir, Makarska	Ne natjecati se isključivo cijenom, nego ukupnom vrijednošću boravka

Tablica prikazuje poželjnu tržišnu diferencijaciju, a ne samo sadašnje stanje.

3.16.5. Porterova analiza konkurentskih sila

Porterov okvir pet konkurentskih sila koristan je jer pokazuje da se konkurentnost destinacije ne određuje samo brojem susjednih destinacija, nego i snagom kupaca, supstituta, kanala prodaje, investicijskih ulazaka i razinom diferencijacije proizvoda. U slučaju Kaštela sve su sile prisutne, ali ne djeluju jednakim intenzitetom.

1. Rivalstvo među postojećim destinacijama - visoko. Rivalstvo je visoko zato što se na malom prostoru natječu destinacije s vrlo snažnim atraktorima: Split kao urbano i prometno središte, Trogir kao UNESCO grad, Omiš kao aktivni proizvod, Makarska kao etablirana rivijera. Konkurencija je dodatno pojačana time što velik dio gostiju u srednjoj Dalmaciji uspoređuje više destinacija istog putovanja i vrlo lako kombinira boravak, izlete i promjenu baze smještaja.

2. Pregovaračka moć kupaca - visoka. Kupci, osobito individualni gosti koji rezerviraju online, imaju visoku moć usporedbe cijena, lokacije i recenzija. Dominacija privatnog smještaja dodatno povećava transparentnost cijena. Ako Kaštela ne izgrade jasno prepoznatljivu dodanu vrijednost, turist lako može zamijeniti smještaj drugom lokacijom unutar iste mikroregije.

3. Prijetnja supstituta - visoka. Glavni supstituti nisu samo susjedne dalmatinske destinacije, nego i druge mediteranske obalne lokacije s boljom hotelskom infrastrukturom ili jačim brand storytellingom. U segmentu kratkog ljetnog odmora i obiteljskog smještaja usporedivost je visoka, pa bez diferencijacije Kaštela ulaze u cjenovno osjetljiv segment.

4. Prijetnja novih ulazaka - srednja. Nove destinacije teško 'nastaju' preko noći, ali se postojeće destinacije mogu vrlo brzo repozicionirati kroz investicije, digitalni marketing i događanja. U tom smislu, prijetnja nije klasičan ulazak novog igrača, nego ubrzano jačanje postojećih konkurenata i njihov prelazak u segmente u kojima Kaštela tek žele rasti.

5. Pregovaračka moć dobavljača i kanala - srednje visoka. U destinaciji s velikim udjelom privatnog smještaja veliku važnost imaju OTA kanali, reputacijske platforme, aviopovezanost i lokalna kvaliteta javnih usluga. Pojedinačni iznajmljivači imaju ograničenu moć, ali platforme distribucije i percepcija kvalitete javnog prostora imaju vrlo jak učinak na konkurentnost.

Zaključno, Porterov model za Kaštela potvrđuje da je održiva konkurentnost moguća samo kroz diferencijaciju proizvoda, upravljanje kvalitetom javnog prostora i smanjenje ovisnosti o cjenovnoj konkurenciji.

3.16.6. SWOT analiza konkurentskog položaja Kaštela

SNAGE	SLABOSTI
• izvanredno povoljan položaj između Splita i Trogira • neposredna blizina Zračne luke Split i snažna prometna dostupnost • prepoznatljiva kulturna osnova - sedam Kaštela, obalne jezgre i fortifikacijski identitet • duga obalna linija, šetnice i prostorna raspršenost koja omogućuje disperziju boravka • povoljniji odnos cijene, prostora i dostupnosti u usporedbi s najskupljim urbanim središtima	• nedovoljno jasno zaokružen i međunarodno prepoznat destinacijski brend • dominacija privatnog smještaja uz relativno slabiji hotelski i cjelogodišnji proizvod • raspršen identitet ponude - baština postoji, ali nije dovoljno integrirana u jedinstven doživljaj • izražena sezonalnost i pritisak na komunalnu i prometnu infrastrukturu ljeti • rizik da destinacija ostane prvenstveno 'baza' za Split i Trogir
PRILIKE	PRIJETNJE

• jače brendiranje sedam Kaštela kao jedinstvenog kulturno-obalnog sustava	• jačanje konkurenata s već snažnijim brendom i većim investicijskim kapacitetom
• razvoj cjelogodišnjih proizvoda: baština, eno-gastro, lagani aktivni turizam, događanja	• daljnja cjenovna osjetljivost tržišta i pojačana usporedivost na digitalnim platformama
• povezivanje obale, zaleđa i zračne dostupnosti u diferenciran destinacijski narativ	• prostorni i komunalni pritisci koji mogu smanjiti kvalitetu života i doživljaj destinacije
• podizanje kvalitete privatnog smještaja i javnih prostora umjesto rasta volumena pod svaku cijenu	• klimatski i okolišni rizici, osobito ljetne vrućine, požari i opterećenje obale
• suradnja sa Splitom i Trogirom na razini regije uz istodobno jačanje vlastite tržišne samostalnosti	• pretjerano oslanjanje na sezonski privatni smještaj bez jačanja dodane vrijednosti

SWOT je fokusiran na konkurentski položaj destinacije, a ne na opći razvojni profil grada.

3.16.7. Model diferencijacije destinacije (USP) i ciljnih segmenata

Najveća strateška pogreška za Kaštela bila bi pokušati biti 'sve svima'. Održiv razvoj konkurentnosti traži jasnu jezgru diferencijacije, odnosno skup obilježja zbog kojih destinacija ima razlog postojanja i razlog odabira. Na temelju ove analize preporučuje se sljedeći diferencijacijski model:

Kaštela kao dostupna, autentična i prostorno ugodna obalna destinacija srednje Dalmacije koja povezuje kulturnu baštinu sedam Kaštela, svakodnevni mediteranski život, javne obalne prostore, blizinu zračne luke i mogućnost kvalitetnog boravka izvan vrhunca prenapučenih urbanih jezgri.

Ova formulacija je namjerno drukčija od generičkog 'sunce i more'. Njezina svrha nije odbaciti ljetni proizvod, nego ga ugraditi u širi, tržišno sofisticiraniji identitet. Takva diferencijacija omogućuje Kaštelima da budu privlačna i gostu koji želi more i plažu, i gostu koji traži bazu za istraživanje Dalmacije, i gostu koji traži kulturu, priču, gastronomiju i umjereni aktivni odmor.

Prioritetni segment	Glavni motiv dolaska	Što Kaštela trebaju ponuditi	Strateški prioritet
Obitelji i parovi srednje potrošnje	mirniji obalni boravak, dobra dostupnost, više prostora	uređene plaže i šetnice, kvalitetniji javni prostor, sigurnost, dobar value for money	vrlo visoko
Kulturološki i izletnički gosti	baština, lokalna priča, blizina Splita i Trogira	jedinstveni sustav interpretacije sedam Kaštela, rute, signalizacija, tematski sadržaji	vrlo visoko

Prioritetni segment	Glavni motiv dolaska	Što Kaštela trebaju ponuditi	Strateški prioritet
Pred/posezona aktivni gosti	šetnje, biciklizam, panorame, lokalna gastronomija	Kozjak i zaleđe kao uređeni aktivni proizvod nižeg intenziteta	visoko
Nautički i zračno dostupni gosti	kratki boravci više vrijednosti	brz pristup, kvalitetna usluga, povezani transferi, premium mikrodoživljaji	srednje visoko
Jednodnevni tranzitni posjetitelji	usputni obilazak	ograničeno ulagati; usmjeriti ih na potrošnju i disperziju bez povećanja pritiska	selektivno

Prioriteti segmenata proizlaze iz održivosti, potencijala dodane vrijednosti i usklađenosti s prostornim karakterom destinacije.

3.16.8. Konkurentske slabosti koje Kaštela moraju aktivno ispraviti

Usporedba s konkurentima pokazuje da Kaštela ne zaostaju zato što nemaju resurse, nego zato što ih još nisu dovoljno pretvorila u tržišno čitljiv proizvod. Najveći jaz vidi se u tri točke: interpretacija baštine, zajednička komunikacija destinacije i upravljanje cjelokupnim iskustvom boravka.

Prvi jaz je interpretacijski. Trogir i Split imaju vrlo jasne, lako razumljive i prostorno koncentrirane kulturne narative. Kaštela, iako bogata baštinom, još uvijek nisu prepoznata kao takvva.

Drugi jaz je komunikacijski. Konkurentske destinacije koje ostvaruju bolju tržišnu poziciju dosljednije komuniciraju ono po čemu su posebne. Kaštela trebaju manje generičke promocije, a više preciznog brand storytellinga: fortifikacijska baština, mediteranski linearni grad uz more, dostupnost iz zračne luke, lokalna gastronomija i mirniji ritam boravka.

Treći jaz je operativni. Dobra destinacija nije samo skup atrakcija, nego i kvaliteta dolaska, parkiranja, signalizacije, čistoće, osvjetljenja, mikroambijenta, digitalnih informacija i logike kretanja. U tom pogledu Kaštela moraju gledati na javni prostor kao na glavni konkurentski proizvod, a ne kao na popratnu komunalnu temu.

3.16.9. Strateške implikacije za razvoj destinacije

Rezultati konkurentske analize vode prema pet razvojnih implikacija. Prva je da Kaštela moraju prestati graditi identitet isključivo na dostupnosti. Dostupnost je nužan, ali ne i dovoljan uvjet konkurentnosti. Ako ostane jedina prednost, destinacija će i dalje rasti volumenski, ali ne i kvalitativno.

Druga implikacija jest da je temelj diferencijacije upravo ono što je danas još nedovoljno integrirano - sedam Kaštela kao jedinstven, prostorno raspoređen, ali konceptualno povezan sustav baštine i obalnog života. Bez te integracije Kaštela ostaju skup lokaliteta; s njom postaju destinacija.

Treća implikacija odnosi se na javni prostor. U konkurenciji s jačim brandovima Kaštela mogu pobijediti samo ako je iskustvo boravka jasno ugodnije: jednostavnije kretanje, čišća i čitljivija obala, kvalitetna rasvjeta, signalizacija, dostupni sadržaji i uredni interpretacijski elementi. To nije sporedna komunalna tema, nego srž konkurentske strategije.

Četvrta implikacija je potreba za cjelogodišnjim proizvodima. Ovdje Kaštela ne trebaju imitirati urbane ili resort destinacije, nego nastaviti razvijati vlastite proizvode nižeg intenziteta, ali visoke autentičnosti - kulturne rute, gastronomiju, berbe i fešte, šetnje, male događaje, lokalne priče i aktivni odmor na Kozjaku.

Peta implikacija je institucionalna. Konkurentnost neće proizvesti sama promocija, nego koordinacija grada, turističke zajednice, komunalnih sustava, upravitelja baštine, iznajmljivača i ugostitelja. Drugim riječima: Kaštela ne trebaju samo marketing, nego destinacijski menadžment u punom smislu.

3.16.10. Zaključna ocjena

Analiza konkurencije pokazuje da se Kaštela nalaze u tržišno snažnom, ali i razvojno povoljnom okruženju. Konkurencija je visoka i dolazi ponajprije od destinacija koje imaju jači brand, jasnije artikuliran proizvod ili snažniju kulturnu legitimaciju. Međutim, Kaštela raspolažu rijetkom kombinacijom atributa: neposredna dostupnost zračnoj luci, položaj između dvaju velikih atraktora, duga obalna linija, rezidencijalna udobnost, snažna baštinska osnova i potencijal za disperziran, manje konfliktan boravak. Upravo zato glavni izazov nije nedostatak resursa, nego njihova tržišna artikulacija i upravljačka integracija. Ako se destinacija i dalje oslanja pretežito na prelijevanje potražnje iz Splita i Trogira, ostat će konkurentna uglavnom cijenom i lokacijom. Ako, međutim, razvije vlastitu jasnu diferencijaciju, kvalitetu javnog prostora, sustav interpretacije sedam Kaštela i cjelogodišnje proizvode, Kaštela mogu prijeći iz pozicije sekundarne baze u poziciju samostalno prepoznatljive destinacije srednje Dalmacije više kvalitete i veće otpornosti.

3.17. Izrada izvješća o analizi stanja

Izvješće o analizi stanja predstavlja temeljni analitički dokument na kojem se zasniva cjelokupno planiranje održivog razvoja destinacije i izračun nosivog kapaciteta prostora Grada Kaštela. Njegova svrha je pružiti cjelovit, činjenično utemeljen i međusobno usklađen pregled postojećeg stanja, razvojnih trendova, infrastrukturnih kapaciteta, resursne osnove i organizacijskih sposobnosti destinacije, uz identifikaciju ključnih ograničenja i potencijala za daljnji razvoj.

Izrada izvješća provedena je integracijom službenih strateških, planskih i operativnih dokumenata Grada Kaštela, sektorskih izvješća javnih trgovačkih društava i ustanova, nacionalnih i županijskih strateških okvira, kao i tematskih analiza koje se odnose na prostorni razvoj, infrastrukturu, kulturnu baštinu, turizam, mobilnost, okoliš i društvene resurse.

3.17.1. Metodološki okvir izrade izvješća

Izvješće o analizi stanja izrađeno je primjenom integriranog metodološkog pristupa, koji obuhvaća:

- analizu važećih razvojnih strategija, provedbenih programa i akcijskih planova Grada Kaštela,
- obradu godišnjih i tematskih izvješća gradskih službi i komunalnih društava,
- analizu prostorno-planske dokumentacije i sektorskih studija (promet, energija, voda, okoliš),
- analizu resursne osnove (materijalne i nematerijalne kulturne baštine),
- analizu funkcionalne organiziranosti destinacije (usluge, dostupnost, ljudski resursi),
- komparativnu analizu u odnosu na konkurentske destinacije u širem splitsko-trogirskom području.

Ovakav pristup omogućio je sagledavanje Grada Kaštela kao složene urbane i turističke cjeline, a ne isključivo kao administrativne jedinice ili linearno niza naselja.

3.18. Izvori i literatura

1. Babić, I.
   Kaštela – sedam stoljeća kulturne i povijesne baštine. Split: Književni krug; Muzej hrvatskih arheoloških spomenika.

2. Belamarić, J.
„Kaštela – jedinstveni fortifikacijski sustav srednjodalmatinske obale.“ U: Radovi Instituta za povijest umjetnosti. Zagreb.
3. Fisković, I.
Umjetnička baština Dalmacije. Zagreb: Školska knjiga.
4. Kečkemet, D.
Stari Split i okolica. Split: Logos.
5. Petricioli, I.
„Fortifikacijska arhitektura Dalmacije u kasnom srednjem vijeku.“ U: Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji.
6. Zaninović, M.
„Antički i ranosrednjovjekovni lokaliteti Kaštela.“ U: Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku.
7. Ministarstvo kulture i medija RH
Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. https://registar.kulturnadobra.hr
8. Geoportal kulturnih dobara RH
https://geoportal.kulturnadobra.hr
9. Grad Kaštela
Strategija kulturnog razvitka Grada Kaštela 2024.–2030. Kaštela, 2024.
10. Grad Kaštela
Provedbeni program Grada Kaštela 2022.–2025.
11. Splitsko-dalmatinska županija
Prostorni plan i konzervatorske podloge.
12. European Environment Agency (EEA)
Natura 2000 – Standard Data Form: HR1000027 Mosor, Kozjak i Trogirska zagora.
https://natura2000.eea.europa.eu
13. EUNIS Database
https://eunis.eea.europa.eu
14. Bioportal RH – Informacijski sustav zaštite prirode
https://www.bioportal.hr
15. Hrvatska agencija za okoliš i prirodu (HAOP)
Plemenita periska (Pinna nobilis) – stanje i monitoring.
16. Institut za oceanografiju i ribarstvo, Split
Znanstveni radovi o Kaštelanskom zaljevu, bentosu i kvaliteti mora.
17. Ministarstvo kulture i medija RH
Nematerijalna kulturna baština Republike Hrvatske. https://min-kulture.gov.hr

18. RERA S.D. – Javna ustanova za koordinaciju i razvoj Splitsko-dalmatinske županije
Studije i projektni dokumenti o kulturnoj i identitetskoj baštini.
19. Kaštelanski zbornici i lokalne monografije
(npr. Kaštelanski zbornik; Miljenko i Dobrila – povijest i legenda)
20. Turistička zajednica Grada Kaštela
https://www.visitkastela.hr
21. Hrvatska enciklopedija (LZMK)
https://www.enciklopedija.hr
22. Grad Kaštela; Razvojna agencija Grada Kaštela – Kastelara.
Provedbeni program Grada Kaštela 2022.–2025. (PDF).
23. Grad Kaštela.
Godišnje izvješće o provedbi Provedbenog programa 2022.–2025. za 2022. godinu (PDF).
24. Grad Kaštela.
Akcijski plan energetske učinkovitosti Grada Kaštela 2022.–2024. (PDF).
25. Grad Kaštela.
Prijedlog Plana upravljanja pomorskim dobrom na području Grada Kaštela 2024.–2028. (PDF).
26. Grad Kaštela.
Službeni glasnik Grada Kaštela, broj 20 (PDF).
27. Grad Kaštela.
Službeni glasnik Grada Kaštela, broj 4/1 (PDF).
28. Grad Kaštela.
Službeni glasnik Grada Kaštela, broj 16/21 (Zaključak i Izvješće o stanju u prostoru 2014.–2019.) (PDF).
29. Grad Kaštela (GISplan d.o.o., Split – izrađivač).
Izvješće o stanju u prostoru Grada Kaštela 2014.–2019. (PDF).
30. Grad Kaštela.
Izvješće poslovodstva za 2024. godinu (PDF).
31. Grad Kaštela.
Program rada za 2025. godinu (DOCX).
32. Grad Kaštela.
Izvješće o izvršenju programa građenja komunalne infrastrukture za 2024. godinu (PDF).
33. Grad Kaštela.
Izvješće o izvršenju programa održavanja komunalne infrastrukture – nerazvrstane ceste za 2024. godinu (PDF).

34. Grad Kaštela.
Izvješće o izvršenju programa održavanja komunalne infrastrukture (Vlastiti pogon) za 2024. godinu (PDF).
35. Grad Kaštela.
Prijedlog III. izmjena Programa održavanja komunalne infrastrukture za 2025. godinu (PDF).
36. Zeleno i modro d.o.o.
Godišnje izvješće o stanju komunalnog trgovačkog društva Zeleno i modro d.o.o. za 2024. godinu (PDF).
37. Grad Split.
Plan održive urbane mobilnosti Grada Splita do 2030. (SUMP) (PDF).
38. Godišnje2023.pdf – priloženi dokument.
39. Službeni glasnik – broj 20.pdf – priloženi dokument.
40. Službeni glasnik – broj 4/1.pdf – priloženi dokument.
41. Narodne novine (NN).
Uredba o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja… NN 89/18.
42. Narodne novine (NN).
Pravilnik o rokovima i postupcima praćenja i izvještavanja… NN 6/19.
43. Narodne novine (NN).
Zakon o prostornom uređenju (s važećim izmjenama).
44. Državni zavod za statistiku (DZS).
Popis stanovništva 2011. i 2021.
45. Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ), Područni ured Split / Ispostava Kaštela.
Statistički podaci.

4. PRIHVATNI KAPACITET DESTINACIJE

Grad Kaštela je prema indeksu turističke razvijenosti svrstan u II. kategoriju Indeksa turističke razvijenosti te se u skladu s propisanom metodologijom Ministarstva turizma pristupilo izračunu prihvatnog kapaciteta destinacije. U skladu s navedenim područje obuhvata je administrativno područje grada Kaštela.

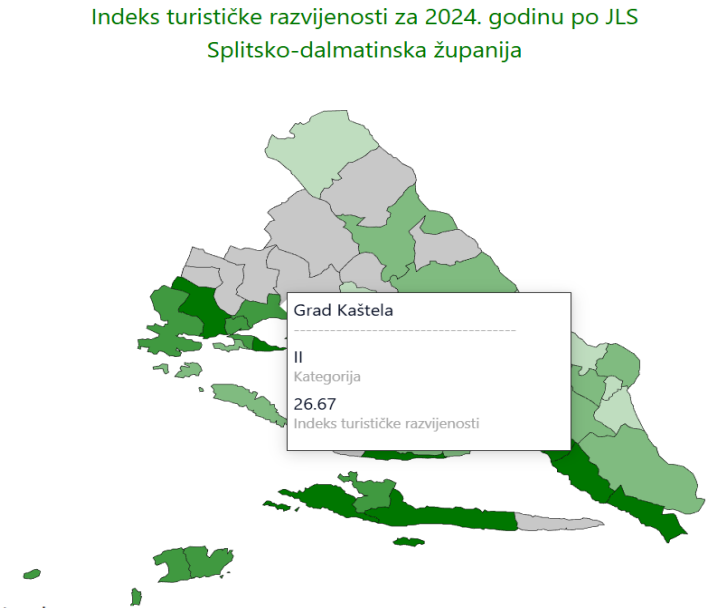

Kaštela se nalaze u osjetljivoj razvojnoj fazi, u kojoj turizam predstavlja važan, ali ne dominantan element ukupnog identiteta grada. Grad je istovremeno turistička destinacija, prostor svakodnevnog života lokalnog stanovništva te tranzitno područje između većih urbanih središta. Upravo ta višestruka uloga generira složene pritiske na komunalne, prometne, prostorne i organizacijske sustave, koji se u turističkoj sezoni dodatno intenziviraju.

Iz podataka gradskih službi proizlazi relativno jedinstvena ocjena da turizam trenutačno ne prelazi nosive kapacitete osnovnih komunalnih sustava, osobito u segmentu gospodarenja otpadom i javne čistoće. Povećanje otpada u vršnim razdobljima procjenjuje se na razinu koju sustav može apsorbirati uz postojeću organizaciju rada i manja operativna prilagođavanja. Takva procjena upućuje na zaključak da glavni izazovi ne proizlaze iz količine turističkih aktivnosti, već iz prostorne koncentracije, sezonalnosti i načina korištenja javnog prostora.

Promet i parkiranje prepoznati su kao najslabija karika sustava u sezoni, ali istovremeno i kao problem koji nije kontinuiran tijekom godine. Izvan sezone, prometni sustav funkcionira bez značajnijih zastoja, dok se ljeti javljaju lokalizirani problemi, osobito u pojedinim naseljima i povijesnim jezgrama. To upućuje na potrebu sezonski prilagodljivih rješenja, a ne isključivo trajnih infrastrukturnih intervencija koje bi mogle narušiti prostorne i kulturne vrijednosti.

Poseban izazov predstavlja činjenica da su povijesne jezgre Kaštela istovremeno zaštićene cjeline i živa urbana tkiva, u kojima se preklapaju potrebe stanovnika, turista i javnih funkcija. Parkiranje, prometna regulacija i korištenje javnih površina u tim zonama zahtijevaju kompromisna rješenja, uz svijest da nije moguće u potpunosti zadovoljiti sve korisnike prostora. Ovaj aspekt izravno je povezan s procjenom nosivih kapaciteta, jer ukazuje na granice fizičke i društvene prilagodljivosti prostora.

Može se zaključiti da se Kaštela trenutačno nalaze unutar granica nosivih kapaciteta u većini sustava, ali uz jasno prepoznata uska grla i strukturne izazove. Daljnji razvoj turizma neće ovisiti prvenstveno o povećanju broja gostiju, već o sposobnosti sustava da prostorno, organizacijski i upravljački odgovori na postojeće i buduće pritiske. Upravo zato ovaj dokument služi kao temelj za daljnju razradu mjera, prioriteta i scenarija upravljanja destinacijom, s ciljem očuvanja kvalitete života stanovnika i dugoročne održivosti turističkog razvoja.

Studija prihvatnih kapaciteta turizma na području Splitsko-dalmatinske županije definirala je pripadnost destinacije Grad Kaštela u klaster Splitska rivijera (Kaštela, Omiš, Solin, Trogir, Dugi Rat, Marina, Okrug, Podstrana, Seget, Šolta). Analiza je pokazala da je promet i problem parkiranja ograničavajući faktor razvoja područja, no preporučuje se širenja turizma na područje Kaštela i Solina gdje se smatra da bi izgradnja turističkih sadržaja podignula kvalitetu okoliša što je dijelom u realizaciji. Širenje turizma u Kaštelima i povećanje broja turista moglo bi se povećati za 20%, posebno se ističe izgradnja hotela i sličnih objekata te kampova.

Analizom ključnih pokazatelja stanja koji se percipiraju relevantni za održivi razvoj turizma dolazi se do procjene prihvatnog kapaciteta destinacije koja je potrebna za praćenje i procjenu utjecaja turizma na određenu destinaciju.

Praćenjem ovih pokazatelja moguće je identificirati područja na kojima turizam uzrokuje najveće opterećenje i mogu se sagledati pozitivni i negativni aspekti turizma.

U svrhu usmjeravanja razvoja turizma destinacije prema održivosti prikupljeni su i izračunati obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta destinacije sukladno odredbama propisanim u Zakonu

o turizmu te u Pravilniku o metodologiji izračuna prihvatnog kapaciteta korištenjem Smjernica za izračun osnovnih pokazatelja destinacije. U prikupljanju podataka korištena je kombinirana (kvalitativna i kvantitativna) metodologija.

Obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta destinacije prikazuju se u nastavku i analizirani su za 2023., 2024. i 2025. godinu, ovisno o učestalosti mjerenja, iz razloga što godine obilježene COVID krizom ne pokazuju stvarno stanje i kretanje turizma u destinaciji.

1. Institucionalni i strateški okvir

Pokazatelj (kod pokazatelja)	**1.1.Stav o turizmu kao faktoru povećanja blagostanja stanovnika**	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) lokalnih stanovnika s pozitivnom percepcijom cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji.
	Opis	Prema teoriji društvene razmjene, kao dominantnom teorijskom modelu podrške razvoju turizma, lokalno stanovništvo procjenjuje koristi (npr. ekonomski rast, poboljšanje infrastrukture) i troškove (npr. povećanje troškova života, gubitak kulturnog identiteta) turizma. Percepcija da su koristi veće od troškova povećava vjerojatnost pozitivnog stava prema turizmu. U suprotnom, povećava se vjerojatnost negativnog stava prema turizmu. Stoga praćenje percepcije cjelokupnih učinaka turizma na život u destinaciji predstavlja osnovicu za održivo planiranje i upravljanje turizmom.
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine

2023.	2024.	2025.	2029.	2033.
n/p	n/p	61,22%		

- Lokalno stanovništvo pozitivno percipira ulogu turizma u povećanju blagostanja.

2. Smještajni kapaciteti

Pokazatelj (kod pokazatelja)	**2.1. Omjer broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor u odnosu na 100 stanovnika**	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira omjer ukupnog broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam (kuće i stanove za odmor iz podataka Porezne uprave umanjene za kuće i stanove za odmor s rješenjem o pružanju komercijalnih usluga smještaja) u destinaciji/zoni, u odnosu na stotinu stalnih stanovnika.
	Opis	Ovim pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone (mjerene mjesecom s najvećim ostvarenim brojem noćenja u godini) stvara po lokalno stanovništvo, ali i na prostor te infrastrukturu.

Učestalost mjerenja	Svake četiri godine			
2023.	2024.	2025.	2029.	2033.
33,83	37,75	37,19		

- 37 komercijalnih kreveta na 100 stanovnika ostavlja prostor za dodatni razvoj turizma uz praćenje i kontrolu održivosti.

Pokazatelj (kod pokazatelja)	**2.2. Omjer broja kreveta u nekomercijalnom smještaju u odnosu na 100 stanovnika**	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira omjer broja kreveta u nekomercijalnom smještaju (kućama i stanovima za odmor) u destinaciji u odnosu na stotinu stalnih stanovnika.
	Opis	Ovim pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i na prostor te infrastrukturu.
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje

2023.	2024.	2025.	2029.	2033.
3,04	3,39	3,75		

- Trenutačni broj nekomercijalnih kreveta na 100 stanovnika smatra se niskim.

Pokazatelj (kod pokazatelja)	**2.3. Omjer broja smještajnih objekata u domaćinstvu te kućama i stanovima za odmor u odnosu na broj stanova za stalno stanovanje**	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira odnos broja smještajnih objekata za iznajmljivanje u domaćinstvu te kuća/stanova za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam prema broju stanova za stalno stanovanje u destinaciji
	Opis	Veliki broj nekretnina koji služe kao smještajni objekti u domaćinstvu, te kuće i stanovi za odmor mogu promijeniti prirodu destinacije, naročito kada broj kuća i stanova za odmor preraste broj objekata za stalno stanovanje. Zbog toga ovaj pokazatelj može pomoći prepoznavanju tog fenomena prije nego što postane problem.
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine

2023.	2024.	2025.	2029.	2033.
Podaci nedostupni				

Pokazatelj (kod pokazatelja)	2.4. Broj kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor na 100 m2 građevinskog područja naselja	
	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj registriranih stalnih kreveta u komercijalnom smještaju i kućama i stanovima za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam po izgrađenih 100 m2 građevinskog

Obilježja pokazatelja		područja naselja.
	Opis	S obzirom da se komercijalna i nekomercijalna turistička aktivnost može odvijati u zonama stanovanja i zonama mješovite namjene, sve druge građevinske zone nisu uključene u analizu. Nadalje, pritisak koji proizlazi iz korištenja prostora za turističku namjenu može se isključivo evidentirati kao pritisak na već izgrađena područja, te stoga u izračun ne ulaze planirana (neizgrađena) područja.
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine

2023.	2024.	2025.	2029.	2033.
Podaci nedostupni				

Pokazatelj (kod pokazatelja)	2.5. Struktura smještajnih kapaciteta izražena u postotnim udjelima	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja postotne udjele stalnih kreveta po vrstama komercijalnih smještajnih objekata iz eVisitora (hoteli, kampovi, objekti u domaćinstvu i ostalo) te kuće i stanovi za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam (KKOiz pokazatelja 2.1) u ukupnoj brojci raspoloživih stalnih kreveta u destinaciji.
	Opis	Ovim pokazateljem se nastoji prikazati stanje strukture ukupnog smještajnog kapaciteta u destinaciji što ustvari ukazuje na stupanj razvijenosti smještajne ponude, ali i tendencije u razvoju turizma na području destinacije.
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje
HOT – broj kreveta u hotelima KMP – broj kreveta u kampovima		

DOM – broj kreveta u objektima u domaćinstvu PKS – broj kreveta u preostalom komercijalnom smještaju KKO – procijenjeni broj kreveta u kućama i stanovima za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam (preuzima se iz pokazatelja 2.1.)				
2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
HOT 3,51% KMP 0,03% DOM 80,54% PKS 6,32% KKO 9,59%	HOT 3,08% KMP 0,03% DOM 77,06% PKS 10,34% Kko 9,49%	HOT 2,72% KMP 0,03% DOM 77,04% PKS 9,96% KKO 10,25%		

- Struktura smještajnih kapaciteta zahtijeva povećanje udjela hotela i kampova.

3. Turistička potražnja

Pokazatelj (kod pokazatelja)	3.1. Intenzitet stacionarnog, komercijalnog i nekomercijalnog, turizma kao omjer prosječnog broja turista po stanovniku u vršnim danima turističke sezone	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira prosječan dnevni broj turista u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju u odnosu na ukupan broj stalnih stanovnika i to u vršnim danima turističke sezone.

	Opis	Ovim pokazateljem se nastoji procijeniti intenzitet tzv. stacionarnog turizma koji ne uključuje jednodnevne posjetitelje i nautiku. Ustvari se pokazateljem nastoji procijeniti razina objektivnog opterećenja koju stacionarni turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i prostor te infrastrukturu.
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje

2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
0,03	0,03	0,03		

- Ovako nizak intenzitet turizma pokazuje da turizam ne opterećuje lokalnu zajednicu, prostor i infrastrukturu.

Pokazatelj (kod pokazatelja)	3.2. Nezadovoljstvo radi gužve na ulicama, trgovima, atrakcijama	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima i atrakcijama (javnim prostorima) u mjestu u kojem borave.
	Opis	Zadovoljni posjetitelji učinkovit su alat privlačenja novih gostiju te time i stvaranja novih radnih mjesta u destinaciji, a uz to često i dulje borave te generiraju veći prihod u odnosu na posjetitelje koji nisu zadovoljni svojim boravkom u destinaciji. Nadalje, praćenjem zadovoljstva posjetitelja mjere se i prate učinci aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije. Za učinkovito upravljanje turističkom destinacijom, osim ukupnog zadovoljstva posjetitelja i zadovoljstva određenim elementima

		turističke ponude destinacije, važno je pratiti i eventualne negativne utjecaje na doživljaj boravka gostiju u našim destinacijama. Ovim se pokazateljem prati udio posjetitelja koje je zasmetala gužva na javnim prostorima u destinaciji i tako negativno utjecala na njihov boravak.			
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine			
2023.		2024.	2025.	2029.	2033.
n/p		n/p	12,33		

- Za 12,33 % posjetitelja i turista gužva na ulicama, trgovima i atrakcijama predstavlja problem.

4. Resursno atrakcijska osnova

Pokazatelj (kod pokazatelja)	4.1. Koncentracija materijalnih atrakcija na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je koncentracija materijalnih atrakcija na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama.
	Opis	Materijalne atrakcije važan su aspekt ukupne turističke ponude destinacije te veća koncentracija atrakcija doprinosi povećanoj prepoznatljivosti destinacije/definiranih zona. No, istodobno, koncentracija atrakcija može biti i generator brojnih negativnih eksternalija iskazanih kroz pritisak turista na neko područje, narušavanje kvalitete života lokalnih stanovnika, ali i narušavanje zaštite atrakcija.

Učestalost mjerenja		Svake četiri godine

2023.	2024.	2025.	2029.	2033.
n/p	n/p			

Pokazatelj (kod pokazatelja)	4.2. Koncentracija ugostiteljskih sadržaja na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Koncentracija ugostiteljskih sadržaja na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama iskazana dnevnim brojem usluženih osoba po sjedalu u vrijeme vršnih dana turističke sezone
	Opis	Ugostiteljski sadržaji iz djelatnosti restorana te pripreme i usluživanja prehrane, pića i napitaka važan su aspekt ukupne turističke ponude destinacije te njihova veća koncentracija doprinosi povećanoj prepoznatljivosti destinacije/definiranih zona. No, istodobno koncentracija ovih sadržaja (ovisno o obilježjima ponude, radnog vremena i segmenata potražnje) može biti i generator brojnih negativnih eksternalija iskazanih kroz pritisak turista na neko područje, buku i sanitarne uvjete, narušavanje kvalitete života lokalnih stanovnika, ali i narušavanje zaštite spomenika kulture odnosno ukupne resursne osnove.
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine

2023.	2024.	2025.		
n/p	n/p	Podaci nisu dostupni		

Pokazatelj (kod pokazatelja)	4.3. Kakvoća voda za kupanje na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je ocjena kakvoće kopnene, odnosno morske vode za kupanje, koja daje informaciju o stanju voda/mora za kupanje i rekreaciju unutar vremenskog razdoblja trajanja sezone kupanja na lokacijama uzorkovanja. Ocjene su javno dostupne u cilju zaštite zdravlja kupača, održivog gospodarenja plažama te informiranja javnosti.
	Opis	Pokazatelj prati kakvoću mora za kupanje na plažama tijekom sezone kupanja (od lipnja do rujna), prema standardima Uredbe kojom se uređuje kakvoća mora za kupanje. Pokazatelj se iskazuje kao konačna ocjena kakvoće mora za kupanje i prikazuje simbolom odgovarajuće boje: ocjena izvrsno-plavo; dobro-zeleno; zadovoljavajuće-žuto; nezadovoljavajuće-crveno.
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje

2023.	2024.	2025.	2026.	2033.
		Izvrsno		

		Dobro Zadovoljavajuće		

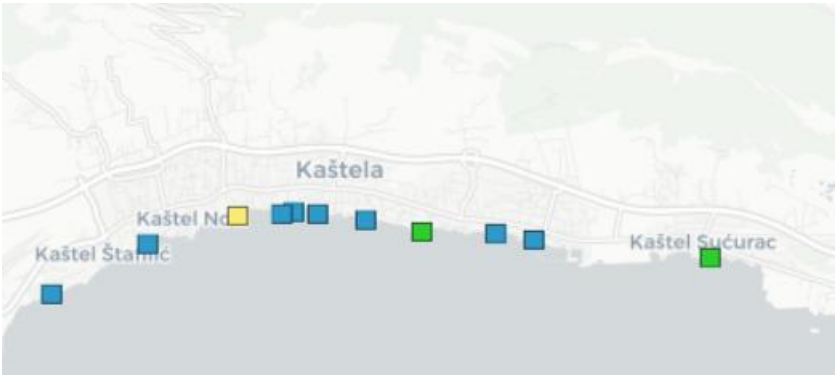

Ocjena izvrsno-plavo; dobro-zeleno; zadovoljavajuće-žuto; nezadovoljavajuće-crveno.

- Tijekom turističke sezone kakvoća mora pretežno je izvrsna.

Pokazatelj (kod pokazatelja)	4.4. Raspoloživa površina plaže po kupaču u danima vršne turističke sezone	
Obilježja	Definicija	Procjena raspoloživog ukupnog kupališnog prostora u danima vršne turističke sezone po potencijalnom kupaču. Ukupni kupališni prostor je površina plaža te svih ostalih obalnih prostora koji se mogu (i već se koriste) za kupanje, a nisu razvojnim dokumentima definirani kao

pokazatelja		plaže. Pokazatelj se računa samo za destinacije za koje je relevantan.
	Opis	Kupališni prostori i plaže nezaobilazan su dio ponude brojnih destinacija, ali i narušavanja kvalitete destinacije iz perspektive posjetitelja. Stoga je nužno kontinuirano voditi računa o raspoloživosti plaža i ostalih pogodnih kupališnih prostora.
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine

2023.	2024.	2025.	2029.	2033.
Podaci nedostupni				

Pokazatelj (kod pokazatelja)	4.5. Kakvoća zraka na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je ocjena kvalitete zraka koja daje informaciju o razini onečišćenosti zraka na području jedinica lokalne (regionalne) samouprave (zone/aglomeracije) u cilju zaštite zdravlja ljudi, održivosti destinacije te informiranja javnosti.
	Opis	Prema zakonu kojim se uređuje zaštita zraka, prva (I) kategorija kvalitete zraka je ocjena koja se dodjeljuje za čist ili neznatno onečišćen zrak, dok je druga (II) kategorija kvalitete zraka ocjena koja se dodjeljuje u slučaju onečišćenog zraka. Ocjene se dobivaju temeljem mjerenja onečišćujućih tvari u zraku na mjernim postajama jedinica lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave za praćenja kvalitete zraka, prema Programu mjerenja kvalitete zraka.

Učestalost mjerenja		Jednom godišnje			
2023.		2024.	2025.	2026.	2027.
Prva (I) kategorija – čist ili neznatno onečišćen zrak		Prva (I) kategorija – čist ili neznatno onečišćen zrak	Prva (I) kategorija – čist ili neznatno onečišćen zrak		

- Kakvoća zraka klasificirana je u I. kategoriju kvalitete, odnosno kao čist ili neznatno onečišćen zrak što znači da ne postoje značajni zagađivači u destinaciji.

Pokazatelj (kod pokazatelja)	4.6. Utjecaj turizma na izgled destinacije	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da turistički razvoj pozitivno utječe na izgled destinacije u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji
	Opis	U turistički razvijenim destinacijama turizam je važan faktor koji utječe na blagostanje lokalnog stanovništva. Održivim upravljanjem učincima turizma, koji se između ostalog mogu ogledati u ekonomskim, društvenim, okolišnim i infrastrukturnim promjenama, moguće je održati i unaprijediti kvalitetu života uslijed intenzivnog turističkog razvoja. Promjene u izgledu destinacije uslijed turističkog razvoja ne utječu samo na percepciju turizma iz perspektive lokalnog stanovništva, već i na atraktivnost destinacije iz perspektive njenih posjetitelja.

Učestalost mjerenja		Svake četiri godine			
2023.		2024.	2025.	2029.	2033.
n/p		n/p	48,98%		

- S obziorm da nešto manje od polovice stanovnika pozitivno doživljava utjecaj turizma na izgled destinacije, može se zaključiti da je navedeno prostor za napredak i unaprijeđenje atraktivnosti destinacije te unaprijeđenje kvalitete života i pozitivnog utjecaja turizma na stanovnike.

Pokazatelj (kod pokazatelja)	4.7. Utjecaj turizma na korištenje javnog prostora	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da turistički razvoj pozitivno utječe na korištenje javnog prostora u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji
	Opis	U turistički razvijenim destinacijama turizam je važan faktor koji utječe na blagostanje lokalnog stanovništva. Održivim upravljanjem učincima turizma, koji se između ostalog mogu ogledati u ekonomskim, društvenim, okolišnim i infrastrukturnim promjenama, moguće je održati i unaprijediti kvalitetu života uslijed intenzivnog turističkog razvoja. Promjene u korištenju javnog prostora nastale uslijed turističkog razvoja mogu život lokalnog stanovništva učiniti više ili manje ugodnim, signalizirajući potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem kako bi se osigurala njegova održivost i unaprijedilo blagostanje lokalnog stanovništva.

Učestalost mjerenja	Svake četiri godine			
2023.	2024.	2025.	2029.	2033.
n/p	n/p	36,73%		

- Manje od 50% stanovnika ima pozitivnu percepciju o promjenama u korištenju javnog prostor koje su nastale kao posljedica turističkog razvoja.

Pokazatelj (kod pokazatelja)	4.8. Zadovoljstvo ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni ljepotom i uređenošću mjesta.
	Opis	Zadovoljni posjetitelji učinkovit su alat privlačenja novih gostiju te time i stvaranja novih radnih mjesta u destinaciji, a uz to često i dulje borave te generiraju veći prihod u odnosu na posjetitelje koji nisu zadovoljni svojim boravkom u destinaciji. Nadalje, praćenjem zadovoljstva posjetitelja mjere se i prate učinci aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije.
Učestalost mjerenja	Svake četiri godine	

2023.	2024.	2025.	2029.	2033.
n/p	n/p	Zadovoljstvo ljepotom mjesta		

		68,49% Zadovoljstvo uređenošću mjesta 59,36% Zadovoljstvo uređenošću glavnih atrakcija 57,99%		

- Turisti i posjetitelji su zadovoljni ljepotom i uređenošću mjesta i atrakcija destinacije.

5. Okoliš

Pokazatelj (kod pokazatelja)	5.1. Razina buke u danima vršne turističke sezone u odnosu na ostatak godine u zonama mješovite namjene po danu i noći	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj prati razinu buke u vanjskom prostoru u danima vršne sezone u odnosu na ostatak godine u zonama mješovite namjene koje su od interesa za turizam.
	Opis	Prema zakonu kojim se uređuje zaštita od buke Karte buke čine stručnu podlogu za izradu prostornih planova te su koristan instrument upravljanja bukom okoliša. Omogućavaju izradu akcijskih

		planova, učinkovitije prostorno planiranje, planiranje zaštite postojećih prostora od izvora buke te provedbu akustičkog planiranja, kao i ocjenjivanja izloženosti stanovništva prekomjernim razinama buke.
Učestalost mjerenja		
Podatak nije dostupan.		
2023.	2024.	2025.

Pokazatelj (kod pokazatelja)	5.2. Iritacija razinom buke u vrijeme turističke sezone	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) stalnih stanovnika uznemirenih bukom tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji
	Opis	U turistički razvijenim destinacijama turizam je važan faktor koji utječe na blagostanje lokalnog stanovništva. Održivim upravljanjem učincima turizma, koji se između ostalog mogu ogledati u ekonomskim, društvenim, okolišnim i infrastrukturnim promjenama, moguće je održati i unaprijediti kvalitetu života uslijed intenzivnog turističkog razvoja. Buka je faktor iritacije koji doprinosi povećanom stresu u svakodnevnom životu te tako može negativno utjecati na blagostanje lokalnog stanovništva.
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine

2023.	2024.	2025.	2029.	2033.
n/p	n/p	30,61%		

- Trećina stanovnika smatra da je buka tijekom sezone veliki problem.

Pokazatelj (kod pokazatelja)	5.3. Utjecaj buke na kvalitetu boravka	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su nezadovoljni utjecajem buke na kvalitetu boravka u mjestu.
	Opis	Za učinkovito upravljanje turističkom destinacijom, osim ukupnog zadovoljstva posjetitelja i zadovoljstva određenim elementima turističke ponude destinacije, važno je pratiti i eventualne negativne utjecaje na doživljaj boravka gostiju u našim destinacijama. Ovim se pokazateljem prati udio posjetitelja koje je zasmetala buka u mjestu boravka i tako negativno utjecala na njihov boravak.
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine

2023.	2024.	2025.	2029.	2033.
n/p	n/p	8,22%		

- Posjetitelji i turisti nisu doživjeli značajan negativan utjecaj buke u destinaciji na svoj boravak.

6. Prostor

Pokazatelj (kod pokazatelja)	6.1. Udio stambenih jedinica turističke namjene (komercijalni i nekomercijalni kapaciteti) u ukupnom broju stambenih jedinica				
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira udio kuća i stanova za odmor u ukupnom broju stambenih objekata u destinaciji.			
	Opis	Veliki broj nekretnina koji služe kao kuće i stanovi za odmor može promijeniti prirodu destinacije, naročito kada broj kuća i stanova za odmor preraste broj objekata za stalno stanovanje. Zbog toga ovaj indikator može pomoći prepoznavanju tog fenomena prije nego što postane problem.			
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje			
Podaci nedostupni					
2023.	2024.		2025.	2026.	2027.
Podaci nedostupni					

Pokazatelj (kod pokazatelja)	6.2. Maksimalni potencijal izgradnje na neizgrađenim i izgrađenim dijelovima građevinskog područja naselja mješovite namjene	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području građevinskih područja naselja.
	Opis	Pokazatelj ukazuje na najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području građevinskih područja naselja, uključujući gradnju na neizgrađenim dijelovima te rekonstrukciju i prenamjenu.

Učestalost mjerenja		Svake četiri godine			
Podaci nedostupni					
2023.		2024.	2025.	2029.	2033.
Podaci nedostupni					

Pokazatelj (kod pokazatelja)	6.3. Mogućnosti nove stambene izgradnje na neizgrađenim površinama mješovite namjene građevinskog područja naselja				
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području neizgrađenih dijelova građevinskih područja naselja			
	Opis	Pokazatelj ukazuje na najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području planiranih neizgrađenih građevinskih područja naselja, a temeljem uvjeta koji su propisani u prostornim planovima			
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine			
Podaci nedostupni					
2023.		2024.	2025.	2029.	2033.
Podaci nedostupni					

Pokazatelj (kod pokazatelja)	6.4. Utjecaj pretvaranja stanova u turističke apartmane na kvalitetu života u

	destinaciji	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) stalnih stanovnika s negativnom percepcijom apartmanizacije u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji
	Opis	Pretvaranje stanova u turističke apartmane doprinosi ekonomskim koristima za lokalnu zajednicu, ali može potaknuti niz negativnih učinaka poput ekonomske nejednakosti, nepristupačnosti stanovanja za lokalno stanovništvo (uslijed previsokih cijena i/ili nedovoljne dostupnosti), gentrifikacije i gubitka kulturnog identiteta.
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine

2023.	2024.	2025.	2029.	2033.
n/p	n/p	67,35%		

- Preko 67% stanovnika doživljava da pretvaranje kuća i stanova u turističke apartmane nepovoljno utječe na kvalitetu života u destinaciji.

7. Komunalna infrastruktura

Pokazatelj (kod pokazatelja)	7.1. Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma - voda	
	Definicija	Pokazatelj je procjena udjela turističkih objekata u vršnom opterećenju vodovodne mreže.

Obilježja pokazatelja		
	Opis	Ograničavajući čimbenik razvoja turizma u pojedinim destinacijama je dostupnost vode, odnosno njena nepovoljna prostorna i vremenska raspodjela, osobito u Jadranskoj Hrvatskoj te u ljetnim mjesecima, kao i gubici vode u vodoopskrbnom sustavu.
Učestalost mjerenja		Savke četiri godine
Podaci nedostupni		

2023.	2024.	2025.	2029.	2033.
Podaci nedostupni				

Pokazatelj (kod pokazatelja)	7.2. Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma - električna energija	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je omjer ukupne količine električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije, a temelji se na sezonalnosti potrošnje.
	Opis	Ovaj pokazatelj daje uvid u opterećenje energetske infrastrukture i potrebe implementacije održivih oblika energije. S obzirom na intenzivnu potrebu za energijom tijekom visoke sezone, posebice u Jadranskoj Hrvatskoj, važno je razmotriti stvarno opterećenje.
Učestalost mjerenja		Podatak nije dostupan.
Podaci nedostupni		

2023.	2024.	2025.	2029.	2033.
Podaci nedostupni				

Pokazatelj (kod pokazatelja)	7.3. Broj djelatnika na održavanju javnih površina u odnosu na m2 javnih površina koje se održavaju				
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj prati broj zaposlenih radnika na održavanju javnih površina u odnosu na ukupnu površinu (m²) javnih površina.			
	Opis	Ovaj pokazatelj prati broj zaposlenih radnika na održavanju javnih površina u odnosu na ukupnu površinu (m²), što je jedna od pretpostavki za održavanje čistoće, sigurnosti i estetske privlačnosti destinacije.			
Učestalost mjerenja		Svake tri godine			
Podaci nedostupni					
2023.	2024.	2025.	2028.	2031.	
Podaci nedostupni					

Pokazatelj (kod pokazatelja)	7.4. Kapaciteti (ljudski i tehnološki) za odvoz otpada	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj prati količinu otpada koju je moguće prikupiti u destinaciji/zoni s raspoloživim ljudskim i tehnološkim kapacitetima.
	Opis	Mjerenje kapaciteta radne snage i tehničkih resursa za održiv i efikasan odvoz otpada ključno je za očuvanje čistoće, sigurnosti i zdravlja destinacije.
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje

2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
		98 tona		

Pokazatelj (kod pokazatelja)	7.5. Iritacija neprimjereno odloženim otpadom tijekom turističke sezone	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji su uznemireni neprimjerenim odlaganjem otpada tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji.
	Opis	Turisti stvaraju znatne količine otpada zbog čega može doći do vizualne degradacije prostora, problema u adekvatnom zbrinjavanju otpada i rizika po ljudsko zdravlje.
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine

2023.	2024.	2025.	2029.	2033.
n/p	n/p	42,86%		

- Gotovo 43% stanovnika destinacije smatra da je neprimjereno odlaganje otpada tijekom turističke sezone veliki problem u destinaciji.

8. Prometna infrastruktura

Pokazatelj (kod pokazatelja)	8.1. Procjena (ekspertna) kapaciteta prometne infrastrukture u odnosu na volumen prometa na odabranim pravcima/točkama u danima vršne turističke sezone				
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj se odnosi na opterećenje glavne cestovne mreže u destinaciji/zoni i opterećenje pristupnih cesta prema destinaciji (državne, županijske, lokalne i nerazvrstane) važnih za turističke tokove.			
	Opis	Pokazatelj se odnosi na prometno opterećenje (prometnu ponudu i potražnju) na glavnoj cestovnoj mreži u destinaciji/zoni i prometno opterećenje pristupnih cesta prema destinaciji/zoni (obilaznice, ulazne gradske arterijske prometnice). Praćenjem ovog pokazatelja mogu se sagledati razine usluge u postojećem stanju te dati smjernice za povećanje propusne moći prometne infrastrukture u budućem razdoblju odnosno, sagledati potrebe za buduću prometnu potražnju te izgradnju nove prometne infrastrukture.			
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje			
Podaci nedostupni					
2023.	2024.	2025.	2026.	2033.	
Podaci nedostupni					

Pokazatelj (kod pokazatelja)	8.2. Procjena kapaciteta i iskorištenosti parkirališta u razdoblju vršne turističke sezone	
	Definicija	Pokazatelj predstavlja odnos kapacitetne ponude parkirališne infrastrukture prema prometnoj potražnji za parkiranjem

Obilježja pokazatelja		
	Opis	Pokazatelj se odnosi na prometnu ponudu i potražnju na odabranim parkiralištima važnim za turističke tokove u danima vršne turističke sezone. Praćenjem ovog pokazatelja u vršnim prometnim opterećenjima mogu se sagledati razine usluge u postojećem stanju parkirališne ponude (zatvorena parkirališta, javne garaže i ponuda uličnog parkiranja) kako bi se mogle predložiti smjernice za povećanje parkirališne ponude u budućem razdoblju odnosno sagledati potrebe za buduću prometnu potražnju te izgradnju novih parkirališnih prostora i javnih garaža.
Učestalost mjerenja		Svake godine

Podatak nije dostupan.

2023.	2024.	2025.		
		Broj parkirališnih mjesta-naplata 575		

Pokazatelj (kod pokazatelja)	8.3. Iritacija gužvom u prometu tijekom turističke sezone	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) stalnih stanovnika uznemirenih gužvom u prometu tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji

	Opis	Turizam stvara izniman pritisak na prometnu infrastrukturu i doprinosi nastajanju gužve koja može negativno utjecati na kvalitetu života u destinaciji.			
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine			
2023.		2024.	2025.	2029.	2033.
n/p		n/p	67,35%		

- Više od 67% stanovnika smatra da turizam stvara dodatne prometne gužve.

Pokazatelj (kod pokazatelja)	8.4. Zadovoljstvo prometom u mjestu				
Obilježja pokazatelja	Definicija	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni prometom u mjestu.			
	Opis	Zadovoljni posjetitelji učinkovit su alat privlačenja novih gostiju te time i stvaranja novih radnih mjesta u destinaciji, a uz to često i dulje borave te generiraju veći prihod u odnosu na posjetitelje koji nisu zadovoljni svojim boravkom u destinaciji. Nadalje, praćenjem zadovoljstva posjetitelja mjere se i prate učinci aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije.			
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine			
2023.		2024.	2025.	2029.	2033.

n/p	n/p	25,11%		

- 25% posjetitelja destinacije je zadovoljno prometom u mjestu, što se može povezati s prethodnim pokazateljem u kojem je 67% stanovnika odgovorilo da turizam stvara prometne gužve. Na temelju ova dva pokazatelja možemo zaključiti da turizam stvara prometne gužve u destinaciji koje utječu na kvalitetu života i boravka u destinaciji i stanovnika i posjetitelja.

9. Stanovništvo i kvaliteta života

Pokazatelj (kod pokazatelja)	9.1. Kretanje broja stanovnika u (posljednjem) desetogodišnjem razdoblju				
Obilježja pokazatelja	Definicija	Promjena broja stanovnika u destinaciji unutar desetogodišnjeg razdoblja. Promjena broja stanovnika se prati kao razlika broja stanovnika na početku i kraju desetogodišnjeg razdoblja.			
	Opis	Promjena broja stanovnika uvjetovana je prirodnim kretanjima (natalitet i mortalitet) te migracijama (migracijski saldo). Pokazatelj omogućava praćenje relativnog odnosa broja stanovnika i ostalih primarnih i sekundarnih podataka, primjerice o smještajnim kapacitetima i zaposlenosti.			
Učestalost mjerenja					
2013.-2023.		2014.-2024.	2025.		
-0,1575%		0,03%	Podaci nisu dostupni		

- Iz izračuna možemo zaključiti da destinacija stagnira u broju stanovnika u posljednjem desetljeću za koje su dostupni podaci te je zaustavljen negativan trend.

Pokazatelj (kod pokazatelja)	9.2. Iritacija gužvom i specifično gužvama na ulicama/javnim površinama				
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji su uznemireni gužvom na ulicama/javnim površinama u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji			
	Opis	Gužva koju stvaraju turisti može doprinijeti razini stresa kod lokalnog stanovništva i otežati njihove svakodnevne aktivnosti.			
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine			
2023.	2024.	2025.	2029.	2033.	
n/p	n/p	32,65%			

- Približno trećina stanovnika smatra da je gužva na javnim površinama tijekom truističke sezone veliki problem.

Pokazatelj (kod pokazatelja)	9.3. Indeks priuštivosti stana (na razini destinacije)	
	Definicija	Indeks priuštivosti stana je omjer medijalne cijene stana/apartmana po m2 u JLS-u i prosječnog godišnjeg prijavljenog ostvarenog neto

Obilježja pokazatelja		dohotka po zaposlenom.
	Opis	Korištenje indeksa priuštivosti kao pokazatelja održivosti turizma omogućava lokalnim vlastima i turističkim upravama da procijene koliko turizam utječe na dostupnost stanovanja za lokalno stanovništvo i na socioekonomske uvjete u destinaciji. Njegova primjena pomaže u donošenju politika koje osiguravaju da turizam bude održiv, donoseći koristi ne samo turistima, već i lokalnim stanovnicima, bez narušavanja njihove kvalitete života.
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine

2023. (2022.)	2024.	2025.	2029.	2033.
21,2	n/p	n/p		

- Podatak je preuzet sa stranice Ministarstva turizma i sporta, Alati za upravljanje razvojem turizma u destinaciji. Dostupno na **https://mint.gov.hr/alati-za-upravljanje-razvojem-turizma-u-destinaciji/23970**

10. Zaposlenost, gospodarstvo i važnost turizma

Pokazatelj (kod pokazatelja)	10.1. Raspoloživost dodatne radne snage	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Raspoloživa dodatna radna snage iskazuje se brojem nezaposlenih u mjesecu s najvećim ostvarenim brojem noćenja turista.
	Opis	Upravljanje radnim resursima na razini destinacije važan je element ukupne turističke politike. Pokazatelj osigurava informacije o

		potencijalno raspoloživoj dodatnoj radnoj snazi koja uključuje nezaposlene osobe.			
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine			
Podaci nedostupni					
2023.	2024.	2025.	2029.	2033.	
Podaci nedostupni					

Primjenom formule za petodnevni klizni prosjek broja turista, identificirani su vrhunci opterećenja destinacije koji se sustavno pomiču prema višim vrijednostima:

- **2023. godina:** Maksimalno **1.085,2** u razdoblju 09.08. – 13.08..
- **2024. godina:** Maksimalno **1.132,8** u razdoblju 08.08. – 12.08.
- **2025. godina:** Maksimalno **1.172,4** u razdoblju 11.08. – 15.08.

Vidljivo je da se vršno opterećenje (maksimalni broj istovremenih gostiju u 5 dana) svake godine povećava za otprilike 40 do 50 gostiju.

Vršno opterećenje destinacije („špica sezone“) svake se godine događa gotovo u istom tjednu (drugi tjedan kolovoza), što omogućuje vrlo precizno planiranje logistike, komunalnih usluga i angažmana sezonske radne snage.

Maksimalni broj istovremenih gostiju u destinaciji je u stalnom porastu pa ovakav trend ukazuje na potrebu za stalnim praćenjem održivosti kapaciteta tijekom kritičnih dana u kolovozu.

Rast vršnog opterećenja od cca 3,5 % do 4,4 % godišnje prati ukupni rast noćenja, što ukazuje na zdravu popunjenost bez ekstremnih, nepredviđenih oscilacija.

Intenzitet stacionarnog, komercijalnog i nekomercijalnog, turizma kao omjer prosječnog broja turista po stanovniku u vršnim danima turističke sezone je nizak i pokazuje da turizam ne opterećuje previše lokalnu zajednicu, prostor i infrastrukturu.

5. POTENCIJAL ZA RAZVOJ I PODIZANJE KVALITETE TURISTIČKIH PROIZVODA

5.1. Uvod

Kaštela imaju rijetko prepoznatljivu prostornu i identitetsku strukturu: kontinuirani niz od sedam povijesnih jezgri nastalih oko utvrda/kaštela, raspoređenih duž obale Kaštelanskog zaljeva, uz jasnu trodijelnu atrakcijsku osnovu obala – Kozjak – Kaštelansko polje/zaleđe. Istodobno, prilozi vrlo otvoreno ukazuju da glavna ograničenja nisu „nedostatak resursa", nego upravljačka i operativna uska grla: nedovoljno uvezana interpretacija i brendiranje (posebno „sedam Kaštela"), sezonska prometna i parkirališna zagušenja, neujednačena vidljivost i standardi ponude u javnom prostoru (osobito na obali), te „začarani krug" izvansezonskih sadržaja (nema sadržaja → nema potražnje → nema ulaganja u sadržaje).

Zaključno: Kaštela već imaju „materijal" za snažan portfelj proizvoda, ali za iskorak u kvaliteti treba proizvode strukturirati, standardizirati i učiniti vidljivima, uz jasnu logiku smanjenja sezonalnosti i rasterećenja najopterećenijih zona.

5.2. Šira lista potencijala

Prema prilozima, široka baza potencijala uključuje (sažeto):

- **Sedam kaštela / fortifikacijski niz** i povijesne jezgre kao integrirani sustav (pješački, biciklistički, pomorski modaliteti), uz potrebu standardizirane interpretacije.
- **Ključni objekti baštine i investicije**: Kaštilac, Dvorac Vitturi (muzej), Kula i uljara Cambi, Kino Sv. Juraj, arheološki park Biranj, interpretacijski sadržaji na Malački (u okviru već planiranih/aktivnih projekata).
- **Tematske priče i storytelling**: Miljenko i Dobrila, lokalne legende vezane uz konkretne lokacije.
- **Popularna kultura**: "Igra prijestolja" (GOT) i Kaštilac (Braavos) kao neiskorišten globalni motiv.
- **Eno-gastro identitet**: Kaštelanski crljenak = Zinfandel, postojeće manifestacije (ZINfest, Tjedan crljenka, Kaštela pijati i žmuli), inicijative (Klaster Zora, digitalna knjižica "7 brendova Kaštela", ideja interaktivnog muzeja crljenka u Kuli Cambi).
- **Priroda i aktivni turizam**: Kozjak i zaleđe kao poluga pred/posezone ("od mora do planine", staze i rute).

- **Obalni javni prostor** (šetnice, rive, plaže) kao najintenzivniji resurs, ali i najosjetljiviji segment doživljaja i reputacije.
- **Nautika / marina** kao stabilizator potrošnje (šira sezona od kupališne špice) i platforma kvalitete.
- **Kulturna produkcija i događanja** uz uloge udruga i institucija (npr. Muzej; Kaštelansko kulturno i zabavno ljeto s velikim brojem događanja na svih sedam lokacija; široka baza udruga).
- **Prometna dostupnost** (zračna luka u Štafiliću, položaj između Splita i Trogira) kao tržišna prednost, uz potrebu turistički upotrebljive integracije javnog prijevoza (bus + vlak) i informiranja.
- **Digitalna infrastruktura** kao preduvjet za „remote-friendly" profil i produljenje sezone, uz činjenicu da su prekidi/pokrivenost prepoznati kao konkretan problem.

5.3. Odabrani ključni potencijali (16) – tematski strukturirani i stručno obrazloženi

U nastavku su odabrani potencijali (najvažniji za razvoj proizvoda i kvalitetu ponude), organizirani i obrađeni po logičnim cjelinama. U svakoj cjelini navedeno je: što Kaštela imaju, što nedostaje, što se može unaprijediti i koje proizvode to može generirati.

5.3.1. Kultura i baština: „sedam Kaštela" kao jedinstven sustav, a ne sedam odvojenih mjesta

Što Kaštela imaju: Kaštela imaju iznimno rijedak obalni kulturni pejzaž: povijesne jezgre nastale uz fortifikacije, s nizom konkretno imenovanih kaštela/dvoraca (Cambi, Vitturi, Rušinac, Ćipiko, Rotondo, Nadbiskupska palača itd.), uz sakralnu i arheološku baštinu i kulturni krajolik Kaštelanskog polja. Ključna stručna poruka: prava vrijednost se vidi kad se sedam jezgri tretira kao međusobno povezani sustav, uz mogućnost integrirane rute i standardizirane interpretacije.

Što nedostaje: Nedostaje jedinstvena, standardizirana interpretacija (narativ + signalizacija + interpretacijske točke + digitalni vodiči), koja bi sedam jezgri "spojila u jednu priču" i učinila doživljaj razumljivim i tržišno komunikabilnim. Dvorci/kašteli su nedovoljno brendirani, nedovoljno vizualno istaknuti i nizu uvezani; percepcija Kaštela „između Splita i Trogira" prepoznata je kao strateški pogrešna. Povijesne jezgre su posjetiteljski osjetljive (uske ulice, parkiranje), pa bez upravljanja tokovima interpretacija može „stvoriti gužvu", umjesto kvalitete.

Što unaprijediti: Uspostaviti „Kaštela Pass / Kaštela Route": integrirani paket (muzej + ključne točke + tematske šetnje), s jedinstvenim vizualnim identitetom i modularnim itinerarima (2 h / ½ dana / 1 dan).

Interpretacijski standard: jedinstveni set interpretacijskih ploča (HR/EN + ključna tržišta prema prilozima), QR kodovi, audio vodič, karta sedam jezgri, jasne "točke ulaza" (gateway) u svako naselje.

Upravljanje posjetiteljima u jezgrama: napraviti mikro-zoniranje (gdje su „foto točke", gdje su mjesta zadržavanja), povezano s park&walk logikom i sezonskim prometnim režimima.

Koje proizvode generira: Tematske kulturne rute (kašteli/utvrde, sakralna baština, „život u utvrđenim jezgrama"), Vođene interpretacijske šetnje (dnevne i večernje), „Heritage weekender" (pred/posezona) uz kulturne programe u zatvorenim prostorima (kino/galerije/muzej)

Odabrani potencijali u ovoj cjelini: Integrirana ruta "Sedam Kaštela" (standardizirana interpretacija), Revitalizacija ključnih objekata baštine (Kaštilac, Vitturi, Cambi, Kino Sv. Juraj, Biranj, Malačka)

5.3.2. Utvrde, dvorci i „scenski" lokaliteti: Kaštilac, Cambi i Vitturi kao jezgre doživljaja

Što Kaštela imaju: Znamenitosti poput Kaštilca (otočna utvrda), Kulu i uljaru Cambi te Dvorac Vitturi (Muzej) kao stožerne lokalitete s visokim interpretacijskim potencijalom, uključene i u planirane/aktivne razvojne projekte (npr. „Perpetuum baštine i kulturnog centra", ITU ulaganja).

Što nedostaje: Nedostaje „proizvodno" upravljanje objektima: jasni režimi posjeta, programi, radno vrijeme usklađeno s tržišnim potrebama, te povezivanje objekata u paket (ne samo pojedinačne posjete). Ovo je implicitno u naglasku na potrebi povećanja destinacijskog kapaciteta sadržaja u pred/posezoni kroz ulaganja. Voditi brigu o tome da postoji opći problem zapuštenosti dijela baštine i „nevidljivosti" muzeja.

*Što unaprijediti: „*Tri sidra baštine" (Vitturi–Cambi–Kaštilac): pažljivo odabrani trokut doživljaja s jedinstvenom ulaznicom, zajedničkim kalendarom događanja i koordiniranim vođenjima, Programiranje sadržaja: izložbe, manji koncerti, „heritage talks", tematske večeri (vino/legende/obrti), posebno izvan srpnja i kolovoza, Mikro-infrastruktura: pristupi, sigurnost kretanja, signalizacija, sanitarije i "posjetiteljska logistika" kao preduvjet kvalitete.

Koje proizvode generira: Cjelogodišnji kulturni program „Kaštela 365" u zatvorenim prostorima + manji open-air formati, Edukativni obilasci (škole, udruge, domaći vikend posjetitelji), Premium doživljaji (npr. „večer u kaštelu" uz lokalna vina)

5.3.3. Popularna kultura: Game of Thrones kao „brzi dobitak" na vidljivosti i izvansezonskog interesa

Što Kaštela imaju: GOT je sniman u Kaštelima – Kaštilac u Kaštel Gomilici korišten je kao Braavos. „Igra prijestolja" pojavljuje kao destinacijska komunikacijska okosnica vezana uz lokacije u Kaštelima.

Što nedostaje: Lokacija nije jasno i stalno označena u svim materijalima i web stranicama, nema stalne interpretacije, nije integrirano u ponudu, većina posjetitelja ne zna za snimanje.

Što unaprijediti: Stalna višejezična interpretacijska ploča kod Kaštilca + QR (video/behind-the-scenes, karta „GOT Kaštela"), Diskretni scenografski elementi (bez narušavanja baštine): foto-točka, mali rekvizitski elementi i AR sloj (digitalna rekonstrukcija kadra), Regionalna GOT ruta: Split – Klis – Kaštela + prodaja kroz agencije i TZ, Vođene ture u pred/posezoni jer je motiv kulturnog kruga obožavatelja

Koje proizvode generira: GOT tematska tura (2–3 sata) + kombinacija s kaštelima/utvrdama i crljenkom, Digitalni proizvod (AR/QR) za samostalne posjetitelje (nema pritiska na vodiče)

5.3.4. Tematske rute, interpretacija i storytelling: Miljenko i Dobrila + lokalne legende kao "emocionalni proizvod"

Što Kaštela imaju: Legenda o Miljenku i Dobrili je u prilozima obrađena kao temeljni narativ s jasnim lokacijama (Vitturijev kaštel, crkva, grob), emocionalno snažna i pogodna za pozicioniranje („grad ljubavi i kaštela/dvoraca").

*Što nedostaje: P*rofesionalizirana interpretacija u formi proizvoda: scenariji tura, standard vođenja, vizualni trag u prostoru (interpretacijske točke), te „paketiranje" (npr. ljubavna priča + obilazak kaštela + lokalno vino). To proizlazi iz opće potrebe standardizacije interpretacije i uvezivanja sadržaja.

Što unaprijediti: Dva formata ture: „Miljenko & Dobrila – klasična" (dnevna) i „Noćna šetnja s legendama" (večernja, mali formati, kontroliran broj), Uprizorenja niske invazivnosti: kratke interpretacijske scene u točno definiranim terminima (ne „stalna buka"), uz uloge lokalnih udruga (što je realno jer Kaštela imaju snažnu udrugarsku bazu), Digitalni storytelling: audio drama, „mapa legendi", QR kodovi na ključnim lokacijama, suveniri

Koje proizvode generira: Kulturno-doživljajni turizam u pred/posezoni, Obiteljski turizam („priče i potraga za tragovima") u povijesnim jezgrama

5.3.5. Eno-gastro i lokalni proizvodi: Crljenak/Zinfandel kao destinacijski potpis + standardizacija „kaštelanskog tanjura"

Što Kaštela imaju. Kaštelanski crljenak je globalno komunikacijski jak resurs (genetski identičan Zinfandelu), s legitimnom osnovom za nišu „home of Zinfandel / Crljenak". Postoje i manifestacije i organizacijski kapaciteti: ZINfest, Tjedan crljenka, „Kaštelanski pijati i žmuli", koncept „kreativne ulice crljenka", digitalni materijali i inicijativa „interaktivnog muzeja crljenka" u Kuli Cambi (uz napomenu o neadekvatnosti prostora, ali važnosti iskoraka). U gastronomiji postoji svijest o kaštelanskom jelovniku koja je već destinacijski kodirana što je izravna osnova za standardizaciju ponude.

Što nedostaje: U većini restorana nedostaje autohtona domaća hrana, postoji potreba da se lokalna jela tretiraju kao jezgra za standardizaciju i da se Crljenak koristi kao prepoznatljiva baštinska i turistička vrijednost – što u praksi znači da vidljivost i ujednačenost ponude treba pojačati kroz destinacijske standarde i integraciju ugostiteljstva u priču. Potreba razvoja tematskih tura (vino/masline/baština) upravo kao odgovor na izvansezonski manjak sadržaja.

Što unaprijediti: Destinacijski „Kaštelanski tanjur" (standard): minimalni set autohtonih jela + sezonske varijante, uz pravila označavanja na jelovnicima (ikone, priča o podrijetlu), „Crljenak na vinskoj karti" kao kvalitativni kriterij: destinacijski dogovor s ugostiteljima (barem 1–2 etikete crljenka, čaširanje u sezoni događanja), uz edukaciju osoblja (kratki trening: „Crljenak = Zinfandel, domovina sorte"), Eno-ruta „Od Putalja do rive": vinogradarski krajolik Kozjaka + interpretacija baštine + degustacije; moguće upariti s legendama ili kaštelima, Muzej/interpretacijska točka crljenka: razvoj postojećeg iskoraka u Kuli Cambi u smislu interpretacijskog sadržaja (ne nužno velik prostor, nego dobar narativ, multimedija i suvenirnica lokalnih proizvoda).

Koje proizvode generira: Vinski i gastro vikendi (pred/posezona), Osmisliti B2B proizvod za agencije i poslovne turiste (MICE) npr. eno-gastro večer u kaštelu / vinariji

5.3.6. Aktivni turizam, biciklizam i priroda: Kozjak i zaleđe kao ključ smanjenja sezonalnosti

Što Kaštela imaju: Aktivni i sportsko-rekreacijski turizam više se koristi u sezoni iako s obzirom na klimu postoji mogućnost cjelogodišnjeg korištenja.

*Što nedostaje: P*recizni operativni standardi: označavanje staza, sigurnost, „točke usluge" (voda, servis, prijevoz opreme), te integracija s javnim prijevozom i digitalnim mapama.

Što unaprijediti: Mapiranje i kategorizacija ruta (easy/moderate/hard) + GPX, digitalne karte, signalizacija na terenu, Outdoor „hubovi": Malačka kao interpretacijska i servisna točka (prema prilozima planiraju se interpretacijski sadržaji), plus obalni „start points" u svakoj jezgri, Paket „Aktivna Kaštela 3 dana": rute + gastro + baština; ciljano na pred/posezonu.

Koje proizvode generira: Hiking/bike paketi (ožujak–lipanj, rujan–studeni), „Slow travel" programi (sporo putovanje + autentične jezgre)

5.3.7. Obalni doživljaji i upravljanje javnim prostorom: obala kao „pozornica" kvalitete

Što Kaštela imaju: Obalni pojas je najintenzivnije korišten resurs (šetnice, rive, plaže) i ključni dio destinacijskog doživljaja.

Što nedostaje: Postoje devastirani dijelovi obale, nedovršeni projekti, loš prvi dojam. U sezoni promet i parkiranje postaju najslabija karika, posebno u povijesnim jezgrama, pa doživljaj javnog prostora pati.

Što unaprijediti: Standard javnog prostora: uređenost, čistoća, mikro-inventar (klupe, sjenila gdje je moguće, rasvjeta, koševi) + brza sanacija „kritičnih točaka" šetnica. Sezonski prometni režimi (privremena rješenja umjesto betonizacije): park&walk, jasna signalizacija, digitalna mapa parkiranja. Usklađivanje ugostiteljstva s nosivošću obale: protokoli za otpad, kontrola terasa i prolaznosti, vizualni standard sezonskih punktova

Koje proizvode generira: „Kaštelanska rivijera" (šetnje između jezgri) kao cjelogodišnji proizvod (osobito u blagim sezonama), Večernji programi niskog opterećenja (šetnja + priča + lokalno vino)

5.3.8. Nautika i marina: poluga kvalitete i šire sezone

Što Kaštela imaju: Marina Kaštela je snažno središte potražnje vezano uz nautički turizam i goste veće platežne moći, uz potencijal rada izvan srpnja i kolovoza („nautička sezona šira").

Što nedostaje: Nautičari Kaštela više doživljavaju kao luku/ spavaonicu i nisu zainteresirani za istraživanje Kaštela

Što unaprijediti: Nautičko-gastro program u pred/posezoni: degustacije crljenka + lokalna jela, upareno s kulturom (koncert/izložba), „Shore experiences": kratke ture (GOT/kašteli/legende) prilagođene nautičarima (2–4 sata). Standard usluge i vidljivosti: povezati marinu s destinacijskim kalendarom i "Kaštela portfoliom ponude"

5.3.9. Manifestacije, kulturna produkcija i uloge udruga: „meki kapacitet" koji već postoji

Što Kaštela imaju: Kaštelansko kulturno i zabavno ljeto kao središnja manifestacija, uz velik broj događanja na svih sedam lokacija. Aktivnu bazu kulturnih i sportskih udruga što je ključan resurs za animaciju i doživljaje. Klaster Zora i eno-gastro manifestacije (ZINfest, Tjedan crljenka itd.).

*Što nedostaje: J*ače „paketiranje" događanja u proizvode (vikend paketi, tematski tjedni, itinerari), i jasnije povezivanje s baštinom i ugostiteljstvom radi potrošnje i izvansezonskog učinka. Ovo je u skladu s potrebom da sadržaji generiraju razlog dolaska izvan sezone.

Što unaprijediti: Kalendar 12 mjeseci: 4–6 „sidrenih" događanja izvan ljeta (vino, obrti, legende, outdoor), uz jasnu prodaju kroz TZ i partnere. Standard produkcije: jedinstveni vizual, signalizacija do lokacija, info o parkiranju/prijevozu, digitalni portfolio ponude.

5.3.10. Prometna i digitalna „upotrebljivost" destinacije: mali zahvati, velik učinak na kvalitetu

Što Kaštela imaju: Izrazito povoljnu prometnu dostupnost (blizina Splita i Trogira; zračna luka na području Kaštel Štafilića). Dobru infrastrukturu, ali prometno sezonski opterećenu uz obalni pojas i D8.

Što nedostaje: Turistički upotrebljiva integracija javnog prijevoza: gosti se ne snalaze; željeznica je neiskorišten resurs (stajališta, signalizacija, informacije). Digitalna infrastruktura: loš signal i prekidi veze, osobito problem za „working travel" i produženje sezone. Bolji javni lokalni prijevoz.

Što unaprijediti: Jedinstvena karta bus+vlak za turiste + info točke i karte. Digitalna mapa parkiranja + sezonska signalizacija. Wi-Fi hotspotovi u starim jezgrama i formalna koordinacija s operaterima; brendiranje „remote-friendly Kaštela". Mini kružni autobus samo za područje Kaštela, isključivo u svrhu turizma.

Koje proizvode generira: „Kaštela kao baza" (izletnički i boravišni profil) s većom dodanom vrijednošću, jer dostupnost prestaje biti samo logistika i postaje dio kvalitete. Izvansezonski segmenti: working travel / mirniji gosti

5.4. Kako odabrani potencijali podižu kvalitetu proizvoda

U nastavku su mjere podizanja kvalitete koje se izravno vežu na odabrane potencijale i probleme navedene u prilozima.

5.4.1. Interpretacija i dizajn iskustva (od „resursa" do "proizvoda")

Jedinstveni interpretacijski sustav „Sedam Kaštela" (narativ + signalizacija + digitalni vodič) podiže razumljivost i profesionalnost prezentacije, a istodobno omogućuje disperziju posjeta duž cijelog niza (smanjenje pritiska na jednu točku).

Tematski scenariji (GOT, Miljenko i Dobrila, crljenak) rade ono što prilozi naglašavaju kao ključno: produžuju boravak i potrošnju izvan "sunce i more".

5.4.2. Standardi usluge i javnog prostora (kvaliteta se „vidi na rivi")

Obala je definirana kao najosjetljiviji prostor; zato kvaliteta raste kroz standarde izgleda i postave, protokole otpada, kontrolu terasa i prolaznosti te nadzor na pomorskom dobru (mehanizam dozvola i kontrole je opisan).

Brza sanacija devastiranih točaka i dovršavanje projekata izravno podižu „prvi dojam"

5.4.3. Povezivanje dionika i „paketiranje ponude"

Snažnu bazu kulturnih udruga, kulturne institucije i gospodarske subjekte važno je povezati: kvaliteta raste kad se to poveže u portfelj proizvoda (kulturni tjedni, eno-gastro vikendi, outdoor paketi), umjesto disperziranih događaja bez tržišne prodaje.

Digitalni portfolio ukupne ponude i razvoj jednodnevnih izleta "iz Splita u Kaštela"

5.4.4. Digitalna vidljivost i „remote-friendly" kao instrument sezonalnosti

Rješavanje telekom prekida i uvođenje hotspotova nije samo tehnički detalj već preduvjet da se Kaštela stvarno pozicioniraju prema working travel segmentu, koji dionici izravno spominju kao osjetljiv na kvalitetu mreže i potencijal produženja sezone.

5.5. Zaključak: top 5 potencijala

Prema prilozima i prethodnoj analizi, najveći multiplikativni učinak na kvalitetu, vidljivost i sezonalnost) su:

Integrirana ruta „Sedam kaštela" + standardizirana interpretacija – jer je to temeljni diferencijator Kaštela i okvir u koji se svi ostali motivi mogu priključiti

Crljenak/Zinfandel + standardizacija eno-gastro ponude – jer daje Kaštelima rijedak globalno razumljiv motiv („home of Zinfandel") i direktno povećava potrošnju, a manifestacije i inicijative već postoje.

GOT / Kaštilac (Braavos) – jer je definiran kao neiskorišten globalni potencijal s konkretnim, brzim mjerama i izvansezonskom privlačnošću.

Aktivni turizam Kozjak („od mora do planine") – jer je eksplicitno naveden kao ključan alat smanjenja sezonalnosti, uz postojeće rute i logiku preusmjeravanja potražnje s obale na zaleđe.

Kulturna produkcija + udrugaški kapacitet – jer Kaštela već imaju organizacijsku bazu (udruge, programi, manifestacije) koja, uz bolje paketiranje, može sustavno puniti pred/posezonu.

5.6. Sažetak odabranih potencijala

Odabrani potencijal	Kratak opis	Resursna osnova	Doprinos lokalnoj zajednici	Doprinos cjelogodišnjem poslovanju	Marketinški potencijal
Integrirana ruta "Sedam kaštela"	Povezivanje sedam povijesnih jezgri i kaštela u jedinstven sustav posjeta s interpretacijom i itinerarima.	vrlo visoka	visok (ravnomjernija korist po naseljima)	visok	visok
Revitalizacija ključnih objekata (Kaštilac, Vitturi, Cambi, Kino Sv. Juraj, Biranj, Malačka)	Ulaganja i programiranje ključnih lokacija baštine za sadržaje u pred/posezoni	visoka	visok	visok	visok
GOT / Kaštilac (Braavos)	GOT snimanje u Kaštilcu – trenutno neiskorišteno i neintegrirano,ali s brzim mjerama interpretacije.	visoka	umjeren (poduzetnici/ture)	visok	vrlo visok
Miljenko i Dobrila – tematski proizvod	Emocionalna priča s jasnim lokacijama, pogodna za ture i uprizorenja.	visoka	visok (udruge, vodiči)	umjeren do visok	visok
Lokalna legenda i storytelling mreža	Šira mreža legendi vezanih uz točke u	dobra	visok	umjeren	umjeren do visok

Odabrani potencijal	Kratak opis	Resursna osnova	Doprinos lokalnoj zajednici	Doprinos cjelogodišnjem poslovanju	Marketinški potencijal
	prostoru – baza za rute i digitalni sadržaj.				
Crljenak/Zinfandel – "home of Zinfandel" pozicioniranje	Globalno prepoznatljiv vinski motiv s lokalnim uporištem; osnova eno-ruta i događanja.	vrlo visoka	visok (proizvođači/ugostitelji)	visok	vrlo visok
Standardizacija "kaštelanskog pijata"	Jezgra lokalnih jela već je navedena u promotivnim materijalima – osnova za standard i vidljivost.	dobra	visok	umjeren	umjeren do visok
Eno-gastro manifestacije (ZINfest, Tjedan crljenka, Kaštela pijati i žmuli)	Postojeći događaji kao platforma za vidljivost i produljenje sezone.	dobra	visok	umjeren do visok	visok
Aktivni turizam Kozjak ("od mora do planine")	Outdoor rute i staze kao ključni alat smanjenja sezonalnosti.	visoka	umjeren do visok	visok	visok
Obalna rivijera (šetnice/rive/plaže)	Obala je najintenzivniji	visoka	visok	umjeren	visok

Odabrani potencijal	Kratak opis	Resursna osnova	Doprinos lokalnoj zajednici	Doprinos cjelogodišnjem poslovanju	Marketinški potencijal
– kvaliteta javnog prostora	resurs i najosjetljiviji segment doživljaja; traži standarde i sanacije.				
Upravljanje ugostiteljstvom na pomorskom dobru (standardi + nadzor)	Regulacija terasa, otpada, vizualnog reda i prolaznosti uz mehanizme dozvola i nadzora.	dobra	visok	umjeren	umjeren
Marina Kaštela – nautika kao stabilizator potrošnje	Nautički segment veće potrošnje i šire sezone od kupališne špice.	visoka	umjeren	umjeren do visok	visok
Kulturne manifestacije "Kaštela 365" (uz postojeće ljetne programe)	Velik broj događanja uz potencijal snažnijeg paketiranja i izvansezonskih sidara.	dobra	visok	umjeren	umjeren do visok
Udrugaški kapacitet (284 udruge) kao "meki resurs"	Udruge kao nositelji animacije, programa, volontiranja i	visoka	vrlo visok	umjeren	umjeren

Odabrani potencijal	Kratak opis	Resursna osnova	Doprinos lokalnoj zajednici	Doprinos cjelogodišnjem poslovanju	Marketinški potencijal
	lokalnih doživljaja.				
Integracija javnog prijevoza (bus+vlak) i turistička informiranost	Vlak je neiskorišten resurs; potrebno je turistički upotrebljivo informiranje i integrirana karta.	umjerena	umjeren	umjeren do visok	umjeren
Digitalna infrastruktura i “remote-friendly” pozicioniranje	Rješavanje mreže/Wi-Fi hotspotova kao preduvjet za working travel i produljenje sezone.	umjerena	umjeren	visok	umjeren do visok

Tablica 1 Sažetak odabranih potencijala

5.7. Prioriteti

Potencijal	Objašnjenje	Najbrži sljedeći korak	Ključni partneri/dionici
Integrirana ruta “Sedam Kaštela”	Temeljni diferencijator destinacije i okvir za disperziju posjetitelja i kvalitetu interpretacije.	Definirati 3 itinerara + jedinstveni set ploča/QR + pilot vođenja u 2 jezgre	Grad, TZ, Muzej, kulturne institucije, vodiči, mjesni odbori

Potencijal	Objašnjenje	Najbrži sljedeći korak	Ključni partneri/dionici
Crljenak/ Zinfandel pozicioniranje	Globalno razumljiv motiv („home of Zinfandel") s postojećim manifestacijama i inicijativama.	Dogovoriti „Crljenak standard" (prisustvo na karti) + eno-rutu pilot	TZ, Klaster Zora, vinari/proizvođači, ugostitelji, Grad
GOT / Kaštilac (Braavos)	Neiskorišten globalni potencijal s brzim mjerama i izvansezonskim učinkom.	Postaviti višejezičnu ploču + QR + uvrstiti u sve promotivne materijale	TZ, Grad, upravitelji lokaliteta, agencije, vodiči
Revitalizacija Vitturi–Cambi–Kaštilac	Već planirana/aktivna ulaganja dižu kapacitet pred/posezone, ali trebaju programiranje i paketiranje.	Zajednički kalendar programa + zajednička ulaznica/paket	Grad, Muzej, TZ, kulturne udruge
Aktivni turizam Kozjak	U prilozima definiran kao ključ smanjenja sezonalnosti i preusmjeravanja potražnje s obale.	Standardizirati signalizaciju + GPX + "outdoor weekend" pilot	TZ, sportske udruge, planinarska društva, Grad
Digitalna infrastruktura (remote-friendly)	Prekidi mreže izravno ruše potencijal produžene sezone i working travel.	Formalni sastanci s operatorima + pilot hotspotovi u 2 jezgre	Grad, telekom operateri, TZ
Integracija prijevoza (bus+vlak) i info	Željeznica je neiskorišten resurs koji može rasteretiti promet.	Izraditi "How to move in Kaštela" info paket + karta bus+vlak	Grad, prijevoznici, TZ

6. POKAZATELJI ODRŽIVOSTI NA RAZINI DESTINACIJE

Prema Zakonu o turizmu Plan upravljanja destinacijom temelji se na pokazateljima održivosti destinacije koji omogućuju turističkim destinacijama praćenje, ocjenjivanje i unaprijeđenje svoje održivosti u cilju dugoročnog uspjeha turizma koji se nalazi u održivom pristupu.

Pravilnikom o pokazateljima za praćenje razvoja i održivosti turzima (NN 112/24) definiran je popis obveznih i specifičnih pokazatelja održivosti koji su uključeni u Plan upravljanja destinacijom grada Kaštela.

Popis obveznih pokazatelja i njihove vrijednosti za destinaciju Grad Kaštela:

	Pokazatelj	Područje održivosti	Kod pokazatelja/ Tematsko područje	Vrijednost za destinaciju Grad Kaštela za 2025.
1	Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone	društveni	ZL-1 – zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	20,4
2	Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	društveni	ZL-2 – zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	4,08%
3	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	društveni	ZT-1 – Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom	75%
4	Udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom	društveni/ upravljanje	PD-1 – Pristupačnost destinacije	6,17%
5	Broj organiziranih turističkih ambulanti	društveni	SD-1 Sigurnost destinacije	2
6	Omjer potrošnje vode po turističkom noćenju u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije (izraženo po osobi i po noćenju)	okolišni	UVR-1 – Upravljanje vodnim resursima	Podaci nedostupni

7	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone)	okolišni	GO-1 – Gospodarenje otpadom	31,75%
8	Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije (ukupno i pojedinačno po kategoriji zaštite)	okolišni – priroda	BR-1 – Zaštita bioraznolikosti	11,11%
9	Omjer potrošnje električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije	okolišni – klima	UEN-1 – Održivo upravljanje energijom	Podaci nedostupni
10	Uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika	okolišni – klima	UPK-1 – Ublažavanje i prilagodba klimatskim promjena	
11	Ukupan broj dolazaka turista u mjesecu s najvećim opterećenjem	ekonomski	TP-1 – Turistički promet	39.024
12	Prosječna duljina boravka turista u destinaciji	ekonomski	TP-2 – Turistički promet	5,39
13	Ukupan broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (Prosjek broja zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u odnosu na ukupan broj zaposlenih (%))	ekonomski	PGS-1 – Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu	Mj. 1.mjesec: 821, 6,06% 2.mjesec: 813, 6,00% 3.mjesec: 832, 6,07% 4.mjesec: 884, 6,33% 5.mjesec: 940, 6,6% 6.mjesec: 1007, 7,00% 7.mjesec: 1029, 7,17% 8.mjesec: 1024,

				7,15% 9.mjesec: 992, 6,83% 10.mjesec: 945, 6,53% 11.mjesec: 788, 5,44% 12.mjesec: 762, 5,43%
14	Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	ekonomski	PGS-2 – Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu/ Turistički promet	Podaci nedostupni
15	Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija	prostorni/upravljanje	TI-1 – Turistička infrastruktura	Podaci nedostupni
16	Status implementacije aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom	prostorni/upravljanje	OUD-1 – Održivo upravljanje destinacijom	U tijeku
17	Broj ostvarenih noćenja u smještaju u destinaciji po hektaru izrađenog građevinskog područja JLS	prostorni/upravljanje	OUP-1 – Održivo upravljanje prostorom	Podaci nedostupni

Izvor: NN 112/2024 (27.9.2024.), Pravilnik o pokazateljima za praćenje razvoja i održivosti turizma, izračun autora prema prikupljenim podacima

6.1. IZVORI PODATAKA

Nakon faze prikupljanja i analize podataka krenulo se u fazu izračuna pokazatelja održivosti destinacije prema propisanoj metodologiji koja je definirana od strane Ministarstva turizma i sastavni je dio Pravilnika o pokazateljima za praćenje razvoja i održivosti turizma.

Pokazatelji su prikupljeni i izračunati temeljem metodoloških tablica spomenutog Pravilnika i Smjernica za prikupljanje podataka iz sekudnarnih izvora te Smjernica za prikupljanje podataka iz primarnih izvora. Podaci su prikupljeni iz javno dostupnih izvora, službenih evidencija javnopravnih tijela, gradskih službi, Turističke zajednice, državnih statistika, primarnim

istraživanjem usmjerenim prema lokalnom stanovništvu, posjetiteljima i gospodarskim subjektima u turizmu te provedenim fokus grupama s ključnim dionicima (javne ustanove, lokalna samouprava, udruge, gospodarski subjekti).

6.2. IZRAČUN OBVEZNIH POKAZATELJA ODRŽIVOSTI ZA DESTINACIJU GRAD KAŠTELA

6.2.1. Obavezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na društvene aspekte održivosti

Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone (ZL-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj ostvarenih turističkih noćenja u destinaciji u odnosu na stotinu stalnih stanovnika u vršnom mjesecu koji se smatra glavnom turističkom sezonom što ujedno podrazumijeva i najveće opterećenje kako u kontekstu infrastrukture tako i u društvenom.
	Opis	Ovim pokazateljem se nastoji procijeniti tzv. intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i prostor te infrastrukturu. Valja uočiti postojanje razlike između ovog pokazatelja, koji se može smatrati objektivnim, u odnosu na različite pokazatelje dojma koji

		lokalno stanovništvo ima o turizma, koji se s druge strane mogu smatrati subjektivnim pokazateljima.
Metodologija izračuna pokazatelja		Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika $pokazatelj = \frac{ukupan\ broj\ noćenja\ turista\ u\ vršnom\ mjesecu}{broj\ dana\ u\ vršnom\ mjesecu \cdot\ broj\ stalnih\ stanovnika\ u\ destinaciji/100}$ Pod pojmom »vršni mjesec« misli se na mjesec u kojem je ostvaren najveći broj noćenja.
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje

Početna vrijednost (2025.)	2026.	2027.	2028.	2029.
20,47				

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom (ZL-2)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji su zadovoljni turizmom u destinaciji u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji
	Opis	Zadovoljstvo stanovnika razvojem turizma bitan je cilj održivog upravljanja destinacijom, pri čemu je pozitivan stav stanovnika prema razvoju turizma jedan od ključnih elemenata njegove uspješnosti. Tamo gdje turizam nije podržan može se očekivati otpor stanovnika prema infrastrukturnim ulaganjima. Dodatno, gostoljubivi domaćini jedan su od ključnih faktora u formiranju cjelokupnog zadovoljstva turista posjetom.
	Podpokazatelji	– udio lokalnog stanovništva zadovoljnih turizmom kod onih koji ostvaruju koristi od turizma – udio lokalnog stanovništva zadovoljnih turizmom kod onih koji ne ostvaruju koristi od turizma
Metodologija izračuna pokazatelja		Udio lokalnog stanovništva zadovoljnih turizmom u destinaciji računa se kao omjer broja ispitanika zadovoljnih turizmom i ukupnog broja ispitanika. Pokazatelj se računa na ukupnom skupu te zasebno na skupu ispitanika koji ostvaruju koristi od turizma i na skupu ispitanika koji ne ostvaruju koristi od turizma. Udio lokalnog stanovništva zadovoljnih turizmom i udio stanovnika koji ostvaruju koristi od turizma u destinaciji procjenjuje se pitanjima koja su definiran smjernicama za provođenje primarnih istraživanja.
Učestalost mjerenja		Svake dvije godine

Početna vrijednost (2025.)	2027.	2029.	2031.	2033
4,08%				

Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji (ZT-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Procjena zadovoljstva turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevnih posjetitelja cjelokupnim boravkom u destinaciji na skali od 0 do 100. Procjena neto spremnosti na preporuku na skali od 0 do 100, posebno za turiste koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevne posjetitelje.
	Opis	Zadovoljni posjetitelji učinkovit su alat privlačenja novih gostiju te time i stvaranja novih radnih mjesta u destinaciji, a uz to često i dulje borave te generiraju veći prihod u odnosu na posjetitelje koji nisu zadovoljni svojim boravkom u destinaciji. Nadalje, praćenjem zadovoljstva posjetitelja mjere se i prate učinci aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije. Ne postoji jedinstveni standard za procjenu zadovoljstva kupaca. Zadovoljstvo je složeni pokazatelj koji se može mjeriti na različite načine, poput percepcije kvalitete, percepcije vrijednosti, i raskoraka između očekivanog i stvarnog iskustva. Primjenom različitih standarda mjerenja zadovoljstva (koji ujedno predstavljaju različite standarde na koje se kupci referiraju prilikom kupnje) i njihovim integriranjem u jedinstveni pokazatelj u skladu s validiranom metodologijom Američkog indeksa zadovoljstva klijenta (eng. American Customer Satisfaction Index – ACSI) postignut je sveobuhvatniji pristup mjerenju kvalitete cjelokupnog iskustva posjetitelja. Neto spremnost na preporuku smatra se jednim od glavnih standarda za vrednovanje iskustva korisnika proizvoda/usluga u različitim industrijama, a koristi se i za predviđanje lojalnosti kupaca. Zasniva se na pitanju o vjerojatnosti preporuke proizvoda/usluge rodbini, prijateljima i/ili kolegama. Preporuke rodbine i prijatelja (eng. word of mouth) ujedno su jedan od najvažnijih izvora informacija prilikom odabira destinacije putovanja, te u kombinaciji s pokazateljem o zadovoljstvu daje

		pravu sliku utiska same destinacije.
	Podpokazatelji (opcionalno)	- Udio (%) turista koji borave u ko – mercijalnim smještajnim objektima i jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni boravkom u destinaciji - Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji u sezoni - Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji u predsezoni ili posezoni - Neto spremnost na preporuku destinacije u sezoni Neto spremnost na preporuku destinacije u predsezoni ili posezoni
Metodologija izračuna pokazatelja		Vrijednost pokazatelja ZT-1 – Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom sastoji se od: (i) vrijednosti indeksa zadovoljstva posjetitelja destinacijom i (ii) neto spremnost na preporuku destinacije Vrijednosti pokazatelja mjere se pomoću varijabli/pitanja koja su definirana smjernicama za provođenje primarnih istraživanja, donesenih od strane ministarstva nadležnog za poslove turizma.
Učestalost mjerenja		Svake dvije godine

Početna vrijednost (2025.)	2027.	2029.	2031.	2033.
Indeks zadovoljstva: 75% Neto spremnost na preporuku: 43,38%				

Pristupačnost destinacije

Pokazatelj (kod pokazatelja)		Udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom PD-1
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj prikazuje udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom u odnosu na ukupan broj atrakcija u destinaciji prepoznatim planom upravljanja.
	Opis	Atrakcije kao razlog dolaska u destinaciju mogu biti iznimno raznolike i različite dostupnosti, stoga je svrha ovog pokazatelja uvid u mogućnosti obilaska atrakcija i lokaliteta od interesa osobama s invaliditetom (osobama s tjelesnim, intelektualnim mentalnim i osjetilnim oštećenjem zdravlja), pri čemu se pristupačnost očituje u fizičkoj pristupačnosti i pristupačnosti informacija i komunikacija.
	Podpokazatelji	– Udio atrakcija (lokaliteta) fizički pristupačnih osobama s invaliditetom – Udio atrakcija (lokaliteta) informacijski i komunikacijski pristupačnih osobama s invaliditetom.
Metodologija izračuna pokazatelja		*EA* – broj svih evidentiranih atrakcija u destinaciji *EAP* – broj atrakcija pristupačnih osobama s invaliditetom $Udio\ pristupačnih\ atrakcija = \frac{EAP}{EA} \times 100$
Učestalost mjerenja		Svake dvije godine

Početna vrijednost (2025.)	2027.	2029.	2031.	2033.
6,17%				

Sigurnost destinacije

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Broj organiziranih turističkih ambulanti (SD-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je broj organiziranih turističkih ambulanti u svrhu provođenja mjera zdravstvene zaštite za povećani broj korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima.
	Opis	Sukladno posebnom zakonu kojim se uređuje zdravstvena zaštita turističku ambulantu može organizirati jedinica područne (regionalne) samouprave odnosno Grad Zagreb, jedinica lokalne samouprave, turistička zajednica, druga pravna i fizička osoba koja obavlja ugostiteljsku djelatnost i/ili pruža usluge u turizmu, zdravstvena ustanova, trgovačko društvo koje obavlja zdravstvenu djelatnost ili privatni zdravstveni radnik, koji su dužni utvrditi i razdoblje rada turističke ambulante tijekom godine. Turistička ambulanta organizira se izvan mreže javne zdravstvene službe. Posebnim propisom o normativima i standardima za turističku ambulantu određeni su minimalni normativi i standardi u pogledu prostora, radnika i medicinsko-tehničke opreme koje mora ispunjavati turistička ambulanta. Zbog potrebe osiguranja provođenja mjera zdravstvene zaštite za povećani broj korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima, jedinica područne (regionalne) samouprave odnosno Grad Zagreb, za svaku sljedeću turističku sezonu utvrđuje minimalni broj turističkih ambulanti za svoje područje na temelju broja dolazaka turista u prethodnoj godini.
	Podpokazatelji	N/P
Metodologija izračuna pokazatelja		Pokazatelj je informacija o broju ambulanti u destinaciji, te se broj direktno preuzima i služi kao pokazatelj.
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje

Početna vrijednost (2025.)	2026.	2027.	2028.	2029.
2				

6.2.2. Obavezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na okolišne aspekte održivosti

Upravljanje vodnim resursima

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Omjer potrošnje vode po turističkom noćenju u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije (izraženo po osobi i po noćenju) (UVR-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je omjer ukupne količine vode isporučene u smještajnim objektima destinacije u odnosu na ukupnu potrošnju vode u destinaciji, koji daje uvid u opterećenje turizma na vodni resurs destinacije.
	Opis	Ograničavajući čimbenik razvoja turizma u pojedinim destinacijama je dostupnost vode, odnosno njena nepovoljna prostorna i vremenska raspodjela, osobito u Jadranskoj Hrvatskoj te u ljetnim mjesecima, kao i gubici vode u vodoopskrbnom sustavu. Vođenje evidencije o ukupnoj finalnoj potrošnji vode dužno je provoditi i osigurati nadležno tijelo za upravljanje vodnim resursima u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave na temelju posebnog zakona kojim se uređuje upravljanje vodama
	Podpokazatelji	N/P

Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj se izračunava kao omjer (%) finalne potrošnje vode po noćenju turista (m^3) u smještajnim objektima destinacije i u odnosu na potrošnju vode po stanovniku destinacije (m^3). F_1 – ukupna finalna potrošnja vode u kućanstvima i smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja F_2 – ukupna finalna potrošnja vode u kućanstvima i smještajnim objektima kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja T_1 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja T_2 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja N_1 – broj dana u mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) N_2 – broj dana u mjesecu s najvećim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) S – broj stanovnika u destinaciji $$potrošnja\ vode\ po\ noćenju\ turista = \frac{F_2N_1 - F_1N_2}{T_2N_1 - T_1N_2}$$ $$potrošnja\ vode\ po\ noćenju\ stanovnika = \frac{1}{S}\left(\frac{T_2F_1 - T_1F_2}{T_2N_1 - T_1N_2}\right)$$ $$omjer\ potrošnje\ vode\ po\ noćenju\ turista\ i\ stanovnika = \frac{potrošnja\ vode\ po\ noćenju\ turista}{potrošnja\ vode\ po\ noćenju\ stanovništva} \times 100$$ Alternativna metoda: Anketa gospodarskih subjekata u turizmu u smještajnim objektima = norma potrošnje vode turista po noćenju / potrošnja vode.

Učestalost mjerenja	Svake dvije godine			
Podaci nedostupni				
Početna vrijednost (2025.)	2027.	2029.	2031.	2033.

Gospodarenje otpadom

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone) (GO-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj prati omjer količina komunalnog otpada nastalog po noćenju turista u smještaju u usporedbi s količinama otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone po stanovniku, u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja)
	Opis	Pokazateljem se prati ostvarenje veze između proizvodnje otpada u turizmu i gospodarskog rasta te uspješnost sprečavanja nastanka otpada u destinaciji. Ukazuje na okolišni aspekti rizika u turističkim destinacijama gdje nedovoljno adekvatna infrastruktura gospodarenja otpadom u kombinaciji sa povećanom turističkom aktivnosti može ugroziti konkurentnost turističke destinacije. Pokazatelj je važan za atraktivnost destinacije i u slučaju neuređenog ili preopterećenog (prekapacitiranog) sustava gospodarenja otpadom što predstavlja ograničavajući čimbenik razvoja destinacije. Noćenja turista jesu svaka registrirana noć osobe (turista) u objektu koji pruža uslugu smještaja (prijavljena noćenja u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju u sustavu eVisitor). Komunalni otpad je miješani komunalni otpad i odvojeno sakupljeni otpad. Javna usluga sakupljanja komunalnog otpada

		podrazumijeva prikupljanje komunalnog otpada na području pružanja javne usluge putem spremnika od pojedinog korisnika i prijevoz i predaju tog otpada ovlaštenoj osobi za obradu takvoga otpada.
	Podpokazatelji	N/P
Metodologija izračuna pokazatelja		Pokazatelj se izračunava kao omjer količine otpada nastalog po noćenju turista u smještaju u odnosu na ukupne količine komunalnog otpada nastale u destinaciji u mjesecima s najnižom i najvišom turističkom aktivnosti *F1* – ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja (tone) *F2* – ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja *T1* – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja *T2* – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja *S* – broj stanovnika u destinaciji *N1* – broj dana u mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) *N2* – broj dana u mjesecu s najvećim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) *WTN* – količina otpada po turističkom noćenju, $W_{TN} = \frac{F_2N_1 - F_1N_2}{T_2N_1 - T_1N_2}$ *WRN* – količina otpada po noćenju stanovnika,

	$W_{RN} = \frac{1}{S}\left(\frac{T_2F_1 - T_1F_2}{T_2N_1 - T_1N_2}\right)$ *WT* – količina otpada nastalog zbog noćenja turizma u vremenskom intervalu (mjesec s najvećim brojem noćenja). Izračunava se kao umnožak broja noćenja u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja (T2) i količine otpada po turističkom noćenju (WTN), $W_T = T_2 \times W_{TN}.$ *WR* – količina otpada od lokalnog stanovništva u destinaciji u vremenskom intervalu (mjesec s najvećim brojem noćenja). Izračunava se kao umnožak broja stanovnika (S), broja dana u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja (N2)i količine otpada po noćenju stanovnika (WRN), $W_R = S \times N_2 \times W_{RN}.$ $\text{omjer količine komunalnog otpada koji su proizveli turist u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju i lokalno stanovništvo (za promatrani period)} = \frac{W_T}{W_R}$
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine

Početna vrijednost (2025.)	2027.	2029.	2031.	2033.
31,75%				

Zaštita bioraznolikosti

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije (ukupno i pojedinačno po kategoriji zaštite) (BR-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira udio zaštićenih prirodnih područja (dalje u tekstu: ZPP) (kopnenih i morskih) i područja ekološke mreže Natura 2000, u ukupnoj površini destinacije (jedan ili više JLS-ova), te njihova struktura prema kategoriji zaštite.
	Opis	Turizam zasnovan na prirodi brzo raste, a jedan od ključnih faktora za iskustvo posjetitelja je kvaliteta okoliša. Bioraznolika područja privlače turiste, posebno ona s infrastrukturom koja omogućava pristupačnost. Očuvanje kopnene i morske bioraznolikosti ključno je za očuvanje značajnih ekonomskih koristi koje države ostvaruju od turizma. Udio zaštićenih područja ukazuje na aktivnosti vezane za očuvanje bioraznolikosti te na očuvanje, obnovu i održivu upotrebu ekosustava i njihovih usluga.
	Podpokazatelji	– udio zaštićenih prirodnih područja i područja ekološke mreže Natura 2000 u ukupnoj površini destinaciji – kategorije zaštićenih prirodnih područja u destinaciji

Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj se izračunava kao udio površina zaštićenih područja u destinaciji u odnosu na ukupnu površinu destinacije i prema kategorijama zaštite temeljem zakona kojim se uređuje zaštita prirode
Učestalost mjerenja	Svake četiri godine

Početna vrijednost (2025.)	2029.	2033.	2037.	2041.
11,11%				

Održivo upravljanje energijom

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Omjer potrošnje električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije (UEN-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je omjer ukupne količine električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije, a temelji se na sezonalnosti potrošnje.
	Opis	Ovaj pokazatelj daje uvid u opterećenje energetske infrastrukture i potrebe implementacije održivih oblika energije. S obzirom na intenzivnu potrebu za energijom tijekom visoke sezone, posebice u Jadranskoj Hrvatskoj, važno je razmotriti stvarno opterećenje.
	Podpokazatelji	N/P

Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj se izračunava kao omjer finalne potrošnje el. energije po noćenju turista (kWh) u smještajnim objektima u odnosu na potrošnju el. energije po stanovniku destinacije (kWh). *F1* – ukupna finalna potrošnja el. energije u kućanstvima i smještajnim objektima u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najmanje ostvarenim brojem noćenja *F2* – ukupna finalna potrošnja el. energije kućanstvima i smještajnim objektima u destinaciji kalendarskom mjesecu s najviše ostvarenih noćenja *T1* – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim ostvarenim brojem noćenja *T2* – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najvećim ostvarenim brojem noćenja *S* – broj stanovnika u destinaciji *N1* – broj dana u mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) *N2* – broj dana u mjesecu s najvećim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) $$potrošnja\ el.energije\ po\ noćenju\ turista = \frac{F_2N_1 - F_1N_2}{T_2N_1 - T_1N_2}$$ $$potrošnja\ el.energije\ po\ noćenju\ stanovnika = \frac{1}{S}\left(\frac{T_2F_1 - T_1F_2}{T_2N_1 - T_1N_2}\right)$$

	$$\text{omjer potrošnje el. energije po noćenju turista i stanovnik} = \frac{\text{potrošnja el. energije po noćenju turista}}{\text{potrošnja el. energije po noćenju stanovnika}} \times 100$$
Učestalost mjerenja	Svake četiri godine
Podaci nedostupni	

Početna vrijednost (2025.)	2029.	2033.	2037.	2041.

Ublažavanje i prilagodba klimatskim promjenama

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika (UPK-1)	
	Definicija	Pokazateljem se utvrđuje postoji li u destinaciji sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika
	Opis	Članak 7. Pariškog sporazuma postavlja globalni cilj »poboljšanja sposobnosti prilagodbe, jačanja otpornosti i smanjenja ranjivosti na klimatske promjene«. Provedba nacionalnih i lokalnih planova prilagodbe, izgradnja kapaciteta i tehnologije te povećani financijski tokovi navedeni su kao ključni alati za provedbu aktivnosti prilagodbe. Sektor turizma je jedan od pet najranjivijih sektora na klimatske promjene. Stoga je uspostava sustava za procjenu izloženosti, otpornosti i rizika te provedbu mjera za prilagodbu klimatskim promjenama na svim razinama ključna za

Obilježja pokazatelja		održivost turizma kao ključne gospodarske grane u Republici Hrvatskoj. Strategija prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu (NN 46/20) i Zakon o klimatskim promjenama i zaštiti ozonskog sloja (NN 127/19) reguliraju pitanje prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj.
	Podpokazatelji	N/P
Metodologija izračuna pokazatelja		Pokazatelj je informacija o tome je li destinacija donijela dokumente (strategiju i/ili plan i/ili program) te koji je napredak/udio mjera u provedbi i/ili implementiranih mjera za prilagodbu i ublažavanje klimatskih promjena i procjenu rizika – DA/NE/ udio mjera u provedbi i/ili implementiranih.
Učestalost mjerenja		Svake dvije godine.

Početna vrijednost (2025.)	2027.	2029.	2031.	2033.
NE				

6.2.3. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na ekonomske aspekte održivosti

Turistički promet

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Ukupan broj dolazaka turista u mjesecu s najvećim opterećenjem (TP-1)	
	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj dolazaka turista u destinaciji u mjesecu koji se smatra glavnom turističkom sezonom temeljem broja ostvarenih noćenja što ujedno podrazumijeva i najveće

Obilježja pokazatelja		opterećenje kako u kontekstu infrastrukture tako i u društvenom kontekstu.
	Opis	Pokazateljem se definira ukupan broj dolazaka turista u destinaciji u mjesecu koji se smatra glavnom turističkom sezonom temeljem broja ostvarenih noćenja što ujedno podrazumijeva i najveće opterećenje kako u kontekstu infrastrukture tako i u društvenom kontekstu.
	Podpokazatelji	–
Metodologija izračuna pokazatelja		Pokazatelj je informacija o ukupnom broju dolazaka turista u destinaciji u mjesecu s najvećim brojem ostvarenih dolazaka, te se broj direktno preuzima iz sustava eVisitor i služi kao pokazatelj.
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje

Početna vrijednost (2025.)	2026.	20297	2028.	2029.
39.024				

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Prosječna duljina boravka turista u destinaciji (TP-2)	
	Definicija	Pokazateljem se definira prosječan broj noćenja koje jedan turist ostvari u destinaciji.
		Duljina boravka, odnosno prosječan broj noćenja koje turisti ostvaruju u destinaciji se može smatrati relevantnom informacijom za upravljanje destinacijom, poglavito u kontekstu suvremenih trendova skraćenja duljine boravka, ali i s aspekta upravljanja

Obilježja pokazatelja	Opis	ljudskim potencijalima potrebnim za održavanje ujednačene razine pružanja sveobuhvatne turističke usluge što se posebno odnosi na segment smještaja.
	Podpokazatelji opcionalno	– Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem ostvarenih turističkih noćenja – Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem ostvarenih turističkih noćenja – Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u komercijalnom smještaju – Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u nekomercijalnom smještaju
Metodologija izračuna pokazatelja		Prosječna duljina boravka turista u destinaciji $= \frac{\text{Ukupan broj registriranih noćenja u destinaciji}}{\text{Ukupan broj dolazaka turista u destinaciju}}$
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje

Početna vrijednost (2025.)	2026.	2027.	2028.	2029.
5,39				

Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (PGS-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj zaposlenih na mjesečnoj razini u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećoj nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (dalje u tekstu: NKD)
	Opis	Budući da rad predstavlja obvezni proizvodni čimbenik uslužnih djelatnosti, izravno povezan s isporukom turističkog proizvoda odnosno usluge, povećanje ili smanjenje ukupnog broja zaposlenih osoba u središnjim turističkim djelatnostima (pružanje smještaja te priprema i usluživanje hrane) može posredno ukazivati na poboljšanje odnosno pogoršanje poslovanja gospodarskih subjekata općenito u svim turističkim djelatnostima.
	Podpokazatelji opcionalno	– Broj zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane prema satima rada – Broj zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane po spolu, godišnji prosjek – Prosjek broja zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u odnosu na ukupan broj zaposlenih (%)
Metodologija izračuna pokazatelja		Podaci se preuzimaju iz službenih administrativnih izvora.
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje

Početna vrijednost (2024.)				

	2025.	2026.	2027.	2028.
Prosjek broja zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u odnosu na ukupan broj zaposlenih Mjesec (%) 1.mjesec: 821, 6,06% 2.mjesec: 813, 6,00% 3.mjesec: 832, 6,07% 4.mjesec: 884, 6,33% 5.mjesec: 940, 6,6% 6.mjesec: 1007, 7,00% 7.mjesec: 1029, 7,17% 8.mjesec: 1024, 7,15% 9.mjesec: 992, 6,83% 10.mjesec: 945, 6,53% 11.mjesec: 788, 5,44% 12.mjesec: 762, 5,43%				

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (PGS-2)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira poslovni prihod gospodarskih subjekata ostvaren tijekom godine u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećem NKD-u.
	Opis	Poslovni prihod izravno je povezan sa sposobnosti gospodarskih subjekata da isporuče turistički proizvod odnosno uslugu, pri čemu promjena u vremenu odnosno povećanje ili smanjenje poslovnog prihoda može ukazivati na poboljšanje odnosno pogoršanje poslovnog položaja gospodarskih subjekata uslijed internih ili eksternih razloga, ali i neizravno upućivati na položaj gospodarskih subjekata u svim turističkim djelatnostima na razini destinacije.
	Podpokazatelji opcionalno	– dodana vrijednost gospodarskih subjekata registriranih na području destinacije ostvarena tijekom godine – bruto dobit/gubitak gospodarskih djelatnosti registriranih na području destinacije ostvaren tijekom godine
Metodologija izračuna pokazatelja		Podaci će na zahtjev biti dostupni u Ministarstvu.
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje

Početna vrijednost (2025.)	2026.	2027.	2028.	2029.

	Broj računa	Vrijednost računa

Djelatnost						
	9. - 13. kolovoza 2023.	8. - 12. kolovoza 2024.	11. - 15. kolovoza 2025.	9. - 13. kolovoza 2023.	8. - 12. kolovoza 2024.	11. - 15. kolovoza 2025.
I – 56 Djelatnost pripreme hrane i pića	73.694	77.099	83.416	958.725,33	1.058.959,68	1.222.055,72

Broj i vrijednost fiskaliziranih računa koje su prijavili u sustav Porezne uprave obveznici sa područja Grada Kaštela a koji su registrirani za obavljanje djelatnosti pripremanja hrane i pića (prema NKD: I – 56 Djelatnost pripreme hrane i pića

6.2.4. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na prostorne aspekte održivosti destinacije i organizaciju turizma

Turistička infrastruktura

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija (TI-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se vrši identifikacija i kategorizacija turističkih resursa na području destinacije, uključujući prirodne (parkovi, rezervati, pejzaži) i kulturno-povijesne/antropogene atrakcije (povijesni lokaliteti, muzeji, spomenici, nematerijalna baština).
	Opis	Identifikacija i kategorizacija turističkih resursa ključna je za razvoj održivog turizma jer omogućava efikasno upravljanje i očuvanje prirodnih i kulturnih resursa. Pruža temelj za kreiranje ciljanih marketinških strategija koje ističu jedinstvene atribute destinacije, privlačeći time odgovarajuće turiste. Osim toga, pomaže lokalnim zajednicama da razumiju i vrednuju svoju baštinu, potičući lokalno sudjelovanje i osvještavanje važnosti

		očuvanja tih resursa za buduće generacije.
	Podpokazatelji (opcionalno)	– popisi kulturnih dobara (opcionalno, uključujući procjenu i naznaku ranjivosti) – identifikacija i popisivanje nematerijalne kulturne baštine – popis lokaliteta i dobara prirodne baštine s naznakom vrste, stanja očuvanja i ranjivosti.
Metodologija izračuna pokazatelja		
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje
Početna vrijednost (2025.)		
Popis i vrsta zaštićenih kulturnih dobara	Podmorsko arheološko nalazište – Kaštel Sućurac – arheološko nalazište Arheološko nalazište Gornje Krtine (villa rustica) – Kaštel Sućurac – arheološko nalazište Arheološka zona otoka Barbarinca – Kaštel Sućurac – arheološko nalazište Arheološko nalazište Mirje – Kaštel Stari – arheološko nalazište Podmorsko arheološko nalazište – ostatci kaštela Andreis – Kaštel Stari – arheološko nalazište Arheološko nalazište Resnik – Kaštel Štafilić – arheološko nalazište Arheološko nalazište Knežine (villa rustica) – Kaštel Štafilić – arheološko nalazište Crkva sv. Vitala (sv. Klare) na rtu Tarce u Divuljama – Kaštel Štafilić – nepokretno pojedinačno kulturno dobro Park Vitturi – Kaštel Lukšić – kulturno-povijesna cjelina Urbanistička cjelina naselja Kaštel Stari – Kaštel Stari – kulturno-povijesna	

	cjelina Urbanistička cjelina naselja Kaštel Novi – Kaštel Novi – kulturno-povijesna cjelina Urbanistička cjelina naselja Kaštel Nehaj – Kaštel Nehaj – kulturno-povijesna cjelina Urbanistička cjelina naselja Kaštel Štafilić – Kaštel Štafilić – kulturno-povijesna cjelina Urbanistička cjelina naselja Kaštel Kambelovac – Kaštel Kambelovac – kulturno-povijesna cjelina Urbanistička cjelina naselja Kaštel Lukšić – Kaštel Lukšić – kulturno-povijesna cjelina Urbanistička cjelina naselja Kaštel Sućurac – Kaštel Sućurac – kulturno-povijesna cjelina Urbanistička cjelina naselja Kaštel Gomilica – Kaštel Gomilica – kulturno-povijesna cjelina Groblje na Stupima – Kaštel Lukšić – kulturno-povijesna cjelina Crkva sv. Petra – Kaštel Novi – nepokretno pojedinačno kulturno dobro Crkva sv. Marije od Špiljana (Stomorija) – Kaštel Novi – nepokretno pojedinačno kulturno dobro Ljetnikovac obitelji Vitturi – Kaštel Lukšić – nepokretno pojedinačno kulturno dobro Utvrđeni ljetnikovac Rosani s crkvicom – Kaštel Lukšić – nepokretno pojedinačno kulturno dobro Crkva sv. Mihovila i Martina – Kaštel Kambelovac – nepokretno pojedinačno kulturno dobro Crkva sv. Mihovila od Lažana i kula na Krugu – Kaštel Kambelovac –

	nepokretno pojedinačno kulturno dobro Kula i ljetnikovac Cambi – Kaštel Kambelovac – nepokretno pojedinačno kulturno dobro Kula Ćipiko – Kaštel Novi – nepokretno pojedinačno kulturno dobro Kaštel Ćipiko – Kaštel Stari – nepokretno pojedinačno kulturno dobro Hotel Palace s vrtom – Kaštel Stari – nepokretno pojedinačno kulturno dobro
Popis i vrsta kulturnog dobra nacionalnog značaja	
Popis i vrsta preventivno zaštićenih dobara	Podmorsko arheološko nalazište-ostaci kaštela Andreis Kaštel Stari, Arheologija Arheološka zona otoka Barbarinca Kaštel Sućurac; Arheologija
Popis i kategorija zaštićenih prirodnih područja u RH	
2026.	
Popis i vrsta zaštićenih kulturnih dobara	
Popis i vrsta kulturnog dobra nacionalnog značaja	
Popis i vrsta preventivno zaštićenih dobara	

Popis i kategorija zaštićenih prirodnih područja u RH	

Održivo upravljanje destinacijom

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Status implementacije aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom (OUD -1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je definiran kao praćenje statusa implementacije Plana upravljanja, pri čemu je polazište terminski plan aktivnosti i njihove implementacije
	Opis	Postojanje Plana upravljanja preduvjet je destinacijskog razvoja za sva odredišta u Hrvatskoj, stoga je uspješna implementacija aktivnosti iz Plana polazište za održivo upravljanje destinacijom, te praćenja stanja upravljačkih aktivnosti.
	Podpokazatelji opcionalno	– Objavljeni dokument strategije i/ili akcijskog plana destinacije. – Strategija/plan su jasno vidljivi i dostupni online. – Udio implementiranih aktivnosti iz plana (Implementirana aktivnost je aktivnost koja je u potpunosti provedena, završena, te postoje informacije u učinku iste)
Metodologija izračuna		Omjer implementiranih aktivnosti / ukupni broj aktivnosti definiranih Planom X 100 Implementirane aktivnosti su one koje su u potpunosti završene, te za njih postoje mjerljivi rezultati provedbe.

pokazatelja				
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje.			
Početna vrijednost (2025.)	2026.	2027.	2028.	2029.
0				

Održivo upravljanje prostorom

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Broj ostvarenih noćenja u smještajnim objektima destinacije po hektaru izrađenog građevinskog područja JLS (OUP-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj ostvarenih noćenja u smještaju destinacije unutar godine dana po izgrađenom hektaru zona stambene i ugostiteljsko-turističke namjene.
	Opis	S obzirom da se turistička aktivnost može gotovo isključivo odvijati u zonama stanovanja (S) i zonama mješovite namjene (M1), te u zonama predviđenima za odvijanje ugostiteljsko-turističke namjene (T), sve druge građevinske zone nisu uključene u analizu. Nadalje, pritisak koji proizlazi iz korištenja prostora može se isključivo evidentirati kao pritisak na već izgrađena područja, te stoga u izračun ne ulaze planirana(neizgrađena) područja. U konačnici pritisak bi bilo poželjno evidentirati na godišnjoj razini, ali i na razini tromjesečja, da bi se utvrdilo pritisak u najopterećenijem dijelu godine.
	Podpokazatelji	–

Metodologija izračuna pokazatelja	*TN* – broj turističkih noćenja unutar destinacije ostvarenih u jednoj godini *PS* – površina izgrađenog građevinskog zemljišta u zonama stanovanja (ha) *PM* – površina izgrađenog građevinskog zemljišta u zonama mješovite namjene ((pretežito stambene namjene) (ha) *PT* – površina izgrađenog građevinskog zemljišta u zonama predviđenim za odvijanje ugostiteljsko- turističke aktivnosti $broj\ turističkih\ noćenja\ u\ komercijalnom\ i\ nekomercijalnom\ smještaju$ $po\ izgrađenoj\ građevinskoj\ površini = \frac{T_N}{P_S + P_M + P_T}$
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine

Početna vrijednost (2025.)	2027.	2029.	2031.	2033.

7. Specifični pokazatelji

7.1. IZRAČUN SPECIFIČNIH POKAZATELJA ODRŽIVOSTI ZA DESTINACIJU GRAD KAŠTELA

Specifični pokazatelji održivosti odbrani su temeljem analize stanja i temeljem razvojnog smjera koji se pojavljuje u strateškim dokumentima grada te tijekom fokus grupa s ključnim dionicima. Grad Kaštela se usmjeruju prema obiteljskom turizmu temeljenom na kulturi, gastronomiji, kulutnoj baštini i očuvanim priordnim resursima te stavlja naglasak na razvoj grada po mjeri svojih stanovnika.

Odabran je dio specifičnih pokazatelja koji mjere utjecaj turizma na okolišne aspekte održivosti jer intenzitet tuirstičkih aktivnosti može imati značajan utjecaj na kvalitetu života stanovnika.

Popis odabranih specifičnih pokazatelja za destinaciju Grad Kaštela:

Sustav za pravovremenu reakciju na probleme s kvalitetom vode	okolišni	SUVR-2 – Upravljanje vodnim resursima
Propisi za postavljanje, održavanje i ispitivanje ispusta iz septičkih jama i sustava za pročišćavanje otpadnih voda i dokazi o njihovoj provedbi	okolišni	SGOV-3 – Gospodarenje otpadnim vodama
Plan gospodarenja otpadom s ciljevima za smanjenje i održivo odlaganje	okolišni	SGO-4 – Gospodarenje otpadom

Razvijen sustav za zaštitu prirodne i kulturne baštine i lokaliteta	okolišni – priroda	SZB-1 – Zaštita bioraznolikosti
Dostupne smjernice za ponašanje posjetitelja u destinaciji	okolišni – priroda	SZB-2 – Zaštita bioraznolikosti
Uspostavljene politike i/ili sustav za poticanje smanjena ovisnosti o fosilnim gorivima, poboljšanja energetske učinkovitosti i unapređenja korištenja tehnologija obnovljive energije	okolišni – klima	SUPK-1 – Ublažavanje i prilagodba klimatskih promjena
Specifična strategija za marketing izvansezonskih događanja i privlačenje posjetitelja tijekom cijele godine	prostorni/upravljanje	SOUD-2 – Održivo upravljanje destinacijom

Upravljanje vodnim resursima

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Sustav za pravovremenu reakciju na probleme s kvalitetom vode SUVR-2
Početna vrijednost (2025.)	2026.

Gospodarenje otpadnim vodama

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Propisi za postavljanje, održavanje i ispitivanje ispusta iz septičkih jama i sustava za pročišćavanje otpadnih voda i dokazi o njihovoj provedbi SGOV-3
Početna vrijednost (2025.)	2026.

Gospodarenje otpadom

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Plan gospodarenja otpadom s ciljevima za smanjenje i održivo odlaganje SGO-4
Početna vrijednost (2025.)	2026.

0 (nije izrađen Plan gospodarenja otpadom)	

Zaštita bioraznolikosti

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Razvijen sustav za zaštitu prirodne i kulturne baštine i lokaliteta SZB-1
Početna vrijednost (2025.)	2027.
DA (https://kastela.hr/Portals/0/EasyDNNNewsDocuments/2972/Provedbeni%20program%20Grada%20Ka%C5%A1tela%202022.%20-%202025.%20godine.pdf)	

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Dostupne smjernice za ponašanje posjetitelja u destinaciji SZB-2
Početna vrijednost (2025.)	2029.
DA (https://www.kastela-info.hr/novosti-i-obavijesti-1/letak-mup-a-rh-odgovorno-ljetovanje-1)	

Ublažavanje i prilagodba klimatskim promjenama

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Uspostavljene politike i/ili sustav za poticanje smanjena ovisnosti o fosilnim

	gorivima, poboljšanja energetske učinkovitosti i unapređenja korištenja tehnologija obnovljive energije SUPK-1
Početna vrijednost (2025.)	2027.

Održivo upravljanje destinacijom

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Specifična strategija za marketing izvansezonskih događanja i privlačenje posjetitelja tijekom cijele godine SUOD-2
Početna vrijednost (2025.)	2027.
0 (nema izrađene strategije za marketing izvan sezonskih događanja)	

7.2. PRAĆENJE ODRŽIVOSTI

Prema Smjernicama i uputama za izradu Plana upravljnja destinacijom, svi obavezni i specifični pokazatelji povezani su s eminentnim okvirima destinacijskih pokazatelja održivosti turizma na međunarodnoj, EU i nacionalnoj razini:

- The Global Sustainable Tourism Council (GSTC)
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)
- Measuring the Sustainability of Tourism (MST- UNWTO)
- European Commission (EC- ETIS)
- Sustavi upravljanja okolišem ISO 14001:2015, EMAS (Eco-management and Audit Scheme) i eko-oznaka EU Ecolabel
- faktori izvješćivanja poduzeća o održivosti - ESG (Environmental, Social and Governance Reporting; ESRS faktori).

8. RAZVOJNI SMJER S MJERAMA I AKTIVNOSTIMA POTREBNIM ZA NJEGOVO OSTVARENJE

Razvojni smjer s mjerama i aktivnostima za destinaciju Grad Kaštela definirani su temeljem prethodne analize destinacije i regionalnog okruženja te emitivnih tržišta, izračuna obveznih i specifičnih pokazatelja, primarnog istraživanja stavova posjetitelja i stanovnika te fokus grupa s ključnim dionicima.

Razvojni smjer s mjerama i aktivnostima usklađen je s nadređenim strateškim dokumentima na regionalnoj razini (Glavni plan razvoja turizma splitsko-dalmatinske županije (2017 – 2027) sa strateškim i operativnim planom marketinga**,** Studija prihvatnih kapaciteta turizma na području Splitsko-dalmatinske županije) i nacionalnoj razini (Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine, Nacionalni plan razvoja održivog turizma do 2027. godine) te aktualnim europskim politikama.

8.1. SWOT analiza

Swot analiza napravljena je objedinjeno za destinaciju temeljem ključnih zaključaka prethodne analize i istraživanja.

SWOT analiza destinacije:

SNAGE	SLABOSTI
➢ Ekološki očuvana priroda ➢ Mir, sigurnost, prostor za obitelj ➢ Raznolika i bogata kulturna baština i opsežan ljetni program ➢ Ponuda autohtone hrane i pića ➢ Stanovništvo koje živi mediteranskim načinom života, autentičnost ➢ 15 km obale za šetnju i kupanje ➢ Mogućnosti za razvoj biciklističkog, vjerskog i planinarskog turizma	➢ Komunalni izazovi povezani s ispuštanjem otpadnih voda i njihovim utjecajem na kvalitetu mora ➢ Nedostatno gospodarenje otpadom na plažama ➢ Prometne gužve i nedostatak parkirnih mjesta u sezoni ➢ Nedovoljna frekvencija javnog prijevoza u sezoni ➢ Nedovršeni projekti i devastirani dijelovi grada i obale

➢ Povećanjem otpada u sezoni sustav gospodarenja otpadom ostaje stabilan i prilagodljiv sezonskim oscilacijama ➢ Mogućnost korištenja željeznice ➢ Grad ugodnog življenja ➢ Značajan angažman nevladinog sektora	➢ Nedovoljna pokrivenost destinacije internetskom mrežom ➢ Odlazak domaće radne snage ➢ Nedostatak vansezonskih sadržaja ➢ Nedostatak prepoznatljivosti destinacije ➢ Nedostatna koordinacija, upravljanje, kontinuitet i odlučnost
PRILIKE	PRIJETNJE
✓ Mirna i sigurna destinacija u Europi ✓ Lokacija snimanja svjetski poznatog sadržaja filmske industrije Game of Thrones ✓ Položaj između dva UNESO-ova grada: Splita i Trogira ✓ Korištenje brze željeznice za dolazak turista, posebno iz zemalja EU ✓ Marketing destinacije idealne za posjetitelje koji žele raditi na ugodnom, sigurnom i mirnom te zanimljivom mjestu-digitalne djelatnosti	⇒ Smanjenje dolazaka turista na nacionalnoj razini ⇒ Visoke cijene destinacije za posjetitelje zbog europskih i globalnih ekonomskih kretanja ⇒ Klimatske promjene ⇒ Nesigurnost na svjetskoj razini

8.2. Identificiranje općih načela i ciljeva turizma

Grad Kaštela tretira turizam kao iznimno važan za lokalnu sredinu jer predstavlja jedan od ključnih izvora gospodarskog razvoja, zapošljavanja i očuvanja društvene vitalnosti zajednice. U destinaciji na dalmatinskoj obali, smještenoj između dva veća grada, turizam omogućuje stanovnicima da ostanu živjeti i raditi u svom mjestu, razvijajući obiteljske poduzetničke inicijative te nadopunjujući tradicionalne djelatnosti. Posebno je važan njegov doprinos očuvanju lokalnog identiteta, kulturne baštine i običaja, kao i valorizaciji autentične enogastronomske ponude i prirodnih resursa.

Od daljnjeg razvoja turizma želimo održiv i uravnotežen smjer koji će destinaciju zadržati ugodnom za život, mirnom i sigurnom za stanovnike, a istodobno privlačnom gostima koji cijene kvalitetu, autentičnost i doživljaj. Fokus je na razvoju kulturnog, enogastronomskog, aktivnog i turizma poslovnih događanja te manjih manifestacija koje se mogu ravnomjerno rasporediti tijekom godine, bez stvaranja pretjeranih gužvi. Posebna se pažnja želi posvetiti zaštiti okoliša, očuvanju čistoće mora i obale te odgovornom upravljanju prostorom. Takav razvoj omogućuje dugoročnu korist za lokalnu zajednicu, očuvanje prirodnih vrijednosti i stvaranje destinacije koja je prije svega dobar dom svojim stanovnicima, a tek potom kvalitetno i promišljeno turističko odredište.

Identifikacija općih NAČELA TURIZMA

- Održivost
- Kvaliteta
- Pristupačnost
- Zadovoljstvo
- Sigurnost

Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. godine određeno je da se razvoj turizma usmjeri prema cjelogodišnjem i održivom turizmu, za koji je neophodna zelena i digitalna tranzicija.

Razvoj turizma u Splitsko-dalmatinskoj županiji temelji se na održivom, uravnoteženom i cjelogodišnjem razvoju destinacije, uz smanjenje sezonalnosti, rasterećenje najopterećenijih područja i jačanje identiteta manjih i srednjih destinacija unutar županije. U tom kontekstu, Grad Kaštela prepoznat je kao važna destinacija u urbanom i obalnom pojasu između Splita i Trogira, s izraženim potencijalom za diferencirani i selektivni turizam.

Županijska razvojna politika potiče disperziju turističkih tokova iz dominantnih središta (Split, Trogir) prema destinacijama poput Kaštela, koje imaju razvijenu infrastrukturu, povoljan prometni položaj (blizina zračne luke, autoceste i morskih pravaca) te bogatu kulturno-

povijesnu i enogastronomsku osnovu. Kaštela se u tom okviru pozicioniraju kao destinacija produženog boravka i autentičnih doživljaja, a ne isključivo kao tranzitna ili pomoćna zona.

Razvoj turizma u županiji naglasak stavlja na selektivne oblike turizma, osobito kulturni, eno-gastro, manifestacijski, aktivni i održivi turizam, što je u potpunosti primjenjivo na Kaštela. Kulturna baština sedam kaštela, lokalna povijest, tradicija, vinogradarstvo i gastronomija prepoznati su kao temelj za stvaranje turističkih proizvoda veće dodane vrijednosti, osobito u predsezoni i posezoni.

U skladu sa županijskim ciljevima, Kaštela imaju važnu ulogu u razvoju cjelogodišnjeg turizma kroz:

- kulturne i glazbene manifestacije,
- eno-gastro programe povezane s lokalnim proizvođačima,
- tematske rute i doživljajne sadržaje,
- manja, održiva događanja koja jačaju identitet destinacije.

Poseban naglasak u razvoju turizma Splitsko-dalmatinske županije stavlja se na održivo upravljanje prostorom i očuvanje kvalitete života lokalnog stanovništva, što je iznimno važno za Kaštela kao linearni grad s izraženim stambenim i turističkim funkcijama. Turizam se promatra kao alat lokalnog razvoja, a ne kao sam sebi svrha, uz snažno poticanje korištenja lokalnih resursa, proizvoda i usluga.

Županijska politika također potiče klasterski i partnerski pristup, odnosno suradnju javnog, privatnog i civilnog sektora. U tom kontekstu, Kaštela se potiču na jačanje suradnje s gradovima Splitske rivijere, Turističkom zajednicom županije i lokalnim klasterima (poput ZORA-e), radi razvoja integriranih turističkih proizvoda i zajedničkog nastupa na tržištu.

Zaključno, u okviru razvoja turizma Splitsko-dalmatinske županije, Grad Kaštela ima ulogu destinacije s potencijalom za održivi, cjelogodišnji i identitetski snažan turizam, koji se temelji na kulturnoj baštini, lokalnoj zajednici i kvalitetnom doživljaju, uz doprinos ravnomjernijem i otpornijem razvoju turizma na razini cijele županije.

9. Strateški pravac

9.1. Oblikovanje strateškog pravca i prioriteta

Na temelju svih do sada prikupljenih podataka i učinjenih analiza, strateški pravac grada Kaštela definiran je na način ravnopravnog uvažavanja ekonomskih, socio-kulturnih i ekoloških doprinosa turizma.

STRATEŠKI PRAVAC RAZVOJA TURIZMA U GRADU KAŠTELA je razviti Kaštela kao prepoznatljivu, održivu i cjelogodišnju turističku destinaciju temeljenu na autentičnoj kulturnoj baštini, enogastronomiji, lokalnoj zajednici i kvalitetnom doživljaju, uz uravnotežen odnos turizma, prostora i kvalitete života stanovnika.

Strateški pravac razvoja turizma u Gradu Kaštela usmjeren je na oblikovanje Kaštela kao prepoznatljive, održive i cjelogodišnje turističke destinacije koja se razvija u skladu s potrebama lokalne zajednice i očuvanjem prostora. Razvoj turizma temelji se na autentičnoj kulturno-povijesnoj baštini, bogatoj enogastronomskoj ponudi, aktivnom uključivanju lokalnog stanovništva te stvaranju kvalitetnog i smislenog doživljaja za posjetitelje.

Poseban naglasak stavlja se na uravnotežen odnos između turističkog razvoja, očuvanja okoliša i kvalitete života stanovnika, kako bi Kaštela ostala ugodna, mirna i sigurna sredina za život, ali i atraktivna destinacija za goste koji traže autentičnost, mir i odgovoran turizam. Cilj je izbjeći masovni turizam i prekomjerne gužve te poticati razvoj selektivnih oblika turizma koji pridonose dugoročnoj održivosti i ravnomjernijem turističkom prometu tijekom cijele godine.

PRIORITETI RAZVOJA TURIZMA U GRADU KAŠTELA:

1. JAČANJE IDENTITETA I CJELOGODIŠNJE KONKURENTNOSTI DESTINACIJE

2. POBOLJŠANJE UČINKOVITOSTI I KVALITETE UPRAVLJANJA ODRŽIVIM RAZVOJEM DESTINACIJE

1. Jačanje identiteta i cjelogodišnje konkurentnosti destinacije

Prioritet razvoja usmjeren je na jačanje jedinstvenog identiteta Kaštela kao destinacije koja se jasno razlikuje od okolnih većih urbanih središta. To se postiže valorizacijom i interpretacijom kulturne baštine, kaštelanskih dvoraca, tradicije, običaja i lokalnih priča, kao i razvojem prepoznatljive enogastronomske ponude temeljene na lokalnim proizvodima, vinima i maslinovom ulju.

Cjelogodišnja konkurentnost postiže se razvojem kulturnog, enogastronomskog, aktivnog i poslovnog turizma, organizacijom manifestacija i događanja izvan glavne ljetne sezone te poticanjem sadržaja koji privlače goste tijekom cijele godine. Time se smanjuje sezonalnost, povećava ekonomska stabilnost lokalne zajednice i stvara održiv turistički sustav koji ne opterećuje prostor i infrastrukturu.

2. Poboljšanje učinkovitosti i kvalitete upravljanja održivim razvojem destinacije

Drugi ključni prioritet odnosi se na unapređenje sustava upravljanja destinacijom kroz jaču koordinaciju svih dionika – lokalne samouprave, turističke zajednice, privatnog sektora, udruga i stanovnika. Cilj je osigurati planski, odgovoran i transparentan razvoj turizma koji se temelji na načelima održivosti.

Posebna se pažnja posvećuje zaštiti okoliša, očuvanju čistoće mora, obale i zelenih površina, kao i odgovornom upravljanju turističkim tokovima i infrastrukturom. Kroz praćenje učinaka turizma, edukaciju dionika i poticanje održivih praksi, Kaštela se razvijaju kao destinacija koja dugoročno čuva svoje prirodne i društvene vrijednosti, istodobno osiguravajući kvalitetan život stanovnika i visoku razinu zadovoljstva posjetitelja.

9.2. Identificiranje ciljeva

CILJEVI RAZVOJA TURIZMA GRADA KAŠTELA:

3. Jačanje identiteta i diferencijacija destinacije Prioritet 1
4. Razvoj cjelogodišnjeg i selektivnog turizma Prioritet 1
5. Održivi razvoj i upravljanje destinacijom Prioritet 2
6. Jačanje suradnje, lokalnog gospodarstva i dodane vrijednosti P2
7. Unapređenje kvalitete i ljudskih kapaciteta Prioritet 2

1. Jačanje identiteta i diferencijacija destinacije

Cilj jačanja identiteta usmjeren je na jasno pozicioniranje Kaštela kao autentične dalmatinske destinacije s prepoznatljivim kulturno-povijesnim nasljeđem, jedinstvenim nizom kaštela, bogatom tradicijom i snažnom povezanošću s lokalnim načinom života. Diferencijacija se postiže kroz sustavno oblikovanje destinacijskog brenda koji naglašava autentičnost, mir, sigurnost i kvalitetu boravka, za razliku od masovnih i preopterećenih destinacija u okruženju.

Posebna pažnja posvećuje se interpretaciji baštine, lokalnim pričama, tradicijskim manifestacijama i gastronomiji, čime se gostima omogućuje dublje razumijevanje identiteta prostora i stvaranje emocionalne povezanosti s destinacijom.

2. Razvoj cjelogodišnjeg i selektivnog turizma

Razvoj cjelogodišnjeg turizma usmjeren je na smanjenje sezonalnosti i ravnomjerniju raspodjelu turističkog prometa tijekom godine. To se postiže poticanjem selektivnih oblika turizma poput kulturnog, enogastronomskog, aktivnog, zdravstvenog i poslovnog turizma, kao i organizacijom manifestacija i događanja izvan glavne ljetne sezone.

Cilj je privući goste koji traže sadržaj, doživljaj i kvalitetu, a ne isključivo sunce i more, čime se smanjuje pritisak na prostor i infrastrukturu te povećava održivost turističkog razvoja.

3. Održivi razvoj i upravljanje destinacijom

Ovaj cilj usmjeren je na razvoj turizma koji se odvija u skladu s načelima održivosti, uz očuvanje prirodnih resursa, prostora i okoliša, posebice mora i obalnog pojasa. Upravljanje destinacijom temelji se na planskom pristupu, praćenju utjecaja turizma i donošenju odluka koje dugoročno štite interese lokalne zajednice.

Naglasak je na odgovornom korištenju prostora, kontroli kapaciteta, smanjenju negativnih utjecaja turizma te poticanju ekološki prihvatljivih praksi u turističkom sektoru, s ciljem očuvanja kvalitete života stanovnika i dugoročne atraktivnosti destinacije.

4. Jačanje suradnje, lokalnog gospodarstva i dodane vrijednosti

Cilj jačanja suradnje odnosi se na povezivanje svih dionika u turizmu – lokalne samouprave, turističke zajednice, poduzetnika, udruga i stanovnika – kako bi se stvorio integrirani i usklađeni turistički sustav. Posebno se potiče suradnja između turizma i lokalne poljoprivrede, obrta, kulturnih i kreativnih industrija, čime se povećava lokalna potrošnja i dodana vrijednost.

Razvojem lokalnih proizvoda, autentičnih iskustava i kratkih lanaca opskrbe jača se lokalno gospodarstvo, dok prihod od turizma ostaje u zajednici i pridonosi njezinoj dugoročnoj stabilnosti.

5. Unapređenje kvalitete i ljudskih kapaciteta

Ovaj cilj usmjeren je na kontinuirano unapređenje kvalitete turističke ponude i usluga kroz razvoj ljudskih kapaciteta. Naglasak je na edukaciji i osposobljavanju zaposlenih u turizmu, podizanju razine usluge, poticanju profesionalnosti i razvoju specifičnih znanja vezanih uz održivi turizam, interpretaciju baštine i rad s gostima.

Ujedno se potiče stvaranje pozitivnog odnosa stanovnika prema turizmu, jačanje svijesti o njegovim koristima i odgovornostima te motiviranje lokalnog stanovništva, posebice mladih, za aktivno uključivanje u razvoj turizma kao kvalitetne i dugoročne djelatnosti.

9.3. Mjere i aktivnosti

STRATEŠKI PRAVAC **Razviti Kaštela kao prepoznatljivu, održivu i cjelogodišnju turističku destinaciju temeljenu na autentičnoj kulturnoj baštini, eno gastronomiji, lokalnoj zajednici i kvalitetnom doživljaju, uz uravnotežen odnos turizma, prostora i kvalitete života stanovnika.**		
PRIORITETI	CILJEVI	MJERE
1.JAČANJE IDENTITETA I CJELOGODIŠNJE KONKURENTNOSTI DESTINACIJE	1.1. Jačanje identiteta i diferencijacija destinacije	1.1.1. Razvoj autentičnog destinacijskog identiteta Kaštela u okviru Dalmatinske kulturne i eno-gastro ponude
		1.1.2.Razvoj tematskih kulturnih, baštinskih i eno-gastro ruta (u skladu s regionalnim rutama SDŽ)
		1.1.3.Unapređenje interpretacije baštine i lokalnih priča kroz digitalni marketing i storytelling usklađen s nacionalnim brendom Hrvatske
		1.1.4.Promocija Kaštela kao održive, autentične i cjelogodišnje destinacije
		1.2.1.Razvoj kulturnog, eno-gastro, manifestacijskog i aktivnog turizma te ponude za poslovne događaje i poslovne goste u predsezoni i posezoni

	1.2. Razvoj cjelogodišnjeg i selektivnog turizma	
		1.2.2.Povećanje kapaciteta hotela i kampova
		1.2.3.Unaprijeđenje kvalitete internetske infrastrukture
2. POBOLJŠANJE UČINKOVITOSTI I KVALITETE UPRAVLJANJA ODRŽIVIM RAZVOJEM DESTINACIJE	2.1. Održivi razvoj i upravljanje destinacijom	2.1.1.Upravljanje turizmom na temelju prihvatnog kapaciteta grada i primjena načela održivog turizma
		2.1.2.Praćenje utjecaja turizma na okoliš i kvalitetu života lokalnog stanovništva
	2.2. Jačanje suradnje, lokalnog gospodarstva i dodane vrijednosti	2.2.1.Povezivanje turizma s lokalnom poljoprivredom, enologijom, gastronomijom i kreativnim industrijama
		2.2.2.Razvoj kratkih lanaca vrijednosti u turizmu (u skladu s politikama SDŽ)
		2.2.3.Sustavno umrežavanje Grada, TZ-a i lokalnih dionika i razvoj zajedničkih turističkih proizvoda i integriranih paketa

	2.3. Unapređenje kvalitete i ljudskih kapaciteta	2.3.1.Edukacija turističkih djelatnika u skladu s Nacionalnim planom razvoja kompetencija u turizmu
		2.3.2.Poticanje zapošljavanja u lokalnoj zajednici
		2.3.3.Integracija stranih radnika

9.3.1. Mjere i aktivnosti za realizaciju posebnog cilja 1.1. Jačanje identiteta i diferencijacija destinacije

Mjera 1.1.1. Razvoj i unaprjeđenje interpretacijskog sustava destinacije „Sedam Kaštela“	
Opis	Mjera je usmjerena na jačanje prepoznatljivosti destinacije kroz sustavno unapređenje interpretacijskog sustava „Sedam Kaštela“. Cilj je jasnije predstaviti Kaštela kao grad sastavljen od sedam povijesnih naselja kroz razvoj interpretacijskih točaka, standardizirane informativne signalizacije te povezivanje ključnih lokaliteta u jedinstven interpretacijski sustav destinacije.
Aktivnosti	• nadogradnja postojećeg interpretacijskog sustava „Sedam Kaštela“ kroz nove interpretacijske točke u povijesnim jezgrama i na frekventnim lokacijama i koji definira ključne narative, vizualni identitet i standarde interpretacije • postavljanje standardiziranih informativnih točaka na ulazima u grad, u svih sedam povijesnih jezgri, uz obalnu šetnicu i na glavnim javnim prostorima, standardizacija informativnih panela i digitalnih sadržaja

	• usklađivanje interpretacije ključnih lokaliteta (Kaštilac, Vitturi, Cambi i drugi povijesni objekti) kroz jedinstveni interpretacijski koncept • razvoj digitalnih interpretacijskih sadržaja (QR pristup, digitalne karte, mrežne platforme, mobilne rute, interaktivna karta lokaliteta) • oblikovanje tematskih ruta koje obuhvaćaju svih sedam Kaštela (npr. kulturna ruta svih kaštela/utvrda, povijesna ruta, ruta Miljenka i Dobrile itd.)
Izvor financiranja	Proračun Grada Kaštela; Turistička zajednica grada Kaštela; Splitsko-dalmatinska županija; nacionalni i EU fondovi za kulturnu baštinu i turizam
Nositelj/i provedbe	Grad Kaštela; Turistička zajednica Grada Kaštela
Planirani Rok izvršenja	2027. – 2029.

Mjera 1.1.2.	
Opis	Mjera je usmjerena na jačanje identitetske vrijednosti kulturno-povijesne baštine Kaštela kroz sustavno povezivanje povijesnih jezgri, fortifikacijskog sustava, sakralne baštine i lokalnih povijesnih priča u čitljive tematske cjeline. Cilj je povećati razumljivost i vidljivost kulturne baštine te njezinu integraciju u turističku ponudu destinacije.
Aktivnosti	• razvoj tematskih ruta koje povezuju povijesne jezgre i fortifikacijski sustav Kaštela • interpretacija lokalnih povijesnih priča, legendi i tradicije kroz informativne i digitalne sadržaje • povezivanje kulturnih lokaliteta s programima kulturnih događanja i manifestacija • razvoj interpretacijskih sadržaja za posjetitelje izvan vršne turističke sezone (tematske šetnje, interpretacijski programi)

	• jačanje suradnje kulturnih ustanova, udruga i turističkog sektora u prezentaciji baštine
Izvor financiranja	Proračun Grada Kaštela; Turistička zajednica grada Kaštela; Splitsko-dalmatinska županija; nacionalni i EU fondovi za kulturnu baštinu i turizam
Nositelj/i provedbe	Grad Kaštela; Turistička zajednica Grada Kaštela
Planirani Rok izvršenja	2028. -2030.

Mjera 1.1.3.	
Opis	Mjera je usmjerena na razvoj prepoznatljivog eno-gastronomskog identiteta destinacije kroz valorizaciju lokalne gastronomske tradicije i vinske baštine. Poseban naglasak stavlja se na interpretaciju sorte Crljenak kaštelanski te razvoj koncepta „kaštelanskog pjata“ kao prepoznatljivog elementa destinacijske ponude.
Aktivnosti	• definiranje, standardizacija i promocija koncepta „kaštelanskog pjata“ koji uključuje lokalna jela, vina i maslinovo ulje kao prepoznatljivog gastronomsko-destinacijskog proizvoda • uspostava oznake prepoznatljivosti (preporuke) za ugostiteljske objekte koji u ponudi imaju lokalna jela i vina, odnosno koji koriste lokalne proizvode i autohtone recepte • razvoj interpretacijskih sadržaja o sorti Crljenak kaštelanski i njezinoj povezanosti sa Zinfandelom • suradnja s lokalnim vinarima i proizvođačima u promociji lokalnih proizvoda i njihovo povezivanje u zajedničku eno-gastro mrežu destinacije • uključivanje gastronomskih sadržaja u destinacijske programe i manifestacije i organizacija tematskih gastronomskih događaja i vinskih manifestacija u predsezoni i postsezoni

Izvor financiranja	proračun Grada Kaštela; Turistička zajednica grada Kaštela; Splitsko-dalmatinska županija; EU fondovi za razvoj turizma i ruralnog razvoja; privatni sektor
Nositelj/i provedbe	Grad Kaštela; Turistička zajednica Grada Kaštela
Planirani Rok izvršenja	2026. - 2029.

9.3.2. Mjere i aktivnosti za realizaciju posebnog cilja 1.2. Razvoj cjelogodišnjeg i selektivnog turizma

Mjera 1.2.1.	
Opis	Mjera je usmjerena na razvoj turističkih sadržaja koji mogu funkcionirati izvan vršne ljetne sezone te na jačanje selektivnih oblika turizma koji proizlaze iz stvarnih resursa Kaštela. Poseban naglasak stavlja se na kulturni turizam, eno-gastro ponudu, tematske interpretacijske programe i aktivne sadržaje u prostoru Kozjaka i zaleđa. Cilj je povećati cjelogodišnju aktivnost destinacije i proširiti strukturu posjetitelja, osobito kroz jednodnevne i vikend posjete iz Splitsko-dalmatinske županije i okolnih regija.
Aktivnosti	• razvoj tematskih interpretacijskih programa i vođenih šetnji kroz povijesne jezgre Kaštela • razvoj manjih, ali redovitih kulturnih događanja i interpretacijskih programa izvan vršne sezone • povezivanje kulturnih programa s lokalnom gastronomijom i vinskom ponudom • razvoj tematskih ruta (baština, vino, gastronomija, povijesne jezgre) • razvoj rekreacijskih, aktivnih i outdoor sadržaja u području Kozjaka (pješačke i biciklističke staze, vidikovci, interpretacija prirode) • koordinacija i objedinajvanje kalendara događanja na razini cijele destinacije

Izvor financiranja	proračun Grada Kaštela; Turistička zajednica grada Kaštela; Splitsko-dalmatinska županija; nacionalni i EU fondovi za razvoj turizma i kulture
Nositelj/i provedbe	Grad Kaštela; Turistička zajednica Grada Kaštela
Planirani Rok izvršenja	2026. -2028.

9.3.3. Mjere i aktivnosti za realizaciju posebnog cilja 2.1. Održivi razvoj i upravljanje destinacijom

Mjera 2.1.1.	
Opis	Mjera je usmjerena na uspostavu učinkovitog modela upravljanja destinacijom koji osigurava ravnotežu između razvoja turizma, zaštite prostora i kvalitete života lokalnog stanovništva. Poseban naglasak stavlja se na upravljanje obalnim prostorom, prometom i parkiranjem, očuvanje mora i javnog prostora te koordinaciju rada ključnih institucija uključenih u upravljanje destinacijom.
Aktivnosti	• uvođenje sezonskih režima upravljanja prometom i parkiranjem u obalnom koridoru i povijesnim jezgrama • razvoj mreže parkirališta izvan najopterećenijeg obalnog pojasa • razvoj sustava informiranja posjetitelja o prometu, parkiranju i pješačkim rutama • uspostava jedinstvenog sustava informiranja o kretanju kroz destinaciju (parkiranje, javni prijevoz, pješačke rute) • jačanje koordinacije između gradskih službi, turističke zajednice, komunalnih poduzeća i drugih dionika • uspostava sustava praćenja opterećenja prostora i ključnih infrastrukturnih točaka
Izvor financiranja	proračun Grada Kaštela; komunalna društva; nacionalni i EU fondovi za održivi razvoj i mobilnost

Nositelj/i provedbe	Grad Kaštela
Planirani Rok izvršenja	2027.- 2030.

9.3.4. Mjere i aktivnosti za realizaciju posebnog cilja 2.2. Jačanje suradnje, lokalnog gospodarstva i dodane vrijednosti

Mjera 2.2.1.	
Opis	Mjera je usmjerena na jačanje suradnje između turističkog sektora, lokalnih proizvođača, kulturnih institucija i drugih dionika kako bi se povećala dodana vrijednost destinacijske ponude. Poseban naglasak stavlja se na integraciju lokalnih proizvoda, vina i gastronomije u turističku ponudu te razvoj zajedničkih projekata koji povezuju turizam, kulturu i lokalno gospodarstvo.
Aktivnosti	• razvoj sustava označavanja ugostiteljskih objekata koji nude lokalne proizvode i jela • uključivanje lokalnih proizvođača i vinara u destinacijske programe i manifestacije • razvoj kratkih lanaca opskrbe između lokalne poljoprivrede i ugostiteljstva • poticanje razvoja zajedničkih paketa koji povezuju smještaj, gastronomiju i aktivnosti • organizacija platformi za suradnju između Grada, TZGK, poduzetnika i udruga
Izvor financiranja	proračun Grada Kaštela; Turistička zajednica grada Kaštela; Splitsko-dalmatinska županija; EU fondovi za razvoj gospodarstva i turizma
Nositelj/i provedbe	Grad Kaštela; Turistička zajednica Grada Kaštela
Planirani Rok izvršenja	2026. – 2030.

9.3.5. Mjere i aktivnosti za realizaciju posebnog cilja 2.3. Unaprjeđenje kvalitete i ljudskih kapaciteta

Mjera 2.3.1.	
Opis	Mjera je usmjerena na podizanje kvalitete usluga u turizmu kroz jačanje ljudskih kapaciteta, unapređenje profesionalnih standarda i razvoj edukacijskih programa za dionike u destinaciji. Cilj je osigurati stabilniju radnu snagu, višu razinu usluge i bolju koordinaciju između različitih sektora uključenih u turističku ponudu.
Aktivnosti	• organizacija edukacija za iznajmljivače, ugostitelje i turističke djelatnike u području interpretacije baštine i održivog turizma • razvoj programa edukacije o standardima usluge i komunikacije s gostima • razvoj programa mentorstva i stručnog osposobljavanja u turizmu • poticanje integracije stranih radnika kroz edukaciju o lokalnoj kulturi i standardima usluge • suradnja s obrazovnim institucijama i programima strukovnog obrazovanja
Izvor financiranja	proračun Grada Kaštela; Turistička zajednica grada Kaštela; Splitsko-dalmatinska županija; nacionalni i EU programi za obrazovanje i razvoj ljudskih potencijala
Nositelj/i provedbe	Grad Kaštela; Turistička zajednica grada Kaštela
Planirani Rok izvršenja	2026. – 2030.

10. SMJERNICE I PREPORUKE ZA RAZVOJ ILI UNAPRJEĐENJE DESTINACIJE

10.1. Smjernice i preporuke za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave imaju ključnu ulogu u usmjeravanju razvoja turizma kroz prostorno planiranje, upravljanje javnom infrastrukturom, koordinaciju razvojnih politika i poticanje održivog gospodarskog razvoja. U kontekstu upravljanja turističkom destinacijom Grad Kaštela, njihova uloga posebno je važna u osiguravanju ravnoteže između turističkog razvoja, zaštite prostora i očuvanja kvalitete života lokalnog stanovništva. Sljedeće smjernice i preporuke usmjerene su na jačanje institucionalnih kapaciteta za upravljanje turizmom, poboljšanje infrastrukture i javnih usluga te poticanje održivog i dugoročno konkurentnog razvoja destinacije.

Integracija turizma u sustav prostornog planiranja. Turizam treba sustavno integrirati u procese prostornog planiranja na lokalnoj i regionalnoj razini. Pri planiranju turističkih zona, javne infrastrukture i novih investicija potrebno je uzimati u obzir nosivi kapacitet prostora, sezonske turističke tokove i postojeća infrastrukturna opterećenja. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti zaštiti obalnog pojasa, očuvanju javnih površina i kontroli intenziteta izgradnje turističkih kapaciteta kako bi se osigurala dugoročna održivost destinacije.

Unaprjeđenje prometne i komunalne infrastrukture. S obzirom na izražena sezonska opterećenja prometnog sustava i javnih prostora, preporučuje se kontinuirano ulaganje u razvoj prometne i komunalne infrastrukture. Posebno je važno unaprijediti sustav parkiranja, javnog prijevoza i alternativnih oblika mobilnosti, uključujući pješačke i biciklističke koridore. Takva ulaganja doprinose smanjenju prometnih zagušenja u vršnim razdobljima turističke sezone te poboljšavaju kvalitetu života lokalnog stanovništva i iskustvo posjetitelja.

Sustavno upravljanje javnim prostorima i obalnim područjem. Javne površine poput obalnih šetnica, plaža, parkova i povijesnih jezgri predstavljaju ključne prostore turističkog doživljaja destinacije. Preporučuje se kontinuirano ulaganje u njihovo uređenje, održavanje i funkcionalno upravljanje, uz osiguravanje visokih standarda čistoće, sigurnosti i dostupnosti. Posebno je važno osigurati ravnotežu između turističke upotrebe prostora i svakodnevnih potreba lokalnog stanovništva.

Jačanje institucionalne koordinacije i partnerskog upravljanja destinacijom. Učinkovito upravljanje turističkom destinacijom zahtijeva stalnu koordinaciju između jedinica lokalne samouprave, regionalnih institucija, turističkih zajednica, javnih poduzeća i privatnog sektora. Preporučuje se uspostava redovitih mehanizama suradnje i koordinacijskih tijela koja će omogućiti usklađeno planiranje razvojnih projekata, razmjenu informacija te zajedničko upravljanje turističkim tokovima i infrastrukturom.

Poticanje razvoja lokalnog gospodarstva povezanog s turizmom. Jedinice lokalne i regionalne samouprave trebaju aktivno poticati razvoj gospodarskih aktivnosti koje su povezane s turizmom, osobito u sektorima poljoprivrede, enologije, gastronomije i kreativnih industrija. Razvoj kratkih lanaca opskrbe između lokalnih proizvođača i turističkog sektora doprinosi povećanju dodane vrijednosti turizma, jačanju lokalnog gospodarstva i očuvanju autentičnosti destinacije.

Zaštita i valorizacija kulturne i prirodne baštine. Kulturna i prirodna baština predstavljaju temelj identiteta i dugoročne konkurentnosti destinacije Kaštela. Preporučuje se sustavno ulaganje u zaštitu, obnovu i interpretaciju kulturnih dobara, kao i očuvanje prirodnog krajolika i ekosustava. Posebnu pažnju potrebno je posvetiti očuvanju obalnog prostora i prirodnih vrijednosti zaleđa, uključujući područje planine Kozjak.

Razvoj projekata za produženje turističke sezone. Lokalne i regionalne vlasti trebaju poticati razvoj projekata koji doprinose razvoju selektivnih oblika turizma, poput kulturnog, eno-gastronomskog, aktivnog i manifestacijskog turizma. Takvi projekti mogu značajno doprinijeti smanjenju sezonalnosti turističke potražnje i povećanju gospodarskih učinaka turizma tijekom cijele godine.

Sustavno praćenje učinaka turizma i primjena načela održivosti. Preporučuje se uspostava sustava kontinuiranog praćenja ključnih pokazatelja održivosti turizma, uključujući opterećenje prostora, prometne tokove, stanje okoliša i zadovoljstvo lokalnog stanovništva. Analiza tih pokazatelja omogućuje donošenje informiranih odluka i pravovremenu prilagodbu razvojnih politika kako bi se osigurao uravnotežen i održiv razvoj turističke destinacije.

10.2. Smjernice i preporuke za turističke zajednice

Turističke zajednice imaju ključnu operativnu ulogu u upravljanju destinacijom, osobito u području koordinacije dionika, razvoja turističkih proizvoda, promocije destinacije te upravljanja informacijama za posjetitelje. U kontekstu razvoja turizma Grada Kaštela, turistička zajednica ima važnu ulogu u povezivanju javnog i privatnog sektora, oblikovanju destinacijskog identiteta te poticanju održivog i kvalitetnog razvoja turističke ponude.

Razvoj i upravljanje destinacijskim brendom. Turistička zajednica treba sustavno razvijati i upravljati destinacijskim brendom Kaštela kroz jasno definiranu komunikacijsku strategiju, vizualni identitet i dosljednu interpretaciju ključnih elemenata identiteta destinacije. Poseban naglasak treba staviti na promociju kulturne baštine, autentičnog načina života, lokalne gastronomije i prirodnih vrijednosti prostora.

Koordinacija i povezivanje dionika u turizmu. Preporučuje se aktivno poticanje suradnje između turističkog sektora, lokalne samouprave, kulturnih institucija, udruga i poduzetnika. Turistička zajednica treba djelovati kao platforma za razmjenu informacija, zajedničko planiranje događanja i razvoj integriranih turističkih proizvoda.

Razvoj i diversifikacija turističkih proizvoda. Turistička zajednica treba poticati razvoj selektivnih oblika turizma koji proizlaze iz resursne osnove destinacije, osobito kulturnog, eno-gastronomskog, aktivnog i manifestacijskog turizma. Posebno je važno razvijati programe koji doprinose produženju turističke sezone i jačanju izvansezonske ponude.

Upravljanje informacijama i iskustvom posjetitelja. Turistička zajednica ima važnu ulogu u osiguravanju kvalitetnog informiranja posjetitelja kroz digitalne kanale, interpretacijske sadržaje, turističke informativne centre i signalizaciju u prostoru. Sustavno upravljanje informacijama doprinosi boljoj disperziji posjetitelja i kvalitetnijem doživljaju destinacije.

Praćenje trendova i analiza turističkog prometa. Turistička zajednica treba kontinuirano pratiti turističke trendove, strukturu posjetitelja i turistički promet te koristiti prikupljene podatke za prilagodbu promocijskih aktivnosti i razvojnih projekata. Analiza podataka važna je za razumijevanje promjena na tržištu i učinkovito upravljanje destinacijom.

Promicanje održivog turizma. Turistička zajednica treba aktivno poticati održive turističke prakse kroz edukaciju dionika, promociju odgovornog ponašanja posjetitelja te poticanje inicijativa koje doprinose očuvanju prirodnih i kulturnih resursa destinacije.

10.3. Smjernice i preporuke za druge dionike u turizmu i upravljanju turizmom u destinaciji

Razvoj turizma u destinaciji ovisi o suradnji brojnih dionika koji sudjeluju u oblikovanju turističkog proizvoda i iskustva posjetitelja. To uključuje privatni sektor, kulturne i obrazovne institucije, organizacije civilnog društva te lokalnu zajednicu. Njihova aktivna uključenost ključna je za stvaranje kvalitetne, autentične i održive turističke ponude.

Podizanje kvalitete turističkih usluga. Pružatelji usluga u turizmu trebaju kontinuirano ulagati u podizanje kvalitete smještaja, ugostiteljskih i drugih turističkih usluga, uz primjenu suvremenih standarda usluge i održivog poslovanja. Poseban naglasak treba staviti na autentičnost ponude i korištenje lokalnih proizvoda i tradicijskih recepata.

Razvoj integriranih turističkih proizvoda. Preporučuje se suradnja između različitih dionika u stvaranju integriranih turističkih proizvoda koji povezuju smještaj, gastronomiju, kulturne sadržaje i aktivnosti u prostoru. Takvi proizvodi doprinose stvaranju cjelovitog doživljaja destinacije i povećanju duljine boravka posjetitelja.

Sudjelovanje lokalne zajednice u razvoju turizma. Lokalno stanovništvo ima važnu ulogu u očuvanju identiteta destinacije i stvaranju autentičnih doživljaja za posjetitelje. Preporučuje se poticanje sudjelovanja lokalne zajednice u turističkim projektima, manifestacijama i inicijativama koje doprinose očuvanju kulturne i društvene vrijednosti prostora.

Edukacija i razvoj ljudskih potencijala. Važno je poticati kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih u turizmu kroz programe edukacije, razmjenu znanja i suradnju s obrazovnim institucijama. Razvoj ljudskih potencijala doprinosi podizanju kvalitete usluge i konkurentnosti destinacije.

Primjena načela održivog razvoja. Svi dionici u turizmu trebaju u svom poslovanju primjenjivati načela održivosti, uključujući racionalno korištenje resursa, smanjenje negativnih utjecaja na okoliš i očuvanje prirodne i kulturne baštine. Takav pristup doprinosi dugoročnoj održivosti turizma i kvaliteti života u destinaciji.

Suradnja u promociji destinacije. Privatni sektor, kulturne institucije i organizacije civilnog društva trebaju aktivno sudjelovati u promociji destinacije kroz zajedničke projekte, događanja i digitalne komunikacijske kanale. Takva suradnja povećava vidljivost destinacije i doprinosi stvaranju jedinstvenog identiteta Kaštela kao turističkog odredišta.

11. POPIS PROJEKATA

U nastavku je Popis projekata koji pridonose provedbi mjera potrebnih za doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti na razini destinacije i/ili popis projekata od posebnog značaja za razvoj destinacije.

Naziv projekta	REKONSTRUKCIJA KINA SV. JURAJ U KAŠTEL SUĆURCU
Kratki opis predmeta projekta	Projektom je predviđena sanacija i uređenje prostora unutar postojeće zgrade društvene namjene. Planirano je zadržavanje visinskih gabarita postojeće građevine, zadržavanje postojeće nosive konstrukcije i postojeće konstrukcije krovišta. Udaljenosti građevine od granica parcele se ne mijenjaju u odnosu na postojeću građevinu. Zadržavaju se pozicije vanjskih ulaza/izlaza iz predmetne građevine s obzirom na postojeće izgrađene strukture oko predmetne građevine.
Kratki opis svrhe projekta	Glavnim projektom je predviđena sanacija i uređenje prostorija unutar postojeće građevine za potrebe organiziranja kulturnih manifestacija koje uključuju održavanje kazališnih predstava, koncerata, radionica, prikazivanje filmova i ostalih društvenih događanja.
Način doprinosa ostvarenju pokazatelja održivosti	U svrhu omogućavanja neovisnog pristupa, kretanja i korištenja prostora osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti služe sljedeći elementi pristupačnosti: ulazni prostor, komunikacije, WC, mjesto u gledalištu, induktivna petlja ili transmisijski obruč, oglasni pano, orijentacijski plan za kretanje u građevinama i sl. Projektnom dokumentacijom su sukladno navedenom Pravilniku predviđeni sljedeći elementi pristupačnosti: ulazni prostor, komunikacije, WC, mjesto u gledalištu, induktivna petlja ili transmisijski obruč, oglasni pano, orijentacijski plan za kretanje u građevinama.
Nositelj provedbe projekta	Grad Kaštela
Lokacija provedbe projekta (grad/općina)	Kaštela, Kaštel Sućurac
Planirani početak provedbe projekta	Travanj 2025.

Planirani završetak provedbe projekta	Kolovoz 2026.
Ključne točke ostvarenja projekta	Građevina društvene namjene – Kino sv. Juraj spada u kategoriju građevina kulturne namjene (sveučilišna knjižnica, knjižnica, kulturni centar, kongresni centar, muzej, galerija, izložbeni prostor površine 300 m2 i više, kino, kazalište, koncertna dvorana sa 100 i više mjesta u gledalištu) za koje su prema čl. 44. st. 8. al. 3. i al. 6. Pravilnika o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (N.N. 78/2013) propisani obavezni elementi pristupačnosti. Obvezni elementi pristupačnosti su elementi za projektiranje i građenje, kojima se određuje veličina, svojstva, instalacije, uređaji i druga oprema građevine radi osiguranja pristupa, kretanja, boravka i rada osoba s invaliditetom i smanjene pokretljivosti na jednakoj razini kao i ostalim osobama. Pristupačna taktilna površina izvodi se reljefnom obradom visine do 5 mm na način da ne otežava kretanje invalidskih kolica, da je prepoznatljiva na dodir stopala ili bijelog štapa, da ne zadržava vodu, snijeg i prljavštinu, te da se lako održava.
Planirani rokovi postignuća ključnih točaka ostvarenja projekta	Travanj 2026.
Ukupno procijenjena vrijednost projekta	2.119.801,84 EUR
Iznos vlastitog financiranja	317.970,28 EUR 15%
Ostali mogući izvori financiranja	0,00 EUR 0%
Imovinsko-pravni odnosi	RIJEŠENI
Osnova za raspolaganje nekretninama	Vlasnički list
Status izrade potrebne studijske dokumentacije	Profil projekta: Da

DA/NE	Studija predizvodljivosti/izvedivosti: Da CBA: Da
Status izvedbe potrebne projektne dokumentacije DA/NE	Idejni projekt: Ne Lokacijska dozvola: Ne Glavni projekt: Da Izrađena je projektno tehnička dokumentacija – glavni projekt sanacije i uređenja postojeće građevine društvene namjene, Kina sv. Juraj, na kat.čest.zem. 7556 i 7557/2. K.O. Kaštel Sućurac, anagrafske oznake Ulica dr. Ante Alfirevića 24. Postojeća građevina građena je u periodu od 1957. do 1960. godine te je za istu izdana Uporabna dozvola KLASA: UP/I-361-05/18-30/000115, URBROJ: 2134/01-07-01/1-18-004, Kaštel Sućurac 29.10.2018. godine, pravomoćna 21.11.2018. godine. Mogućnost gradnje prema pravilniku o jednostavnim i drugim građevinama i radovima: Da Ishodovana građevinska dozvola: Ne

Naziv projekta	OBNOVA, REKONSTRUKCIJA I RESTAURACIJA KOMPLEKSA KAŠTILAC-SANACIJA TEMELJA
Kratki opis predmeta projekta	Kaštel "Kaštilac" ima stambenu, turističku i povijesno-edukativnu namjenu. Jedinstven po svom položaju i korištenju predstavlja značajnu i nezaobilaznu prezentacijsku osnovu Grada Kaštela i hrvatskog turizma uopće. Riječ je o lokalitetu koji "živi" od 16 stoljeća kada je osnovan svjedočeći o povijesnim vremenima koji su na njemu ostavili traga. Lokalitet Kaštilca sagrađen je na moru. Ranije se smatralo da je utvrda podignuta na podvodnoj hridi, ali geotehnička

	istraživanja iz 2017. i 2108. godine su pokazala da je sagrađena na umjetnom nasipu u moru. Temelji se moraju ojačati jer su na granici mehaničke otpornosti i stabilnosti. Posebno su u delikatnom stanju uglovi južnog zida. Drugi, ali ne manje važan zadatak je onemogućiti ili realnije, dovesti na tehnički prihvatljivu mjeru prodiranje mora unutar tlocrtnog gabarita Kaštilca za vrijeme „podizanja“ mora. Temelji Kaštilca sastoje se od zidova u moru i zidova na suhom uz sjeverni i zapadni obalni plato. Zidovi u moru su istočni, zapadni i južni vanjski zidovi Kaštilca i južni zid aneksa na zapadu. Kota temeljenja se nalazi na 0.90 m ispod srednje razine mora. Temeljenje je izvedeno na sloju kamenog nabačaja različitih frakcija. Taj sloj je promjenjive debljine i na sjeveru iznosi oko 1.30 m, a na jugu više od tri metra. Također je u nešto blažem padu od istoka prema zapadu. Spomenuti nasip od kamenog nabačaja sasvim sigurno sadrži i dosta sitnijih frakcija. Obzirom da je nasip vrlo star, djelovanje mora je kroz dugi vremenski period ostavilo vidljivih tragova nepovoljnih za stanje vanjskih nosivih zidova Kaštilca, koji su jedini bili izgrađeni na početku uključujući i kulu. Posebno je u lošem stanju južni zid, odnosno temelji koji su usljed djelovanja mora i klimatskih promjena značajno erodirali dovodeći u pitanje stabilnost cijelog kompleksa. Krajnje trećine duljine južnog zida (istočna i zapadna) imaju izražena oštećenja zbog slijeganja i rotacije tih dijelova zida u svojoj ravnini prema krajevima zida.
Kratki opis svrhe projekta	Ranije se smatralo da je utvrda podignuta na podvodnoj hridi, ali geotehnička istraživanja iz 2017. i 2108. godine su pokazala da je sagrađena na umjetnom nasipu u moru što rezultira nestabilnošću temelja. Zbog agresivnog djelovanja mora i sve intezivnijih klimatskih promjena temelji na kojima se nalazi lokalitet u kritičnom su stanju. Pukotine, odvajanje stijena, podlokano tlo rezultiraju pomacima u građevinama kojima prijeti urušavanje. Za naglastit je da je tu riječ o kućama u kojima žive stanovnici tijekom cijele godine što

	dovodi u pitanje sigurnosti boravaka i razine ugroze života. Sanacija dijela temelja provedena 2003. odnosila se samo na jednu trećinu južnog zida i nije dala očekivane rezultate u vidu osiguranja strukturnog integriteta cijelog lokaliteta.
Način doprinosa ostvarenju pokazatelja održivosti	Za provedbu projekta odgovoran je Grad Kaštela, odnosno službenici sa višegodišnjim iskustvom u pripremi projekata financiranih iz EU i drugih izvora financiranja, Javnoj nabavi i Izgradnji.
Nositelj provedbe projekta	Grad Kaštela
Lokacija provedbe projekta (grad/općina)	Kaštela, Kaštel Gomilica
Planirani početak provedbe projekta	Travanj 2026.
Planirani završetak provedbe projekta	Prosinac 2026
Ključne točke ostvarenja projekta	Sanirani temelji lokaliteta i spriječenja daljnja devastacija uslijed djelovanja mora
Planirani rokovi postignuća ključnih točaka ostvarenja projekta	Prosinac 2026.
Ukupno procijenjena vrijednost projekta	1.200.000,00
Iznos vlastitog financiranja	1.000.000,00
Ostali mogući izvori financiranja	Ministarstvo kulture: 700.000,00
Imovinsko-pravni odnosi	RIJEŠENI - DA
Osnova za raspolaganje nekretninama	Vlasnički list
Status izrade potrebne studijske dokumentacije DA/NE	Profil projekta: ne Studija predizvodljivosti/izvedivosti: da CBA: da

Status izvedbe potrebne projektne dokumentacije DA/NE	Idejni projekt: da Lokacijska dozvola: N/P Glavni projekt:da Mogućnost gradnje prema pravilniku o jednostavnim i drugim građevinama i radovima: Ishodovana građevinska dozvola: da

Naziv projekta	LOKALITET CAMBI – KULA I ULJARA CAMBI U KAŠTEL KAMBELOVCU
Kratki opis predmeta projekta	Dvorac Cambi koji datira iz 15. stoljeća predstavlja vrijedni kulturni resurs Grada Kaštela koji je duboko usađen u svijest građana tog područja. Na objektu će se izvršiti nužna konstruktivna sanacija, restauracija, postavljanje vodovodnih, elektro i vatrodojavnih instalacija te opremiti u skladu sa potrebama modernog posjetitelja. Također će se urediti i uljara Cambi.
Kratki opis svrhe projekta	Po dovršetku građevinskih radova objekt će se urediti u Interpretativni centar baziran na kaštelanskom vinu i ulju koji će sadržavati suvenirnicu. Jedinstvenost ovog objekta je u tome što objedinjuje aktivnosti lokalne zajednice sa prezentacijskim sadržajima te na taj način pridonosi povezivanju aktera lokalnog života i posjetitelja i kreiranju autohtone interpretativne osnove. Sanitarni čvor, odnosno wc za osobe s invaliditetom planiran je u prizemlju Kule Cambi. Na prvom katu je Polivalentna dvorana i ured. Na drugom katu je dvorana za kulturno umjetnička društva i ured Društva za očuvanje kulturne baštine Kaštela „Bijaći" koje je suvlasnik prostora. Četiri kata Kule bi se koristila kao izložbeni prostor sa suvenirnicom i digitalnim sadržajima u prizemlju. Kula je svojevrsni prezentacijski element sama po sebi zbog svoje kružne građe i kao takva jedinstvena na području Kaštela. U potkrovlju nad stubištem je predviđen krovni prozor – luminar

	unutar kojeg će se smjestiti dvije vanjske jedinice klime. Ostatak potkrovlja će se koristiti kao spremište.
Način doprinosa ostvarenju pokazatelja održivosti	U građevinu se planira smjestiti više različitih sadržaja javne i društvene namjene. U prostoru polivalentne dvorane predviđeno je organiziranje kulturnih događaja kao što izložbe, glazbena događanja, predavanja, seminari, radionice i slično. Prostor je zamišljen kao mjesto druženja i razmjene iskustava korisnika objekta te mjesto širenja znanja o povijesti vinarstva i maslinarstva na području Kaštela. Korisnici ovog uređenog prostora bit će stanovnici Grada Kaštela, prvenstveno Kaštel Kambelovca, lokalne udruge, kulturno umjetnička društva i druge organizacije s područja Grada Kaštel, UAS-a te posjetitelji i turisti. Na temelju rješenja Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine Klasa:UP-I-612-08/06-06/430, Urbr.532-04-01-1/4-06-2 od 14. prosinca 2006.g. Rješenja od 30.listopada 2006.g. te rješenja od 14. prosinca zabilježuje se da su č.zgr. 32 i č.zgr. 36 zaštićene kao spomenik kulture. Predmetna građevina također se nalazi unutar zaštićene Urbanističke cjeline naselja Kaštel Kambelovac koja je zaštićena Rješenjem Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine (Z-3245) od 12. srpnja 2007.
Nositelj provedbe projekta	Grad Kaštela
Lokacija provedbe projekta (grad/općina)	Kaštela, Kaštel Kambelovac
Planirani početak provedbe projekta	Lipanj 2025.
Planirani završetak provedbe projekta	Veljača 2027.
Ključne točke ostvarenja projekta	Rekonstrukcija navedene građevine i sanacija od propadanja te stavljanje u funkciju. Tlocrtna bruto površina kata je 159,00 m2. Građevina se sastoji od prizemlja i 4. kata ukupne bruto površine 538,50 m2. Ukupna neto površina je 490,80 m2, po etažama je kako slijedi: Prizemlje 116,68 m2, 1. kat 118,02 m2, 2. kat 118,02 m2, 3. kat 121,90 m2, 4. kat 15,40 m2.

	Dvorac Cambi se sastoji od četiri građevinske jedinice iz raznih povijesnih razdoblja koje su u 19. stoljeću objedinjene u jednu građevinu: južna, središnja i sjeverna jedinica te okrugla kula po kojoj je objekt specifičan i jedinstven na području Kaštela. Južna, središnja i sjeverna jedinica su dvokatne, a kula je četverokatna okruglog tlocrta sa zasebnim spiralnim stubištem. Unutar Kule se planira izgradnja novog čeličnog jednokrakog stubišta u južnom dijelu, zakrivljenog tlocrtnog oblika, koje će povezati etaže Kule. Krovište kule biti će vidljivo u interijeru četvrtog kata, a dvokatni dio građevine će imati potkrovlje.
Planirani rokovi postignuća ključnih točaka ostvarenja projekta	Veljača 2027.
Ukupno procijenjena vrijednost projekta	2.221.830,30 EUR
Iznos vlastitog financiranja	333.274,54 EUR 15%
Ostali mogući izvori financiranja	0,00 EUR 0%
Imovinsko-pravni odnosi	RIJEŠENI DA
Osnova za raspolaganje nekretninama	Vlasnički list
Status izrade potrebne studijske dokumentacije DA/NE	Profil projekta: Da Studija predizvodljivosti/izvedivosti: Da CBA: Da
Status izvedbe potrebne projektne dokumentacije DA/NE	Idejni projekt: Da Lokacijska dozvola: Da Glavni projekt: Da Na temelju rješenja Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine Klasa:UP-I-612-08/06-06/430, Urbr.532-04-01-1/4-06-2 od 14. prosinca 2006.g. Rješenja od 30.listopada

	2006.g. te rješenja od 14.prosinca zabilježuje se da su č.zgr. 32 i č.zgr. 36 zaštićene kao spomenik kulture. Predmetna građevina također se nalazi unutar zaštićene Urbanističke cjeline naselja Kaštel Kambelovac koja je zaštićena Rješenjem Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine (Z-3245) od 12. srpnja 2007. Građevinska dozvola za kulu Cambi: KLASA: UP/I-361-03/22-01/000198, URBROJ: 2181-4-07-01/2-22-0012 ID: P20220718-892601-Z01 Građevinska dozvola za uljaru Cambi: KLASA: UP/I-361-03/23-01/000054, URBROJ: 2181-4-07-01/2-23-0011 Mogućnost gradnje prema pravilniku o jednostavnim i drugim građevinama i radovima: Ne Ishodovana građevinska dozvola: Da

Naziv projekta	Obalni pojasa Kaštel Stari-Kaštel Novi
Kratki opis predmeta projekta	Projekt uključuje proširenje rive na području Kaštel Stari-Kaštel novi i opremanje sa sadržajima urbanog stanovanja. Prema izrađenom idejnom projektu područje obuhvata približne je duljine 350 m, ukupne površine obuhvata (kopna i mora) 48.467 m². Ukupna površina kopnenog dijela obuhvata iznosi 14.108 m² (6.744 m² čini postojeće kopno, a 7.364 m² novo kopno), a morskog dijela 34.359 m². Fizičkom realizacijom projekta će se izgraditi i urediti slijedeći sadržaji: dužobalna šetnica uz more, primarno pješačka prometnica, park te šetnica

	uz kuće. Realizacijom projekta urediti će se zeleni pojasevi i drvoredi unutar kojeg se nalaze prostori za boravak, igru i niz trgova.
Kratki opis svrhe projekta	Ciljevi fizičke implementacije „Zelena infrastruktura obalnog pojasa - rekonstrukcija i uređenje obale Kaštel Stari – Kaštel Novi" su sprječavanje nastanaka i umanjivanje šteta od nepovoljnih klimatskih utjecaja, podizanje razine sigurnosti i kvalitete života stanovnika u obalnom području te osiguravanje preduvjeta za razvoj i sprječavanje iseljavanja iz gradske jezgre, a sve kroz uređenje i unaprjeđenje kvalitete obalne infrastrukture. Projektom se nastoje umanjiti negativni učinci klimatskih promjena (porast razine mora i erozija obale) te uspostaviti kvalitetno upravljanje rizikom od poplava. Ciljne skupine projekta su članovi projektnog tima Grada Kaštela koji će biti uključeni u proces pripreme i provedbe projekta od faze ugovaranja i izrade projektne dokumentacije do fizičke realizacije projekta. U svrhu ukupne realizacije projekta, provest će se aktivnosti koje podrazumijevaju pripremu projektno-tehničke dokumentacije, provođenje postupaka javne nabave te provođenje uređenja i rekonstrukcije obale uz propisan nadzor, aktivnosti upravljanja projektom te aktivnosti promidžbe i vidljivosti. Aktivnosti u kontekstu predmetne prijave podrazumijevaju pripremu projektnih zadataka i provedbu postupaka nabave usluga izrade projektno-tehničke dokumentacije, ugovaranje i praćenje provedbe ugovora o usluzi te financijsko praćenje provedbe.
Način doprinosa ostvarenju pokazatelja održivosti	Krajnji rezultat projekta je rekonstruiran obalni pojas Kaštel Stari – Kaštel Novi u duljini od 350m kojim se ostvaruje zaštita prostora od plavljenja mora, pospješuje zelena infrastruktura u urbanom području te osigurava biciklistička infrastruktura. Posredni rezultati su utjecaj na očuvanje (polu) prirodnih ekosustav, utjecaj na ublažavanje posljedica klimatskih promjena te poticanje lokalnog održivog razvoja. Plavljenje mora, kao i erozija obale identificirani su kao značajni problemi za Grad Kaštela u kontekstu klimatskih

	promjena. Implementacija zelene infrastrukture može značajno pomoći u smanjenju intenziteta prognoziranih poplava i zaštiti tla od erozije. Nadalje, uređenjem tako važnog javnog prostora Grada razvit će se i osjećaj pripadnosti te identifikacije s prostorom među stanovništvom. Fizičkom realizacijom projekta doprinijet će se kvaliteti života s obzirom da će projektom biti realizirane zelene površine, a boravak u njima pozitivno utječe na zdravlje pojedinaca. Unaprjeđenje zelene infrastrukture utječe na gospodarski razvoj zbog poticajnog djelovanja na razvoj lokalne ekonomije. Također, unaprjeđenjem vizualne vrijednosti prostora, Grad Kaštela postat će turistički atraktivnija destinacija. Predmetna implementacija zelene infrastrukture stoga predstavlja multifunkcionalni pristup održivom planiranju prostora Grada Kaštela.
Nositelj provedbe projekta	Grad Kaštela
Lokacija provedbe projekta (grad/općina)	Kaštela, Kaštel Stari-Kaštel Novi
Planirani početak provedbe projekta	Siječanj 2027. – siječanj 2032.
Planirani završetak provedbe projekta	Siječanj 2032.
Ključne točke ostvarenja projekta	Formirano područje obuhvata približne je duljine 350 m, ukupne površine obuhvata (kopna i mora) 48.467 m². Ukupna površina kopnenog dijela obuhvata iznosi 14.108 m² (6.744 m² čini postojeće kopno, a 7.364 m² novo kopno), a morskog dijela 34.359 m².
Planirani rokovi postignuća ključnih točaka ostvarenja projekta	Siječanj 2032.
Ukupno procijenjena vrijednost projekta	U tijeku je izrada troškovnika kojim će se definirati trošak obuhvata
Iznos vlastitog financiranja	Ovisno o trošku
Ostali mogući izvori financiranja	MRRFEU, Lučka uprava Splitsko dalmatinska, Splitsko dalmatinska županija
Imovinsko-pravni odnosi	RIJEŠENI **DA**

Osnova za raspolaganje nekretninama	Vlasnički list i Zakon o upravljanju pomorskim dobrom
Status izrade potrebne studijske dokumentacije DA/NE	Profil projekta: DA Studija predizvodljivosti/izvedivosti: DA CBA: DA
Status izvedbe potrebne projektne dokumentacije DA/NE	Idejni projekt: DA Lokacijska dozvola: U TIJEKU ISHOĐENJE Glavni projekt: U TIJEKU IZRADA Mogućnost gradnje prema pravilniku o jednostavnim i drugim građevinama i radovima: NE Ishodovana građevinska dozvola:

Naziv projekta	OBNOVA, REKONSTRUKCIJA I RESTAURACIJA KOMPLEKSA ROSSANI (RUŠINAC)
Kratki opis predmeta projekta	Kaštel Rosani s pripadajućim utvrđenim naseljem i crkvom pred ulaznim vratima predstavlja tipičan primjer kaštelanskih utvrda. Zahvaljujući tome što je napušten sredinom XVII. stoljeća zadržao je u velikoj mjeri izvorno stanje. Podijeljen samo na dva vlasnika, u doba nekontrolirane izgradnje kaštelanskih naselja u drugoj polovini XX. stoljeća, nije doživio pretjeranu izgrađenost i devastaciju. Obrambeni zidovi naselja su uglavnom izvorni uz stanovite promjene i popravke koje ih ne nagrđuju. Postojeće kuće sagrađene unutar obrambenih zidova uglavnom se uklapaju u ambijent osim pomoćne građevine sagrađene uz sjeverni zid, istočno od ulaznih vrata te improvizirane strehe uz zapadni dio južnog zida i dva zahoda s vanjske i unutarnje strane jugozapadne kule naselja. Veliku

	vrijednost predstavlja i slobodna površina unutrašnjosti kaštela koja se doima poput perivoja.
Kratki opis svrhe projekta	Sam objekt je u derutnom stanju kojem je nužna rekonstrukcija i renovacija. Objekt je strukturalno ugrožen s obzirom na to da se nalazi na samoj morskoj obali i izložen je utjecajima mora i valova. Potrebna je promjena krova, učvršćenje zidova te potpuna renovacija unutrašnjih prostorija koje su na drvenim podovima sa drvenim nestabilnim stubištem. U sklopu objekta nalazi se zaštitni zid koji štiti perivoj od mora koji je izrazito nagrižen erozijom i prijeti urušavanjem što bi dodatno ugrozilo stabilnost cjelokupnog objekta. Kompleks Kaštela Rosani – Rušinac je zahvaljujući povijesnim okolnostima sačuvao u velikoj mjeri svoj izvorni izgled, ali je zbog blizine mora i mnogih intervencija u prošlosti, njegovo građevinsko stanje danas vrlo loše. Ovim projektom je predviđena kompletna građevinska sanacija Glavne zgrade, Pomoćnih zgrada, dvorišta i obrambenih zidova Kaštela. Osnovni koncept projekta je revitalizacija i prezentacija kompleksa Kaštela Rosani na način da se njegovom namjenom i rekonstrukcijom naglasi njegova povijesna vrijednost te da se građevina zaštiti i sačuva za buduće generacije.
Način doprinosa ostvarenju pokazatelja održivosti	Za provedbu projekta odgovoran je Grad Kaštela, odnosno službenici sa višegodišnjim iskustvom u pripremi projekata financiranih iz EU i drugih izvora financiranja, Javnoj nabavi i Izgradnji. Po dovršetku infrastrukturnih radova objektom će upravljati Muzej Grada Kaštela, a financiranje je osigurano u sklopu proračuna Grada Kaštela te od prodaje ulaznica, suvenira i prijavom na druge raspoložive natječaje.

Nositelj provedbe projekta	Grad Kaštela
Lokacija provedbe projekta (grad/općina)	Kaštela, Kaštel Lukšić
Planirani početak provedbe projekta	Rujan 2025. provedba započela
Planirani završetak provedbe projekta	Svibanj 2027.
Ključne točke ostvarenja projekta	Obnovom i uređenjem Kompleksa Rossani Grad Kaštela dobiti će jedinstveni javni prostor vanjske 1285,00 m 2 te 556,72 m2 unutarnje površine
Planirani rokovi postignuća ključnih točaka ostvarenja projekta	Svibanj 2027.
Ukupno procijenjena vrijednost projekta	1.500.000,00
Iznos vlastitog financiranja	700.000,00
Ostali mogući izvori financiranja	Ministarstvo kulture: 500.000,00 Splitsko dalmatinska županija: 300.000,00
Imovinsko-pravni odnosi	RIJEŠENI - DA
Osnova za raspolaganje nekretninama	Vlasnički list
Status izrade potrebne studijske dokumentacije DA/NE	Profil projekta: ne Studija predizvodljivosti/izvedivosti: ne CBA: ne
Status izvedbe potrebne projektne dokumentacije DA/NE	Idejni projekt: da Lokacijska dozvola: N/P Glavni projekt:da Mogućnost gradnje prema pravilniku o jednostavnim i drugim građevinama i radovima:

	Ishodovana građevinska dozvola: da

12. MJERENJE NAPRETKA I IZVJEŠĆE O PROVEDBI

12.1. Implementacija Plana upravljanja destinacijom

Praćenje provedbe Plana upravljanja destinacijom i redovito izvješćivanje o njegovoj realizaciji provodi se sukladno Pravilniku o metodologiji izrade plana upravljanja destinacijom (NN 112/2024). Donošenjem Odluke o usvajanju Plana upravljanja destinacijom dokument stupa na snagu te predstavlja temeljni operativni okvir za upravljanje razvojem turizma u destinaciji.

Provedba Plana temelji se na prioritetima, mjerama i aktivnostima definiranima u poglavlju 6 ovog dokumenta. Implementacija se ostvaruje kroz koordinirano djelovanje javnog sektora, turističke zajednice i ostalih dionika uključenih u razvoj turizma. Poseban naglasak stavlja se na redovitu koordinaciju među dionicima, praćenje provedbe aktivnosti te pravovremeno reagiranje u slučaju odstupanja od planiranih ciljeva.

U provedbi Plana sudjeluju sljedeći ključni dionici:

• Turistička zajednica Grada Kaštela nositelj je i koordinator operativne provedbe Plana. Odgovorna je za koordinaciju provedbe mjera i aktivnosti, prikupljanje podataka o realizaciji, provedbu postupaka monitoringa te izradu redovitih izvješća o napretku provedbe Plana.

• Grad Kaštela ima ključnu ulogu u provedbi Plana, osobito kroz planiranje i realizaciju infrastrukturnih projekata, upravljanje javnim prostorima i donošenje razvojnih odluka koje utječu na turistički razvoj destinacije. Provedba značajnog dijela mjera iz Plana izravno ovisi o odlukama i financijskim instrumentima lokalne samouprave.

• Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije sudjeluje u provedbi promotivnih i marketinških aktivnosti te doprinosi koordinaciji promocije destinacije na regionalnoj razini, sukladno zakonskim ovlastima i strateškim dokumentima razvoja turizma.

• Poduzetnici u turizmu važni su provedbeni partneri u realizaciji mjera koje se odnose na razvoj turističkih proizvoda, podizanje kvalitete usluge i ulaganja u turističku ponudu.

• Udruge civilnog društva sudjeluju u provedbi aktivnosti koje doprinose očuvanju lokalnog identiteta, organizaciji manifestacija, kulturnih programa i društvenih inicijativa važnih za razvoj autentičnog turističkog doživljaja destinacije.

• Javne ustanove i druge institucije upravljaju ključnim resursima destinacije, uključujući kulturnu i prirodnu baštinu. Njihova uloga posebno je važna u razvoju turističkih proizvoda temeljenih na baštini i prirodnim vrijednostima.

12.2. Izvješćivanje o provedbi Plana

Radi osiguranja transparentnosti, učinkovitosti i praćenja ostvarenja ciljeva, Turistička zajednica Grada Kaštela uspostavlja sustav kontinuiranog praćenja provedbe Plana. Sustav monitoringa temelji se na praćenju realizacije planiranih mjera i aktivnosti te analizi ključnih pokazatelja razvoja turizma u destinaciji.

Na godišnjoj razini izrađuje se izvješće o provedbi Plana upravljanja destinacijom koje sadrži pregled provedenih aktivnosti, ocjenu ostvarenja planiranih ciljeva te pregled ključnih pokazatelja razvoja turizma. Izvješće se, sukladno Pravilniku o metodologiji izrade plana upravljanja destinacijom (NN 112/2024), dostavlja Gradskom vijeću Grada Kaštela jednom godišnje tijekom razdoblja provedbe Plana.

Rezultati provedbe Plana koriste se kao podloga za operativno planiranje aktivnosti Turističke zajednice i Grada Kaštela te za donošenje proračunskih i razvojnih odluka. Sažetak ključnih informacija o provedbi Plana objavljuje se na mrežnim stranicama Turističke zajednice radi osiguravanja transparentnosti prema javnosti.

U završnoj godini provedbe Plana izrađuje se završno izvješće koje obuhvaća cjelovitu analizu ostvarenja ciljeva i procjenu učinaka provedenih mjera.

12.3. Izmjene i dopune Plana

Plan upravljanja destinacijom provodi se u dinamičnom okruženju razvoja turizma. U slučaju značajnih promjena u zakonodavnom ili strateškom okviru, kao i u slučaju značajnih odstupanja u provedbi planiranih aktivnosti, moguće je provesti izmjene i dopune Plana.

Svaka izmjena ili dopuna Plana mora sadržavati obrazloženje, analizu dosadašnje provedbe te prijedlog novih ili prilagođenih mjera potrebnih za ostvarenje ciljeva razvoja turizma u destinaciji.

Praćenje provedbe projekata, mjera i ciljeva iz Plana kontinuirano provodi Turističko vijeće Turističke zajednice Grada Kaštela u suradnji s Gradom Kaštela i drugim dionicima uključenima u razvoj turizma.

13. ZAKLJUČAK

13.1. Polazišne razvojne prednosti i ključni izazovi

Grad Kaštela raspolaže vrijednom, ali još uvijek nedovoljno funkcionalno povezanom turističkom osnovom. Njegove glavne razvojne prednosti već postoje: niz od sedam povijesnih naselja uz obalu, povoljan prometni položaj između Splita i Trogira, neposredna blizina zračne luke, razvijena osnovna komunalna infrastruktura, bogata kulturna baština, aktivan društveni i kulturni život te snažna veza s vinom, maslinom i lokalnom gastronomijom. Uz to, Kaštela zadržavaju obilježja mirnije, sigurnije i životno ugodnije sredine, što ih razlikuje od turistički opterećenijih urbanih središta.

Glavni razvojni problem Kaštela nije nedostatak resursa, nego njihova nedovoljna integracija u cjelovit destinacijski sustav. To je vidljivo u prostornoj organizaciji doživljaja, gdje obala, povijesne jezgre, zaleđe i Kozjak još ne funkcioniraju kao integrirana cjelina. Vidljivo je i u tržišnoj komunikaciji, jer identitet Kaštela još nije dovoljno jasno artikuliran prema posjetiteljima. Jednako tako, operativni problemi poput prometa, parkiranja, vizualnog standarda obalnog prostora, korištenja javnog prostora, digitalne uporabne kvalitete i koordinacije sadržaja pokazuju da razvojna pitanja više nisu prvenstveno pitanje rasta, nego pitanje upravljanja.

Zato se daljnji razvoj Kaštela, unatoč postojećim mogućnostima, ne smije temeljiti na povećanju turističkog prometa pod svaku cijenu. Ključni razvojni zadatak je povećati kvalitetu prostora, razinu usluge, jasnoću identiteta i ukupnu uporabnu vrijednost destinacije tijekom cijele godine, uz očuvanje funkcionalnosti grada za stanovnike. U tom smislu razvojni iskorak ne ovisi o pronalaženju novih resursa, nego o sposobnosti da se postojeći resursi bolje povežu, interpretiraju, standardiziraju i stave u funkciju jasno definiranog modela destinacije.

13.2. Prometna dostupnost i identitetska prepoznatljivost destinacije

Razvojna pozicija Kaštela proizlazi iz njihova povoljnog položaja između Splita i Trogira, neposredne blizine međunarodne zračne luke te dobre prometne povezanosti s glavnim europskim tržištima. Grad se nalazi između Splita i Trogira, uz vrlo dobru cestovnu povezanost, blizinu autoceste, željezničku prugu i zračnu luku na vlastitom području. Takva razina dostupnosti predstavlja stvarnu konkurentsku prednost jer olakšava dolazak gostiju, pogoduje kraćim boravcima, kombiniranim putovanjima i većoj otvorenosti prema domaćim i inozemnim tržištima.

Istodobno, upravo takva dostupnost nosi i određeni razvojni rizik. Destinacija koja je prometno lako dostupna, ali identitetski nedovoljno jasno oblikovana, lako ostaje u sjeni snažnijih susjednih središta. U slučaju Kaštela to znači opasnost da ih tržište i dalje doživljava prvenstveno kao prostor između Splita i Trogira, a ne kao samostalnu destinaciju. Takva percepcija smanjuje mogućnost ostvarivanja veće dodane vrijednosti, otežava produženje sezone i slabi učinak ulaganja u javni prostor, baštinu i sadržaje.

Zbog toga razvojnu poziciju Kaštela treba promatrati dvostruko. S jedne strane riječ je o izrazito konkurentnoj lokaciji, a s druge o prostoru kojemu je potrebna snažnija identitetska artikulacija. Sama blizina zračne luke, Splita ili Trogira nije dovoljna. Kaštela moraju jasno pokazati zašto su njihova obala, povijesne jezgre, fortifikacijski sustav, tradicija vina i masline, lokalna gastronomija i mirniji urbani ritam razlog dolaska.

Razvojni smjer stoga ne treba tražiti u imitiranju susjednih gradova, nego u izgradnji vlastite pozicije: uređenog, čitljivog i identitetski zaokruženog urbanog mediteranskog grada srednjeg mjerila. Konkurentnost Kaštela ne počiva na monumentalnosti, noćnom životu ni turističkoj masovnosti, nego na pristupačnosti, mjeri prostora, sigurnosti, svakodnevnoj uporabnoj kvaliteti i autentičnom odnosu između baštine, obale i života grada.

13.3. Linearna prostorna struktura i upravljanje opterećenjem

Za razumijevanje turističkog razvoja Kaštela presudna je njihova linearna prostorna struktura. Grad se razvija uz obalu Kaštelanskog zaljeva, između mora i padina Kozjaka, kroz niz od sedam povijesnih naselja koja čine kontinuiran urbani pojas. Takva morfologija određuje i način turističkog korištenja prostora. Najveći dio turističkih aktivnosti koncentrira se uz obalu, plaže, šetnice, stare jezgre, marinu i najdostupnije točke uz glavne prometne pravce, dok zaleđe i Kozjak imaju manji, ali razvojno važan udio.

Takav prostorni obrazac istodobno stvara prednosti i ograničenja. Prednost je u tome što velik broj dijelova grada ima neposredan kontakt s morem, pa Kaštela raspolažu nizom manjih obalnih i urbanih prostora pogodnih za boravak, šetnju, gastronomiju i događanja. Ograničenje proizlazi iz činjenice da isti uski obalni pojas istodobno prima turističke tokove, svakodnevni život stanovnika, promet, parkiranje, opskrbu, komunalne funkcije i velik dio ugostiteljske aktivnosti. Zbog toga su glavni pritisci u Kaštelima prije svega rezultat prostorne koncentracije, a ne nužno ukupnog volumena turizma.

U većini sustava grad nije dosegnuo granice ozbiljnog opterećenja, ali su uska grla jasno prepoznatljiva. To znači da je za Kaštela važnije precizno upravljanje prostorom nego samo

zbrajanje gostiju. U gradu ovakve strukture i mali dodatni pritisci mogu proizvesti snažan lokalni osjećaj zasićenja, osobito u obalnom pojasu i povijesnim jezgrama, pa i u situacijama kada ukupno statističko opterećenje nije izrazito.

Povijesne jezgre imaju posebno osjetljiv status. One su istodobno zaštićeni ambijenti, mjesta stanovanja i turistički prostori. U takvim zonama nije moguće nekritično širiti turističke funkcije bez narušavanja ambijentalnih, društvenih i identitetskih vrijednosti. Zato promet, parkiranje, dostava, korištenje javnih površina i organizacija događanja u tim prostorima moraju počivati na pažljivo odmjerenim režimima, a ne na ad hoc rješenjima. Upravo se na tim lokacijama najjasnije vidi da nosivi kapacitet nije samo fizička kategorija, nego i društvena, funkcionalna i upravljačka. Nužno je stoga smanjivati konflikt funkcija u obalnom pojasu, rasterećivati povijesne jezgre od stacionarnog prometa, pažljivo širiti korištenje prostora prema zaleđu i Kozjaku te raspoređivati sadržaje tako da sedam Kaštela doista funkcionira kao jedinstven sustav.

13.4. Prirodni resursi, okolišni rizici i ograničenja razvoja

Prirodna osnova Kaštela jedan je od temeljnih elemenata njihove konkurentnosti. Obala Kaštelanskog zaljeva, krajobrazni okvir Kozjaka, mediteranska klima, veza između mora, krša, maslinika i vinograda te prisutnost zaštićenih i vrijednih prirodnih lokaliteta čine razvojni kapital koji ima i turističku i zaštitnu funkciju.

Najvažniji zaključak u ovom segmentu jest da prirodni resursi Kaštela više ne bi smjeli biti tretirani kao pasivna kulisa turističkog razvoja, nego kao aktivna razvojna osnova i jasna granica mogućeg razvoja. To posebno vrijedi za obalu i Kozjak. Obala je najvrjedniji javni prostor grada i istodobno njegov najizloženiji prostor. Kozjak je ključni krajobrazni i rekreacijski resurs koji može rasteretiti obalni pojas, ali samo ako se njime upravlja pažljivo i pod jasnim pravilima zaštite.

U prostoru su već prepoznati relevantni okolišni rizici: požarna ugroženost, pritisci na obalu, erozijski i hidrološki rizici, prijetnje kvaliteti mora te opasnost od degradacije krškog i rubnog prostora. Takvi rizici nisu odvojeno pitanje zaštite okoliša, nego sastavni dio turističke održivosti. Destinacija koja se oslanja na more, obalu, krajolik i autentičnost prostora ne smije tolerirati prakse koje te resurse ugrožavaju. U praktičnom smislu to znači da se održivi razvoj u Kaštelima ne smije svesti na deklarativnu razinu. Potrebno je dosljedno štititi kakvoću mora, posebno u kontekstu nelegalnih kanalizacijskih ispusta, uređivati i održavati obalu, sprječavati degradaciju Kozjaka, kontrolirati otpad i neprimjerene zahvate te održavati krajobrazni red.

13.5. Grad za život i granice turističkog razvoja

Kaštela nisu isključivo turistička destinacija, nego grad u kojem turizam postoji uz svakodnevni život lokalne zajednice. Upravo ta činjenica određuje granice turističke strategije. Turizam se ovdje ne razvija na praznom prostoru, nego unutar živog urbanog tkiva koje ima vlastite potrebe i opterećenja.

Zato razvoj turizma u Kaštelima mora ostati podređen kvaliteti života lokalne zajednice. Grad koji gubi funkcionalan javni prostor, mir u stambenim zonama, dostupnost parkiranja, urednost obale ili čitljivost javnih površina dugoročno slabi i kao mjesto za život i kao turistička destinacija. Suprotno tome, grad koji ostaje siguran, čist, pregledan i dobro organiziran pruža iskustvo koje suvremeni gost traži.

Važno je razlikovati trajne strukturne probleme od sezonskih vršnih opterećenja. U Kaštelima je dio pritisaka jasno sezonski, osobito u prometu, parkiranju i korištenju pojedinih dijelova obale. To znači da odgovor ne mora uvijek biti trajna i skupa infrastrukturna intervencija. U mnogim slučajevima učinkovitiji su pažljivo projektirani sezonski režimi, bolja organizacija, jasnija pravila korištenja prostora i preciznije upravljanje kritičnim točkama.

13.6. Struktura turističkog prometa i smještaja

Kaštela su u 2025. godini ostvarila 138.181 dolazak i 745.098 noćenja, uz prosječan boravak od 5,4 dana. Struktura tržišta pokazuje oslonac na kombinaciju srednjoeuropskih, zapadnoeuropskih i domaćih gostiju, što potvrđuje stabilnu međunarodnu osnovu destinacije.

Još je važnija struktura smještaja. Dominantan udio privatnog smještaja znači da je turistička ponuda snažno raspršena kroz stambeno tkivo grada. Takva struktura pogoduje obiteljskom i boravišnom turizmu, ali istodobno otežava razvoj snažnijih izvansezonskih, poslovnih i organiziranih oblika turističkog prometa. Ona također povećava pritisak na svakodnevni život grada i smanjuje mogućnost upravljanja destinacijom kroz nekoliko većih profesionalnih nositelja ponude.

To ne znači da je privatni smještaj razvojni problem sam po sebi. Problem nastaje kada ukupna struktura ponude postane previše neuravnotežena. Kaštela mogu zadržati snažan segment privatnog smještaja, ali za veću otpornost i cjelogodišnju konkurentnost trebaju postupno jačati profesionalno vođene kapacitete koji mogu nositi sadržaje i programe izvan vršne ljetne sezone.

Pritom je važno naglasiti da Kaštela još nisu među ekstremno turistički opterećenim sredinama, ali imaju dovoljno izražen turistički intenzitet da daljnji rast mora biti pažljivo usklađen s kapacitetom prostora, stanovanja i javne infrastrukture.

13.7. Kulturno-povijesna baština kao temelj identiteta

Najvažniji identitetski i razvojni resurs Kaštela jest njihova kulturno-povijesna struktura. Niz renesansnih kaštela, povijesnih jezgri, sakralnih lokaliteta, arheoloških nalazišta, legendi, običaja, tradicijskih znanja i slojevitog povijesnog razvoja čini iznimno gust i sadržajno koherentan identitetski kapital.

Vrijednost te baštine nije samo u brojnosti pojedinačnih lokaliteta, nego u činjenici da čine prepoznatljiv sustav. Kaštela nisu skup nepovezanih točaka, nego povijesno-urbana cjelina u kojoj obrambena arhitektura, obiteljska povijest, obalni razvoj, sakralni prostor i svakodnevni život tvore jedinstven narativ. Upravo zato je najvažnija interpretacijska zadaća grada pretvoriti „sedam Kaštela“ u jedno čitljivo iskustvo.

Osim materijalne baštine, posebnu vrijednost imaju i nematerijalni slojevi identiteta: legenda o Miljenku i Dobrili, tradicija vina i masline, vjerske i pučke prakse, običaji, fešte i usmena predaja. Upravo u spoju materijalne i nematerijalne baštine leži mogućnost oblikovanja sadržaja koji nadilaze puko razgledavanje i omogućuju dublje razumijevanje mjesta.

Problem nije u nedostatku kulturne osnove, nego u tome što ta osnova još nije dovoljno dosljedno povezana, interpretirana i pretvorena u tržišno jasno artikuliran proizvod. Zato kulturno-povijesna baština u Kaštelima ne smije ostati dopuna modelu „sunce i more“, nego mora postati glavna os diferencijacije destinacije.

13.8. Kulturne institucije, udruge i program događanja

Kulturni život Kaštela oslanja se na široku mrežu udruga, javnih ustanova i inicijativa, što je važna prednost u razvoju cjelogodišnjih sadržaja i očuvanju lokalnog identiteta. To pokazuje da Kaštela već imaju razvijen organizacijski i programski kapacitet za kulturna i javna događanja. Ujedno potvrđuje da se kulturni turizam ne mora graditi od početka, nego se može razvijati iz već postojećih programa, ustanova, manifestacija i mreža suradnje.

Ipak, snažna aktivnost ne znači automatski i visok stupanj organizacijske učinkovitosti. Ograničenja su vidljiva u koordinaciji termina, opterećenju pojedinih prostora, neujednačenoj infrastrukturi i još uvijek nedovoljno snažnom povezivanju kulturnih sadržaja s drugim

dijelovima destinacijske ponude. Zato kulturni sustav Kaštela treba snažniji upravljački okvir koji će omogućiti bolju prostornu i vremensku raspodjelu programa, veću vidljivost te sustavno povezivanje kulture s eno-gastro, edukativnim i drugim sadržajima.

13.9. Lokalna gastronomija i tradicijski proizvodi

Eno-gastronomska ponuda predstavlja jedan od najsnažnijih i razvojno najrealnijih pravaca diferencijacije Kaštela. Tradicija uzgoja sorte Crljenak kaštelanski, maslinarstva, lokalne kuhinje i povezanih poljoprivrednih znanja čini važan gospodarski i kulturni resurs na kojem se može temeljiti daljnji razvoj destinacije.

Najvažniji problem ovog segmenta nije nedostatak sadržaja, nego nedovoljna standardiziranost, povezanost i vidljivost ponude. Kaštela imaju uvjete za formiranje jasnog eno-gastro identiteta, ali taj identitet još nije dovoljno operativno oblikovan. Zbog toga gost često ne dobiva preglednu i lako prepoznatljivu sliku lokalne gastronomske posebnosti.

Posebno je važno to što se eno-gastro segment u Kaštelima može graditi na stvarnim lokalnim uporištima: vinu, maslinovom ulju, lokalnim jelima, tradicijskim znanjima i malim proizvođačima. Upravo zato razvoj ne treba tražiti u generičkoj „dalmatinskoj“ gastronomiji, nego u precizno definiranom i označenom lokalnom identitetu. To traži povezivanje proizvođača, ugostitelja i destinacijskog upravljanja u zajednički okvir kvalitete i interpretacije.

U tom smislu najveća prilika nije samo u promociji, nego u uspostavi modela koji lokalnu gastronomiju pretvara iz niza pojedinačnih ugostiteljskih iskustava u jasno strukturiran i prepoznatljiv destinacijski proizvod.

13.10. Aktivni turizam i prostorno rasterećenje obale

Budući razvoj Kaštela u velikoj mjeri ovisi o sposobnosti da turistički interes ne ostane koncentriran isključivo na uski ljetni model boravka uz more. U tom kontekstu aktivni turizam, rekreacija, planinarske i pješačke rute te pažljivo korištenje zaleđa i Kozjaka imaju važnu ulogu.

Njihova vrijednost nije samo u širenju ponude, nego prije svega u prostornom rasterećenju najopterećenijih dijelova grada. Svaki sadržaj koji dio posjetiteljskog interesa može usmjeriti izvan najopterećenijih obalnih točaka doprinosi smanjenju pritiska na prostor. U tom smislu razvoj zaleđa i aktivnih sadržaja nije samo nadogradnja ponude, nego alat upravljanja destinacijom.

Istodobno, takav razvoj mora biti strogo kontroliran. Kozjak i rubni krajobrazni prostori ne mogu se otvarati turističkom korištenju bez jasnih pravila zaštite, održavanja i nadzora. U protivnom bi upravo oni resursi koji danas predstavljaju razvojni potencijal mogli postati prostor degradacije i sukoba interesa.

Obala, s druge strane, ostaje najvažniji javni prostor i glavni test sposobnosti grada da upravlja prostorom visoke vrijednosti. Zato i obala i Kozjak moraju biti dio iste razvojne logike: prostornog rasterećenja uz visoku razinu upravljačke discipline, ali svaki sa svojim pravilima i pragovima zaštite.

13.11. Promet, parkiranje i stanje javnog prostora

Kaštela imaju funkcionalnu osnovu komunalnih i infrastrukturnih sustava, ali se kvaliteta destinacije u praksi najviše očituje u načinu upravljanja svakodnevnim opterećenjima prostora. Iako sustavi u cjelini uspijevaju apsorbirati sezonski porast broja korisnika, pojedine operativne točke i dalje pokazuju ograničenja. Upravo na tim mikrolokacijama nastaje razlika između opće atraktivnosti mjesta i stvarnog iskustva boravka, kako za posjetitelje tako i za stanovnike.

Najizraženiji izazov pritom ostaje promet i parkiranje. Problem nije samo u broju vozila, nego u činjenici da se najveći prometni pritisci koncentriraju u najužem obalnom pojasu i u zonama povijesnih jezgri, gdje su prostorne mogućnosti ograničene, a prostor istodobno služi svakodnevnom životu stanovnika, kretanju posjetitelja i boravku u javnom prostoru. U takvim uvjetima parkiranje uz samu obalu postaje jedno od glavnih infrastrukturnih ograničenja tijekom turističke sezone.

Dodatni pritisak proizlazi i iz dugogodišnje prometne navike prema kojoj i dio lokalnog stanovništva tijekom sezone nastoji pristupiti obalnom prostoru automobilom. Takav obrazac korištenja prostora razumljiv je s obzirom na način na koji se grad razvijao, ali u uvjetima povećanog broja posjetitelja dodatno opterećuje već ograničen prostor obale. Zbog toga je, uz razvoj parkirališnih rješenja i prometnih režima, važno postupno poticati i promjenu obrazaca kretanja prema većem korištenju pješačkih pristupa, parkiranja u širem prostoru naselja te drugih oblika lokalne mobilnosti.

Osim prometa, važno pitanje ostaje i stanje javnog prostora, osobito obalnog pojasa koji predstavlja najizloženiji dio destinacije. Posjetitelji prostor najprije doživljavaju kroz izgled obale, šetnica, pristupa moru, signalizaciju, stanje urbane opreme i vidljivost dovršenih ili nedovršenih zahvata. Upravo zato standard javnog prostora nije samo komunalno pitanje, nego izravno utječe na ukupni dojam o destinaciji. U tom smislu posebnu pažnju potrebno je posvetiti

sanaciji zapuštenih mikrolokacija, uklanjanju vizualnih oštećenja i ujednačavanju standarda uređenja obalnog prostora kako bi cjelina grada djelovala uredno i funkcionalno.

13.12. Digitalna infrastruktura i informiranje posjetitelja

Digitalna povezanost u destinaciji poput Kaštela ima praktičnu ulogu u svakodnevnom kretanju i korištenju usluga. Stabilan pristup internetu važan je za snalaženje u prostoru, pristup informacijama o prometu, parkiranju, događanjima i drugim sadržajima, kao i za rad i komunikaciju posjetitelja koji tijekom boravka koriste digitalne usluge.

U Kaštelima je to posebno važno jer destinacija ne funkcionira samo u vršnim ljetnim mjesecima, nego ima značajan broj dolazaka i u predsezoni i posezoni. Pouzdana digitalna infrastruktura na javnim prostorima, u zonama obale, u povijesnim jezgrama i na frekventnim točkama grada omogućuje jednostavnije informiranje posjetitelja i lakše korištenje destinacije tijekom cijele godine.

Pozitivno je to što su u javnom sektoru vidljivi pomaci u digitalizaciji upravljanja i dostupnosti podataka. Međutim, stvarna uporabna kvaliteta destinacije ovisi i o stanju mreže na terenu, kvaliteti pokrivenosti, dostupnosti informacija i jednostavnosti snalaženja za posjetitelja. Ako gost ne može pouzdano doći do osnovnih informacija o prijevozu, parkiranju, lokacijama i pravilima korištenja prostora, digitalni napredak ne ostvaruje puni učinak.

Komunikacija pritom mora početi prije dolaska gosta. Kaštela nisu destinacija koju tržište automatski razumije. Zato je potrebno unaprijed objasniti što destinacija nudi, kako je prostorno organizirana, koje su glavne točke interesa i kako se prostor koristi. To je važno i zbog smanjenja prometnog opterećenja i zbog podizanja kvalitete iskustva.

13.13. Radna snaga i razina usluge

Ljudski kapaciteti predstavljaju jedno od ključnih operativnih ograničenja daljnjeg razvoja destinacije. Taj se problem pojavljuje u više sektora koji neposredno utječu na svakodnevno funkcioniranje prostora: u komunalnim službama, ugostiteljstvu, održavanju javnih površina, organizaciji događanja i provedbi kulturnih programa. U svim tim segmentima razina usluge i ukupni dojam destinacije izravno ovise o dostupnosti stabilne i osposobljene radne snage.

U praksi se pokazuje da se kvaliteta usluge ne može dugoročno oslanjati isključivo na pojedinačne napore poduzetnika, zaposlenika ili udruga. U uvjetima sezonskog opterećenja i promjenjive strukture radne snage, nedostatak zaposlenika, česta fluktuacija kadrova ili

nedovoljna razina stručne pripremljenosti izravno utječu na funkcioniranje sustava – od komunalnog održavanja i rada ugostiteljskih objekata do provedbe manifestacija i kulturnih aktivnosti. U takvim okolnostima ni prostorne prednosti destinacije ni razvijeni programi ne mogu doći do punog izražaja.

Zbog toga pitanje ljudskih resursa treba promatrati kao sastavni dio osnovne funkcionalne infrastrukture destinacije. Stabilnost kadrova, kontinuirana edukacija i razvoj standarda rada u turizmu, komunalnim djelatnostima i kulturnom sektoru imaju neposredan utjecaj na razinu usluge i organizacijsku sposobnost grada. Upravljanje ljudskim kapacitetima stoga nije isključivo pitanje tržišta rada pojedinih poduzetnika, nego razvojno pitanje koje utječe na ukupnu kvalitetu funkcioniranja i konkurentnost destinacije.

13.14. Upravljanje destinacijom i nosivi kapacitet

Kaštela se trenutačno ne suočavaju s općim turističkim preopterećenjem, ali to ne znači da su razvojni pritisci zanemarivi. Problemi su jasno prepoznati i uglavnom su koncentrirani na nekoliko područja: promet i parkiranje, opterećenje obalnog prostora, pojedine povijesne jezgre, raspoloživost radne snage, neujednačena digitalna uporabna kvaliteta te nedovoljna koordinacija između sustava koji upravljaju prostorom i turističkim aktivnostima.

U tom kontekstu nosivi kapacitet destinacije u Kaštelima prije svega treba promatrati kao pitanje upravljanja prostorom i aktivnostima. Grad i dalje raspolaže određenim razvojnim potencijalom, ali daljnji razvoj ne može se temeljiti na pojedinačnim i nepovezanim zahvatima. Potrebno je jasnije definirati prometne režime, raspored parkirališta, način korištenja obalnog prostora, pravila za održavanje događanja i korištenje javnih površina te koordinaciju između komunalnih službi, turističkog sektora i gradskih upravnih tijela.

Sigurnost pritom ostaje jedna od važnih prednosti grada. Međutim, njezino održavanje zahtijeva jasno definirana pravila korištenja prostora, osobito u stambenim zonama i povijesnim jezgrama gdje se susreću turističke aktivnosti i svakodnevni život stanovnika. Dosljedna primjena tih pravila, nadzor i pravodobno reagiranje na probleme važni su za očuvanje funkcionalnosti prostora i kvalitete života u gradu.

Kaštela stoga ne trebaju restriktivan model obrane od turizma, nego jasan i operativan sustav upravljanja turizmom u gradu koji istodobno ostaje prostor svakodnevnog života, rada i boravka posjetitelja.

13.15. Strateški zaključak

Kaštela se nalaze u razvojno povoljnoj, ali upravljački osjetljivoj fazi. Destinacija ima gotovo sve ključne elemente potrebne za snažan i cjelogodišnji turistički model: dostupnost, baštinu, obalu, marinu, lokalne proizvode, aktivan kulturni život, prirodne resurse, sigurnost i stabilnu osnovu turističkog prometa. U tom smislu Kaštela nisu destinacija koja tek treba pronaći vlastite razvojne temelje, nego destinacija koja mora kvalitetnije organizirati i valorizirati ono što već ima.

Najveći razvojni izazov nije u traženju novih resursa, nego u integraciji postojećih. Sedam Kaštela treba pretvoriti u jedno čitljivo iskustvo. Obalu treba voditi kao najvrjedniji i najizloženiji javni prostor. Kulturnu i eno-gastro osnovu treba pretvoriti u jasno strukturirane proizvode. Aktivne i rekreacijske sadržaje treba razvijati kao alat kontrolirane disperzije. Promet, parkiranje i javni prostor treba uređivati sezonski preciznim i prostorno diferenciranim režimima. Digitalnu infrastrukturu treba podići na razinu stvarne uporabne vrijednosti, a ljudske resurse tretirati kao dio osnovnog kapaciteta destinacije.

Jednako je važno da Kaštela ne razvijaju turizam protiv vlastite društvene i prostorne logike. To je grad za život, a ne pozornica za sezonsko korištenje prostora. Zato budući razvoj mora ostati dosljedan načelu da su kvaliteta života stanovnika, zaštita prostora i povećanje vrijednosti po gostu važniji od pukog rasta volumena.

U konačnici, Kaštela imaju realnu mogućnost profilirati se kao prepoznatljiva, održiva i cjelogodišnja destinacija srednje Dalmacije, ali samo ako identitet, prostor, infrastrukturu i upravljanje povežu u jedinstven razvojni model.

13.16. Preporuke za provedbu

Preporuke proizlaze iz analize stanja i usmjerene su na područja koja presudno utječu na kvalitetu budućeg razvoja Kaštela: upravljanje obalnim prostorom, promet i parkiranje, interpretaciju identiteta destinacije, kulturno-povijesnu baštinu, lokalnu gastronomiju, razvoj sadržaja izvan vršne sezone, digitalnu funkcionalnost destinacije, koordinaciju dionika i ljudske kapacitete. Njihova svrha nije povećavati broj aktivnosti, nego jasno odrediti što je potrebno učiniti, kojim redoslijedom i u kojim područjima treba postići mjerljiv napredak.

13.16.1. Kratkoročne preporuke

U kratkom roku prioritet treba biti usmjeren na one zahvate i organizacijske promjene koji mogu odmah smanjiti pritisak na prostor i poboljšati svakodnevno funkcioniranje destinacije tijekom sezone. To se prije svega odnosi na obalni pojas i povijesne jezgre, gdje je potrebno uspostaviti preciznije sezonske režime upravljanja prometom, parkiranjem, dostavom, korištenjem javnih površina i nadzorom kritičnih mikrolokacija. U istom razdoblju potrebno je ubrzati sanaciju zapuštenih i vizualno degradiranih dijelova obale, osobito onih koji ostavljaju loš prvi dojam i narušavaju cjelovitost prostora.

Kratkoročno je potrebno urediti i sustav informiranja posjetitelja o parkiranju, pješačkim pristupima obali, javnom prijevozu, željezničkim mogućnostima, glavnim rutama i pravilima korištenja prostora. To uključuje ujednačenu fizičku signalizaciju, digitalne karte i osnovne informativne točke na ulazima u grad i na frekventnim lokacijama. U istom razdoblju potrebno je povećati vidljivost glavnih identitetskih točaka destinacije, osobito povijesnih jezgri, fortifikacijskog sustava i najvažnijih kulturnih i eno-gastronomskih lokaliteta.

U kratkom roku potrebno je uspostaviti i bolju koordinaciju programa događanja na razini cijeloga grada kako bi se smanjilo preklapanje sadržaja, opterećenje pojedinih lokacija i organizacijske poteškoće tijekom sezone. Istodobno je potrebno otvoriti strukturiranu suradnju s telekomunikacijskim operatorima radi poboljšanja kvalitete mreže u turistički važnim zonama te provoditi ciljana informiranja i kraće edukacije za iznajmljivače, ugostitelje i organizatore događanja o pravilima korištenja prostora, standardu dočeka i odgovornosti prema gostima i susjedstvu.

13.16.2. Srednjoročne preporuke

U srednjem roku prioritet treba biti na uspostavi sustava koji povezuju pojedine resurse i aktivnosti u funkcionalnu cjelinu. To se prije svega odnosi na razvoj objedinjene interpretacije „Sedam Kaštela“, standardizaciju obalnog i javnog prostora, razvoj raspoređene mreže parkirališta izvan najopterećenijeg obalnog pojasa, unapređenje turističke upotrebe javnog prijevoza i željeznice te jače povezivanje kulturnih, eno-gastronomskih i aktivnih sadržaja u proizvode koji mogu funkcionirati i izvan vršne sezone.

Srednjoročno je potrebno uspostaviti stabilniji koordinacijski okvir između Grada, turističke zajednice, komunalnih sustava, kulturnih ustanova, udruga i gospodarstva, kako bi pitanja prometa, obale, događanja, informiranja, identiteta i standarda usluge bila vođena usklađeno, a ne kroz niz odvojenih odluka i aktivnosti. U istom razdoblju treba razvijati standarde kvalitete

za one dionike koji sudjeluju u zajedničkom identitetu destinacije, osobito u području ugostiteljstva, interpretacije lokalne baštine, označavanja lokalnih proizvoda i komunikacije prema gostima.

13.16.3. Dugoročne preporuke

Dugoročno je potrebno usmjeriti razvoj prema strukturnim promjenama koje povećavaju otpornost destinacije i smanjuju ovisnost o vršnom ljetnom opterećenju. To uključuje postupno uravnoteženje strukture smještaja jačanjem profesionalno vođenih i cjelogodišnje operativnih kapaciteta, ali bez narušavanja mjerila grada i bez dodatnog pritiska na zone stanovanja. Istodobno je potrebno nastaviti s obnovom i aktivacijom kulturno-povijesne baštine te je sustavno povezivati s proizvodima koji mogu funkcionirati tijekom cijele godine.

U prometnom smislu dugoročno je potrebno razvijati rješenja koja trajno rasterećuju obalni pojas i povijesne jezgre, pri čemu se prioritet mora dati rubnijim parkiralištima, pješačkoj dostupnosti, boljoj informiranosti i postupnoj prilagodbi obrazaca kretanja uvjetima grada u kojem obalni prostor više ne može biti glavno mjesto prihvata vozila. Jednako je važno uspostaviti dugoročan model upravljanja obalom i pomorskim dobrom koji će imovinsko-pravne, komunalne i razvojne odluke podrediti jedinstvenom standardu javnog interesa, uređenosti prostora i kvalitete destinacije.

13.16.4. Tematske preporuke za provedbu

13.16.4.1. Interpretacija identiteta i sustav „Sedam Kaštela“

Postojeći interpretacijski sustav „Sedam Kaštela“ potrebno je sustavno nadograditi proširenjem interpretacijskih točaka na dodatnim lokacijama, sadržajnim obogaćivanjem interpretacije te većim uključivanjem suvremenih digitalnih alata i multimedijalnih formata. Time bi se postojeći fortifikacijski niz i povijesne jezgre jasnije predstavili kao jedinstvena povijesno-urbana cjelina te posjetiteljima omogućilo potpunije razumijevanje prostorne strukture, povijesnog razvoja i identitetskih obilježja Kaštela kao destinacije.

Na glavnim ulazima u grad, uz obalnu šetnicu te na drugim frekventnim javnim prostorima potrebno je uspostaviti standardizirane informativne točke koje jasno i odmah komuniciraju identitet Kaštela kao grada sastavljenog od sedam povijesnih naselja. Takve informacijske točke trebaju biti dio jedinstvenog interpretacijskog sustava destinacije te kroz kartografske prikaze, sažete povijesne informacije i digitalne sadržaje posjetitelju omogućiti osnovno razumijevanje prostorne strukture grada već pri prvom kontaktu s destinacijom. U tom

kontekstu interpretaciju ključnih lokaliteta poput Kaštilca, Vitturija i Cambija potrebno je dodatno uskladiti i povezati kroz jedinstveni interpretacijski koncept koji uključuje standardizirane interpretacijske ploče, audiovodiče i digitalne sadržaje. Time se pojedinačni lokaliteti ne predstavljaju izolirano, nego kao međusobno povezani elementi jedinstvenog fortifikacijskog i urbanog sustava Kaštela, čime se posjetiteljima omogućuje jasnije razumijevanje povijesnog razvoja i prostorne logike grada. Sastavni dio takvih informativnih točaka treba biti i pregled šire destinacijske ponude, odnosno sustavno kartografsko i sadržajno predstavljanje drugih ključnih lokaliteta, znamenitosti i turističkih sadržaja na području Kaštela. Time bi se kroz jedinstveni informacijsko-interpretacijski sustav posjetiteljima omogućio jasan uvid u prostorni raspored kulturnih, prirodnih i rekreacijskih resursa destinacije te potaknulo njihovo kretanje i zadržavanje u različitim dijelovima grada, umjesto koncentracije boravka na pojedinim lokacijama.

Kulturno-povijesku baštinu potrebno je pretvoriti u operativno čitljiv destinacijski proizvod povezivanjem fortifikacijskog sustava, povijesnih jezgri, sakralnih lokaliteta, arheoloških točaka, legendi i nematerijalne baštine u jasno strukturirane interpretacijske cjeline. Pri tome je nužno izbjeći predstavljanje pojedinih lokaliteta kao izoliranih atrakcija te ih umjesto toga uključiti u međusobno povezane rute i sadržajne sklopove koji pojašnjavaju razvoj Kaštela kao jedinstvenog povijesno-urbanog prostora. Takav pristup omogućio bi veću preglednost kulturne ponude, bolju raspodjelu posjetitelja i snažnije povezivanje materijalne i nematerijalne baštine u razumljiv destinacijski narativ.

Kako bi se povećala čitljivost prostora i olakšalo snalaženje posjetitelja, potrebno je uspostaviti jedinstveni sustav pješačke signalizacije i orijentacije kroz destinaciju (wayfinding). Takav sustav treba obuhvatiti standardizirane putokaze prema povijesnim jezgrama, kulturnim lokalitetima, obalnim šetnicama, plažama i drugim važnim točkama interesa, uz jasno označavanje pješačkih udaljenosti i procijenjenog vremena hoda između pojedinih lokacija. Sustav signalizacije treba biti oblikovan prema jedinstvenom vizualnom standardu destinacije te integriran s interpretacijskim sadržajima i digitalnim informacijskim sustavom, čime bi se dodatno povećala prostorna preglednost i funkcionalna povezanost sedam Kaštela.

13.16.4.2. Obalni pojas i standard javnog prostora

Obalni pojas potrebno je urediti kao glavni javni i doživljajni prostor destinacije kroz uvođenje jedinstvenog standarda uređenja rive, šetnica, urbane opreme, rasvjete, signalizacije i manjih komunalnih elemenata. Takav standard mora obuhvatiti i sanaciju vizualno i funkcionalno problematičnih točaka, dovršavanje započetih zahvata te dosljedno održavanje prostora tijekom cijele sezone, budući da upravo obala i šetnice predstavljaju najizloženiji dio destinacije i prvi

kontakt posjetitelja s gradom. U prostornoj strukturi Kaštela, u kojoj se najveći dio turističkog i svakodnevnog života odvija uz obalni koridor, kvaliteta obale nije samo komunalno pitanje nego izravna sastavnica identiteta, reputacije i ukupne uporabne vrijednosti destinacije.

U tom okviru potrebno je posebnu pažnju usmjeriti na sanaciju zapuštenih i vizualno degradiranih dijelova obale koji narušavaju cjelinu prostora i ostavljaju negativan dojam o destinaciji. To uključuje uklanjanje grafita s obalnih zidova i javnih površina, uklanjanje improviziranih ili oštećenih elemenata urbane opreme, sanaciju oštećenih dijelova šetnica, obalnih zidova, stepenica i drugih građevinskih elemenata te dovršavanje započetih, a nedovršenih zahvata. Redovito čišćenje plaža i odvoz otpada već se provodi na dnevnoj razini, ali je potrebno osigurati brzu sanaciju svih zapuštenih ili oštećenih mikrolokacija kako bi obalni pojas djelovao kao kontinuiran, uredan i funkcionalan javni prostor duž cijelog niza Kaštela.

Uz osnovni standard uređenja obale potrebno je planirati i sustav manjih javnih boravišnih točaka duž obalne šetnice i u najfrekventnijim javnim prostorima. Takve točke mogu uključivati mjesta za sjedenje, manje sjenovite zone, javne česme s pitkom vodom te druge elemente mikro infrastrukture koji povećavaju kvalitetu boravka u javnom prostoru. Sustavno planiranje takvih sadržaja ne zahtijeva velike infrastrukturne zahvate, ali značajno doprinosi ugodnosti boravka i ukupnoj percepciji uređenosti destinacije, osobito na šetnicama koje su tijekom većeg dijela godine glavni javni prostor grada.

U svrhu očuvanja vizualne kvalitete obale i povijesnih jezgri preporučuje se i postupno uvođenje minimalnih standarda za izgled terasa ugostiteljskih objekata i drugih komercijalnih površina u javnom prostoru. Takvi standardi mogu obuhvatiti tipove i boje suncobrana i tendi, oblikovanje reklamnih natpisa, urbanu opremu i način ograđivanja terasa. Cilj takvih mjera nije ograničavanje poslovanja, nego očuvanje prostorne i vizualne cjelovitosti najosjetljivijih dijelova grada.

13.16.4.3. Promet, parkiranje i pristup obali

U povijesnim jezgrama potrebno je uspostaviti preciznije režime sezonskog upravljanja prometom, parkiranjem, dostavom i korištenjem javnih površina, uz jasno razlikovanje prostora kratkotrajnog zadržavanja, prostora stanovanja i prostora pojačanog posjetiteljskog interesa. S obzirom na to da su povijesne jezgre istodobno zaštićeni ambijenti, mjesta svakodnevnog života i turističke točke, upravljanje tim prostorima mora se temeljiti na prostorno diferenciranim pravilima, a ne na općim rješenjima za cijeli grad. To u praksi podrazumijeva sezonski prilagodljive prometne režime, precizniju regulaciju stacionarnog prometa, bolje usmjeravanje

posjetitelja prema raspoloživim parkirališnim kapacitetima i smanjenje konflikta između vozila, pješačkog kretanja i boravka u javnom prostoru.

Poseban infrastrukturni problem predstavlja parkiranje, koje u uvjetima linearne prostorne strukture grada i velikog pritiska na obalni pojas ostaje jedno od najizraženijih operativnih ograničenja. Rješenje tog problema ne mora se temeljiti isključivo na traženju parkirališnih površina neposredno uz obalu, jer je takav prostor u većini naselja ograničen i već opterećen drugim funkcijama. U praksi mnogih turističkih gradova pokazuje se da parkirališta smještena na udaljenosti od desetak minuta pješačkog hoda od obale ili povijesnih jezgri ne predstavljaju problem za posjetitelje, osobito ako su jasno označena, dobro organizirana i pravodobno komunicirana. Zbog toga je u Kaštelima potrebno razvijati model raspoređenih parkirališnih zona koje se mogu smještati na raspoloživim površinama iznad ceste dr. Franje Tuđmana, gdje u većini naselja postoji više prostornih mogućnosti nego u uskom obalnom pojasu.

S obzirom na ograničenu veličinu pojedinih parcela i na potrebu očuvanja urbanog mjerila naselja, prihvatljivo je planirati veći broj manjih parkirališta raspoređenih u svakom od sedam Kaštela umjesto nekoliko velikih centraliziranih parkirališnih zona. Takav model omogućuje raspodjelu prometa, smanjuje pritisak na pojedine točke obale i povijesne jezgre te povećava dostupnost parkiranja u različitim dijelovima grada. Ključni element takvog sustava mora biti jasna i pravodobna informacija za posjetitelje o lokaciji parkirališta, uvjetima korištenja i pješačkim vezama prema obali, što se može ostvariti kroz standardiziranu prometnu signalizaciju, digitalne karte, informativne točke i mrežne kanale destinacije.

Može se razmotriti uvođenje sezonske kružne mikro-mobilne linije manjeg kapaciteta (npr. električni mini-bus) koja bi povezivala povijesne jezgre i glavne obalne punktove svih sedam Kaštela. Takva linija mogla bi funkcionirati u razdobljima najveće posjećenosti, osobito u večernjim i jutarnjim satima, kada se povećava kretanje posjetitelja između pojedinih naselja. S obzirom na linearnu strukturu grada, kružni prijevoz omogućio bi jednostavno kretanje između Kaštela bez korištenja osobnog automobila te bi potaknuo posjetitelje da tijekom boravka obiđu više lokaliteta unutar destinacije. Sustav bi mogao funkcionirati uz naplatu, uz jasno označene stanice na ključnim točkama (povijesne jezgre, riva, kulturni lokaliteti) te uz povezivanje s interpretacijskim sustavom „Sedam Kaštela“ i destinacijskim informacijskim točkama.

U kontekstu bolje povezanosti sedam Kaštela i smanjenja potrebe za korištenjem osobnog automobila unutar destinacije, potrebno je dodatno valorizirati postojeću željezničku infrastrukturu koja prolazi kroz grad. Željeznička linija predstavlja jednu od rijetkih prometnih prednosti Kaštela u regionalnom kontekstu, osobito zbog blizine Splita i zračne luke. U tom

smislu preporučuje se poboljšanje vidljivosti željezničkih stajališta kroz jasnije označavanje, postavljanje osnovnih turističkih informacija na stanicama te uključivanje željezničkog prijevoza u destinacijski informacijski sustav. Time bi se potaknulo veće korištenje željeznice kao alternativnog načina dolaska i kretanja unutar šireg područja.

Potrebno je uspostaviti objedinjeni informacijski sustav za kretanje kroz destinaciju koji će na jednome mjestu povezati podatke o parkiranju, javnom autobusnom prijevozu, željezničkim mogućnostima, pješačkim pravcima, lokacijama kulturnih sadržaja i pravilima korištenja prostora. Budući da je uočena nedovoljna upotrebljivost postojećih prometnih i informacijskih rješenja, osobito za posjetitelje koji Kaštela koriste kao bazu ili u destinaciju dolaze prvi put, takav sustav treba biti dostupan i fizički i digitalno, uključujući informativne točke, mrežne stranice, QR pristup i standardizirane karte. Time bi se smanjilo nepotrebno prometno opterećenje, olakšalo snalaženje gostiju i povećala funkcionalna povezanost pojedinih dijelova grada.

13.16.4.4. Lokalna gastronomija i Crljenak kao destinacijski proizvod

Potrebno je uspostaviti strukturirani model destinacijske eno-gastronomske identifikacije kroz razvoj i standardizaciju koncepta „kaštelanskog pjata“ kao prepoznatljivog elementa ukupnog identiteta Kaštela. Takav koncept potrebno je definirati kroz jasno utvrđene sadržajne i prezentacijske standarde koji proizlaze iz lokalne tradicije, sezonalnosti i stvarne dostupnosti proizvoda s područja Kaštela, pri čemu bi se poseban naglasak stavio na povezivanje tradicijskih jela, lokalnih vina, maslinova ulja i drugih autohtonih proizvoda u cjelovit i vjerodostojan destinacijski proizvod. U provedbenom smislu potrebno je uvesti prepoznatljivu oznaku za ugostiteljske objekte koji u svojoj ponudi imaju standardizirani „kaštelanski pjat“ i lokalna vina, kako bi gost već pri odabiru objekta mogao prepoznati mjesta koja aktivno sudjeluju u valorizaciji lokalne gastronomske baštine.

Unutar istog sustava potrebno je razviti i jedinstven model interpretacije Crljenka kaštelanskog kao jedne od najsnažnijih identitetskih i tržišnih odrednica destinacije. To podrazumijeva da ugostiteljski objekti koji u ponudi imaju Crljenak i druga relevantna lokalna vina nose jasno vidljivu oznaku te uz vinsku kartu, ulaz u objekt ili drugo komunikacijsko mjesto imaju kratko, stručno oblikovano objašnjenje značenja te sorte za Kaštela i njezine povezanosti sa Zinfandelom. U oblikovanje takvog sustava potrebno je izravno uključiti lokalne vinare, kako u definiranju kriterija i interpretacijskih sadržaja, tako i u zajedničkim promotivnim, edukativnim i prezentacijskim aktivnostima, čime bi se vino iz pojedinačne ugostiteljske stavke premjestilo u sferu upravljanog destinacijskog proizvoda.

Kako bi se dodatno ojačala veza između lokalnih proizvoda i turističke ponude, preporučuje se uvođenje kratkog edukacijskog programa za ugostitelje, iznajmljivače i druge dionike u turizmu koji sudjeluju u neposrednom kontaktu s gostima. Program bi bio usmjeren na osnovno upoznavanje s kulturno-povijesnim obilježjima Kaštela, lokalnom gastronomijom, sortom Crljenak kaštelanski i glavnim točkama destinacijske ponude. Time bi se povećala sposobnost lokalnih dionika da gostima pružaju točne i relevantne informacije te bi se dodatno ojačala autentičnost komunikacije između destinacije i posjetitelja

13.16.4.5. Kulturni programi i koordinacija sadržaja

Kulturne ustanove, udruge i manifestacijska scena potrebno je snažnije uključiti u koordinirani model upravljanja destinacijom, pri čemu naglasak ne treba biti na povećanju broja događanja, nego na njihovoj boljoj sadržajnoj povezanosti, prostornoj raspodjeli i integraciji s drugim segmentima ponude. Budući da kulturni život Kaštela već počiva na snažnom društvenom i organizacijskom kapitalu, razvojni zadatak nije stvaranje nove scene, nego uspostava stabilnijeg koordinacijskog okvira koji će omogućiti bolju sinkronizaciju termina, korištenja prostora i međusobnog povezivanja kulturnih, edukativnih, eno-gastro i drugih programa. Time bi postojeća programska gustoća dobila veći destinacijski učinak, a kulturna produkcija postala snažniji nositelj prepoznatljivosti i cjelogodišnje aktivnosti grada.

U cilju ravnomjernijeg rasporeda posjetiteljskih tokova tijekom godine preporučuje se daljnje razvijanje i prilagodba postojećih kulturnih i interpretacijskih programa tako da budu usmjereni i na posjetitelje iz šire regionalne zone, osobito iz Splitsko-dalmatinske i susjednih županija. S obzirom na dobru prometnu dostupnost Kaštela, osobito u odnosu na Split i okolna urbana područja, takvi programi mogu se razvijati u formatu vikend i jednodnevnih sadržaja izvan vršne turističke sezone. To može uključivati tematske interpretacijske šetnje kroz povijesne jezgre, manje kulturne programe, prezentacije lokalne gastronomije, vinske programe povezane s Crljenkom kaštelanskim te druge sadržaje koji posjetiteljima omogućuju kratki boravak u destinaciji. Sustavno planiranje takvih programa može ojačati prepoznatljivost Kaštela kao dostupne kulturne i eno-gastronomske destinacije za kratke posjete tijekom cijele godine.

13.16.4.6. Zaleđe, Kozjak i aktivni sadržaji

Prirodne i rekreacijske resurse zaleđa, osobito prostor Kozjaka, potrebno je razvijati kao instrument kontrolirane disperzije posjetitelja, ali uz strogo definirane uvjete zaštite, održavanja i korištenja prostora. To znači da aktivni turizam u Kaštelima ne smije biti shvaćen kao nekontrolirano širenje turističke uporabe prema zaleđu, nego kao planski vođen sustav označenih i održavanih pravaca, interpretacijskih točaka i ograničenih zahvata koji ne

ugrožavaju krajobrazne i ekološke vrijednosti prostora. Ujedno je nužno osigurati uklanjanje divljih odlagališta, sprječavanje devastacije krškog terena i jasan režim korištenja osjetljivih područja, kako bi se razvoj aktivnih sadržaja doista temeljio na očuvanju prostora, a ne na njegovu dodatnom opterećenju.

13.16.4.7. Digitalna funkcionalnost destinacije

Digitalnu infrastrukturu potrebno je podići na razinu stvarne destinacijske upotrebljivosti, osobito u zonama pojačanog turističkog interesa i u prostorima u kojima se očekuje veća potreba za pouzdanim pristupom informacijama i mrežnim uslugama. To podrazumijeva ciljano unapređenje pokrivenosti i stabilnosti internetske mreže, uvođenje javno dostupnih digitalnih pristupnih točaka na ključnim lokacijama te povezivanje digitalnih sadržaja s interpretacijskim, prometnim i informativnim sustavom destinacije. U uvjetima u kojima kvaliteta digitalne povezanosti izravno utječe na snalaženje gostiju, korištenje usluga i ukupni doživljaj boravka, riječ je o infrastrukturnom pitanju koje ima neposredan učinak na konkurentnost i sezonsku otpornost destinacije.

13.17. Koordinacija dionika i ljudski kapaciteti

Potrebno je uspostaviti funkcionalniji model koordinacije između gradskih službi, komunalnih sustava, turističkog sektora, kulturnih ustanova i drugih relevantnih dionika kako bi se pitanja prometa, javnog prostora, događanja, informiranja i sezonskih opterećenja rješavala usklađeno, a ne parcijalno. S obzirom na to da su glavni razvojni problemi Kaštela prije svega pitanja integracije i operativne discipline, a ne nedostatka resursa, upravljanje destinacijom mora biti organizirano tako da omogući pravodobnu razmjenu podataka, zajedničko planiranje kritičnih sezonskih razdoblja i usklađeno djelovanje na najopterećenijim točkama prostora. Time bi se povećala ukupna sposobnost destinacije da održava funkcionalnost sustava bez narušavanja kvalitete života stanovnika i kvalitete boravka posjetitelja.

Ljudske kapacitete u turizmu, ugostiteljstvu, komunalnim djelatnostima i organizaciji sadržaja potrebno je tretirati kao sastavni dio osnovne infrastrukture destinacije, a ne kao izdvojeno tržišno pitanje. To znači da je nužno razviti praktične modele edukacije, uvođenja standarda usluge i jačanja operativnih kompetencija, osobito u onim segmentima koji neposredno oblikuju iskustvo gosta i funkcionalnost prostora. U gradu u kojem kvaliteta doživljaja u velikoj mjeri ovisi o svakodnevnom održavanju obale, javnih površina, ugostiteljskih standarda i kvaliteti neposredne komunikacije s posjetiteljima, pitanje radne snage nije samo pitanje poslovanja pojedinih subjekata, nego pitanje ukupne razvojne otpornosti destinacije.

13.18. Nositelji provedbe

Grad Kaštela i gradske službe trebaju voditi infrastrukturni i prostorni razvoj prema logici nosivog kapaciteta, a ne samo prema pojedinačnim investicijskim prilikama. Njihova je odgovornost uspostaviti jedinstven standard kvalitete za obalu, javni prostor, promet i parkiranje te osigurati da komunalni red, zaštita prostora i sezonski režimi upravljanja budu dosljedno provedeni.

Turistička zajednica treba preuzeti jaču koordinacijsku ulogu u povezivanju proizvoda, dionika i komunikacije prema tržištu, osobito u objedinjavanju identiteta „sedam Kaštela“, kulturne baštine, obale, Crljenka i cjelogodišnjih sadržaja u jasan i prepoznatljiv komunikacijski okvir.

Komunalna društva i javni servisi trebaju prilagoditi način rada sezonskim i prostornim opterećenjima, osobito na lokacijama gdje je tijekom turističke sezone potrebno brže održavanje, sanacija i intervencija nego u ostatku godine.

Poduzetnici u turizmu trebaju podizati standard usluge, uključivati lokalne proizvode u ponudu, sudjelovati u zajedničkim oznakama i standardima kvalitete te preuzeti veću odgovornost za informiranje gostiju o pravilima korištenja prostora i ponašanju u stambenim i osjetljivim urbanim zonama.

Kulturne ustanove, udruge i klasterske inicijative trebaju ostati glavni nositelji sadržaja tijekom cijele godine, ali uz snažnije međusobno planiranje, koordinaciju i uključivanje u jedinstven interpretacijski i programski okvir destinacije.

Policija i nadzorne službe trebaju očuvati sigurnost kao jednu od važnih prednosti destinacije kroz dosljedan rad na buci, prometu, javnom redu i ponavljajućim oblicima neodgovornog ponašanja u prostoru.

13.19. Završno provedbeno usmjerenje

Polazeći od prostorne strukture, kulturne osnove, prometnog položaja i postojećih opterećenja, razvoj Kaštela potrebno je usmjeriti prema modelu uređene, čitljive i funkcionalno uravnotežene urbane mediteranske destinacije, u kojoj su identitet, javni prostor, baština, lokalna gastronomija, mobilnost i kvaliteta usluge međusobno povezani u jedinstven sustav. U takvom modelu prioritet nije povećanje turističkog volumena bez jasnih ograničenja, nego povećanje uporabne vrijednosti destinacije, bolja raspodjela posjetiteljskih tokova, veća kvaliteta boravka i viša razina upravljačke sposobnosti. Upravo na toj osnovi Kaštela mogu

razvijati prepoznatljiv i održiv turistički model koji proizlazi iz stvarnih obilježja prostora, a ne iz generičkih razvojnih obrazaca.

Prilozi

Tablica 1. Vremenski okvir provedbe mjera

Razdoblje provedbe	Razvojno područje	Ključni operativni zahvati	Očekivani učinak
Kratkoročno (1–2 godine)	Upravljanje obalnim prostorom i prometom	sezonski prometni režimi; jasna signalizacija parkirališta; sanacija vizualno degradiranih dijelova obale	smanjenje pritiska na obalni pojas i poboljšanje prvog dojma destinacije
Srednjoročno (3–5 godina)	Integracija identiteta destinacije	razvoj interpretacijskog sustava „Sedam Kaštela“; mreža informativnih točaka; koordinacija programa događanja	veća prepoznatljivost destinacije i ravnomjernija raspodjela posjetitelja
Dugoročno (5+ godina)	Strukturna otpornost destinacije	uravnoteženje strukture smještaja; razvoj cjelogodišnjih sadržaja; trajno rasterećenje obalnog prometa	stabilniji i otporniji model cjelogodišnjeg turizma

Tablica 2. Kritične točke destinacije i odgovori upravljanja

Područje	Identificirani problem	Upravljački odgovor
Obalni pojas	koncentracija turističkih aktivnosti i vizualno degradirane mikrolokacije	jedinstveni standard uređenja rive i šetnica te kontinuirano komunalno održavanje

Promet	sezonski prometni pritisci u obalnom koridoru	uvođenje sezonskih prometnih režima i jasna prometna signalizacija
Parkiranje	nedostatak parkirališnih kapaciteta uz obalu	mreža manjih parkirališta iznad ceste dr. Franje Tuđmana uz jasnu informaciju za posjetitelje
Povijesne jezgre	preklapanje funkcija stanovanja, turizma i prometa	prostorno diferencirani režimi korištenja javnog prostora
Digitalna infrastruktura	nedovoljna dostupnost informacija o kretanju kroz destinaciju	objedinjeni digitalni informacijski sustav destinacije
Ljudski kapaciteti	sezonski nedostatak radne snage i fluktuacija kadrova	edukacije, standardi usluge i jačanje operativnih kapaciteta

Tablica 3. Razvojni model upravljanja destinacijom Kaštela

Razvojno područje	Polazišna situacija	Razvojni smjer	Operativni fokus upravljanja
Obalni prostor	glavni javni prostor destinacije, ali s pojedinim vizualnim i komunalnim nedostacima	ujednačavanje standarda uređenja i održavanja	standard rive, šetnica i urbane opreme; redovita sanacija degradiranih točaka
Promet i parkiranje	sezonski prometni pritisci koncentrirani uz obalu	smanjenje prometa u obalnom koridoru	sezonski prometni režimi i mreža parkirališta iznad ceste dr. Franje Tuđmana
Identitet destinacije	povijesna struktura „Sedam Kaštela“ nedovoljno čitljiva posjetiteljima	jačanje interpretacije destinacijskog identiteta	interpretacijski sustav „Sedam Kaštela“ i mreža informativnih točaka

Kulturna baština	velik broj vrijednih lokaliteta djeluje fragmentirano	povezivanje u interpretacijske cjeline	tematske rute i koordinacija kulturnih sadržaja
Lokalna gastronomija	bogata tradicija vina, maslinova ulja i lokalne kuhinje	pretvaranje gastronomije u prepoznatljiv destinacijski proizvod	koncept „kaštelanskog pjata“ i interpretacija Crljenka
Zaleđe i Kozjak	značajan prirodni prostor s rekreacijskim potencijalom	kontrolirana disperzija posjetitelja	uređene staze, interpretacijske točke i zaštita krajobraza
Digitalna funkcionalnost	informacije o kretanju kroz destinaciju nisu uvijek povezane	povećanje digitalne upotrebljivosti destinacije	objedinjeni digitalni informacijski sustav
Upravljanje destinacijom	više dionika djeluje djelomično odvojeno	jačanje koordinacije upravljanja	suradnja Grada, turističke zajednice i komunalnih sustava
Ljudski kapaciteti	sezonska fluktuacija radne snage	stabilnost i podizanje kvalitete usluge	edukacije i standardi usluge